

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Rifat Güller

Hiç Aklımdan Çıkmadı Kasımpaşa Altı Ocak Sokağı - Anılar-

Rifat Güller

Hiç Aklımdan Çıkmadı
Kasımpaşa Altı Ocak Sokağı - Anılar-

RİFAT GÜLLER

**Hiç Aklımdan Çıkmadı:
Kasımpaşa Altı Ocak Sokağı
- ANILAR -**

LİBRA KİTAP: 243

TARİH: 230

© Libra Kitapçılık ve Yayıncılık

Sayfa Tasarım: Güler Kızılelma

Kapak Tasarım: Çağlar Yalçın

Kapak Görselleri: Altı Ocak Sokağı

Editör: Fatih Demir

Dizin: Rıfat N. Bali

1. Basım: 2018

2. Basım: 2018

ISBN 978-605-2380-45-1

Baskı ve Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Büro Malzemeleri

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Nispetiye Mah. Birlik Sokak No: 2

Nevin Arıcan Plaza

34340 Levent / İstanbul

Tel: (212) 269 30 00

Sertifika No: 20179

Libra Kitapçılık ve Yayıncılık Ticaret A.Ş.

Ebekızı Sokak Günaydın Apt. No: 9/2

Osmanbey / İstanbul

Sertifika No: 15705

Tel: 212-232 99 04/05

Fax: 212-231 11 29

E-posta: info@librakitap.com.tr

© Her hakkı mahfuzdur. Bu kitabın hiçbir bölümü, metin kısmı, belgeler ve fotoğraflar, yazarın yazılı izni olmaksızın mekanik ya da elektronik metodlarla veya ileride icat edilecek sistemlerle hiçbir şekil ve biçimde iktibas edilemez, yeniden satış amacıyla fotokopi de dahil olmak üzere hiçbir sistemle çoğaltılamaz. Dergi, gazete veya radyo-TV'lerce yapılacak alıntılar veya kitapta yer alan belgelerle fotoğrafların bilimsel-akademik yayınlarda kullanılması, kaynak gösterilmesi şartıyla bu hüküm dışındadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rante.org>

RİFAT GÜLLER

**Hiç Aklımdan Çıkmadı:
Kasımpaşa Altı Ocak Sokağı**

- ANILAR -

Rifat GÜLLER, 1938 yılında İstanbul'da doğdu. Özel sektörde çalıştı. 2010 yılında elli yıllık çalışma hayatına son verip emekli oldu.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
1- DOĞDUĞUM SEMT: HASKÖY	15
- Hasköy Günleri	15
2- TAŞINIYORUZ	19
- Hasköy'den Kasımpaşa'ya	19
3- BABAMIN ÇALIŞMA HAYATI	23
- Yahudi Mültecileri Bürosu'nda Çalışmaya Başlıyor	23
- Bir Yahudi Kabadayı: Menahem Madem	25
- Şan Plastik – Marek Şanoviç	27
4- ALTI OCAK SOKAĞI	29
5- KOMŞULARIMIZ	31
- Madam Katina ve Tabut Ev	31
- Mösyö Koço ve Ailesi	33
- Hasan Koçer ve Ailesi	34
- Kâmil Senin ve Ailesi	35
- Perihan Abla	36
- Şen Yuva Apartmanı ve Sakinleri	37
- Fahri Bey ve Nilüfer Abla	37
- Mösyö Marko ve Madam Fofa	38
- Fevzi Bey ve Madam Zafira	38
- Mösyö Epaminonda ve Madam Margaro	39
- Fitnat Hanım	40
- Erdoğan Alkin	42
- Ahmet Amca ve Nuriye Teyze	43

6- EVİMİZ	45
- Annem ve Babam	45
- Evin Girişi	45
- Dedem Rafael	46
- Avlu ve Diğer Bölümler	47
7- VARLIK VERGİSİ	51
8- NASIL ISINIYORDUK?	53
9- YENİ KOMŞULARIMIZ VE YAKIN MAHALLE	55
- Yeni Komşularımız	55
- Komşu Sokaklar - Yakın Mahalle	57
- Mahallemizin Üç "Tip"i	65
- <i>Dumlupınar</i> Faciası	66
- Madam Katina Hastalanıyor	67
10- GÜNLÜK HAYAT NASILDI?	69
- Hitap Tarzı	69
- Günlük Hayat	70
- Seyyar Satıcılar	72
- Eskiciler - Hurdacılar	74
- Postacı	75
- Akşam Vakti	75
- Gece Hayatı	79
- Doğum Günleri	81
- Dinî Bayramlar	81
- Tiyatrolar	84
- Gazinolar	85
- Cumhuriyet Bayramı	87
11- OKUL HAYATIM	91
- İlkokula Başlıyorum	91
- Karneler Dağıtılıyor – Tatil Başlıyor	97
- Yaz Tatili: Heybeliada'ya Gidiyoruz	99
- Kırılma Noktası - Yeniden Doğuş	102

- Yaz Tatili Bitiyor – Okula Dönüyoruz	105
- Ortaokul'a Kaydoluyorum	108
- Hatırladığım İki Siyasi Olay	112
- Okuldaki Hayat	112
- Bar Mitzva Törenim	113
- Futbol Merakım	115
- Sanat Güneşimiz - Zeki Müren	117
- Yeniden Yaz Tatili	118
- Ortaokul Son Sınıftayım	119
- Ortaokul Öğretmenlerim	120
- Fenerbahçe Gençler Futbol Takımı Seçmeleri	122
- Şiir Yazıyorum	125
- Lise Yılları	127
- Lise Mezuniyet Sınavları	135
- Doktor Olmak İstiyorum Ama Olamıyorum	138
 12-6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI VE SOKAĞIMIZ	141
 13-YÜKSEK İKTİSAT ve TİCARET OKULU YILLARIM	145
 14- İKİ ACI OLAY	151
 15- ASKERLİK HİZMETİ	155
- Askere Gitmeye Karar Veriyorum	155
- Veda Partisi	156
- Ankara'ya Doğru Yola Çıkıyorum	159
- Piyade Okulu'na Gidiyoruz	162
- Tank Okulu'nda Eğitim	163
- Eğitim Bitti – Dağlıyoruz	167
- İstanbul'a İzinli Dönüyorum	169
- İkinci Zırhlı Tugay'a Teslim Oluyorum	171
- Cızzzz!	173
- Asteğmen Oluyorum	181
- Babaeski Birinci Zırhlı Tugay'a Tayin Oluyorum	181
- Güzel Bir Rastlantı - Rifat Sonsino Birliğimize Geliyor	190
- Dünya Ne Kadar Küçükmüş	195

ÖNSÖZ

1938 doğumlu olduğuma göre bu âlemdeki 79. yılımı dolduruyorum artık. Bu yaşlarda insan yarınları değil, geçmiş yılları düşünüyor ister istemez. Çocukluk, gençlik, delikanlılık, okul yılları, askerlik, nişan, evlilik olayları ve olgunluk çağlarına uzanıyor düşünceler. Akılda kalabilmiş güzel veya kötü anılar, şerit gibi geçmeye başlıyor gözlerimizin önünden. Yaşanmış nice yıllar birkaç dakika içine sığıyor sanki gözlerimizi kapatıp taaa gerilere baktığımızda.

Elan yaşanıyormuş gibi hissediyor insan, o süreyi düşündüğünde. Bazen keyifle, neşeyle; bazen de üzüntü duyarak... Bir tuhaf hissediyorsunuz. O anları sanki yeni yaşıyormuş gibi...

Bu yaşlarda koskoca mazi, bugün oluyor. Yarınları, atiyi hiç akla getirmiyorsunuz. Yarınlar ne kadar meçhul desek de aslında belli de onu ısrarla, inatla düşünce dışına itiyor insanoğlu. Geriye bakmak, sanki daha çok işine geliyor gibi...

Kitabı kaleme almaya başladığım ve neredeyse 1960 yıllarına kadar geçen süreyi yazdığım halde, benim dışımda gerçekleşmiş olan bazı

olaylardan dolayı yazılarıma ara vermek zorunda kalmıştım. Daha doğrusu, karalamaları temiz bir şekilde yazmaya ara vermiştim.

Ancak birçok kişinin yazmaya devam etmem yönündeki telkin ve ısrarları neticesinde, yeniden kalemi elime almaya karar verdim.

Anılarımı yazmam için beni yeniden teşvik eden çocukluk arkadaşım Orhan Senin'e ve İsviçre'de ikamet eden, o dönemi yaşamış olan büyük oğlu Tezer'e; 2015 yılında tanımak şerefine nail olduğum *Musevi Lisesi Beyoğlu ve Ötesi* (Gözlem Yayınları, 2016) kitabının yazarı, okul arkadaşım ve sevgili dostum Albert Habip'e bu bapta teşekkürü bir borç bilirim.

Aynı şekilde beni ısrarla teşvik eden sevgili torunum Selen'i de muhabbetle kucaklar, kendisine teşekkür ederim. Selen'im artık koskocaman, güzel mi güzel, tatlı mı tatlı, 23 yaşında bir genç kız. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nden yüksek başarı ile mezun olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nü bitirdi. Hâlihazırda aynı alanda yüksek lisans yapmaktadır. Onun bu konuda da son derece başarılı olacağına inancım tamdır.

Son olarak da kitabımın üzerinde çalışırken dikkatimin ve teselsülümün bozulmaması için azami itinayı gösteren sevgili eşim Çela'ya da sonsuz şükranlarımı sunarım.

Kitabımın bazı bölümleri, "Cızzz..." başlığını taşıyor. Hayat hikâyesimde birçok güzel olay yaşadım. Aynı şekilde tatsız bazı olaylarla da karşılaştım. Bunlar, her insanın yaşamı süresince karşılaştığı ve çoğu kez pas geçtiği olaylardandır. Zamanla gülümseyerek hatırlanır veya hafif bir burukluk hissedilerek geçmişte kalması sağlanır ve bir sis perdesi arkasında iyice flulaşmaya bırakılır. Ancak bazı olaylar vardır ki insanın manen canını yakar. Ne kadar süre geçerse geçsin, ne kadar unutulmaya çalışılırsa çalışılsın bir türlü sökemezsiniz hafızanızdan. Zira bu olaylar fena yakmıştır canınızı, fena cızzz etmiştir kalbiniz.

İşte başıma gelmiş olan bu cızzları da sayfaların aralarında görebileceksiniz. Kim bilir sizlerin de "cızz"larınızla örtüştüğünü tespit ederek ortak bir "cızz" paydası oluşturabilecek bir neticeye varabileceksiniz. Zira yaşam; mutluluklar, güzellikler, mutsuzluklar ve "cızz"larla dolu bir süreçten başka bir şey değildir.

2 Temmuz 2016

- 1 -

DOĞDUĞUM SEMT: HASKÖY

- Hasköy Günleri

Esnaflık bir Musevi ailesinin çocuğu olarak doğmuşum. 1938 yılının Mart ayının 24'ünde... Annem Klara, bir Musevi okulunun sınıf öğretmenlerindenmiş. Babam Yasef (Jozef) ise o zamanlar İngilizlerin yönetiminde olan Telefon İdaresi'nde memur olarak çalışıyormuş. Aileden soyadımız Duenyas iken 1934 yılında kabul edilen Soyadı Kanunu ile birlikte ailemiz Güller soyadını almış. Ben doğduktan bir yıl sonra, Telefon İdaresi'nde¹ çalışan babam gayrimüslim olması dolayısıyla işinden ayrılmak mecburiyetinde kalmış ve piyasada serbest çalışmaya başlamış. Yıllar sonra babam, o günlere ait bir anısını şöyle anlatmıştı bana.

1 Dersaadet Telefon Anonim Şirketi Osmaniyesi, sonradan İstanbul Telefon Şirketi adını almıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında çalışma hayatını millileştirme çabaları çerçevesinde yabancı sermayeli şirketlerde çalışan yabancı uyruklu memurlar ve gayrimüslim memurların işlerine son verilmiş, yerlerine Türk memurlar istihdam edilmiş.

Resmi yazı ile işten ayrılması gerektiği günde, yıllarca yan yana beraber çalıştığı ve samimi oldukları bir memur:

"Hadi Yasef! Şimdi pılını pırtını topla git, dışarıda limon sat" diyerek babamı aşağılamaya çalışmıştı. Babam son derece hiddetlenmiş ve o hışımla,

"Ulan inek, ben şimdi gider limon sandığı üzerinde limon satarım ama bir sene sonra limon tüccarı olurum, sen ise yıllar yılı burada pinekler durursun!" diyerek o arkadaş bildiği kişinin üzerine yürümüştü. Odadaki diğer memurlar araya girip babamı yatıştırmışlardı. Babamı aşağılamaya çalışan adam ise sonradan çark etmiş ve diğer memurların ayıplaması üzerine,

"Yahu Jozef, şaka yaptım." diyerek yaptığı gafı örtmeye çalışmıştı.

Evimiz, Okmeydanı'nın Hasköy'e bakan taraflarında, şimdi İhtiyarlar Yurdu'nun² karşısındaki sırtta bir yerlerdeymiş. O zamanlar İhtiyarlar Yurdu'nun bulunduğu binada Alliance Israélite'in³ kurduğu bir Musevi ilkokulu vardı. Sanırım annem de o ilkokulda bir dönem öğretmenlik yapmış.

O günlerden iki olay aklımda kalmış. Birincisi, sanırım annemin anlatımları ile hafızama kazınmış. Bu anı, oturduğumuz evde komşumuz olan yine Musevi bir ailenin benimle yaşıt olan Yusef adlı çocukları ile ilgili bir hadisedir. Onunla arkadaşlık yapar, birlikte oyunlar oynardık. Aynı binada ikinci katta kapı komşusuyduk. Günlerimiz hep birlikte geçerdi. İki-üç yaşlarında ya vardık ya yoktuk.

2 İhtiyarlar Yurdu, İstanbul Yahudi toplumunun kurduğu İhtiyarlara Yardım Derneği'nin yönettiği bir kurumdur. 2014 yılında, Hasköy'deki binasından ayrılp Galata'da Or Yom Huzurevi olarak faaliyet göstermektedir. Hasköy'deki bina ise Kadir Has Üniversitesi'ne yurt olarak kiralanmıştır.

3 Evrensel Yahudi Birliği anlamına gelir. Alliance Israélite Universelle (Alyans), Fransız Yahudilerinin 1860 yılında kurdukları bir kurumdur. Amacı, Yakındoğu'daki Yahudi cemaatlerinin kültürel ve sosyal durumlarını yükseltmekti. Bu amaçla Yakındoğu'da Yahudilerin yoğun olarak yaşadıkları şehirlerde Fransızca eğitim veren okullar kurdu ve buraya gelen öğrencilere bir zanaat da öğretti.

O dönemlerde birçok sokak satıcısı mahalleleri dolaşır ve her biri ürünlerini kendilerine özgü makamlarla seslenerek satmaya çalışırlardı. Bunlardan biri, tahin pekmez satıcısıydı. Kış aylarında ortaya çıkar ve hava karardıktan sonra sokak aralarında dolanarak satış yapmaya uğraşırdı.

Çok değişik bir sesi vardı. Uzun havayı andıran bir terane ile "Tahin Pekm.....ez, ta.....hin, ta.....hin" diye defalarca gecenin karanlığında seslenirdi. Arkadaşım Yusef de her seferinde bu seslenişi taklit ederek bağırırdı ve bu duruma hep beraber güler eğlenirdik.

Günlerden bir gün Yusef hastalandı. Onu pek göremiyor, onunla beraber oynayamıyordum. Birkaç gün aradan sonra maalesef yaşamını yitirmişti. Ölümüne çok üzülmüştüm. Yusef'in vefatından sonra ise tahin pekmez satıcısının her geçişinde o teraneyi duyduğumda çok ağladığımı, rahmetli annem sonraları bana anlatmıştı. Ancak ben, ağlama olayını hiç hatırlamıyorum.

İkinci olayı ise bire bir hatırlıyorum. Yine o yaşlarda evimizin önünde oynarken topumun yokuş aşağı kaçması üzerine, topu yakalamak üzere aşağıda bulunan okulun önüne doğru hızla koşarken tökezleyip düşmüştüm. Kafamı yere çarpmıştım ve başım kanlar içinde kalmıştı. Olayı görenlerin seslenmesiyle annem, derhal evden oksijen şişesini ve bir paket pamuğu alıp süratle yanıma gelmiş; oksijenli pamuğu kanayan yere bastırarak kanı kesmeye çalışmıştı. O olay ve yaşadığım korku belleğime iyice kazınmış olacak ki halen o günü bire bir hatırlamama neden olmuştur. Tabii ki annemin yaşadığı büyük panik ve şoku o anda hatırlamam imkânsız olsa da şimdilerde duygularını çok iyi tahmin edebiliyorum.

Hasköy'deki çocukluk yaşamımdan hatırımda kalanlar sadece bunlardır.

- 2 -

TAŞINIYORUZ

- Hasköy'den Kasımpaşa'ya

1941 yılının sonbaharında, sanırım Eylül ayında evde bir telaş başladığını anımsıyorum. Günlerden bir gün annem, babam ve birlikte yaşadığımız dedem Rafael ve babaannem Virjini evi toplamaya başlamışlardı. Kapı kacak toplanıyor, kutulara düzgün bir şekilde yerleştiriliyor, yatak, yorgan ve sair eşyalar denkle haline getiriliyor, itina ile kalın iplerle bağlanıyordu. Ben de mana veremediğim bu telaşlı ancak kararlı hareketleri şaşkın şaşkın seyrediyordum. Sonra babam yanıma gelerek:

"Rifat, bu evden taşınıyoruz. Yeni bir eve geçeceğiz" demişti. O zaman beni bir heyecan sarmıştı. Yeni bir yere gidecektik. Alıştığım evi bırakmak, beni tuhaf bir ikileme sokmuştu. Sevinmekle üzülmek arası bir duyguydu bu.

O dönemlerde şimdiki çocukların, gençlerin, delikanlıların, hatta ellili yaşlardaki olgunların bile komik bulacağı, hatta yüzlerinde istihzaî bir ifade ile karşılayacakları, telefonların ancak çok varlıklı ailelerde bulunduğu, cızırtılı sesleriyle radyoların süs eşyası gibi salonların mutena yerlerine, bilhassa büfelerin üstüne sanki bir övünç

kaynağı gibi yerleştirildiği, iletişimlerin mektupla sağlandığı, acil durumlarda postanelerde telgraf sistemi ile çözüm sağlandığı, cep telefonlarının, Ipad ve Iphone'ların, televizyon ve bilgisayarların esamisinin okunmadığı o yıllarda sakatatçılar mallarını kaportası kalın sacdan olan atlı arabalarda satarlardı. Bizim mahalledeki seyyar ciğercinin de böyle bir arabası vardı. Sacla kaplı kaportanın içinde ürünlerini dizdikleri metal veya tahta bölümler, bazı ürünlerini astıkları çengeller ve malların bozulmasını önlemek için koskoca buz bloklarını yerleştirdikleri buzluk hazneleri vardı. Ciğerciler, genelde Arnavut asıllıydılar. Bizim ciğercinin, annem ve babamla çok iyi bir müşteri-satıcı ilişkisi vardı.

Evi taşımak üzere onunla anlaşmışlardı. Bir pazar sabahı ciğerci; arabasının sacdan kaportasını sökmüş, buz haznelerini çıkarmış ve arabayı eşya taşıyacak konuma getirmiş olarak erkenden evimizin önüne gelmişti. Hep birlikte evdeki taşınmaya hazır tüm eşyaları taşıyıp arabaya yüklediler. Hava bulutlu olduğundan arabacı, tedbir olarak eşyaların üstüne brandalar sermişti. Annem, babam ve ben arabaya bindik ve Kasımpaşa'daki yeni evimize doğru yola çıktık. Dedem ve babaannem, daha sonra başka bir yolla eve geleceklerdi. Hava bayağı bulutlanmıştı. Bir müddet sonra hafif hafif yağmur çiselemeye başlamıştı. Ama Allah'tan yağmur daha fazla şiddetlenmeden yeni evimizin sokağına (Altı Ocak Sokağı) vardık ve böylece yağmur fazla bir problem yaratmadı.

Ciğerci evin önüne eşya yüklü arabayı çeker çekmez diğer evlerdeki erkekli kadınlı herkes sokağa çıkarak hoş geldiniz dedikten sonra hep beraber eşyaları daha önceden temizliği yapılmış, paklanmış evimize taşımaya yardım etmeye başladılar. Onların bu yardımı sayesinde tüm eşyalar kısa bir sürede yeni evimize taşınmış oldu.

Bense araba yanaşır yanaşmaz atlayıp sokağın başındaki birinci evin önünde bilye oynayan iki çocuğun yanına gittim. Oyunlarını seyretmeye koyuldum. Sonradan adlarının Muharrem ve Mahmut olduğunu öğrendiğim iki kardeşten büyüğü olan Muharrem, "Gel sen de oyna" dedi.

Muharrem benimle yaşıt, takriben üç yaşlarındaydı. Mahmut ise bizden yaşça daha küçüktü.

"Oynayayım da bilyem yok" deyince, kendi bilyelerinden üçer beşer tane verip beni de oynadıkları "çukur" oyununa dâhil ettiler. O zamanların gözde oyun araçlarından olan bilye, presle sıkıştırılıp çeşitli renklere boyanmış toprak küreciklerdi. Bilyeyle oynanan başlıca oyunlar ise "çukur", "mors" ve "uzaktan vurma" oyunlarıydı. "Mors" oyununda yere belirli bir ebatta üçgen çizilir ve bir miktar bilye bu çukurun içine dizilirdi. Herkes sırayla belli bir mesafede bilyesini önünde yere koyar ve elinin iki parmağını (genelde başparmak ile orta parmağını) bir daire oluşturacak şekilde birleştirir ve önündeki bilyeye orta parmağını bir itenek gibi hızla vurarak üçgenin içindeki bilyelerin birini veya birkaçını üçgenin dışına bu darbe ile çıkarmaya çalışırdı. Atıcı, eğer üçgenden bilye veya bilyeleri çıkarırsa o bilyeler onun olurdu. Yok, eğer isabet ettirmezse o bilyesi üçgenin içine konur, atma sırası diğer çocuğa geçerdi.

"Çukur" oyununda ise yerden toprağa bir avuç içi kadar çukur açılır ve uzakça bir mesafeden çocuklar, ellerindeki bilyeleri sırayla çukura sokmak üzere avuçlarından hafif bir hareketle çukura doğru atarlardı. Çukura bir atışta en fazla bilye sokan çocuk, soktuğu bilye miktarı kadar diğer çocukların bilyelerinden kazanç olarak alırdı.

"Uzaktan vurma" oyununda ise her bir çocuk, çizilen bir hat üzerine eşit miktarda bilye dizer ve atıcı, oldukça uzun bir mesafeden ayakta durarak bilyesini hat üstündeki bilyelere doğru fırlatır, isabet ettirdiği bilyeyi galibiyet ödülü olarak alırdı. Atışı iskaladığında ise fırlattığı bilye, hat çizgisinin üstüne konur ve sıradaki atıcının hedefi olurdu.

Toprak bilyelerin dışında "misket" adı verilen metalden imal edilmiş bilyeler de vardı. Onların değeri, toprak bilyeden çok daha yüksekti. Bir misketin değeri, 8-10 toprak bilyenin değerine eşitti.

Daha değerli bir bilye ise "binlik" ya da "cicoz" denilen ve içinde renkli desenler bulunan cam kürelerdi. Bunların capları, genelde

toprak bilye ve misketlere göre daha büyüktü. Değer olarak hepsinden daha kıymetliydi. Her çocuk bu "binlik"lere sahip olmak için can atardı. Bunlar, bayağı fiyakalı bilyelerdi.

İlk sokak arkadaşlarım olan Muharrem ile Mahmut sokağımızın arka sırtında, Aynalı Çeşme Sokağı'nda otururlardı. Babaları, bir apartmanın kapıcısı idi. Aynalı Çeşme'de ikamet etmelerine karşın her sabah kendi sokaklarından bizim sokağa inen basamaklı yoldan Altı Ocak'a gelirler ve o sokaktaki çocuklarla oynamayı tercih ederlerdi.

Taşındıktan kısa bir süre sonra bizim sokaktaki çocukları tanıdıkça, onların davranışlarını ve arkadaşlıklarını gördükçe Muharrem ve Mahmut'un neden oyun sahası olarak bizim sokağı tercih ettiklerini çok daha iyi anlamaya başladım. Bu ilk arkadaşlarımdan Mahmut yıllar sonra, gençlik yıllarında, o dönemin bir numaralı sinema sanatçısı olan Cüneyt Arkın'ın özel şoförlüğünü yapmıştır.

1942'den, Şişli'ye taşındığımız 1962 yılına kadar sürecektir olan bu yeni yaşamım işte bu şekilde başlamış oldu.

- 3 -

BABAMIN ÇALIŞMA HAYATI

- Yahudi Mültecileri Bürosu'nda Çalışmaya Başlıyor

Yeni sokağımıza taşındığımızın iki veya üçüncü yılında annem, piyasada serbest olarak çalışmakta olan babamın iş yaptığı kişileri, Beyoğlu Saray Muhallebici'si'ne bir tatlı yemeğe gittiğimiz bir cumartesi günü tesadüfen tanıyınca, davranışlarından ve görünümlelerinden (annemin İspanyolca deyişiyle "bandidos" yani haydutlar) son derece rahatsız olmuş ve babamdan kesin bir tavırla bu adamlarla bir daha iş yapmamasını ve doğru dürüst bir işe girmesini rica etmişti.

Kısa bir süre sonra da babam, Taksim'de bir büroda maaşlı olarak çalışmaya başlamıştı. Burası, İkinci Cihan Savaşı'nda Avrupa ülkelerinden kaçıp İstanbul tarikiyle Filistin'e iltica etmek isteyen Yahudi mültecilerinin işlerini düzenlemek gayesiyle kurulmuş bir büroydu.¹ Büroyu yöneten, Dr. Joseph Goldin adında bir Aşkenaz Yahudisi olup işlerini eşi ve personelleriyle birlikte yürütüyordu. Babam, bu ofiste kırtasiye ve muhaberat işlerini yürütmek, icabında

1 Söz konusu büro, Palestine Office olup müdürü Haim Barlas idi. Dr. Goldin yardımcısı idi.

İstanbul'a gelen mültecileri karşılamak ve bürokratik işlemlerde onlara yardımcı olmakla görevlendirilmişti. Arada bir beni de işyerine götürürdü. Orayı çok severdim zira babamın ofisinin penceresinden Taksim Meydanı olduğu gibi görünürdü. Şimdiki Atatürk Kültür Merkezi'nin 30-40 metre kadar ötesinde, Gezi Parkı'nın hemen başına yakın bir apartmandı. Dr. Goldin ve hanımı da beni çok severler ve bana çok iyi davranırlardı. 29 Ekim günlerinde babam beni oraya götürür, ben de Cumhuriyet Bayramı törenlerini pencereden baştan sona rahatlıkla izlerdim. Bir keresinde annemi de davet etmişler ve güzel bir samimiyet kurmuşlardı.

Babamın bu çalışma dönemi esnasında yaşadığı ve bana daha sonraları anlatmış olduğu iki olayı paylaşmak isterim.

Dr. Goldin, bir gün babama ertesi gün bir trenle mültecilerin geleceğini ve o dönemin mülteci işleri ile ilgili Emniyet Müdürü Ahmet Demir Bey'le birlikte istasyona gitmesi gerektiğini söylemişti. Babam da ertesi sabah, daha evvelden de tanıdığı komiser Ahmet Demir Bey'le buluşup tren istasyonuna gitmişti.²

Hem Komiser Demir'in hem de babamın elinde, içlerinde bir dolu evrak bulunan dosyalar vardı. Gelen mültecilerin kayıtlarını ve kimliklerini kontrol edeceklerdi. Vagonlardan birine girip işlemleri yaparken Komiser Demir'in gözüne vagonun son sıralarında sabit bakışlarla oturan iri kıyım, karışık saçlı, boksör burunlu 35-40 yaşlarında bir adam çarpmıştı. Babama:

"Yasef, gel şu adamın yanına gidelim, bir boksör eskisi galiba, çok merak ettim bu donuk bakışlı adamı."

"Gidelim komiserim."

Yanlarına gittiklerinde komiser, görevli tercüman vasıtasıyla sormuştu adama;

"Boksör müydün?"

2 Ahmet Demir'in hayat hikâyesi için bakınız Rifat N. Bali, *Tabutluklar Sansaryan Han ve İki Emniyet Müdürü*, Libra Kitap, İstanbul, 2011, s. 59-200.

Cevap, "Hayır" idi.

"Sor bakalım, boksör değilse burnunun yamukluğu nedir?"

"Altı aylık kızım yaptı."

Cevap karşısında komiser hem şaşırmış, hem de kızmıştı. Tercümana;

"Dalga mı geçiyor ulan bu? Altı aylık çocuk nasıl yapar bunu? Söyle de adam gibi anlatsın."

Tercüman tekrar sorunca cevap aynı oldu:

"Altı aylık kızım yaptı."

Komiser tam ileri atılacakken babam devreye girer:

"Sor bakalım kızı nasıl yapmış?"

Cevap kan dondurucudur. Naziler, onu saklandığı yerde karısı ve bebeğiyle birlikte yakalamışlardı. Karısını bir dipçik darbesiyle bertaraf ettikten sonra kucağındaki altı aylık kız bebeğini almışlar, iki bacağından tutup babasının yüzüne vura vura hem babasının burnunu kırmışlar hem de bebeği öldürmüşlerdi. İri yarı adam bunları manasız, buz gibi bakışları arasında oldukça sakın bir şekilde anlatmıştı anlatmasına ama o taş görünümlü, sert yüzlü komiser Demir elleriyle yüzünü kapatmış, sırtını dönmüş, "olmaz ulan, olmaz ulan böyle şey" diyerek hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Demir Komiser, ancak on dakikada toparlanabilmiş ve ondan sonra vagondaki işine başlayabilmişti. Babamın da ondan aşağı kalır yanı da yokmuş hani. Bu kahredici duygularla Komiser Demir'e yardım etmiş.

- Bir Yahudi Kabadayı: Menahem Madem

Yine o dönemde İstanbul'daki Yahudi toplumunda Menahem Madem adında bir adam türemişti. Abuk sabuk, serserinin biriydi. Mafya babası havasında topluma rahatsızlık veriyordu. İpsiz sapsızın tekiydi. Varlıklı insanlara dadanıyor, onları tehdit ediyor, para talep ediyordu. Bazıları bir miktar def-i bela para verse de bazıları

adamı tersliyor, polise şikâyet ediyorlardı. Polise rağmen adam bir türlü iflah olmuyordu. Gerisini babamın ağzından dinleyelim:

"Bir gün çalıştığım mülteci ofisinden bazı işler için ayrılmış ve işlerimi tamamladıktan sonra geri dönmüştüm. Dış kapı anahtarım olduğundan kapıyı açıp içeri girmiştım. Dr. Goldin'in odası ile giriş arasında küçük bir hol vardı. Hole girdiğimde içeriden bağırışlar, küfürler duymuştım. Sessizce odaya yaklaşmışım. Bağırıp çağıranı sırtından ve tipinden hemen tanımışım. Bu, serseri Menahem'di. Dr. Goldin'in masasının bir buçuk-iki metre uzağında ayakta durmuş, doktora saydırıp duruyordu. Dr. Goldin, yüzü bembeyaz şekilde şaşkınlık ve korku ile bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Herif, sırtı dönük olduğundan benim girdiğimi fark etmemişti. Zaten o kadar çok bağıırıyordu ki ayak seslerimi de duyması imkânsızdı. Dr. Goldin'in ofisine bitişik olan ve Bayan Goldin'in bir kız, bir de erkek sekreterle birlikte çalıştığı odanın kapısı yarı aralıktı ama kimse kapı aralığında görünmüyordu. Belki de onlar da müdahale etmeye çekinmişler, sinmişlerdi. Menahem kabadayısının elinde uzunca bir demir çubuk gibi bir şey vardı. Bağırıp çağırırken onu da sallayıp duruyordu. Dr. Goldin'le bir an göz göze gelmiştik. Elimle "sus" işareti yapmışım. Bu olaylar saniyeler içinde gerçekleşmişti. Dr. Goldin masasından kalkarak Menahem'i, daha güvenli ve sakin bir şekilde konuşarak oyalıyor ve beni görmemesini sağlıyordu. Dr. Goldin'in masasından kapıya doğru uzanan dar bir yolluk şeklinde kırmızı halımsı bir parça vardı. Menahem'in iki ayağı da bu yolluğun üzerinde idi. Usulca eğilerek kilimi iki tarafından tutup hızla kendime doğru çektim. Serseri bu ani ve beklemediği sarsıntı karşısında dengesini kaybedip yere kapaklanmış ve elindeki demir çubuk da odanın bir tarafına savrulmuştu. Düşmesiyle birlikte üzerine atılmış ve onu zapt etmişim. Bu arada yan odadaki erkek çalışan ve Dr. Goldin de yanıma gelmişler ve adamı etkisiz hale getirmiştik. Sekreter kız saldırganın bağırıp çağırması esnasında Taksim Polis Karakolu'nu aradığından polisler birkaç dakika içinde ofise gelmişlerdi. Taksim Polis Karakolu ofisimize çok yakındı ama benim polislerden

1-2 dakika önce gelmem, tamamen iyi bir tesadüf olmuş ve polislerin işini kolaylaştırmıştı. Böylece Menahem, kim bilir kaçınıcı kez polisler tarafından kelepçelenip götürülmüştü. O günden sonra da bir daha bizim tarafa hiç gelmemişti."

Yaşları altmışın üzerinde olanlar, sanırım o Polis Karakolu'nu çok iyi hatırlayacaklardır. Şimdiki Atatürk Kültür Merkezi'nin bulunduğu yerdeki bir büyük arsa üzerine inşa edilmiş bir karakol binasıydı. Yapısı çok estetik olup yanılmıyorsa iki katlıydı. Ön cephesi tamamen sarmaşıklarla kaplı idi. Güzel bir girişi, yemyeşil bir bahçeye açılırdı. Taksim'e her gittiğimde o tarafa uğrar ve bu karakolun güzelliğini seyretmekten büyük zevk alırdım. İstanbul'un birçok güzellikleri gibi bu mükemmel yapı da maalesef, varsa eğer sadece kartpostallarda kalmıştır artık.

- Şan Plastik – Marek Şanoviç

Babam, birkaç yıl daha mülteciler bürosunda çalıştıktan sonra, büronun misyonunu tamamlaması nedeniyle kapatılması sonunda Dr. Goldin'in yanından ayrılmıştı. Ancak hiç boşa kalmamış, Dr. Goldin'in tavsiyesi üzerine Eminönü, Yeşildirek'te bulunan Şan Plastik adında bir plastik eşya imalathanesinde idareci olarak çalışmaya başlamıştı. İmalathanenin sahibi Marek Şanoviç, Dr. Goldin gibi bir Aşkenaz Yahudisi olup ailece çok iyi ilişkileri vardı. Babamı işe almakta bir an bile tereddüt etmemişti. Firmanın adı olan "Şan Plastik", Şanoviç adının ilk üç harfinden esinlenilerek türetilmişti.

İmalatın ağırlığı, plastik düğmeydi. Ayrıca oyun fişi, krema pompası, portatif körüklü su bardağı (okul çocukları için), Grundig televizyon parçaları, Singer dikiş makineleri için yağdanlık doldurumu yaparlardı.

Portatif bardaklar, öğrenciler tarafından çok tutulurdu. Katlanabilir ve kapaklı olduklarından okul çantalarında ve önlük ceplerinde çok az yer tutarlardı ve bu sebeple talebe nazarında tercih sebebi olurlardı.

Okul dönemlerinde çok satılan bir üründü.

Ama dediğim gibi ana ürün, plastik düğmeydi. Bu düğmeler, birer düzine olarak kartelalara dikilir ve birer grosa olarak karton ambalaj kutularında piyasaya sunulurdu. Kartona dikişler, fabrika dışındaki yerlerde yaptırılırdı. Bizim mahallede de bilhassa işi olmayan kimselerin ve ev hanımlarının, boş oturanların bir gelir kaynağı olmuştu. Babam, imalathanenin arabası ile düğme çuvallarını ve kartelaları mahalleye getirir, belli bir ücret karşılığında dikmek isteyen kimselere dağıtır ve iş bittiğinde geri toplayıp kartela adedine göre ödemeleri yapardı. Böylece hem fabrikanın işi görülür, hem de ev hanımları bu parayla ev bütçesine katkıda bulunurlardı. Bu olayı çok iyi hatırlıyorum.

- 4 -

ALTI OCAK SOKAĞI

Beyoğlu ilçesinin bir semti olan Kasımpaşa'nın Yahya Kâhya Mahallesi'nin Altı Ocak Sokağı; Kasımpaşa'nın kuzeydoğusuna bakan sırtlarında, Aynalı Çeşme Sokağı'nın hemen altında yer alan adeta Tepebaşı ve Beyoğlu (Pera'sıyla) sınır hattı oluşturan bir sokaktı. O zamanların en ünlü gazinolarından olan Cumhuriyet Gazinosu'ndan aşağıya, yamaca bakıldığında ilk göze görünen sokak, bizim Altı Ocak Sokağı'ydı. Sokağın hemen başındaki ilk ev (Tabut Ev), sokağımızın adres tarifindeki belli başlı simgesiydi. Bu tabut ev halen yerinde durmakta olup şimdiki sokak sakinleri tarafından da aynı isimle anılmaktadır.

Kârgir bir evdir ve tepeden bakıldığında da bir tabut şeklinde görünür. Rivayete göre evin sahibesi -toprağı bol olsun- Madam Katina; o kadar aksi, uyuşmaz, ters bir kadındı ki, evi inşa eden kalfa ve işçiler dırdırından ve söylemlerinden o kadar bıkmıştı ki evin çatı ve dam bölümünü bir tabut şeklinde inşa etmişler ve böylece Madam Katina'dan intikam almışlardır.

Tabii ki bu bir rivayetti ama Madam Katina'yı bizzat tanıdıktan, onunla o sokakta birlikte yaşadıktan sonra bu rivayetin gerçek olduğu kanaatine de sahip olduğumu söylemem yalan olmaz.

Sokağımız; kırk adım uzunluğunda, evler arası yedi adım genişliğinde, Arnavut kaldırım döşeli ufacak bir sokaktı. Sokağın doğu kısmında, Cumhuriyet Gazinosu'na bakan girişinde bir tarafta Madam Katina'nın oturduğu tabut ev vardı. Onun yanında Mösyö Koço'nun evi, onun yanında da Hasan Amca, Kamil Amca ve Perihan Abla'nın bitişik nizamda evleri yer alırdı. Bu evlerin hepsi kârgir olup arka yönleri Haliç manzaralıydı. Tabut evin hemen karşı köşesinde beş katlı Şen Yuva Apartmanı yer almıştı. Apartmanın bitişiğinde bizim iki katlı ahşap evimiz ve yanımızda ise Ahmet amcaların yine ahşaptan iki katlı evi vardı. Birkaç yıl sonra onlar sokağımızdan Tozkoparan semtine taşındıklarında, eski gümrük memuru olan emekli İsmail Efendi ile eşi Vedia Hanım teyze, sokağın yeni sakinleri olmuşlardı.

Sokak tam manasıyla kozmopolit bir yapıya sahipti. İsimlerden de anlaşılacağı gibi Rumlar, biz Museviler, Müslümanlar (Hasan ve Kamil amcalar Arnavut, İsmail amca Kürt kökenliydi)... Bu kültür zenginliği ile hiçbir ayırım gözetmeden, son derece huzurlu ve samimi bir birliktelik içinde yaşamımızı sürdürüyorduk. Sokağımızda her zaman bir neşe, bir mutluluk havası esirdi.

Altı Ocak'taki yaşam tarzlarına girmeden önce, anımsadığım kadariyle sizlere komşularımızı tanıtmaya gayret edeceğim.

Altı Ocak Sokağı maketi. Sağ sıra, sarı binanın yanındaki ev yazarın evidir. Sol sıra, ilk beyaz binalardan ev "tabut ev"dir. Maket yazar tarafından hazırlanmıştır.

- 5 -

KOMŞULARIMIZ

- Madam Katina ve Tabut Ev

Daha önce de yazdığım gibi sokağın önündeki Tabut Ev'de Madam Katina otururdu. Sokağın en yaşlısıydı. Kocasını vefat ettikten sonra yaşamını dul bir kadın olarak sürdürüyordu. Hristiyan geleneklerine uygun bir şekilde siyah uzun elbiseler giyer, başından siyah başörtüsünü hiç çıkarmazdı. Çocukları olmamıştı. Toprağı bol olsun, son derece huysuz ve geçimsiz bir kadındı. Sokak sakinlerinin hiçbirisiyle pek arası yoku. Bu huyundan dolayı da hep yalnızları oynardı. Sokağın biz çocuklarından da pek hazzetmezdi. En ufak bir yaramazlık ve yanlışımızda bağırır, çağırır, bizleri cezalandırmaya çalışırdı. Bu tersliği ile ilgili size ufak bir misal vermek isterim.

Evinin kapısının önünde üç basamaklı bir giriş vardı. Sokağın ucundan yukarı, Aynalı Çeşme Sokağı'na çıkılan, aşağı doğru da Kasımpaşa'ya inen bir yol vardı. Aynalı Çeşme'ye doğru çıkan taş basamaklı yol oldukça dikti. Kasımpaşa'dan Aynalı Çeşme tarikiyle Beyoğlu'na çıkmaya çalışan bazı seyyar satıcılar, sırtlarında veya ellerinde yüklerle evin önüne gelir ve Aynalı Çeşme'ye çıkan dik merdivenleri tırmanmaya başlamadan evvel bir soluklanıp dinlenmek

için evin önündeki basamaklara otururlardı. Madam Katina hemen kapıya çıkar, bağırıp çağırarak o yorgun insanları basamaklardan kaldırmaya çalışırdı. O dönemlerde yaşlılara hürmet düsturu son derece önemli olduğundan o yorgun insanlar, hiçbir şey demeden basamakları terk etmek zorunda kalırlardı. Birçok defa da bu basamakları günde birkaç defa ıslatır, böylece bu insanların oturmalarını önlemeye gayret ederdi.

Bu hareketleri, sokak sakinleri tarafından hiç hoş karşılanmasa da yaşına binaen kimse kendisine pek bulaşmazdı.

Dedik ya biz çocukları da pek sevmez, onun kapısının önünde oynamamızı istemez, bağırır, çağırır, boyuna azarlayıp dururdu. Ancak biz çocuklar, mahalleli kadar hoşgörülü değildik. Bizler de fırsat buldukça onu kızdıracak, zıvanadan çıkaracak yollar arardık. Çocukluk böyle bir şey olsa gerek. İşte o haylazlıklardan biri:

Bir akşam hava kararmaya başladığında, sokaktaki çocuklardan birkaçımız Madam Katina'nın dış kapısının demir tokmak mandalına siyah bir ip bağlayıp diğer ucundan tutarak evin tam karşısında bulunan Şen Yuva Apartmanı'nın giriş kapısının kapalı kanadının arkasında gizlendik. Saklandığımız yerden ipliği çekerek tokmağın kapıya vurmasını sağladık. Birkaç darbeden sonra Madam Katina kapıyı açtı. Karanlıkta, gerili siyah ipliği seçmesine imkân yoktu. Kimsecikler yoktu. Kafasını tuhaf bir şekilde sallayarak kapıyı kapatıp içeri girdi. Biz sessizce gülmekten kırılıyorduk. Aradan birkaç dakika geçtikten sonra yeniden ipi gererek tekrar kapıya vurdurduk. Kadıncağыз bu sefer daha da süratli bir şekilde kapıyı açtı. Açtı da değişen bir şey yoktu. Kapının önü bomboştu. Rumca bir şeyler mırıldanarak tekrar eve girdiğinde bizler gizlendiğimiz yerde zevkten dört köşe oluyorduk.

Oyunu üçüncü kez yinelediğimizde bu sefer kapıyı hışımla açmıştı. Ortalığı yine bomboş görünce iyice zıvanadan çıkmış, bir oyuna geldiğini anlamıştı. Ancak bizleri hiçbir şekilde görmeye imkânı yoktu. Bunun üzerine avazı çıktığı kadar "vre gayduris, vre rufyanis"

(bre eşekler, bre pezevenkler) diye birkaç kez sunturlu Rumca küfürleri savurduktan sonra içeri girmişti.

Bizler yakalanmamak için birkaç dakika daha "zula"ımızda bekledikten sonra kapıdan birer birer çıkıp ortalıktan toz olmuştuk. Daha sonra sokağın diğer ucunda buluştuğumuzda zevkimize, tahmin edeceğiniz gibi, diyecek yoktu. O sıralar beş altı yaşlarındaydık.

Bu olay Madam Katina'ya da ders olmuş olacak ki kapısı çalındığında içeriden "Pyos ine" (kim o) demeden açmaz olmuştı. Bizler ise faili meçhul olarak kalmayı başarmıştık ama oyunumuz da bozulmuştu.

- Mösyö Koço ve Ailesi

Tabut evin bitiminde, teneke ve tahtadan oluşturulmuş bir paravan vardı. Bitişik evle arka bahçeleri ayırmak için konmuştu oraya. İkinci ev ise Mösyö Koço'ların kârgir evi idi. Ön cephesi koyu bordo mozaikle donatılmıştı. Ev, iki katlı idi. Ancak bizim sokakta sadece tek katı görünürdü ve giriş kapısı da oradaydı. Bizim sokağa bakan katı üstteki idi. Alt katı ise arka aşağı tarafta bahçeye açılırdı. Mösyö Koço, o evde eşi Madam Kleo ve biricik kızları İvi ile birlikte yaşırdı. İvi benden 2-3 yaş küçük, çakır gözlü, çok güzel bir kızdı. Bilhassa babası, üstüne titrerdi onun.

Mösyö Koço İstiklâl Caddesi'nde, o zamanlar ünlü bir çocuk giyim mağazası olan Bazar de Bebe'de tezgâhtar olarak çalışır ve ailesini geçindirmek için çaba sarf ederdi. Yunan tebaalıydı. Çok sakin, sempatik, güler yüzlü bir insandı. Biraz Fransızca bilirdi. Onlar da bizim gibi esnaf bir aileydi. Zaten sokağımızdaki her aile aşağı yukarı aynı düzeyde, esnaf çizgisindeydi.

- Hasan Koçer ve Ailesi

Mösyö Koço'ların evinin yakınında, Hasan amcaların, sokağa doğru bir metre kadar çıkıntılı olan evi yer alırdı. Bu ev de iki katlı kârgir olup ön yüzü ve girişi bizim sokağa bakardı. Hasan (Koçer) amca, otoriter görüntüsü altında son derece insancıl ve güler yüzlü bir insandı. Arnavut kökenliydi. Türk Ticaret Bankası'nın Karaköy Şubesi'nde senedat şefi olarak görev yapan bir memurdu. Aslen İzmirli idiler sanırım. Zira kardeşi, İzmir'de yaşırdı. Hanımı Zehra Hanım teyze ise çok tatlı, sevecen, iyilik dolu bir kadındı. Biri kız, üç çocuklu bir aile idiler. Kemal benden dört yaş büyük, Necdet (Neco) benimle yaşıt, kızları Halide ise benden 4-5 yaş ufaktı.

Kemal ne kadar ağırbaşlı ise Neco o kadar girgin, yaramaz ve agresifti. Yaşıtım olması nedeniyle Necdet, sokaktaki en iyi arkadaşım ve kafa dengimdi. Yaşlarımız biraz ilerlediğinde mahalle "racon"una uymuş ve sağ ellerimizin başparmağını camla kesip kanattıktan sonra kanayan parmaklarımızı birbirinin üzerine bastırarak "kan kardeş" olmuştuk. O günden sonra da racona binaen hep birbirimizi korumuş ve birbirimize arka çıkar olmuştuk.

Eğlencede, oyunlarda, kavgalarda hep "birimiz-ikimiz; ikimiz-birimiz" şiarına uymuş ve birbirimizi destekler şekilde davranmışızdır. Koçer ailesi, velhasıl son derece düzgün bir aileydi.

Zehra Hanım teyzenin Rıza adında bir kardeşi vardı. Koçer kardeşler, doğal olarak ona dayı dediklerinden ben de bu deymi benimsemiş ve ona hep "dayı" diye hitap etmişimdir.

Rıza dayı, bizlerden çok daha büyüktü. Güçlü, kuvvetliydi. Gözünü budaktan sakınmayan bir kişiliğe sahipti. Kasımpaşa'da Bahçeli Kahve denen kahvenin sahibi olan Rıza dayı, aynı zamanda o yılların Kasımpaşa'sının "sayılı fırtınalarından" idi. Ancak buna karşın mahallede son derece saygılı olup bizleri her daim kollar ve herkeşe sevgi ile yaklaşırdı. Sokağımızda hiçbir zaman bir yanlış olamıştır. Hele eniştesi Hasan amcaya karşı aşırı saygılı davranır ve

ona düşkünlüğünü de her fırsatta gösterirdi. Rıza dayı, Altı Ocak Sokağı'nda adeta munis bir kedi, aşağı Kasımpaşa'da ise yırtıcı bir kaplandı.

- Kâmil Senin ve Ailesi

Hasan amcaların evinin yanında Kâmil (Senin) amcanın evi yer alırdı. O da iki katlı kârgir olup bizim sokağa bakan üst katında yatak odaları vardı. O kısmın sadece enli penceresi bizim sokağa dönüktü. Pencere camının ön kısmı, açılır-kapanır sürgülü demir muhafazalıydı. Evin esas bölümü arka-alt tarafta idi. Giriş kapısı, bahçeli olan bu kısımda bulunurdu. Eşi Fehmiye Hanım teyze şişmanca, tonton yüzlü bir kadındı. Ağır bedeni dolayısıyla hep romatizma ağrılarından şikâyet eder dururdu. Onun meşhur tarhana çorbasından biz çocuklar çok sebeplenmiştizdir. Kâmil amca ciğerci (sakatatçı) idi. Beyoğlu Balıkpazarı'nda iki, İstanbul'un diğer birkaç semtinde de dükkânları vardı. Bugün Balıkpazarı'ndaki dükkân halen faal olup büyük oğlu Orhan tarafından işletilmektedir. 80-90 yıllık bir maziye sahip olan "Senin Ciğercisi", tarihî esnaf dükkânlarını anlatan bir kitapta da yer almıştır. Bazı turist rehberleri, turistlerini bu dükkânı görmeleri için özellikle Balıkpazarı'na getirirlerdi. Senin ailesinin üçü kız, beş çocuğu vardı. En büyükleri Naciye'ydi. Sonra sırasıyla Süheyla, Azize, Orhan ve İlhan gelirdi. Naciye abla, bizden bayağı büyüktü. Çok hanım bir kızdı. Diğer çocuklar ise benden 3-4 yaş büyük veya 4-5 yaş küçüktü. Azize benimle yaşıt sayılırdı, sadece 1-2 yıl benden ufaktı.

Anne ve bilhassa babanın otoritesi, ailede her zaman hissedilirdi. Azize müthiş enerjik bir kızdı. Biz onu "Erkek Aziz" diye lakaplandırmıştık. Çok güçlü bir karaktere sahipti. Kız arkadaşlarının dışında, biz erkeklerin çoğu oyununa katılırdı. Sokağımızda benden sonra en hızlı koşan oydu.

- Perihan Abla

Kâmil amcaların evinin yanında ise Perihan ablanın evi vardı. Sokağın Haliç'e bakan kısmındaki son evdi. O da kârgir ve iki katlıydı. Giriş kapısı bizim sokaktaydı. Perihan ablanın annesi Binnaz Hanım teyze, oldukça geçimsiz ve kedi delisi bir kadındı. Evlerinde 6-7 kedi beslerdi. O da Madam Katina gibi huysuz ve geçimsiz olmasına karşın kedilerine son derece düşkün, munis ve sevecen bir şekilde yaklaşırdı. Gerçek bir hayvanseverdi. Ancak iyi bir "insan severdi" diyemeyeceğim. O sokaktan, sadece annemle arası iyi idi. Annem ona son derece olumlu yaklaşır, o da yaşça küçüğü olmasına rağmen anneme sevecen ve saygılı davranırdı.

Perihan abla, bizlerden bayağı büyüktü. Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş, avukatlık yapıyordu. Sokaktaki lakabı "Avukat Perihan" idi. Çok güçlü bir şahsiyeti vardı. Fanatik bir Galatasaraylıydı. 1955-60'lar da İnönü Stadı'ndaki çok meşhur Galatasaraylı iki amigodan biriydi. Birincisi, numaralı tribünde bir elinde Türk bayrağı, diğer elinde Galatasaray bayrağı ile bütün maç boyunca ayakta hiç kıpırdamandan duran, tüm giysileri sarı kırmızı tonlarda olan "Karıncaezmez Şevki" idi. Perihan abla ise kapalı tribünde yer alırdı her zaman. Doksan dakika boyunca bağırıp çağırarak ve tempolu tezahürat yaptırarak takımını desteklerdi. Fenerbahçe maçlarında ise Fener taraftarlarıyla sürekli sözlü atışıp dururdu. Fenerbahçeli taraftarlar da bilhassa üstün oynayıp bir de gol attıklarında Perihan ablaya dönerek "sen oyna hanım abla, sen oyna" şeklinde tempo tutarlar, "Avukat Perihan"ı iyice kızdırırlardı.

O güzel spor günlerinde Fenerbahçeliler ve Galatasaraylılar, tribünde kendilerine ayrılan bölümlerde maçı beraber izlerler ve bir şölen havasında maç sonuna dek oyunun tadını çıkarırlardı. O günlerde bugünkü toplu kavgalar, küfürlü toplu tezahürat asla olmazdı. Münferit bazı olaylarda da etraftakiler derhal devreye girer ve olayı çok kısa sürede sona erdirirlerdi.

Rahmetli gazeteci, köşe yazarı Refi Cevat Ulunay'ın dediği gibi "Geçti efendi, o bir zaman idi!" cümlesi maalesef bugün için, bugünkü maçlara baktığımızda geçerli olmakta, tabiri caizse "cuk oturmaktadır."

Sokağımızın Aynalı Çeşme'ye sırtını yaslamış kısmında ise biri apartman, diğeri ise ikişer katlı iki ahşap ev vardı.

- Şen Yuva Apartmanı ve Sakinleri

Madam Katina'nın "Tabut Evi"nin tam karşı köşesinde, beş katlı Şen Yuva Apartmanı yer alırdı. Kanarya sarısına boyanmış bir yapıydı. Şimdiki durumda Aynalı Çeşme girişine konuşlandırılmış Euro Plaza Otel'i'nin alt bölümlerinin bulunduğu yerdeydi. Apartman girişinin alt katında bodrum kat vardı. Loş ve rutubetli bir yerdi. Biz çocuklar için ideal bir saklanma yeri idi. Buram buram rutubet kokan bir mahaldi.

- Fahri Bey ve Nilüfer Abla

Apartmanın giriş katında Fahri Bey ve Nilüfer abla ikamet ederdi. Terzilik yaparak geçimini sağlayan, annemin çok sevdiği, yaşı biraz ilerlemiş, son derece uysal, cici bir kızdı. İlerleyen zamanlarda Fahri Bey'le evlendi ve aynı yerde yaşamını eşiyle birlikte sürdürmeye devam etti. Fahri Bey bir Arap devletinin konsolosluğunda görevliydi. O da eşi gibi sakin görünüşlü, oldukça esmer, kültürlü ve ağırbaşlıydı. Güngörmüş bir insan olduğu davranışlarından anlaşıldı. Bizim aile ile samimiyetleri çok iyiydi. Annemle babam hafta sonları sık sık onlarla birlikte Beyoğlu'nda sinemaya giderler ya da gezmelere çıkarlardı. Çocukları yoktu. Bir yerlere gittiklerinde tabii ki ben de onlarla birlikte olurum.

- Mösyö Marko ve Madam Fofu

Apartmanın ikinci katında Mösyö Marko (Psaros) ile Madam Fofu otururlardı. Erkek çocukları Taki ile kızları Elpida, aileyi tamamlardı. Taki ağırbaşlı, yaşına nazaran olgun bir çocuktur. Elpida ise son derece hareketli, civelek bir kızıdır. Mösyö Marko da Mösyö Koço gibi Yunan uyrukluymuş. Karı koca eğlenceyi, müziği ve içkiyi çok severlerdi. Akşamları rakı sofrası kurarlardı, gramofonlarına Yunanca şarkılar ve oyun havaları plaklarını koyarak gece geç vakitlere kadar şarkılar söyleyerek eğlenirlerdi. Mösyö Marko da bir mağazada tezgâhtardı. Uzunca boylu, hoş, güçlü kuvvetli bir yapıya sahipti. Burnu bayağı yatıktı. Gençliğinde boks yapmıştı. Bir seferinde, o yıllarda İstanbul valisi ve belediye başkanı olan Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın kısa boyuna atfen "Fahrettin Kerim" diye anılan ufak rakı şişesini ağzına sek olarak dikip iki-üç seferde şişeyi dilediğine şahit olmuşum. Çok fazla içki içmesine rağmen onun, etrafı rahatsız edecek şekilde çok sarhoş olduğuna rastlamamışım. Efendi gibi içer, efendi gibi eğlenirdi. Eşi Madam Fofu da her zaman kocasına iştirak ederdi. Sokağın en neşeli ailesiydiler.

- Fevzi Bey ve Madam Zafira

Onların bir üstünde, üçüncü katta Fevzi Bey ile Madam Zafira; Türkan, Müjgân, Bezma adlı üç kızı ve Semih adında kardeşlerin en ufağı olan erkek çocukları ile yaşarlardı. Fevzi Bey Müslüman, Madam Zafira ise Rum asıllı bir Hristiyan idi. Fevzi Bey o dönemlerin Beyoğlu'ndaki sinemalarından olan Sümer Sineması'nda bilet kontrolörüydü. Aşırı şişmandı. Ona bilet göstermeden ya da biletsiz içeri girmeye imkân yoktu. Zira koskoca gövdesiyle ufak giriş kapısını tamamen kaplar, içeri kaçak girme imkânını yok ederdi. Sokaktaki diğer erkek komşularla pek birlikteliği olmazdı. Zira sinemaya gitmek için evden öğlen vakti çıkar, gece suare bittikten sonra geç saatlerde apartmana dönerdi. Sanırım suareden sonra bir yerlere uğrar, birkaç kadeh yuvarlar, eve öyle dönerdi. Fevzi amca,

apartmanın giriş kapısının anahtarını hiç yanına almazdı. Gece saat 12'lerde veya 1'lerde içkiden yalpalaya yalpalaya sokağa girer, apartmanın giriş kapısının önünden ısıklık çalarak üçüncü kattaki eşine geldiğini duyurmaya çalışırdı. Bazen 15-20 dakika beklediği olurdu ama yine de anahtar almazdı yanına işe giderken. Öyle bir âlem adamdı Fevzi amca. Biz çocuklarla arası çok iyiydi. İşe giderken bizlere rastladığında sevecen davranır, bizlerle şakalaşırdı. Bizler de onu çok severdik. Arada bir bizleri sinemaya davet eder ve iki üç kişilik gruplar şeklinde bizleri biletsiz olarak sinemaya sokardı. Bazen kalabalık olduğumuzda "yuh ulan! Ordu gibi geldiniz!" diyerek önce bir hafif fırça çeker, sonra da gönlü elvermez ve hepimizi içeri alırdı. Sinemaya beleşten girdiğimizden dolayı hepimiz dört köşe olur, doğruca sinemanın balkon kısmına çıkar, keyifle koltuklara yerleşirdik.

Madam Zafıra'nın da sokaktaki komşu kadınlarla çok iyi ilişkileri vardı. Rum komşularıyla Rumca, diğerleriyle ise Türkçe konuşurdu. Türkçesi çok iyiydi. Türkan ile Müjgân bizlerden oldukça büyüktü. Bezma biz yaşlarda, Semih ise ben yaştakilerden oldukça ufaktı. Sessiz sakin bir çocuktü. Yaşı küçük olmasına karşın onu yine de çoğu kez aramıza alır, bizlerle beraber oynamasına izin verirdik. Türkan ile Müjgân bizlerle pek muhatap olmazlardı. Yaşları icabı biz çocukken onlar yetişkin kızlar olarak yaşamlarını başka arkadaşlıklarla sürdürürlerdi.

- Mösyö Epaminonda ve Madam Margaro

Apartmanın dördüncü katında Mösyö Epaminonda ile Madam Margaro otururlardı. Yaşça diğer komşularından büyüktüler. Mösyö Epaminonda, yaşlı fakat son derece bakımlı ve efendiydi. Her zaman takım elbise giyer, boynundan kravatu eksik almazdı. Ticaretle uğraşırdı. Tam bir Levanten görünümüne sahipti. Bay Niko adında, bizlerden çok daha büyük bir oğulları vardı. O da son derece kibar fakat biraz içine kapanık bir insandı. Yaşı bayağı ilerlemiş olmasına

rağmen evlenmemişti. Son derece saygılı ve saygı telkin eden bir genç adamdı. Annem ona çok değer verir ve tavrını, kararlılığını, davranış biçimlerini bana hep örnek gösterirdi. Mösyö Epaminonda, ağırbaşlılığının yanında son derece esprili bir kişiydi. Babamlarla bilhassa pişpirik oynadıklarında türlü espriler yapar, ortalığı kırar geçerdi.

Yıllar sonra hastalanıp ölmüştü. Benim, çocukluğumda gördüğüm ilk cenaze idi. Öldüğünde bütün komşular taziye için evlerine gitmişlerdi. Ben de annem ve babamla birlikte gitmiştim evlerine. Cenazesi henüz kaldırılmamıştı. Hristiyanlık âdetlerine göre onu yıkamışlar, en güzel elbiselerini giydirmişler, öylece giyinik halde tabuta yerleştirmişlerdi. Sanki gezmeye gidecekmiş de ondan evvel biraz uyuklamaya yatmış gibiydi. Çok etkilenmişim.

- Fitnat Hanım

Apartmanın en üst katında Fitnat Hanım teyze otururdu. Tek başına yaşayan, uzun boylu, yaşlı, tam bir Osmanlı hanımefendisiydi. Son derece kültürlü bir kadındı. Arası herkesle çok iyi idi. Mahalleli ona çok saygı duyardı. Çocukları çok severdi. Çocukken dinimizin ana dualarından olan "Kriat ŞEMA'dan¹ sonra öğrendiğim ilk İslamî geleneksel bir duayı o bana öğretmişti. O zamanlar sanırım 6-7 yaşlarındaydım.

Bir akşam, sokakta, ayın ilk hilal durumunu göğe bakıp seyrederken yanıma gelmiş,

"Rifat, neyi seyrediyorsun öyle?" diye sormuştu.

"Ayı seyrediyorum Fitnat Teyze."

"Bak Rifat'çıgım, bu aydır doğru da, ayın hilal şeklidir."

"..."

1 Allah'ın, kendisine ilk inanan kavim olan İsrailoğullarına, yapmaları gereken şeylere ait buyruklarını içeren bir metnin dua şeklinde okunması

"Hilale bakarken şu duayı söylemen gerekir" diyerek duayı okumaya başlamış ve bana da birkaç kez söyletmişti:

"Ayı gördüm Allah
Amentü Billah
Ayn'el-Mübarek
Elhamdülillah."

Birkaç kere tekrarladıktan sonra,

"Rifat bu duayı çok tekrarla ki aklında kalsın. Seni bir daha gördüğümde yine soracağım." demişti.

Duanın birçok kelimesini biliyordum ama içlerinde hiç duymadığım kelimeler de çoktu. Üstelik anlamlarını da bilmiyordum. Buna rağmen kendime birçok kez tekrarlayıp ezberlemiştim.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra Fitnat Hanım'la tekrar karşılaşmıştım. Ayın hilal durumu çoktan geçmişti.

"Rifat, söyle bakalım, hilal duasını ezberledin mi?"

"Ezberledim Fitnat Hanım teyze."

"Peki, oku bakalım o zaman."

"Ayı gördüm Allah

Amintubillah

Aynen Mübarek

Elhamdülillah."

Fitnat Hanım gülerek dinledikten sonra,

"Biraz değiştirmişsin ama olsun, aferin sana" diyerek saçlarımı okşarken,

"O zaman hilali her gördüğünde bu duayı okuyacaksın söz mü?"

"Okuyacağım Fitnat teyze, söz."

O gün bugündür, şu 79 yaşımda bile hilali her gördüğümde bu duayı (aslı gibi) okurum desem inanır mısınız? Evet okurum, inanabilirsiniz.

Yıllar sonra bu duayı sorduğum birçok Müslüman arkadaşım ve tanıdığımın hiçbirinden maalesef "evet biliyorum" cevabını alamamışımdır!

- Erdoğan Alkin

Fitnat Hanım'ın evine ayda bir-iki kere pir ü pak bir çocuk gelirdi annesiyle. Son derece güzel giyimliydi. Ben Fitnat Hanım'ın torunu diye bilirdim. Adı Erdoğan'dı. Annesi apartmanda iken o, sokağa iner ve bizlerle oynardı. Bundan 10-15 sene önce bir televizyon ekonomi programında Dr. Erdoğan Alkin'le söyleşi yapılıyordu. Aaa! Bir de ne göreyim! Bu bizim Fitnat Hanım'ın torunu değil mi diye şaşırmış ve keyiflenmişim. Soyadını bilmezdim ama yetişkin yaşında, o aklımda kalmış olan siması hiç değişmemişti. Birkaç yıl sonra Kuledibi Neve Şalom Sinagogu'nda rastlamaz mıyım! Meğer düğün sahiplerinden birinin tanıdığı ve davetliymiş. Hemen yanına yaklaştım,

"Beyefendi, siz Fitnat Hanım'ın torunu değil misiniz?" Şöyle yüzüme bakmış, herhalde yüzüm yabancı gelmemiş olacak ki gülümseyerek:

"Hayır, ben Fitnat Hanım'ın torunu değilim, Fitnat Hanım benim büyük teyzemdi" diye yanıtlamıştı.

Ben de kendimi tanıtmıştım ve büyük bir sıcaklıkla kucaklaşmıştık. Düğün bitince ayaküstü sohbet edip eski günleri keyifle yâd etmiştik.

Eski, çok eski bir arkadaşaya yıllar sonra rastlamanın mutluluğu ve iyi gün dilekleriyle ayrılmıştık düğünden. Bizim pir ü pak yüzlü çocuk Erdoğan, koskoca bir Profesör Erdoğan Alkin olmuştu. Çok mutlu olmuşum.

O günden sonra telefonla birçok kez konuşmuştuk. Ancak bir araya gelme fırsatı olamamıştı.

Apartmanın en üst katı büyük bir terastı. Apartman sakinlerinin ortaklaşa kullandıkları bir alandı. Genelde çamaşır kurutmakta, yıkanmış halı ve kilimleri asmakta kullanılırdı. Terasın temizliğini de komşular münavebe ile yaparlardı. Teras alanının çevresinde irili ufaklı saksılar yer alırdı. Rengârenk çiçeklerin açtığı bu yeşillikler, oraya bir çiçek bahçesi havası verirdi. O terasa çıkıldığında tüm Kasımpaşa ve Haliç ile karşı tepeler, mükemmel bir panorama olarak gözlere büyük bir zevk verirdi. Mükemmel bir manzara oluşurdu.

- Ahmet Amca ve Nuriye Teyze

Şen Yuva Apartmanı'nın bitişiğinde, bizim iki katlı evimiz yer alırdı. Bizim evle ilgili teferruatı sonraya bırakıp bizim evin yanındaki Ahmet amcaların evin anlatayım önce. Ev, ahşap olup önünde yüksekçe bir sahanlık vardı. Alt katta küçük bir yemek ve oturma odası, üst katında ise yatak odası yer alırdı. Hanımı Nuriye teyze, dünya tatlısı bir kadındı. Çocukları olmadığından bana son derece düşküncüydü. Bizim sokakta en çok onu severdim. O da, Ahmet amca da beni çok severlerdi. Kadıncağız bana öz evladı gibi davranır, bir dediğimi iki etmez, beni çok şımartırdı. Bütün sokak evlerinde elektrik olduğu halde her nedense onların evine elektrik bağlanmamıştı. Evin birçok yerinde masa üstünde veya duvarlara asılı gaz lambaları bulunur, geceleri onları yakarak aydınlanırlardı. Annemle babam komşuluk ilişkilerini en çok onlarla yaşarlardı. Akşamları sık sık bizim eve kahve içmeye ve sohbete gelirlerdi. Bizimkiler de sık sık ziyarete giderlerdi. Ahmet amca, Kasımpaşa Tersanesi'nde çalışırdı.

Annem ve babam, onları ziyarete gittiklerinde bazı geceler beni de beraber götürürlerdi. Odadaki gaz lambaları ile aydınlatılmış mistik hava çok hoşuma giderdi. Sohbet birçok kez uzadığında benim uykum gelir, odadaki küçük sedire yatar, orada uyurdum. Nuriye teyze

üstümü şefkatle örter, saçlarımı okşardı. Orada uyumaktan çok zevk alırdım. Ziyaret bittiğinde babam, uykulu halimle beni sırtına alır ve eve dönerdik.

Ahmet amca, işi icabı çok erkenden kalkar ve tersaneden geç vakit eve dönerdi. Kısa boylu, zayıf, esmer ve çok iyi bir insandı. İşten dönerken arada bir dışarıda bir iki kadeh çaktığı olurdu.

Yıllar sonra sokağımızdan taşınmışlar ve Pera Palas'tan Kasımpaşa'ya inen yolun sokaklarının birinde bir eve geçmişlerdi. Gidişlerine çok üzül müştüm ama bize 15 dakikalık mesafede olan bu yeni evlerine de çok sık olmasa bile gider, hasret giderirdik.

- 6 -
EVİMİZ

- Annem ve Babam

Babam Yasef (Mösyö Jozef) ve annem Klara (Madam Kler), sokağımızda çok sevilen ve sayılan kimselerdi. Babam son derece yakışıklı idi. Cam yeşili gözleri çok etkileyiciydi. Annem ise oldukça güzel bir kadındı. Zamanında yaptığı öğretmenlikten olsa gerek ağırbaşlı, vakur bir kadındı. Bana karşı çok sevecen, babama karşı ise oldukça otoriterdi. Babam ise oldukça sert ama son derece yufka yürekli ve neşeli bir insandı. Ama dediğim gibi sertliği, anneme pek sökmezdi. Genelde evde annemin borusu öterdi. Her ikisi de bana çok düşkünlüler.

- Evin Girişi

Ahşap olan evimizin iki girişi vardı, onun için sokak numaramız 6-8 idi. Altı numaralı kapıdan zemin kata girilirdi. Ancak bizler o kapıyı hiç kullanmadık. O kapı, hep kapalı kalmıştır. Eve, ikinci büyük kapıdan girerdik. Girişten sonra bir kapı dedemlerin kaldığı zemin kata açılırdı, bizim yaşadığımız üst kata ise ahşap merdivenleri

kullanarak çıkardık. Kapının arkasında demir bir sürgü bulunur, gece yataarken, içten büyük bir demir anahtarla kapıyı kilitledikten sonra bu ağır demir lamayı kapının her iki yanında bulunan, yine demir yuvalarına yerleştirdik. Böylece evin gece emniyeti kavi bir şekilde sağlanmış olurdu. Giriş iki odalı olup ön oda, sokağa bakan oturma odası olarak dedemler tarafından kullanılırdı. Arka oda ise onların yatak odasıydı. Pencere tarafında, hemen camın altında yüksek bir sedir vardı. O sedir, işleri bittikten sonra dedem ve babaannemin oturup dinlendikleri, çay kahve içip sokağı seyrettikleri bir yerdi.

- Dedem Rafael

Dedem sarma sigara içerdi. Bir tabakasında tütün, diğer tabakasında ise sigarayı sarmada kullandığı dikdörtgen kâğıtları bulunurdu. Sigara içmek için kâğıt tabakasından bir yaprağı çıkarır, sonra da tütün tabakasından bir tutam tütün alır, özenle kâğıdın içine dizerdi. Üçüncü aşama ise o küçük paketi parmaklarının arasında yuvarlayıp muntazam bir sigara formu vermektir. Son aşama ise kâğıt silindirin kenarının yapıştırılmasıydı. Sigara şeklindeki silindirin kenarlarını özenle 2-3 milimetre aralar, diliyle ısıtıp kapatırdı. Böylece sigara, içilmeye hazır hale gelirdi. Bu işlemi yaparken dedemi izlediğimde, ciddiyetine ve âdeta bir kuyumcu ustalığıyla çalışmasına hayran kalırdım. Dedemin adı Rafael'di. Sokak sakinleri ve gezici satıcılar ona "Rafael Efendi" diye hitap ederlerdi. Babaannemin adı Virjini'ydi. Ona da "Virjini Hanım" veya "Virjini teyze" diye hitap ederlerdi. Dedem 1,80 m boylarında olup çok güçlü bir yapıya sahipti. İri, kemikli elleri vardı. Babaannem ise 1,60 m boylarında, ufak tefek, minyon yüzlü, tonton bir kadındı. Bir ayağı, romatizmalarından dolayı hafif aksardı. Sokağa çıktıklarında boy farkları çok daha fazla ortaya çıkardı. Dedemin çok güçlü ve heybetli bir görünüşü vardı. Gençliğinde Hasköy'de bir meyhanesi varmış. Ben iyice palazlandığımda, lisedeyken bile, onunla giriştiğim bilek bükme oyunlarında hep yenilmişimdir. O pençe misali eliyle elimi tuttuğunda, biraz

direnmememe müsaade eder (sanırım hatır için), sonra ani bir hamle ile kolumu masaya yapıştırdı. Sonra gülerek,

"Rifatiko, birkaç fırın daha ekmek yemen lazım" diye takılırdı.

Odalarında büyük bir çeyiz sandığı vardı. Babaannem pek fazla kullanmadıkları giyim eşyalarını, çarşaf ve battaniyelerini ve mevsime göre mantolarını oraya yerleştirirdi. Bir tane de eskilerin "boron" dedikleri bir şifonyerleri vardı. Beş çekmecesine olan yüksekçe bir konsoldu. Ufakken babaannem beni oraya dayar ve boyumu çekmece yüksekliklerine göre ölçerdi. Ben yaş aldıkça, boy atıp uzadığımda "Aaa! Bak üçüncü çekmeceye kadar uzamışsın!" diyerek beni pohpohlar, sevincini benimle paylaşırdı.

Oturma odalarında bir de büyük mangal yer alırdı. Odanın ısınısını kışın bu mangal sağlardı. Mangal hem ısıtmaya, hem çay pişirmeye, hem de kahve içtiklerinde cezveyi küle sürmeye yarardı. Kızıl renkli bakırdan mamul bir mangaldı.

Dedem, kış aylarında, evde pijamalarının üstüne "Kürdi" denilen içi kürklü uzun bir robdöşambr giyerdi. Sedirde uzanıp dinlendiğinde benim en büyük zevkim, onun yanına uzanıp "Kürdi"sinin içine girerek, hem ısınıp hem de uyuyakalmaktı. Küçücük bir çocuktum zaten, "Kürdi"nin içinde âdeta kaybolur giderdim.

- Avlu ve Diğer Bölümler

Giriş katında, kapı girişinde bir avlumuz vardı. Yerleri taş bloklarla kaplıydı. Avlunun tam ortasında, suyu buz gibi olan üstü demir kapaklı bir kuyumuz vardı. O zamanlarda bizim mahallede birçok evin içinde veya bahçesinde bir kuyu yer alırdı. Dedem o kuyuda, kaplarla sarkıttığı karpuz, kavun ve bazı diğer meyvelerle bazı yemekleri soğuturdu. Tabii ki rakısını da... Avludan içeri doğru bir kısa hol, holün sonunda da mutfak ve ayrı bir bölümde alaturka tuvalet yer alırdı. Babaannem, mutfakta yemeklerini gaz ocağında pişirir ve pişen yemekleri de soğuduktan sonra tel dolabında muhafaza ederdi. O zamanlar buzdolabı falan henüz bizim oralara ulaşmamıştı.

Avlunun hemen yanı başından tahta basamaklarla, annem babamla yaşadığım üst kata çıkılırdı. Üst katta biri büyük, biri ufak oda sokağa bakardı. Küçük oda benim odamdı. Büyüğü ise oturma odası ve salon olarak kullanılırdı. Salonun iç tarafında ise bir paravanla ayrılmış olan annemlerin yatak odası yer alırdı. Arka bölümde ise mutfak ve alaturka tuvaletimiz bulunuyordu. Mutfakta evye mutfak sehpaımız, gaz ocaklarımız, küçük gaz ocağımız (kamineto) ve duvara asılı duran iki tel dolabımız yer alırdı.

Salonumuzda büyükçe bir büfe, salon duvarının büyük bir bölümünü kaplardı. Büfenin üstünde R.T.C¹ marka bir radyo, âdeta bir süs eşyası gibi yerini almıştı. Radyonun yanlarını ise annem, el işlemeli küçük örtülerin üzerine biblolar yerleştirerek süslemişti. Büfenin hemen bitişiğinde, kenarları seramikten, üst kapak kısmı nikelajdan çok hoş desenli odun sobamız yerleştirilmişti. Sobamızın arka bölümünde dirsekli borularımızın takıldığı bir yuvarlak çıkıntı bulunurdu. Bu çıkıntıya yerleştirilmiş olan tenekeden mamul, içi dışı sırlı boya ile boyanmış dirsek vasıtasıyla boru önce tavana doğru yön alır, sonra ikinci bir dirsek ve uzun bir boru ile pencere camında bulunan yuvarlak boşluktan evin dışına uzatılırdı. Camdan çıkan boru, yine bir dirsek kullanılarak dumanı dışarı çıkarılacak kısa bir baca oluşturacak şekilde diklemesine yerleştirilirdi. Baca borusunun üzerine, boru şapkası denen konik bir parça eklenir ve böylece yağmurlu zamanlarda yağmurun, bacanın içine girmesine mani olunurdu.

Sobamız, odun sobasıydı. Boru sistemimiz, soğuk havalarda soba yakıldığında hem salonu hem de bitişiğindeki yatak odasını çok iyi ısıtırdı. Soba borusu benim odamdan geçmezdi. Bu yüzden kışın bayağı soğuk olurdu odam. Geceleri yatma vakti geldiğinde pijamalarımı giyer, üstü battaniye ile örtülmüş yorganın içine girip uyurdum. Soğuk odada uyumaya alışmıştım. Halen bugün bile, yatarken mutlaka kombiyi kapatıp öyle yatarım. Sıcak odada uyumayı pek sevmem.

Salonumuzun ortasında ise altı kişilik bir yemek masası ve sandalyeleri yerleştirilmişti. Aynı dedemlerde olduğu gibi salon pencerelerimizden büyük olanın altında da üzeri güzel bir örtü ile kaplanmış sedirimiz vardı. Orada oturur, pencereden sokakla iletişim kurardık.

Gerek dedemlerde gerekse bizim kaldığımız üst katın pencerelerinde, özenle, saçakları elle işlenmiş desenli perdeler vardı. Saçaklar, dantel şeklinde işlenmişti. O zamanlarda evlerde böyle perdeler çok modaydı. İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında, hükümetin aldığı karartma kararına uyarak tüm pencerelere "stor"lu siyah perdeler ilave edilmişti. Geceleri bu perdeler indirilir, evdeki ışığın dışarı sızması önlenirdi ama ben, o zaman çok küçük olduğumdan bu savaş deyimini pek algılayamazdım.

O günlerde ekmek karne ile dağıtılırdı. Annem veya babam, elime para ve nüfus cüzdanı verirler, hemen üstümüzdeki Aynalı Çeşme Sokağı'nda bulunan fırına ekmek almaya gönderirlerdi. Fırıncı ekmeği verir ve nüfus cüzdanına, ekmeğin verildiğini gösteren bir kaşe basardı.

- 7 -

VARLIK VERGİSİ

1942 yılında kabul edilen Varlık Vergisi Kanunu, ailemize pek bir sıkıntı vermemişti. Zira babam ne esnaf, ne de tüccardı. O bakımdan bu uygulamaya tâbi tutulmamıştık. Ancak evdeki sıkıntılı hava, kanunun tatbikinde ayrımcılık ve adaletsizlik nedeniyle uzun süre sürmüştü. Birçok gayrimüslim, bilhassa Musevi tüccarlar çok büyük vergiler ödemek zorunda kalmış, birçoğu iflas etmişti. Orantısız büyük vergi meblağlarını ödemeyenler ise çalışmak üzere Aşkale'ye sürülmüşlerdi. Oradaki hava koşulları ve iptidai çalışma şartları nedeniyle de çok kişi hastalanmış ve hayatını kaybetmişti. Tabii ki bu durum, ailemizi de menfî yönde çok etkilemişti. Gerek babamın Telefon İdaresi'ndeki işine son verilmesi, gerekse Varlık Vergisi o tarihlerde bu olayları idrak edecek yaşlarda olmadığımından bende pek bir algı uyandırmamıştı. İleriki yaşlarımda, bilinçlenmeye başladığımda da bu iki olayla doğrudan muhatap olmadığımından bunlar, beni pek fazla etkilememişti. Ancak yüzde yüz bir ayrımcılık olan ve gayrimüslimleri hedef alan bu tatbikattan dolayı bir burukluk yaşamış, bunu daha sonra çok hafif bir "cızzz" olarak hafızamın bir tarafına unutulmak üzere kaldırmıştım.

– 8 –

NASIL ISINIYORDUK?

Bizim evde olduğu gibi bizim sokağın ve yakın mahalledeki evlerin kışın ısıtılması sobalarla sağlanırdı. Kiminin bizdeki gibi odun sobası, kiminin de kok kömürü sobası vardı.

Sonbahar sonlarına doğru, genelde eylül aylarında, tüm evlerdeki gibi bizde de kış hazırlığı başlardı. Soba ve borular sökülüp iyice temizlenir, borular da bir evvelki kıştan kalma kurum ve pisliklerden arındırılırdı. Bazıları ise borularını yaldız boya ile boyadıktan sonra tekrar sobalara monte ederlerdi. Odalardaki hafif kilimler yıkanır, kurutulur, katlanır; yerlerine oda ısınıı iyice tutacak olan halılar serilir ve böylece kış mevsimine hazır olunurdu.

Evimizde kiracı idik. Ev sahibi, teyzemin Kuledibi'nde oturduğu apartmanın kapıcısıydı. Sanırım bizim evi teyzem bulmuş ve bize kiralamıştı.

Yine kış mevsimine yakın bütün evler, odun ve kok kömürü alımına başlardı. Bizde odun kullanıldığından odunculardan "çeki" birimi ile odun satın alırdık. Bir "çeki", 250 kg'a tekabül ederdi. Genellikle siparişi dört çeki olarak verirdik. Kış aylarında odun eksildikçe yine ilave sipariş verilirdi.

Oduncu, odunları genelde at arabasıyla evin önüne getirir ve sokağa dökerdi. Bizler de tabii ki sokağımızdaki komşu çocukları ile birlikte, kapı önüne yığılı duran odunları evin içine taşırdık. Babam ve dedem de onları, evin üst katına çıkan merdivenin altındaki boşluğa itina ile istif ederlerdi. İş bitince annem de tüm çocuklara şekerleme ya da tatlı ikram ederdi. Doğal olarak ben de sokağımızdaki diğer komşulara odun geldiğinde aynı şekilde yardım ederdim. Biz çocuklar bu işi bir oyun gibi görür, büyük bir keyifle çalışırdık. Kış gelince tüm evlerin bacalarından duman çıkar, rüzgârın yönüne göre sağa, sola doğru yükselirdi. Boruların son çıkış dirseğinin altına tellerle konserve kutuları gibi kutular monte edilir, böylece dirseklerden sızabilecek olan katranın sokağı kirletmesi önlenirdi.

- 9 -

YENİ KOMŞULARIMIZ VE YAKIN MAHALLE

- Yeni Komşularımız

Altı Ocak Sokağı'ndaki bu eve taşınmamızdan birkaç yıl sonra, kapı komşumuz Ahmet amcalar oradan taşınmış; o eve gümrük muhafaza memurluğundan emekli İsmail amca ile hanımı Vahide Hanım teyze yerleşmişti. Her ikisi de şişmanca idiler. İsmail amca son derece sempatik ve nüktedandı. Vahide Hanım teyze ise güler yüzlü, kibar, güngörmüş bir hanımdı. Ailesi, Osmanlı dönemine dayanan köklü bir aileydi. Tüm komşuların sevgi ve saygısını kazanmıştı. İsmail amca, havalar güzel olduğunda evin önündeki yüksek sahanlığa sandalyesini çeker; altında pijaması, üstünde kısa kollu bembeyaz fanilas ile oturup kahve veya çayını orada yudumlar ve gelen geçenle sohbet ederdi. İsmail amca biz çocukları da çok sever, bizlerle şakalaşıp dururdu. Ancak sokakta çok gürültülü oynayıp, bağırıp çağırdığımızda, suratını şöyle bir asar, yüzüne sert bir ifade vermeye çalışarak "Ulan, mahallenin piçleri! Patırtı etmeyin, ya uslu uslu oynayın ya da çayıra gidip orada tepinip durun, bana bastonumu aldirtmayin ulan!" diyerek bizleri şakayla karışık azarlardı.

Sokağımızdaki herkesle arası iyiydi. Sokak sakinleri İsmail amcaya "İsmail Efendi", hanımına da "Valide Hanım" diye hitap ederlerdi.

Bilhassa sokağımızdaki kadınlarla diyalogu çok hoştu. Bazen hanımların birine hatır sorduğunda,

"Sorma İsmail Efendi, hiç iyi değilim, belim çok ağrıyor" ya da "hastayım her tarafım ağrıyor" gibi bir sitem cevabı aldığı anda,

"Neyin var be komşum, maşallah ayı gibisin" diyerek takılır, arkasından da kocaman bir kahkaha atardı. Hiçbir kadın da bu söylemden rahatsız olmaz, onlar da gülerek bu kahkahaya iştirak ederlerdi.

Birkaç yıl sonra "Tabut Ev"in sahibesi Madam Katina vefat edince varisleri, evi kiraya vermişlerdi. Yeni kiracılar ise Halil abi ile eşi Müeddet ablaydı (Aslı Müeddep olmalıydı; edepli uslu demekti, ancak biz hep Müeddet derdik). Baba ve annelerimize göre çok daha gençtiler. Birkaç yıllık evli olmalarına rağmen çocukları olmamıştı. Bu yüzden Müeddet abla çok üzülürdü. Halil abi, Beyoğlu Mis Sokağı'nda terzilik yapardı. Kendi dükkânıydı. Yakışıklı ve hoşsohbeti. Müeddet abla, biraz toplu fakat çok güzel bir kadındı. Sokağımıza çok çabuk intibak etmişler, sokak sakinleri de tavır ve davranışları dolayısıyla onlara hızlıca ısınmışlar ve onları kabullenmişlerdi. Zira her ikisi de son derece sevecen ve büyüklerine saygılı idiler. Halil abilerin de evinde, diğer bütün evlerde olduğu gibi bir kedi vardı. Adı "Uğur"du. Sokağa çıkar, bizim "Mine" adlı tekir kedimizle ve Mösyö Koço'ların sarı, beyaz, kahverengi desenli tüylü kedisi ve Perihan ablaların kedileriyle beraber sokakta dolaşır dururdu. Akşamüstleri, kedilerin eve dönme saatlerinde eğer "Uğur" ortalıkta görünmediyse Müeddet abla evin penceresini açar ve "Uğur, Uğur" diye seslenmeye başlardı. Ben eğer o saatlerde evdeysem o, "Uğur" dedikçe ben de bizim camdan "suz" diye seslenir ve Müeddet ablayı kızdırırdım. Ben birkaç kez "Uğur-suz, Uğur-suz" ikilemesini yapınca, o da hemen anneme seslenir, "Madam Kler, baksana Rifat kedime uğursuz diyor" diyerek şaka yollu sitem

eder, annem de beni fırçalardı. Buna rağmen ben her seferinde aynı haylazlığı yapmaya devam eder, annemin paylamasını göze alırdım.

- Komşu Sokaklar - Yakın Mahalle

Sokağın her iki tarafı da yollara açıktı. Batıya bakan uçta Avukat Perihan'ın hemen karşısındaki sette Demirci Jorj (biz Corci derdik) ve ağabeyinin demirci dükkânı vardı. İtalyan asıllı idiler. Her ikisi de güçlü ve meslekleri icabı adaleli idiler. Çoğu kez dükkânlarının önüne gider, kor ateşten çıktıkları kıpkızıl demirleri örste kocaman demir çekiçlerle dövüp şekillendirmelerini hayranlıkla izlerdik. Kan ter içinde, güçlü pazılı kollarıyla vurur dururlardı. Dükkâna, yüksekte olduğu için demirden bir merdivenle çıkılırdı. O merdivenin altını saklambaç oynadığımızda saklanmak için kullanırdık.

Dükkânın biraz ilerisi çıkmaz sokaktı. Orada yeni inşa edilmiş bir apartman yer alırdı. O apartmanda Arnavut Yaşar abi ile eşi Hanife abla ikamet ederlerdi. Yaşar abi boylu poslu, kibar, çok iyi giyinen, yakışıklı bir insandı. Aslen İzmirli idiler. Yaşar abinin at yarışlarına büyük zaafı vardı. Sürekli Veliefendi Hipodromu'na gider, at yarışları oynardı. Büyük oynadığından çoğu kez büyük paralar kazanır, kazandığı paralarla da Hanife ablaya kıymetli ziynet eşyaları alırdı. Çok bonkördü. Ama bu madalyonun bir de arka yüzü vardı: Kazandığı gibi büyük paralar da kaybederdi. O zaman da mahalleye yüzü bir karış asık dönerdi. Dedim ya bir illet, bir hastalıktı bu.

Parasız kaldığında, yeniden oynamak için Hanife ablaya aldığı ziynet eşyalarının bir kısmını geri alır, bunları paraya tahvil ederek yeniden Veliefendi'nin yolunu tutardı. Onların hayatı hep bu minvalde sürüp giderdi. Hanife abla bu olaylara çok üzülür, bizim sokaktaki kadınlara kocasından sitem ederdi. Komşular onu teselli etmeye uğraşırlar, "boş ver Hanife. Nasılsa bir iki gün sonra yine kazanır, yine ziynetlerine kavuşursun" diyerek onu ferahlatmaya çalışırlardı. Ama yapacak bir şey yoktu. Onların yaşamı buydu ve bu, kolay kolay değişmeyeceği benzerdi.

Aynı apartmanda tiyatro oyuncusu Kemal Tözüm ile eşi Türk halk müziği radyo sanatçısı Azize Tözüm ikamet ederlerdi. Son derece düzgün insanlardı. Azize Hanım'ın annemle arası çok iyiydi. Azize Hanım'ın sesi çok güzeldi ve halk türkülerini çok iyi yorumlardı. Çok enteresandır, normal hayatta konuşurken bayağı kekelediği halde, şarkılarını okurken bu arazi hiç görülmezdi. Bizler de radyodan onun programını zevkle dinlerdik.

O geniş saha, biz çocuklar için oyun oynayacak mükemmel bir alandı. Kızlar seksek, ip atlama, yakar top gibi oyunlar oynarlar; biz erkekler ise sahanın her iki tarafına koyduğumuz taşlarla kale yapar, dörder-beşer kişilik takımlar oluşturarak çift kale maç yapardık. Alt tarafı bayır olduğundan sık sık top bayıra kaçır, çimenlik ve dikenliklerin içinden koşarak topu almaya çalışırdık. Hava karardığında ise kızlı erkekli saklambaç oynar, neşemizi bulurduk.

Rüzgârın poyrazdan estiği günlerde ise bilhassa sonbaharda, o sırt, uçurtma uçurmaya çok elverişli olurdu. Uçurtmasını alan bu sahaya çıkar ve maharetle uçururdu.

Perihan ablanın evinin hemen yanı başında, birkaç taş basamakla inilen ve aşağı mahalleye doğru uzanan, oradaki Karanlık Çeşme ve Bucak Sokağı'na çıkan toprak bir patika yol vardı. Merdivenlerin hemen yanında, Perihan ablaların evlerinin hemen altında bir yatır vardı. Biz oraya "Evliya" derdik. Mahalleli bazı kadınlar oradan geçerken Fatiha okurlar, bazıları ise mermer kısmına mum yakıp yapıştırırlardı. Gece vakti o mumlar çok hoş bir ışık saçarlardı.

Basamakları indikten 3-5 metre sonra o patika yol ikiye ayrılır, bir yol (Yıldız Sokağı) Karanlık Çeşme'ye gider, diğer yol ise bucak kısmına uzanırdı. Kesişen yolun hemen solunda Cigerci Kâmil amcanın evinin kapısı ve bahçesi yer alırdı. Aşağı doğru inildiğinde ise soldaki üç katlı kârgir bina, Enver abi ve eşi Sabahat ablanın oturduğu yerdi.

Enver abi pederşahi, sert bakışlı bir yapıya sahipti. Sabahat abla onun ikinci eşiydi. İlk hanımı vefat ettiğinden, bir müddet sonra

Sabahat abla ile evlenmişti. Çocukları olan Cevat abi ile yaşıttım Ferit ilk hanımından, Ekrem ve küçük kardeş Hasan ise Sabahat abladandı. O da Arnavut asıllıydı. Enver (Gocay) abi de bir banka memuruydu. Biz çocuklar ondan, bilhassa sert bakışlarından bayağı çekinirdik. Çoğu kez argoya kaçarak konuşurdu.

Cevat abi son derece yakışıklı, ağırbaşlı ve kibardı. Ferit de yakışıklı, son derece sempatik bir arkadaşımızdı. Her ikisinin de sesleri çok güzeldi. Türk sanat müziği şarkılarını son derece güzel okurlardı. Sanırım Ferit, bir ara bu bapta dersler de almıştı.

Ekrem ise abilerinden ve bizden yaşça bayağı ufaktı. Son derece yaramaz, atak, afacan ve agresifti. Sokakta yapmadığı haylazlık yoktu. Bu yüzden, o zamanların Doğulu eşkıyası Koçero'nun¹ adı ona lakap olarak takılmıştı. Ekrem'den çok ona "Koçero" diye hitap edilirdi. Onun özellikle en büyük haylazlığı sokağımızın karşısında, Cumhuriyet Gazinosu'nun alt tarafında bulunan ve Kasımpaşa'daki top sahasına inen patika yola çıkıp orada sotaya yatarak o yoldan Kasımpaşa'ya doğru inen, sırtında küfesi veya omuz sopasına astığı iki sepetinde meyve ve sebze taşıyan satıcılara arkadan sessizce sokularak ani bir atakla sırt sepetini veya askılı hasır kefeleri çekip devrilmelerini sağlamaktı. Zavallı taşıyıcı bir anda dengesini kaybeder, yere düşerken de sepetlerin içinde ne varsa etrafa saçılırdı. Adamlar faili görene kadar Ekrem, hızla çayırılık tepeden koşarak kaçır ve sokak aralarına giderek bir anda yok olurdu. Bu tip şikâyetler geldiğinde babası Enver abiden feci dayak yer, kimse onu babasının elinden alamazdı. Ama huylu huyundan vazgeçmez. Bir iki gün sonra dayağı göze alarak aynı yaramazlığı yapmaktan çekinmezdi.

Gocay kardeşlerin en ufağı Hasan ise son derece sakin, aklı başında, uysal bir çocuktur.

1 1960-1970 yıllarında Güneydoğu'nun feodal yapısına başkaldıran ve "Koçero" lakabıyla ünlenen kişi, Mehmet Kilit idi. 5 Temmuz 1964 tarihinde silahlı çatışmada öldürüldü.

Enver abilerin evinin hemen yanı başında ufak bir arsa yer alırdı. O arsada da bizler sık sık top oynar, bazen de uzuneşek, kukalı (silindirik şeklinde kutu, misal konserve kutusu) saklambaç ve birdirbir oyunlarımızı gerçekleştirirdik. O arsadan aşağı doğru Karanlık Çeşme'ye inen yolun sonunda Hüseyin abilerin ikamet ettiği ev vardı. Hüseyin (Gocay) abi, bu evde eşi Sero abla, iki kızı Şermin ve Nermin, küçük oğulları Ahmet ile beraber iyi bir aile profili çizerek yaşamını sürdürürdü. Sakin tabiatlı bir insandı. Bitişğinde de Şeref abilerin evi yer alırdı. Şeref abinin mahalle lakabı "Şero" idi. Üç katlı evleri kocaman bir bahçenin içinde inşa edilmişti. Bahçedeki erik ağaçlarının erikleri bal gibi tatlı olurdu. Karanlık Çeşme'ye inen o yolda oturanların hemen hemen hepsi Arnavut asıllı ve çoğu birbirleriyle akrabaydı. Şeref abinin büyük abisi Esat Çam,² yıllar sonra iktisat profesörü olmuştu.

Yolun sonunda köşede Bakkal Mustafa'nın bakkaliye dükkânı yer alırdı. Mahallenin gençlerinin her akşamüstü sohbet için toplandıkları yerdı. Bilhassa lig maçlarının oynandığı günlerin gecelerinde orası âdeta bir futbol yorum arenasına dönüşürdü. Fenerbahçelisi, Galatasaraylısı, Beşiktaşlısı orada yer alır ve saatlerce günün maçları tartışılıp yorumlanırdı. Bu arada mahalle büyüklerimizden Rıdvan Yelekçi (lakabı "Moruk"), bu arenanın bir numaralı kişisiydi. Müthiş bir spor ve futbol bilgisine sahipti. Yıllar sonra onu, yanılmıyorsam *Hürriyet* gazetesinin spor müdürü olarak görmüştük.

Bakkalın tam karşısındaki köşe başında ise sokağa adını vermiş olan çeşme yer alırdı. Ancak adının niye "Karanlık Çeşme" olduğunu hiçbir zaman bilememiştim. Mermer aynalı, bronzdan kocaman bir musluğu olan bir çeşmeydi. Çok eski zamanlarda yapılmıştı. Suyu içilebildiğinden, mahalleli içme suyunu bu çeşmeden tedarik ederdi. Musluğa zincirle bağlı bir çengele asılmış bir bakır tası bulunurdu. Gelen geçenler bu maşrapayla susuzluklarını giderirlerdi. Çeşmenin yanı başından aşağıya doğru inen yoldan Kasımpaşa'ya

2 Prof. Dr. Esat Çam (1929-2003), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün kurucularından ve fakültenin eski dekanlarındandı.

ve Kasımpaşa Karakolu'na gidilirdi. Oralarda da bizlerden büyük Murat abi ve Eşref otururlardı. Eşref atletik yapılı, spora düşkün bir gençti. Sonraları ise okullarda beden eğitimi öğretmeni olarak görev almıştır. Çeşmenin tam karşısında ise Işık Çıkma Sokağı yer alırdı. Aslında çıkmaz değildi ama her nedense sokağın adı öyle yazılmıştı. Belki bizden çok önce orası bir çıkmazdı. O sokakta kocaman bir bahçe ve bahçenin içinde ceviz ve çitlembik ağaçları yer alırdı. Bahçe içinde birkaç tane de mezar mevcuttu. Bir de cami harabesi yer alırdı. Çitlembik ağaçları çok büyüktü. Meyve verdikleri zamanlarda biz çocuklar ağaca çıkar ve "patlangoç"larımızda kullanmak üzere bu yuvarlak bilye gibi meyveleri toplardık. "Patlangoç", kalın ağaç dallarından kesilmiş ve ortası oyulmuş 10-12 cm uzunluğunda bir boru idi. Delik çapına göre de silindir haline getirmiş olduğumuz çubukları sürer, içine mermi gibi dizdiğimiz çitlembikleri basınçla çubuğumuzla iter ve onları o basınçla patlatırdık. Patlayan çitlembikler bayağı kuvvetli bir şekilde "pat, pat" diye ses çıkarırlardı. O da bizler için bir oyun türüydü. Bahçenin bitiğinde ise mahallemizin muhtarı Hikmet amca, ailesiyle otururdu. Aksice bir ihtiyardı. Bacağının biri kısa olduğundan, kısa ayağının ayakkabısının altında çok kalın takozla bir taban yapılmıştı. Buna rağmen yine de topallayarak yürürdü. Hikmet amcanın bizim yaşımızla emsal Ferhat adında bir oğlu vardı. Arada bir bizim sokağın çocuklarına katılır ve bizlerle oyun oynardı. Ancak muhtarın oğlu olduğundan biraz hava basar, afra tıfralı davranışlarda bulunurdu. Ama buna rağmen bir problem olmaz, onu da oyunlarımıza dâhil ederdik. Ferhat'ların evinin birkaç ev ötesinde, o zamanın sinema dünyasının ünlü karakter aktörü Talat Artemel ikamet ederdi.

Bakkal Mustafa'nın dükkânından sağa (batıya doğru) giden yol, "Bucak" denilen yere çıkardı. Yolun başında Cevdet amca ile eşi Suat abla otururdu. Koçer ailesiyle kuzen olurlardı. Oğulları Galip ve Erdiç, bizlerden yaşça az ufaktılar ama yaşıtımdıdılar diyebilirim. Galip çok yufka yürekli, her an ağlamaya hazır ve en ufak bir olayda kızıp ağlayan bir çocuktı. Oyunlarda kaybettiğinde maraza

çıkartıp bağırır, çağırır ve ağlamaya başlardı. Galip'in pantolonları, her nedense bedeninden büyük olurdu. İkide bir belinden aşağı kayar, o da hep yukarı çekmeye uğraşırdı. Maç yaptığımızda bir taraftan topa sahip olmaya çalışırken bir taraftan da aşağıya doğru kayan pantolonunu yukarı çekmeye çalışırdı. Biz de bu manzaraya güler ve onunla gırgır geçerdik. Bu durumda iyice hırslanıp ağlamaya başlar, ağlamaların arasında da küfürleri sıralardı. Çok âlem bir çocuktur. Kardeşi Erdinç ise sarışın, son derece yakışıklı, güler yüzlüydü. Galip'in aksine havalı ve kendine güvenen bir tipti. Biraz palazlanınca boksa merak sarmış ve sıkletinde İstanbul Amatör Boks Şampiyonu olmuştu. Soyadları Okutan'dı. Erdinç'in, amcası Namık Abi'ye çok benzeyen bir tipi vardı. Yakışıklı, cana yakın ve şıktı. Onların yanındaki evde Sağır Necati amcalar ikamet ederdi. Ona amca demez, hep "Necati Bey" diye hitap ederlerdi. Yanında top atılsa duymayacak derecede sağırdı. Biz çocuklara karşı son derece sevecen, güler yüzlü ve nüktedandı. İkizleri Seyhan ve Ceyhan ben yaşıta idiler. Tek yumurta ikizi olduklarından birbirinden ayırmakta zorluk çekerdik. İkisi de çok iyi top oynarlardı. Nitekim birisi (hangisi olduğunu şimdi hiç hatırlamıyorum) iyi bir takıma 15-16 yaşlarında kaleci olmuştu.

Bucak Sokağı'nın çocuklarıyla pek birlikteliğimiz olmazdı. Onların ayrı çocuk grubu vardı. Sadece Basri abinin (Polis Basri) çocuklarıyla bir araya gelirdik. Basri Keçeci'nin üç oğlu Yüksel, Atıf ve Affan, çok efendi, polis babalarının etkisiyle disiplinli yetişmiş çocuklardı. Atıf Keçeci Beşiktaşlıydı ve bir dönem de Beşiktaş Yönetim Kurulu'nda görev almıştı. Aynı zamanda gazetelerde spor yazarlığı yapmıştır. Affan Keçeci ise baba mesleği olan polisliği seçmişti. Çok iyi bir eğitim aldıktan sonra başarılarıyla mesleğinin üst kademelerine hızla tırmanmıştı. Yine o sokakta daha evvel bahsettiğim gibi "Moruk" lakaplı Rıdvan Yelekcı otururdu. Yaşından çok daha olgun görüldüğünden mahalle arkadaşları ona "Moruk" lakabını münasip görmüşlerdi. Top oynamazdı ancak futbol literatürüne çok hâkimdi ve bu bapta çok bilgiliydi. Spor hafızası da son

derece kuvvetliydi. Bucak Sokağı'nın içlerine doğru pek fazla temasım olmadığı için pek bir şey yazamıyorum.

Perihan ablanın evinin altından "Bucak"a doğru giden patika yolun başındaki apartmanda Sağlamer Ailesi otururdu. Çocukluktan yetişkinliğe geçtiğim yıllarda taşınmışlardı bu apartmana. Benle yaşıt olan tek kız çocukları Hayriye son derece aktif, neşeli, sevmelik, güler yüzlü bir kızdı. Kahkaha atışıyla meşhurdur. Üç ağabeyinden Kayhan Sağlamer, *Cumhuriyet* gazetesinin ünlü muharrirlerindendi. Bizden bayağı büyüktü. Sokağımızdaki bizden büyüklerle, merhabalaşmaktan öte bir birlikteliği yoktu.

Tabut Ev'in köşesinin yanından Kasımpaşa'ya inen Denizci Sokağı'nın hemen başında yeni inşa edilmiş olan Aslay Apartmanı üç katlıydı. Bu apartmanın zemin katında o dönemin ünlü tiyatrocularından Reşit Baran, eşi ve Meriç adlı çocuğuyla ikamet ederdi. Meriç, yanılmıyorsam bu evde doğmuştu. Bayağı yaş farkımız vardı. Reşit Bey'in eşi esmer, kısa boylu hoş bir kadındı. Altı Ocak'taki kadınlarla çok iyi diyalogu vardı. Reşit Baran ise güler yüzlü, babacan, tonton görünümlü ve tevazu sahibiydi. Biz çocuklar onu sever ve sayardık. Ne de olsa ünlü bir "artiz"di.

Aslay Apartmanı'nın hemen başında orta boylu bir arsa yer alırdı. O arsanın diğer yanı ise daha önce belirttiğim Enver abilerin apartmanının altına çıkardı.

O arsada hemen hemen her gün maç yapardık. Arsanın yanı başında dört katlı bir apartman ve onun büyük bahçesi yer alırdı. Bahçe duvarı ise bizim top sahamızı sınırlardı. Bahçe duvarı biraz tuğla, biraz da tahta paravalalardan oluşturulmuştu. Bu duvar yüksek olmasına rağmen bazen topa hızlı vurup diktiğimizde top duvarı aşar, apartmanın bahçesine düşerdi. Tahta perdeyi aşmamız imkânsızdı. İşte o zaman problem başlardı. Apartmanın zemin katında Lefter adında bir ayağı sakat, yaşlı ve çok aksi biri otururdu. Onun evinin arka kapısı da bahçeye açılırdı. Bir ayağında yüksek tabanlı bir ayakkabı ile gezerdi. Tıpkı Muhtar Hikmet amca gibi...

Top bahçesine kaçınca çok kızar, "Vermeyeceğim ulan topu. Şimdi bıçakla yırtacağım" diye bağırarak ön kapıya çıkardı. Bize de hep alttan almak düşerdi. Kendi kendimize doğaçlama bestelediğimiz bir şarkıya hep beraber başlardık:

"Lefter, Lefter, büyük Lefter,
Lefter bizi adam eder."

Tezahürata başladıktan bir iki dakika sonra Lefter'in yüzündeki sert ifade yok olur, gülümseyerek yumuşar, "ulan topu bir daha bahçeye kaçırırsanız vallah billah yırtacağım" diyerek topu arsaya doğru fırlatırdı.

Çok defa topu bahçesine kaçırdığımız halde hiçbir zaman topumuzu yırtmamıştır Lefter amca.

Aynı apartmanın üst katında Leman Hanım teyze ile oğlu Yılmaz otururdu. Leman Hanım teyze İspanyolcayı (Yahudiceyi) çok iyi konuşurdu. Annemle bazen Yahudice konuşurlardı. Musevi komşularıyla daha önceleri uzun süreli komşuluk yaptığından mı, yoksa eskiden Musevi olup da Müslüman biriyle evlendiğinden mi bilemiyorum. Leman Hanım'ın da sokağımızdan biraz uzak oturmasına rağmen bizim sokaktakilerle komşuluk ilişkisi çok iyiydi. Çok hoşsohbet, kalender, açık sözlü bir kadındı. Oğlu benden 4-5 yaş büyüktü. Bizim sokaktan Cevat (Gocay) abiyle yaşıttılar. Yıllar sonra "Yılmaz Dekorasyon" adı altında Maslak-Ayazağa köşesinde çok büyük bir mağaza açmıştır.

Bu apartmanın birkaç ev sonrasında yaşıtımız Aleko, anne ve babasıyla yaşırdı. Ben yaşıyordum Aleko. Sempatik ve şirin bir çocuktü. Hep bizim sokağa gelir, bizlerle oynardı. Anne babasının bizim sokak sakinleriyle bir birliktelikleri yoktu. İki katlı ahşap bir binada mütevazı bir yaşam sürerlerdi.

- Mahallemizin Üç "Tip"i

Bahsedeceğim bu kişileri, 1950-1960 yılları arasındaki durumları ve yaşları itibariyle değerlendireceğim. Bu gençlerin hepsi ya bizim semtte doğmuş ya da benim gibi çok küçük yaşta mahallemize yerleşmiş delikanlılardı.

Bunlardan biri Emin'di. Soyadını bilmiyorum. Emin, ben yaştakilerden 3-4 yaş daha büyüktü. Mahallemizdeki âdetin aksine ona "Emin abi" demez, "Emin" diye hitap ederdik. Kim bilir belki de bize çok yakın hissederdik diye öyle hitap ederdik, "abi" demezdik.

Son derece çalışkandı. Küçük yaşlarından beri mahallede limon satarı. Limon bulamadığı zamanlarda mutlaka başka bir ürün tedarik eder, satarak yevmiesini çıkarmaya çalışırdı. Arada bir semt pazarlarına gider, oradaki tezgâhlardan birinde gündelikçi çalışır, birkaç kuruşu gün sonunda yevmiye olarak cebine atardı. Nüktedan, şaka yapan, aynı şekilde de kendisine yapılan (bazen de ağırca) şakaları sorunsuz bir şekilde kabul eden biriydi. Eski karikatür dergilerinde yer alan Yahudi tiplerindeki çizimlerde olduğu gibi uzun, kemerli, "kanca" diye tabir edilen bir burna sahipti. Bu yüzden bizden büyükler ona "Salamon Emin" derlerdi. Hiç gocunmaz, gülerek bu lakabı kabullenirdi.

Diğer enteresan bir tip de Melih'ti. Melih alacalı bulacalı giyinir, boynuna her zaman kırmızı veya göz alıcı renklerde bir şal bağlar, kırıta kırıta gezerdi. Son derece rahat davranırdı. Biz çocuklar, onu olduğu gibi kabullenmiştik. Takılır, saraka yapardık ama asla aşağılayıcı, kırıcı olmazdık. Kasımpaşa'da otururdu. Dolayısıyla Kasımpaşa'nın da ünlü tiptiydi. Pembe yanaklı, topluca yüzünden hiçbir zaman gülümsemesi eksik olmayan bir çocuktü.

Yıllar sonra ellili yaşlarımdayken Tepebaşı'nda gezindiğim bir gün İngiliz Konsolosluğu'nun civarında görmüştüm onu. Benden 8-10 metre önde yürüyordu. Yürüyüşünden ve boynundaki kırmızı şalından tanıdım. Biraz yaklaşıncı "Meliko" diye seslendim. Bir

anda durdu, arkasına döndü. Yüz yüze gelmiştik. Benim gibi o da yaşlanmıştı. Tabii ki tanımadı beni. Yüzüme dikkatlice baktı. Son derece nazik bir üslupla, "bana 'Meliko' dediğinize göre eski bir Kasımpaşalı olmalısınız" dedi, "evet Melih. Bunu vurgulamak için bilhassa 'Meliko' dedim". Hararetle tokalaştık. Mutadı veçhile hal hatır sorduk birbirimize. Lafladık biraz eski günlerle ilgili. "Ciğerci Orhan'a gidiyorum. Her hafta ona uğrar laflarız, eski günleri yâd ederiz" dedim. Tabut Ev'in sokağında komşuyduk. "Ha! Arnavut Orhan'a mı? Benden selam söyle" dedi. Tekrar tokalaşıp ayrılırken adımı sordu. Hatırlamamıştı tabii. Tokalı ellerimiz çözülüp ayrılırken, "o zaman ne güzeldi mahallemiz değil mi? Şimdi nerede o eski Kasımpaşa?" sözleri döküldü dudaklarından.

Bir de Bumin Çıtanak adında son derece yakışıklı, esmer, babayiğit bir delikanlı vardı aşağı mahallede. Çok havalı, çok iyi giyinirdi. Konuşurken bazen teklerdi. Bizim büyüklerimizle arkadaşlığı vardı. Lakabı, görünümüne istinaden "Kont" olarak takılmıştı: "Kont Bumin Çıtanak."

Sizler onu, Türk sinemasının ünlü jönü Fikret Hakan olarak tanıdınız. İşte o Fikret Hakan, bizim "Kont Bumin"imizdi.

- *Dumlupınar* Faciası

1953'ün Nisan ayında (4 Nisan) sokağımızda büyük bir hüznün yaşanmıştı. Tıpkı tüm ülkede olduğu gibi... O gün tüm sokak sakinleri ümit dolu bir merakla ve büyük bir huzursuzluk içinde bir şeyler konuşuyor, iyi bir haber bekliyor gibiydiler. Günlerden cumartesi olduğundan, geç uyanmıştım. Anneme ne olup bitiğini sorduğumda, "dün gece bir deniz kazası olmuş. Radyoyu aç da dinle" demişti. Annemin kahvaltımı hazırlamasını beklerken ben de salona koşmuş, radyoyu açmıştım. Bir gece evvel (3 Nisan) *Dumlupınar* denizaltımız, Çanakkale'de seyrederken Nara Burnu açıklarında, karanlıkta İsveç bandıralı bir yük gemisiyle çarpışmış ve batmıştı. Radyo sürekli yayın yapıyor ve halkı bilgilendiriyordu. Akşamüstü işten

dönerler, hemen Mösyö Koço'nun evinin önündeki boşlukta oturarak hep beraber radyodaki haberleri dinliyorlardı. Radyo naklen yayın yapıyordu. Bizler denizaltı ile onlara ulaşmaya çalışan kurtarma ekiplerindeki insanların telsiz konuşmalarını büyük bir heyecan ve üzüntüyle dinliyorduk. Denizaltıya ulaşmak maalesef kabil olmamıştı. 81 kişilik mürettebattan, çarpışma anında denizaltının üzerinde bulunan 5 kişi haricinde kurtulan olmamış, geri kalanların hepsi göz göre göre şehit olmuştu. Ümitlerin tükendiği anlarda mürettebattan Astsubay Selami'nin telsizde son olarak "vatan sağ olsun" dediğini duymuştuk. Sokağımızda erkek-kadın herkes ağlıyordu. O sözden sonra telsizler susmuş ve ülke, büyük bir üzüntüye gark olmuştu. Allah rahmet eylesin demekten başka hiçbir şey kalmamıştı artık.

O hafta sonu, sokağımızda büyük bir keder ve sessizlik oluşmuştu. Ne radyolarda hafta sonu eğlenceleri vardı, ne de oyun havaları. Her cumartesi-pazar Mösyö Marko'nun apartman katından duyulan Rumca şarkılar, dans müzikleri, neşeli kahkahalar gitmiş; yerini derin bir üzüntü kaplamıştı. Sokağımız yastaydı.

- Madam Katina Hastalanıyor

Sokağımızda yaşam aynı minvalde devam ediyordu. Derken sonbaharın sonlarına doğru Tabut Ev'in sahibesi, aksi Madam Katina hastalanmıştı. Çocukları yoktu ve kimsesizdi. Komşu kadınlar devamlı evine gidiyor, ilgileniyor ve yemek yapıp götürüyorlardı. Birkaç kez hastaneye gitmiş, birkaç gün kalıp eve dönmüştü. Ancak bir türlü toparlanamıyordu. Bakımını haliyle komşular üstlenmişti. Bir zaman sonra Madam Katina'nın evine kadınlı erkekli 3-4 kişilik bir grup gelip gitmeye başlamıştı. Sokaktakilere Madam Katina'nın akrabaları olduğunu söylemişlerdi. Hâlbuki o güne kadar bu kişileri sokakta hiçbir gören olmamıştı. Bu ziyaretler, bir müddet sonra sıklaşmaya başlamıştı. Bizimkiler de ilgilenen var diye biraz rahatlamışlardı. Gel zaman git zaman bunların ayağı çekiliverdi bizim sokaktan. Bir

müddet sonra Madam Katina her gece evinde yüksek sesle ağlama-ya, Rumca bağıra bağıra bir şeyler söylemeye başlamıştı. İki de bir "to spitakimu efiye" (evciğim gitti), "o theos na se kapsi" (Allah sizleri yaksın) diye feryat figan ediyordu.

Olaylar böyle gelişince, sokağımızdaki Rum kadınlar, Madam Kleo, Madam Fofa Tabut Ev'e giderek durumu anlamaya çalışmışlardı. Madam Katina'nın anlattığına göre, bunlar kocasının çok uzak akrabalarıydılar. Hastalandığını duyunca gelmişler, "sen bu evi bizim üzerimize geçir, biz ömür boyu sana bakar, her şeyini karşılız" diyerek ikna etmişler ve elinden bir vekâletname ve muvafakat-name almışlar, sonra da evi üstlerine geçirmişlerdi. Olayı sağlama bağladıktan sonra da bir daha ne gelen ne giden olmuştı ihtiyara. Kendine gelip uyandığında, mandepsiye düştüğünü anlamış, ancak iş işten geçmiş, evi elden gitmişti.

Bunu öğrenen kadınlar hemen anneme de durumu anlatmışlar, akşam vakti Avukat Perihan işten eve döner dönmez kapısını çalmışlardı. Heyecanla bir solukta durumu anlatmışlardı Perihan ablaya. Her zaman Madam Katina'yla ters düşen, ikide bir münakaşa eden, hırçınlığı ile tanıdığımız Perihan Abla bir an bile tereddüt etmeden, "Merak etmeyin ben hallederim. Davayı açar, o belgenin iptalini sağlarım" diyerek komşuları rahatlatmıştı.

Madam Katina'dan vekâletnameyi aldıktan sonra da hiçbir kuruş talep etmeden olaya el koymuş, davayı açmış, "şuuru yerinde yokken belgeler imzalatırılmış" tezini savunarak birkaç ay içinde davayı kazanıp evi kurtarmıştı.

İşte böyle bir kadındı Perihan abla. Nur içinde yatsın.

O olaydan sonra tüm sokak sakinlerinin Avukat Perihan'a bakış açısı değişmiş, yerini sıcak ve yakın ilişkiler almıştı.

Ah, o güzelim sokağın insanları ah! İşte böyle bir bağ vardı, böyle bir insanlık vardı o zamanlar. O insanlık şimdilerde nerede? Neredesiniz o zamanların güzel insanları, neredesiniz?

- 10 -

GÜNLÜK HAYAT NASILDI?

- Hitap Tarzı

Şimdiye kadar sokağımızı ve yakın çevremizi anlatmaya çalıştım. Şimdi de sokağımızdaki sosyal yaşamdan kesitler sunmaya çalışacağım.

Yazımın başında, sizlere sokak sakinlerini tanıtırken isimlerinin başına veya sonuna "bay", "bayan", "bey", "hanım", "mösyö", "madam", "amca", "teyze", "abi" gibi sıfatlar koydum. Bunlar, bildiğiniz gibi saygı ifade eder nitelikteki hitap şekilleridir.

Ayrıca bunlar, Altı Ocak Sokağı'ndaki yirmi yılı aşkın (1941-1962) yaşamım esnasında komşu büyüklerimizin birbirlerine hitap şekliydi. Çok samimi oldukları ve senli benli konuştukları halde, bu yirmi yıllık sürede asla birbirlerine sadece isimleriyle hitap ettiklerine şahit olmadım. Bu, sokağımızdaki ve mahallemizdeki karşılıklı sevgi ve saygının bir tezahürüydü.

Sokağımızda muhteşem bir yardımlaşma, dayanışma, birliktelik ve hoşgörü ortamı vardı. Türk, Kürt, Arnavut, Hristiyan ve Musevi olan bizler, büyük bir kardeşlik ortamı içinde yaşamımızı sürdürürdük;

asla etnik veya dinsel bir ayrımcılık mevzuubahis değildi. Bizler de çocukluk dönemimizde hiçbir zaman böyle bir ayrımcılığı bilmedik ve görmedik. Şimdiki zamana baktığımda, o dönemlerde ne güzel bir ortamda yaşadığımızı ve böyle bir ortamda yaşadığımız için ne kadar talihli olduğumuzu düşünürüm hep.

- Günlük Hayat

Sokağımızda günlük yaşam, çalışan erkeklerin işe, okul çağındaki çocukların da okullarına gitmek üzere sokağa dökülmeleriyle başlardı. Kadınlar sabah kahvaltılarını hazırlar, kahvaltıdan sonra evden çıkan kocalarını "hayırlı işler" dileğiyle uğurlarlardı. Erkekler işe gittikten sonra Altı Ocak'ta hanımların hükümranlılığı başlardı. Tüm evlerde sabah temizliği, yemek pişirme telaşı, alışveriş için genelde Beyoğlu Balıkpazarı'na gitme hazırlıkları belli başlı faaliyetlerdendi. Ufak tefek alışverişler için herkes okula gitmemiş çocuklarını Aynalı Çeşme'deki bakkala, fırına, aktara gönderir; böylece alışveriş yoğunluğunu az da olsa çocuklarına pay ederlerdi. Alışverişe gönderirken bizlere para verirler, şunu bunu alacaksın diye söyledikten sonra "aman paraları sağlam bir yere koy, sakın düşürme, para üstünü de sakın almayı unutma" diye iyice tembihlemeyi asla unutmazlardı.

Evler ufak, en fazla iki katlı olmalarına karşın ev işleri mutlaka öğleden sonraki saatlere kadar sürerdi. Bu arada bizler de sokağa çıkar, toplanıp oyunlarımızı oynardık. Sokağımızın Tepebaşı'na bakan tarafında kocaman bir çayırığımız vardı. Her türlü oyuna müsait kocaman, yemyeşil bir alandı. Orada oynamak, biz çocuklar için en büyük zevkti. Top oynar, yarışlar düzenler, güreş tutardık. Velhasıl öğle vaktine kadar zamanın nasıl geçtiğini anlamazdık bile. Öğle vakti olduğunu ancak annelerimiz, "hadi oğlum, hadi kızım yemek vakti geldi, haydi eve dönün artık" dediklerinde anlardık. Ancak oyunu yarım bırakmak istemediğimizden, annelerimiz bu çağrıyı birkaç defa tekrarlamak zorunda kalırdı. Yine de kaale alınmadıklarında bu sefer sertleşirler, "bak hemen gelmezsen..." diye tehditkâr

bir ifadeye başvurulur, bizler de ar-naçar yemek yemek üzere evlerimize dağılmak zorunda kalırdık.

Tabii kadınlar bu süreç içinde ne yemek yaptıklarını, neler pişirdiklerini, tencereyi ateşte nasıl da unuttuklarını, azıcık yemeği yaktıklarını birbirlerine rapor şeklinde anlatırlar; böylece Altı Ocak'ta o gün kimin ne pişirdiğini herkes bilirdi.

Öğleden sonra biz çocukların bazıları öğle uykusuna yatar, birkaçı da yemek sonrası hemen sokağa çıkardı. Ancak oynayan sayısı az olduğundan, o saatlerde sokak bayağı sessiz olurdu.

Ben genelde yatar uyurdum. Annem ğlen uykusuna bayağı önem verirdi. Dolayısıyla ben de ister istemez yatar, uyanınca da sokağa fırlardım.

Akşamüstleri ise kadınlar birbirlerine seslenerek, akşam ayı veya kahvesi için bir evde toplanmak üzere anlaşırlardı. Hemen hemen her gün böyle toplantılar olur, hanımlar kendi aralarında sohbet ederlerdi. Bu toplantılarda çay ve kahveleri ev sahibesi, ufak tefek tatlı, tuzlu atıştırmalıkları ile birlikte misafirlere ikram ederdi. Ancak her komşu kadın da kendi evinden bir şeyler getirerek sofranın zenginleşmesine katkıda bulunurdu.

Bu toplantılarda, davet stiliyle Madam Kleo'nun komşularına seslenişi çok enteresandı. Davet Türkçe başlar, Türkçe-Rumca karışımı sözlerle devam eder ve öyle de biterdi: "Zehra Hanım, Madam Kler, Fofu, Nuriye Hanım, ayda elate, na pyume ena kafedaki, ke ena cigarakı, na kanume ena keyfaki, ayde elate." (Haydi gelin bir kahve içelim, bir cigara yakalım, bir keyif alalım, haydi gelin.)

Haftada en az iki  kez ise mutlaka herkes evinin nn süpürür, yıkar ve böylece sokağımız hep tertemiz olurdu. Ayrıca her gün sokağın ps belli bir saatte gelir, evlerde birikmiş olan çöpleri alır, tek atlı p arabasına atardı. Çöpçü geldiğinde "" diye seslenir, herkes evindeki birikmiş olan atıkları pye verirdi. Bazıları ise çöplerini kendileri arabaya atardı.

Sokağın süpürülmesi esnasında çıkan çöpler ise sokağın boşluk olan bir tarafında biriktirildiğinden çöpçü, onları da süpürge ve küreğiyle toparlar, arabaya atardı.

Arnavut kaldırımli sokağımız bu yüzden hep tertemiz kalırdı.

Çöpçü hep aynı insan olduğundan sokaktakilerle iyi ilişkiler içindeydi. Komşular da bir bayram geldiğinde çöpçünün bayramlığını hiçbir zaman esirgemezlerdi. O da mahallenin bir sakini gibi görüldü. Tıpkı mahallemizin güvenliğini sağlamak için bütün gece boyunca sokak aralarında dolaşıp arada bir "ben buradayım" dercesine düdüğünü çalan bekçimiz gibi...

- Seyyar Satıcılar

Gündüzleri sokağımızdan sürekli seyyar satıcılar geçerci. Atının sırtına yüklediği sepetlerle seyyar manav, "günlük tazeler, turfanda bunlar" diye bağıarak seslenirdi.

"Turşuuu... Lahana, biber turşusu. Turşucu geldi" diye dolaşan turşucu gelir, isteyenler derin kaplarla kapı önüne çıkar, turşu satın alırlardı. Turşucunun çalışma sezonu kıştı.

Yine at sırtına yerleştirdiği küçük dolaplarla muhallebici ve tatlıcı, aynı yöntemle mallarını satmaya çalışırdı. Sütçü Madam Eleni, genelde sabahları süt güğümleriyle gelir, bizim çayirlarda otlattığı keçilerinden sağdığı taptaze sütleri satardı.

Madam Eleni çok enteresan bir kadındı. Devamlı başörtüsü takar, koyu renkli elbiseler giyerdi. Biz çocukları en çok şaşırtan ise yüzündeki erkeksi sakaldı. Hemen hemen her gün sakal tıraşı olmasına rağmen tıraş olmadığı bazı günlerde yüzü bayağı erkek gibi bir görünüm alırdı. Sesi de kalın, boğuk ve erkeksi bir sestti. Onun dışında giyimi ve tavırlarıyla tam bir kadındı.

Keçi sütü çok faydalı ve üstelik günlük ve çok taze olduğundan, sokağımızdaki kadınlar çok rağbet ederdi. İyi satış yapardı bizim sokakta Madam Eleni.

Baharda ise keçiler yavruладында, çayırlarımızdaki yavru oğlakların sıçrayıp zıplayarak oynamalarını seyre doyum olmazdı.

Yine bahar geldiğinde yoğurtçu Hidayet amca, Erzincan'daki köyünden İstanbul'a gelir, yoğurt satmaya başlardı. Sokağın başına geldiğinde şöyle bir durur, "koyun sütü gaymaaaah" diye bir seslenir, evlere doğru yürürdü. Hidayet amca son derece güler yüzlüydü; güldüğünde ise ağzının ön tarafındaki altın kaplamalı dişleri ortaya çıkar, pırıl pırıl parlardı. Annem her seferinde ilk geldiği günde, "tamam Hidayet Efendi geldi. Demek ki bahara girdik" diye hoş geldin der, komşulara ilkbaharın müjdesini verirdi. Kış mevsiminde bu satıcılara iki kişi daha eklenirdi. Bir tanesi "bozaaa..." diye seslenerek geçen bozacı, diğeri ise "sahlep sütlüüü, kaynıyor" diye bağırarak sahlep satıcısıydı. Bunlar, satışlarını gece vakti yaparlardı.

Gece güvenliğimizi bekçi sağılardı. Daha evvel de belirttiğim gibi tüm gece boyunca mahallemizdeki sokakları dolaşırdı. Kasımpaşa Karakolu'na ait bekçilerdi bunlar. Tertemiz, şık, kahverengi üniformaları ve başlarındaki kasketleriyle güven veren bir yapıya sahiptiler. Bayramlarda ise mahalleye gündüz vakti gelirler, tüm semt sakinleriyle bayramlaşırlar, mahalleliden bayramlık bahşişlerini, biraz da yüzleri kızarak teşekkürlerle alırlardı.

Sokağımızın bir de sakası vardı. Eşeginin sırtına yüklediği tenekelerle Hamidiye Suyu satardı. Bir diğerk esnaf ise kalaycıydı. "Kalaylıyorum, parlatıyorum, kalaaaaaycı" diye bir nara atar, sonra evlerden kalaylanmak üzere verilen kap kaçağı alır, atının üzerine yüklediği sepetlere itina ile dizerdi. İki üç gün sonra pırıl pırıl şekilde kalayladığı ürünleri, evlere gelip dağıtırdı.

Mahalleden belli aralıklarla geçen diğerk esnaf da basmacı, iplikçi ve bohçacılarıdır. Genelde ayda iki kez gelirler, hem mal satarlar hem de daha önceden taksitle sattıkları ürünlerin taksit paralarını tahsil ederlerdi. Ellerinde kalınca bir defterleri vardı, bu deftere hem satışlarını kaydederler hem de aldıkları paraları dikkatlice yazarlardı. Tam bir cari hesap defteriydi ellerindeki bu defter. Düzgün

insanlardı. Alacak-verecekten dolayı hiçbir zaman bir ihtilaf yaşamamıştır. Başka yerleri bilmem ama bizim sokakta haftalık ya da aylık borçlarını ödemede kimse aksaklık çıkarmazdı.

Kış geceleri satıcılarından biri de tahin-pekmez satıcısıydı. Kendine özgü bir seslenme tarzı vardı. Biri büyük (tahin dolu), biri de küçük (pekmez için) iki güğüm taşırdı. İsteyenler boş, derince tabaklarını verirler, o da özel ölçek kapları ile talep edilen miktarı tabaklara dökerdi.

Seslenme tarzı değişik de olsa onun nidasında ben hep Hasköy'deki Küçük Yusefi hatırlardım.

Tahin-pekmez karışımını ekmek dilimleri üzerine sürerek yemek, en büyük zevklerimden biriydi.

- Eskiciler - Hurdacılar

Sokak esnafı arasında bir de eşya alanlar vardı: Eskiciler ve hurdacılar. Eskiciler, "eskiler alıyorum, es-ki-ciiii" diye seslenirler, hurdacılar ise "hurda alıyorum, hurdaaacı" diyerek geçerlerdi sokağımızdan. Komşu kadınlarla bu esnafın arasında müthiş bir pazarlık çekişmesi olurdu. Onlar ürünü en ucuza kapatmaya çalışırken, satıcı kadınlar ise en yüksek fiyattan satmaya gayret ederlerdi eskilerini ve hurdalarını. Dolayısıyla çok gülünç ve enteresan çekişmeler yaşanırdı.

Dedem çok nüktedandı. Eskiciye "Bana bak oğlum. Ben de eskiyim, bana kaç para verirsin?" diye takılarak sorar, onlar da "Baba senin işin bitmiş, sana fiyat yok. Bedava da alsam satamam. En iyisi seni yine nineme bırakayım" diyerek cevap verir, karşılıklı gülüşürlerdi.

Dedem güzel havalarda evin önüne çektiği sandalyesine oturur, gelen geçenle hem sohbet eder, hem saraka yapardı.

Yaşlı olduğundan bazen pantolonunun ön fermuarını açık unuttur, böylece otururdu. Geçen esnaf bu durumda, "Rafael Dede" veya

"Rafael Efendi, orada oturuyorsun ama bak dkknn açık kalmış" diye takıldığında dedem önüne şöyle bir bakar, "Aldırma, dükkân açık ama nasılsa çırak içeride" diye cevabı yapıştırır, hıncırca gülerdi.

- Postacı

Mahallemizin önemli simalarından biri de postacıydı. O zamanlarda evlerinde telefonu olanlar, parmakla gösterilecek kadar azdı. Bu bakımdan, haber alma babında postacının önemi çok büyüktü. Postacı sokağa geldiğinde sokak sakinleri büyük bir heyecanla kendilerine mektup olup olmadığını sorar, mektubu olanlar büyük bir sevinçle zarfı alırken postacıya da küçük bir bahşiş vermeyi ihmal etmezlerdi. Hele mektup verilen kişi, askerde olan oğlundan bir haber alacaksa postacı, "teyze, abla, amca bu mektup asker mektubudur, mjdemo isterim" diye uyarır, tabii ki bahşişi de ona göre katmerli verilirdi. Mahallemizde postacı demek umut demektir, postacı demek sevinç demektir.

Dediğim gibi iletişim mektupla yapılır ancak çok acil durumlarda haberleşmek için postaneye gidilir, oradaki telgrafi bölümüne meramını anlatacak kadar kısa bir iki cümle yazılı kâğıt verilirdi. Zira telgraf creti, kelime üzerinden fiyatlandırılırdı. Telgrafi kâğıdı alır ve aparatının küçük kolunun üzerine parmağıyla "tık-tık-tıktık-tık-tık-tık" diye tıklayarak yazıyı mors alfabesiyle karşi tarafa iletirdi.

- Akşam Vakti

Hanımlar arasındaki ikinci muhabbeti genelde 17.30-18.00 gibi sona erer, herkes akşam işten gelecek beylerini karşılamak ve akşam yemeği hazırlıklarını yapmak üzere evlerine dağılırdı.

Bu arada sokakta oynayan çocukları olanlar kendi çocuklarına seslenerek, "Haydi ocuklar eve. Babanız neredeyse gelecek. Gelin, yıkanıp paklanın. Yeter artık bu oyun!" deyip bir an evvel eve

dönmeleri için çaba harcarlardı. Bizler, ancak birkaç ikazdan sonra eve istemeye istemeye girerdik.

Resmi dairelerde çalışanlar, genelde eve daha erken gelirlerdi. Özel işlerde çalışanların dönüş saatleri ise 19.30-20.00 arası olurdu. Sokağa dönüşlerinde rastlaşanlar ayaküstü biraz sohbet eder, evlerine öyle girerlerdi.

Babam eve geldiğinde mutlaka elinde bir iki paket olurdu. Genelde Beyoğlu Balıkpazarı'na uğrar, yemek çerezlerine ait bir şeyler alırdı. Yeşil salata, taze soğan, salatalık, lakerda, "likorinos" denen kefal fûme, onun vazgeçilmez sofrâ ürünlerindendi. Tabii ki mevsimine ait her türlü meyveyi de eksik etmezdi sofradan. Geldiğinde elini yüzünü yıkar, ondan sonra bana sarılır öperdi. Babam bana son derece düşkündü. Bu sevgisini de sonuna kadar dışa vururdu. Benimle sohbet eder, şakalaşır ve oyunlar oynardı. Mutluluğu yüzünden okunurdu. Annem de bana çok düşkündü ama hep biraz mesafeli durur, babam gibi aşırı sevgi davranışlarında bulunmazdı. Bu bakımdan ben de babama hep daha yakın olmuşumdur.

Yemek vakti sofraya oturur ve annemle günlük olayları konuşurlardı. Arada bir bana döner, sokaktaki o güne ait olayların raporunu alırdı. "Kimseyle kavga etmedin ya, fazla yaramazlık yapmadın ya" diyerek hesap sorar, bir taraftan da anneme bakarak benim cevaplarımın onayını alırdı. Bazı günler küçük kabahatler yaptığımda da annem hoş görür, sofrâ sorgulaması esnasında bana destek çıkardı.

Dedemle babaannem yemeklerini alt katta ayrı yerlerdi. Zira onların akşam yemeği saatleriyle bizim saatimiz pek uyuşmazdı. Dedemler daha erken yerler, bizlerden çok daha erken yatarlardı. Yalnız cuma akşamları mutlaka bizim katta beraber yerdik. Yukarı gelirler, dedem cuma akşamının "kuduş" duasını¹ okur, ondan sonra yemeğe başlardık. Annem onlara karşı son derece sevecen ve saygılı davranırdı. Hafta araları babam, akşam yemeğinden sonra mutlaka

1 Yahudilikte, Tanrı'nın dünyayı yaratırken altı gün çalıştığına ve yedinci gün olan cumartesi gününde dinlendiğine inanıldığından, o günün kutsallığını anlatan bir dua.

dedemlere iner, bir müddet onlarla sohbet ederdi. Bu arada annem yukarıda kahveleri pişirir ve aşığı inerek servis ederdi. Babaannem ile annem çok sevişirler ve çok iyi anlaşırldı. Bazı zamanlar dedemin çok meşhur olan aksiliğı tuttuğunda annem, hemen babaannemin safında yer alır, ona destek olurdu. Ancak dedemin aksiliğı bir parlama ile başlar, çok kısa bir sreden sonra hiçbir şey olmamış gibi mayna olurdu. Bu sefer de babaannem taarruza geçer, dedeme saydırır dururdu. Bu durumda dedem hiç konuşmaz, son derece sakin bir şekilde dinler, ateşle krkle gitmezdi. Birkaç dakika süren bu kızışma nihayet sona erer, tatlıya bağlanırdı.

Anneannem Dora ise Kuledibi'nde teyzem ve eniştemin evinde yaşırdı. Sık sık bizim eve gelir fakat hiçbir zaman yatılı kalmazdı. Zira fazla yerimiz yoktu ve zaten o da evindeki rahatı tercih ederdi. Haftada bir iki kez teyzem bize gelir, bazen de annem onlara ziyarete giderdi. Pek sık olmasa da teyzem ve eniştem, kuzinim ve kuzenimle birlikte bize gelirler, aynı şekilde biz de ailece onları ziyaret ederdik.

Teyzemin kızı Vivi, benden -dört yaşı daha ufaktı. Sessiz, sakin bir kızdı. Onu çok severdim, o da beni çok severdi. Küçük kuzenim Beto ise oldukça yaramazdı. Vivi'yi çok kızdırır, davranışları ile onu ve teyzemi bayağı zerdi. Annemin babası Leon Dede ise sanırım şapka işi ile uğraşır, Güney Amerika'daki müşterilerinden dolayı sık sık seyahat ederdi. Gittiğı lke ise genelde Küba'ydı. Leon Dede'mi pek az görürdüm. Ona karşı ntrdm; pek bir dedelik sevgisi duyduğumu söyleyemem.

Neyse... Yemek sonrası, kış mevsiminde hava erken karardığında, İkinci Dünya Savaşı'ndaki karartma uygulamasından dolayı kalın siyah perdeler çekilir, sokağımızın bütün evlerinde olduğı gibi bizim evde de ışık sızması nlenmeye çalışılırdı. O saatlerde sokak sessiz ve zifiri karanlık bir hal alırdı. Sadece arada bir sokak satıcılarının bağırma ve gece bekçisinin düdük sesi duyulurdu.

Evde, eğer bir komşuyu ziyarete gidilmeyecekse tek eğlence olan radyo açılır, haberler dikkatle takip edilir ya da müzik programları dinlenirdi. Çok kez de "Arkası Yarın" adlı dizivari tiyatro oyunları takip edilirdi.

Müzik programları genelde Türk klasik sanat müziği ve türküler olarak yayınlanırdı. Tüm aile zevkle dinlerdik. Bugünlerdeki klasik Türk sanat müziğine olan düşkünlüğüm ve yatkınlığım, sanırım o çocukluk günlerimden kalmadır.

Münir Nurettin Selçuk, Safiye Ayla, Müzeyyen Senar, Perihan Altındağ, Yesari Asım ve Hamiyet Yüceses o devrin en ünlü yorumcularındandı. Türkülerde ise Zehra Bilir, Neriman Tüfekçi... Oyun havalarında Erköse Kardeşler de gözde isimlerdendi.

O yaşlarımda radyodan, sanırım bir Erzincan uzun havası olan "Penceremden kar geliyor" havası okunduğunda hep ağlardım. Nedenini hiçbir zaman çözememişimdir. Bu beste, yanılmıyorsam meşhur Erzincan depreminden sonra yapılmış, son derece acı ve ele mi içeren nağmelerle işlenmişti. Fazla duygusal olmamdan dolayı ağlatırdı beni belki de.

Radyoda bir de haftada bir yayınlanan "Eski Sesler, Eski Sazlar" adlı bir program vardı. Bu programın ünlü sesleri ve yorumcuları Hafız Burhan, Hafız Kemal, Algazi Efendi aklımda kalmış olan isimlerdendir. Genelde gazel okurlar ve sesleriyle dinleyenleri büyülerlerdi.

Türk musikisinin her türüne olan yakınlığım ve düşkünlüğüm, sanırım bu programlarla filizlenmiştir.

Yetişkinliğim esnasında bu müzik türünün bende iyice pekişmesine neden olan diğer etkenleri, yazımın daha sonraki bölümlerinde anlatmaya çalışacağım.

- Gece Hayatı

Altı Ocak Sokağı'nda gece hayatında genelde komşu ziyaretleri olurdu. Hafta arası bir iki gece, böyle ailevi toplantılar yapılırdı. Ziyaretler ekseriyetle ikili-üçlü komşular tarafından gerçekleştirilirdi. Bu ziyaretlerde ikram edilen kahve, çay, az çerez ve arada bir likör refakatinde erkekler günlük olayları konuşurlar ve olaylar tartışmaya açılırdı. Bu konuşmalar genelde yarım saat ile bir saat kadar sürerdi. Sonra da masa etrafında oturulur, çeşitli kâğıt oyunları oynarlardı. Bu oyunlar pişpirik, kaptı kaçtı ve 21 adlı eğlenceli oyunlardı.

Oyunlar eğlenceye dönük olduğundan pek kk meblağlarla oynanırdı. Oyun esnasında şakalaşmalar, takılmalar, sarakalar eksik olmaz; ikide bir de masadan kakhahalar yükselirdi. Hanımlar ise odanın başka bir yerinde sohbet eder, geceyi çene alarak geçirirlerdi. Bazı geceler beni de bu ziyaretlere götürürlerdi. Vakit geç olduğunda uykum gelir, sedirlerin birinde uyuyakalırdım. Mösyö Koolar da evde başka kimse olmadığından, kk kızları İvi'yi mutlaka getirirlerdi. O da uykusu geldiğinde sedirlerin birinde uzanır, orada uyurdu. Sedirler oldukça geniş olduğundan, bazı geceler biz ufaklıklar, erkekli-kızlı sedire kıvrılıp uyurduk. Savaş döneminde gece Haliç'e baktığımızda, kıyılarına yerleştiriilmiş olan projektörlerin gökyüzünü parlatan ışıklarını görürdük.

İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa lkeleri birbirlerini kırarken, bizler o dönemin lideri İsmet İnönü'nün siyaseti sayesinde savaştan uzak durmuş ve Avrupa'nın yaşıadığı lmcl olaylardan yakamızı sıyırmıştık. Savaş, Türkiye'yi de olumsuz etkilemiş olsa da Allah'a şükür kimsenin burnu kanamamıştır. Savaşın hitamına yakın, Türkiye de son anda Mtfevler'in yanında yer alarak bu büyük felaketten kurtulmayı başıarmıştır.

O günlerde bir gece, karşıımızdaki Mösyö Kooların bahçesine bir işaret fişegi kalıntısı düşmüş, onlar da büyük bir heyecan ve tedirginlikle komşulara haber vermişlerdi. Herkes bir anda bahçelerine

doluşmuş ve çeşitli yorumlamalar yapılmıştı. Hatırladığım kadarıyla bir Alman uçağı rotayı şaşırarak Haliç'in üstünde uçmaya başlamış ve aydınlatma fişeğiyle yolunu bulmaya çalışmış, bu fişeklerden biri de bizim sokağa isabet etmişti. Tabii o günkü yorumlar, komşular arasında böyle yapılmıştı ama sokakta yaşanan ve mahalleye yayılan o heyecan ve panik tamamen gerçektir.

Savaş esnasında yaşanan olaylar tabii ki ülkemizde de büyük üzüntülere, mahallemizde ve bizim evimizde büyük moral bozukluklarına yol açmıştı. Nazi Almanyası'nın ve çılgın, acımasız diktatör lideri Hitler'in tutumu kaygı ile izleniyordu. Bilhassa altı milyon Yahudi kökenli bigünah insanın Nazi kamplarında çeşitli insanlık dışı muamelelerle itlaf edilmesi, biz Türk Yahudilerinin de büyük şok yaşamalarına yol açmıştı. Hiçbir insanî düşünceye sığmayan, hiçbir dinî görüşle bağdaşmayan bu vahşi soykırım olayı, maalesef insanlık tarihinde kara bir leke olarak yerini almıştır.

Sokağımızın gece toplantıları, bahar ve yaz aylarında şekil değiştirdi. Bu mevsimlerde günler uzadığından, erkeklerin toplantıları evin dışında olurdu. Bizim evin karşısındaki Mösyö Koço'nun evi ile yanındaki Hasan amcanın evi arasında bir metrelik bir çıkıntı vardı. O çıkıntının boşluğuna ufak bir masa konur ve orada tavla oynanırdı. Yer dar olduğundan, hem oyuncular, hem de seyirciler küçük taburelerde otururlar ve dar alanı böylece rahatlatırlardı.

Tavla oyunları son derece hararetle geçer; takılmalar, karşılıklı laflaşmalar oyunu süsler; sokağı neşe kaplardı. Yaz aylarında bu tavla partileri akşam yemeğinden sonra başlar, hava iyice karardığında köşe yapan evlerden birinin penceresinden kablo ile yüksek vathlı bir ampul sarkıtılır, böylece mükemmel bir ışıklandırma sağlanırdı.

Sırasıyla evlerden birinden çay, kahve servisi yapılır, böylece erkekler günün yorgunluğunu neşe ve mutlulukla giderirlerdi.

Bu tür toplantılar, biz çocukların da çok işine gelirdi. Zira gece geç vakte kadar sokakta oyunlar oynama fırsatı yakalamış olurduk.

- Doğum Günleri

Sokağımızın önemli etkinliklerinden biri de biz çocukların doğum günü kutlamalarında yaşanırdı. Bilhassa gayrimüslim çocuklarının doğum günleri, özel toplantılarla kutlanırdı. Hangi çocuğun doğum günü varsa, o gece evlerine misafirler gelir, özel ikramlarla karşılanırlardı. Tebrike gelenler, mutlaka karınca kararınca ellerinde hediyelerle eve gelirler, hediyeleri çocuğa verirler, çocuk da teker teker el öperek teşekkür ederdi. Bu hediyeler çoğu kez bir oyuncak, çorap, fanila, pijama, gömlek gibi giyim eşyası olurdu. Ev sahibi de misafirlere çay, kahve, pasta, tatlı ikram eder, bunlarla beraber mutlaka küçük bardaklarda likör servis ederdi. Sokağımızda her evde, yaygın olarak vişne, portakal, mandalina ve içinde yıldız kâğıdı parçaları bulunan altın likörü bulunurdu.

Komşumuz Mösyö Marko, daha evvel belirttiğim gibi içkiyi çok seven biriydi. Böyle bir günde eve geldiğinde likörü bir nefeste içer, "çok senelere" anlamında İspanyolca "para munços anyos" diye bağıırdı. Aradan 10-15 dakika geçmeden anneme tekrar "Madam Kler, para munços anyos" diye seslenir, boşalmış kadehi uzatırdı. Annem de kadehi yeniden doldururdu.

Bu "para munços anyos" söylemi gece boyunca 5-6 kez tekrarlanır, Mösyö Marko da kadehleri yuvarlar, kahkahayı basardı. Ta ki hanımı Madam Fofu, "vre Marko yeter artık, bırak da biraz öteki komşular içsin" deyip çıkışınca kadar... Sokaktaki Müslüman çocukların da doğum günleri aynı minvalde kutlanır, yaş alıp büyümeleri neşe içinde karşılanırdı.

- Dinî Bayramlar

Bu tip toplantılar dinî bayramlarda da yapılır, Hristiyanların Noel Bayramı, yılbaşı günleri, Paskalya Bayramı; Musevilerin Roş Haşana (İbrani takvimine göre yılbaşı) ve Hamursuz Bayramı (Pesah), Müslüman komşuların da Şeker ve Kurban Bayramları aynı

minvalde hep birlikte neşe ve mutluluk içinde kutlanırdı. Karşılıklı ev ziyaretleri ile birlikte yaşamının tadı çıkarılırdı.

Şeker ve Kurban Bayramlarının benim için ayrı bir özelliği vardı. Tıpkı Müslüman çocuk arkadaşlarım gibi bana da yeni elbise ve ayakkabı alınırdı; bayram süresince bu yeni esvapla pırıl pırıl dolaşır, güzelliklerin tadını çıkarırdım.

Çocukluk dönemimde, şimdiki Kasımpaşa Recep Tayyip Erdoğan Stadi'nin bulunduğu mahalde çok büyük bir top sahası vardı. Şeker ve Kurban Bayramlarında bu alan, bayram yerine dönüştürülürdü. Dönmedolaplar, salıncaklar, kayıklı salıncaklar, çeşitli atış oyunları kurulur; belli yerlerinde de macuncular, muhallebiciler, tatlıcılar, pamuk helvacılar tezgâh açardı. Ayrıca sırtlarında musluklu, süslü bidonlarıyla ayran, su, limonata, şerbet satıcıları dolanıp dururdu satış yapma gailesiyle.

Bayram yerinin bir tarafında ise atlı faytonlar yer alırdı. Bizler faytonlara biner, Kasımpaşa'nın Bahriye Caddesi'nde belli bir parkurda dolaşır ve tekrardan başlama noktasına gelirdik.

Faytoncu, paraları biniş anında alır, parkur bittiğinde de "hadi bakalım, buraya kadar, yandı paralar" deyip gezinin bittiğini ilan ederdi.

Top sahasının üst tarafında ise süslü kuşamları ile atlar yer alırdı. Çocuklar ve bazı gençler bu atlara biner, güzergâh olan top sahası ile Cumhuriyet Gazinosu'nun başladığı nokta arasındaki toprak yolda at binerlerdi. Bu parkur, 20 kuruş karşılığında birkaç dakikada tamamlanır, ata binebilmenin verdiği güven ve hazla ödediğimiz parayı helal ederdik.

Bu bayram günleri biz çocuklar için neşe, eğlence ve deşarjla dolu dolu geçerdi. Büyüklerimizin ellerinden öperken topladığımız harçlıkların tümü bu eğlencelerde harcanırdı.

Bu top sahasında yılda iki kez de cambazhaneli çadır tiyatroları kurulurdu. Çoğu defa gündüzleri yalnız, bazen de geceleri aile büyüklerimizle cambazhaneye gider, cambazların tel üstündeki hünerlerini

hayret ve dehetle izlerdik. Tiyatroda ise çeşitli orta oyunlarını, pal-yaoların gösterilerini büyük bir zevk ve neeyle seyrederdik.

Cmbaz Rifat Telgezer ve yardımcısı evket, o zamanların ünlü cmbazlarındandı.

Altı Ocak'ta kandil günleri de biz çocuklar için ayrı bir önem taırdı. Kandil gecelerinin akamstleri çocuklar arasında bir hareketlilik balardı. Sokağımızın yanı başındaki ayırıkta hepimiz ta, tuğ-la, kırık kiremit, çakıl gibi maddeleri toplar ve bir tarafa yığardık. Sonra çayırın topraklı bir yerini kazarak yeterli bir miktar toprak elde eder, topladığımız diğerk maddeleri de içine kattıktan sonra su ile bir çamur yığını haline getirir ve en son onu 60-70 cm yüksekliğinde bir kule haline getirirdik. Kulenin apı ise 40-50 cm kadar olurdu. Bu i tamamlandıktan sonra da kulenin etrafına boş midye kabuklarını saplar ve sabitlemesi için çamura ellerimizle ekil verirdik. Bu kabukların içine bazen mum, bazen de gaz yağı konurdu. Akam vakti camilerde minarelerin ııklandırılmasıyla beraber biz de midye kabuklarının içindeki mumları, gazı kibritlerle yakar, kulemizi ııl ııl bir hale getirir, etrafında "kandiller yandı, oruç bozuldu" diye bağıırıp ağıırarak, hoplayıp zıplayarak neemizi bulurduk.

Bu merasimden sonra sıra mahalledeki evlerin önüne gitmeye gelirdi. Beer-altıar kişilik gruplar oluşturur, ayrı ayrı sokaklara girer ve evlerin önünde hep bir ağızdan kandil şarkısını terennüm ederdik. Kandil nakaratı yleydi:

"Yağlı kapı, ballı kapı,
Arkası büyük hacı kapısı.
Kmrlkte kömür, hanımlara mr.
Ne olursa olsun,
Hanım teyze sağı olsun.
Az geldi, uz geldi,
rdeğıme kaz geldi,
Şeytan çıksın meydana,
Kandil mübarek, kandil mübarek."

Bu nakarat bittikten sonra da pencereden veya kapıdan bizi seyredenlere döner, "Haydi amcalar, haydi teyzeler paradan, gazdan, mumdan" diye seslenerek bahşiş kâsemizi gösterir, bahşişimizi isterdik.

Bir anda pencerelerden bozuk para, bazen yarım kalmış mum yağmuru başlar, bizler de bunları hızla toplayıp kâsemize doldururduk. Bu bahşişler, merasim sonrası aramızda eşit olarak bölüşürüldü.

Daha önce sizlere tanıttığım, Karanlık Çeşme'de oturan ikizler Seyhan ve Ceyhan'ın sağır babaları Necati Bey'in evinin önüne geldiğimizde ev sahibi, biz nakaratı bitirene kadar ancak pencereye çıkar ve dinlerdi. Nakarat bittiğinde, "Ulan size kapık bahşiş işlemez! Ne demek ulan hanım teyze sağ olsun? Bize sağ olsun yok mu?" diye bağırdı. Biz de nakaratın o kısmını hemen değiştirir, "Ne olursa olsun, Necati Bey sağ olsun" diye okurduk. O zaman keyiflenir, "Ha şöyle! Şimdi oldu" diyerek bahşişi pencereden sallardı.

Allah rahmet eylesin, âlem adamdı Necati Bey.

Bu kandil yapma âdeti, kandil şarkısı sırf bizim mahalleye ait bir ritüel miydi yoksa başka semtlerde de yapılır mıydı bilemiyorum ama son derece güzel bir olaydı.

Şimdilerde bu âdet var mı, yok mu? Şimdiki çocuklar bu kuleyi yaparlar mı? Bu nakaratı bilirler mi, söylerler mi? Hiç rastlamadım. Bileniniz varsa beri gelsin...

- Tiyatrolar

Sokağımızın hemen karşısındaki tepecikteki yüz metrelik patika yoldan yukarı çıktığımızda kendimizi Tepebaşı'nda bulurduk. Tepebaşı'nda şimdiki Odakule'nin hemen karşısında bir park ve bu parkın yanı başında şimdiki TRT binasının bulunduğu yerde iki tiyatro yer alırdı. Biri dramaların oynandığı Tepebaşı Dram Tiyatrosu, diğeri ise Şehir Komedi Tiyatrosu'ydu. Bu binada cumartesi günleri çocuk tiyatrosu sahne alırdı. Oyunlar matinede (yanılmıyorsa)

saat 15.00'te) sunulurdu. Küçük yaşlarımızda oraya annelerimizle giderdik. Okul yaşlarımıza geldiğimizde de mahalledeki arkadaşlar toplanıp kendi başımıza gider olmuştuk. Başoyuncu ve her zaman oyunun kahramanı ve iyi adamı, Ferih Egemen'di. Kötü karakterlerle mücadele eder, savaşır ve oyunun sonunda hep kazanan o olurdu. Bizler bu oyunları büyük heyecan içinde izler, oyunun sonunda da kazanan kahramanımızı çılgınca alkışlar, tezahüratta bulunurduk. Oranın en büyük zevki perde aralarında Frigo ve Kasato satıcılarından bunları satın alıp keyifle yemekti. Dramayı anlayabilecek ve seyredebilecek yaşa geldiğimizde ise Dram Tiyatrosu'na, suarede ebeveynlerimizle giderdik. Ciddi oyunları kendi payıma büyük bir dikkat ve ilgiyle seyrederdim. Çok severdim tiyatroyu. Dramatik sahnelerde çoğu zaman olaya kendimi kaptırır ve ağlardım. O tiyatroda ünlü sanatçıları izlemek ve tiyatro kültürünü oğrenmek, benim için büyük bir hevesti.

Vasfi Rıza Zobu, Reşit Baran (komşumuz), Reşit Gürzap, şaziye Moral, Bedia Muvahhit, Behzat Budak ve şu anda hatırlayamadığım birçok ünlü oyuncuyu o sahnede defalarca izleme şansına sahip olmuşumdur. Bu oyunlar içinde Vasfi Rıza Zobu'nun başrolünü oynadığı "Paydos" oyunu, beni son derece etkilemişti.

- Gazinolar

Tepebaşı'nda ayrıca Halk Bahçesi Gazinosu ve evimizin karşısındaki sırtın hemen başında Refik Saydam Caddesi zerinde Cumhuriyet Gazinosu yer alırdı. Baharın başlamasıyla birlikte her iki gazino da faaliyet dönemini açarlar ve eylülün sonuna kadar hemen hemen full seyirci ile programlarını sunarlardı.

Halk Bahçesi'nde Hamiyet Yüceses bir numaralı isimdi. "Makber" ve "Bakmıyor eşm-i Siyah" yorumları ile nlenmişti. O dönemlerin en iyi gazel okuyan sanatçısıydı.

Cumhuriyet Gazinosu'nda ise 1950'lerden sonra Zeki Müren, alt kadrosundaki halk müziği sanatçısı Zehra Bilir'le sanatını icra

ederdi. Bu programlar, hoparlörler vasıtası ile dışa vurulur ve bu mükemmel sesleri evimizden zevkle dinlerdik.

Halk Bahçesi'nde Hamiyet Yüceses, gazel kısmında mikrofonu kapatır ve öyle okurdu. Müthiş güçlü bir sese sahip olduğundan, duru ve sakin gecelerde sesi bizim mahalleye kadar gelirdi.

Zeki Müren için zaten söylenecek fazla bir şey yoktur. O, Türk sanat musikisinde beste ve yorumlarıyla tam bir fenomendi. Ona boşuna "Sanat Güneşi" denmemiştir. Tarzıyla, giyimiyle, okuma tekniği ve koreografisiyle Türk sanat musikisine yepyeni bir tarz getirmiştir.

İşte bu iki gazinodaki bu ünlü sesler, bendeki zaten radyodan dinleyerek edindiğim Türk sanat müziği sevdamı iyice pekiştirmişlerdir.

Bu gazinolarda program saat 20.00'de başlardı. İlk başta 20-25 kişilik saz ve okuyucu heyeti sahne alırdı. Saz heyetinin programı yaklaşık bir saat kadar sürer ve bu sürede klasik saz eserleri ve şarkıları icra edilirdi. Saz heyetinin ardından solist kademelerinin alt kadrosundan bir veya iki sanatçı sahne alır ve ikişer ya da üçer şarkı okurlardı. Onların sahneyi boşaltmalarından sonra mutlaka bir oryantal dansöz çıkar ve kendi saz heyetiyle dans becerilerini sergilerdi. Cumhuriyet Gazinosu'nda dansözden sonra akordeon ve hiciv ustası Celal Şahin çıkardı sahneye. Günlük olayları, siyasi gelişmeleri şarkılarıyla ustaca halka sunar, seyirciyi kahkahaya boğardı. En ünlü yapıtları ise bir memurun yaşamını anlatan "Mehmet Bey" ile dönemin vali ve belediye başkanı olan Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın bazı icraatını hicveden "Mini Mini Valimiz"di.

Bu programda halk iyice neşesini bulur, gazino bahçesi kahkahalarla çınlardı. Celal Şahin programını bitirdikten sonra, sahneye Türk halk müziği ses sanatçısı çıkar ve popüler türkülerini kapsayan bir konser verirdi. O dönemin en ünlü bayan türkücüsü Zehra Bilir ve Muzaffer Akgün'dü. Onlar da belli dönemlerde Cumhuriyet Gazinosu'nda program yaparlardı. Erkeklerde ise hatırlayabildiğim isimler Nuri Sesigüzel ve Muzaffer Sarısözen'dir.

Programın assolistleri ise saat 23.00 gibi sahne alır ve bu sunu da saat 24.00 gibi sona ererdi.

Bunlar gibi daha birçok gazino da o dönemin gece eğlencesinde gözde mekânlardandı. Dolmabahçe'de Küçük Çiftlik Parkı, Tepebaşı Tozkoparan semtindeki Kazablanka Gazinosu, Taksim'de Müzeyyen Senar'ın assolist olduğu Kristal Gazinosu, yine Taksim'in Dolmabahçe'ye bakan sırtlarında Güney Park hatırımda kalan isimlerdir. Güney Park'ta Türk müziğiyle birlikte hafif Batı müziği ve ağırlıklı olarak Yunan müziği sunulurdu. Güney Park'ta Yunanca şarkıları, karı-koca olan Henny ve Toni Vasilakis adlı sanatçılar okurdu. Toni hem gitar çalar hem de şarkılarda eşine refakat ederdi. Müşterileri genelde İstanbul'da yaşayan Rumlardan oluşurdu.

- Cumhuriyet Bayramı

Gelelim mahallemizin ve sokağımızın en coşkulu ve en önemli gününe. Tüm yurttaki olduğu gibi bizim sokağın da tartışmasız en önemli günü, 29 Ekim'deki Cumhuriyet Bayramı'nın kutlandığı gündü.

28 Ekim günü öğleden sonraları Altı Ocak'ta bir faaliyet ve hareketlilik başlardı. Evlere bayraklar asılır, sokak pırıl pırıl temizlenir, evlerin pencereleri ipe sıralanmış küçük bayraklar ve kırmızı beyaz örülmüş krepon kâğıdından şeritlerle süslenirdi. Radyoda marşlar çalınır, hamasi şarkılar yayınlanır, günün önemini belirten konuşmalar yapılırdı. Atatürk'ün "Ne mutlu Türk'üm diyene" cümlesi ile biten Onuncu Yıl Nutku, Ata'mızın sesinden tüm yurttaki coşku ve heyecanla defalarca dinlenirdi. Ata'nın nutku söylerken yaşadığı heyecanı bizler de aynı şekilde yaşar, tüylerimiz diken diken olarak bu muhteşem sesi dinlerdik.

29 Ekim sabahı her çocuk en güzel elbiselerini giyer, anne ve babalarıyla resmigeçidi seyretmek üzere Beyoğlu'na çıkardı. O zamanlar merasimin başlama noktası Taksim Meydanı'ydı. Bizler Beyoğlu'ndaki yaya kaldırımlarında yer bulmaya çalışır,

resmigeçidin başlamasını ellerimizde sopaya iliştirdiğimiz ay yıldızlı al bayraklarla heyecan ve sabırsızlıkla beklerdik. Taksim'den başlayıp Beyoğlu tarikiyle Şişhane'ye doğru hareketlenirdi törene iştirak eden gruplar.

Sırasıyla Kara Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve Hava Kuvvetleri'ne ait tören birlikleri, pırıl pırıl kıyafetleri, vakur duruşları ve muntazam sert adımları ile geçerlerdi. Her birliğin önünde kendi bandoları marşlar çalar, adımlar da marşın bando temposuna uyarak atılırdı. Askerî yaya birliklerinin ardından tanklar, toplar, uçaksavarlar ve orduya mensup diğer araçlar bütün ihtişamlarıyla ağır ağır, kaldırılarda biriken halk kitlesinin önünden ve büyük tezahüratın altında geçerlerdi. Bayraklar coşkuyla sallanır, "yaşa, var ol" sesleri Beyoğlu Caddesi'ni âdeta titretirdi. Ordumuzun gücü ile hepimiz iftihar eder, askerlerimizi coşkuyla selamlardık.

Askerî grupların ardından izci grupları, okullarını temsil eden öğrenci kıtaları, ellerinde Türk ve okul bayraklarıyla geçide aynı düzenle iştirak ederlerdi. Daha sonra polis birlikleri, belediye araçları geçit yaparlardı. Bu grupların içinde ise itfaiyeciler büyük tezahürata mazhar olurlar, en büyük alkışı alırlardı. Polis teşkilatı da çok yüksek alkış alan gruplardan biriydi. En sonda da çeşitli esnaf derneklerine ait araçlar, her biri kendi özelliklerini temsil eden süslemelerle halkı selamlayarak geçerler ve bu geçişten sonra tören sona ererdi.

Geçit töreni bitince halk caddeye yayılır, Taksim'deki Atatürk Anıtı'na doğru yürüyüşe geçerdi.

29 Ekim gecesi ise İstanbul'un birçok semtinde fener alayları düzenlenir, gece yarısına kadar bayram coşku ile kutlanırdı. Hepimiz büyük bir onur duyar, benliğimizi özel bir heyecan sarardı. "Ne mutlu Türk'üm diyene" sözü ise belleğimize ve ruhumuza çıkmamak üzere kazınmış gibiydi. O gün vatan sevgimizi, yurt bağlılığımızı sanki bir başka türlü yaşıyor olurduk.

Altı Ocak Sokağı'ndaki çocukluk yaşantım bu minvalde sorumluluktan uzak, tama yakın bir özgürlük içinde, arkadaşlık bilinci, sevgi ve saygı duygularını yaşayarak, oyunların her türlüsünü oynayarak, kâh küçük üzüntüleri, kâh sevinci tadarak birkaç yıl sürdü. Beni kısıtlayan tek şey, adap kuralları ve dürüstlük hakkında aldığım telkinlerdi. Bunlara uyduğum sürede de mutlak özgürce yaşama hakkım vardı. Ta ki... Ta ki 1944 yılının Eylül ayına kadar. İşte o tarihte yaşamımda yepyeni bir sahife açılıyor, yepyeni bir dönem başlıyordu: İlkokul dönemi.

- 11 -

OKUL HAYATIM

- İlkokula Başlıyorum

Mahallemizdeki yaşlıtlarım gibi ben de okula yazdırılmışım. Yaşıtlarım 7 yaşında başlarken, ben 6 yaşımı bitirmeden okula kabul edilmişim. Zira Allah rahmet eylesin annemle babam, ben daha 4 yaşımıdayken okuma ve yazmayı, rakamları bana öğretmişlerdi. 6 yaşında bayağı iyi bir şekilde okuyup yazıyor, toplama, çıkarma işlemlerini kolayca yapabiliyordum. Çarpım tablosunu ise bayağı ezberlemiştim. Mahalledeki Müslüman çocuklarının neredeyse hepsi Kasımpaşa Bahriye Caddesi'ndeki ilkokula kayıtlarını yaptırmışlardı. Ben ise Şişhane'de Bankalar Caddesi'nin hemen başındaki Mektep Sokak'ta bulunan Beyoğlu Özel Musevi Lisesi'nin ilkokul bölümüne yazdırılmışım.

Okulun açılış gününde sabah kahvaltımı yaptıktan sonra o dönemde ilkokul kıyafeti olan siyah önlüğümü ve kolalı beyaz boyun yakalıgımı giymiş, tertemiz ayakkabılarımla annem ve babamla birlikte okuluma gitmişim. O günkü heyecan durumumu ve halet-i ruhiyemi hiç bilemiyorum ancak birçok çocuk, ebeveyninden kopma duygusu ile ağlarken, ben hiç öyle bir olay yaşamamışım. Bunda

mahallemizdeki diğer yaşlılarımla yaşamış olduğum arkadaşlıkların olduğu kadar, evdekilerin de beni okul hayatı hakkında olumlu olarak bilgilendirmelerinin ve pozitif telkinlerinin payı olduğunu düşünüyorum.

Bizi okulda öğretmenler karşılamış ve birinci sınıfların sıralarına yerleştirmişlerdi. Sıralar ikişer kişilik olup arkaya doğru uzuyordu. Ben diğer yeni girenlerin boylarına nazaran daha kısa boylu olduğumdan, ben boyda başka bir çocukla eşleştirilmiş ve sıranın en önüne konmuştum. 3-4 sene evveline kadar ilk gün kimle eşleştiğim hakkında hiçbir bilgim yoktu. Ancak dediğim gibi 3-4 yıl önce ilkokul arkadaşım olan ve o da benim gibi yaz aylarında Büyükada'da ikamet eden Yakup Özrofe ile sokakta yürürken, "Rifat ilkokulda aynı sınıfta okurken birlikte yaşamış olduğumuz bir olay var hatırlıyor musun?" demişti. "Aynı sınıfta olduğumuzu çok iyi hatırlıyorum ama dediğin gibi özel bir olay aklımda hiç yok" dedim. "Rifat'çıgım okula ilk gittiğimiz gün sınıf sırasında seninle birlikte ilk sırayı paylaşmış ve sınıfımıza el ele birlikte yürümüştük" demişti. Hiç hatırlamıyorum ancak çok sevinmiştim bu olaya. Yakup'la sınıfta çok iyi arkadaş olduğumu hatırlıyorum ama böyle özel bir durum demek ki hafızamdan tamamen silinmişti.

Okul ilk, orta ve lise öğrenimi verdiğinden, tüm sınıflar bahçede kendilerine ayrılmış yerlerde sıralanmışlardı. Son sınıf öğrencilerinin sırasının en önünde, birinde Türk bayrağı, diğerinde kahverengi-bej renkli okul bayrağını taşıyan iki son sınıf öğrencisi yer almıştı.

Biz yeni öğrencilerin ebeveynleri, sanki bizlerden çok daha heyecanlıydılar.

Okulun dönem açılışının ilk günü olması dolayısıyla önce okul müdür muavinimiz Galip Vardar, sonra da hatırlamadığım bir öğretmen söz alıp konuşmalarını yaptılar ve bütün öğrencilerin bu dönemde başarılı olmaları yönünde dilekte bulundular. Daha sonra hep birlikte İstiklal Marşı'mızı okuyup sıralar halinde okulun büyük giriş kapısından geçip sınıflarımıza yerleştik.

İlkokul birinci sınıf öğrencileri A ve B olarak iki bölüme ayrılmışlardı. Ben 1-B sınıfına ayrılmıştım. A'lar ise 1-A tabelası olan sınıfa girmişlerdi. Bu her iki sınıf da okul girişinin hemen önündeki zemin katındaydı. Böylece küçük sınıf öğrencilerinin ders aralarında merdiven inip çıkmadan doğrudan bahçeye çıkabilmeleri sağlanmıştı. Bizlerle birlikte bazı çocukların anne ve babaları da sınıfa girmişlerdi. Çoğu, ağlayan çocukların aileleriydi. Sınıfta öğretmenle birlikte bu çocukları sakinleştirmeye çalışıyorlardı ama bu hiç de kolay bir şey değildi. Neyse ki birkaç gün süren bu intibak süresi, sonunda başarılı bir şekilde sonuçlanmış ve sınıf, gerçek hüviyetine bürünmüştü.

Bu arada bir açıklamada bulunmakta yarar görüyorum. İlkokula başlamamla bu kitabı kaleme aldığım süre arasında yetmiş yılı aşkın bir zaman geçti. Bilhassa ilkokul dönemimdeki birçok öğretmen ve müdür isimleri hafızamda kalın bir sis bulutunun içinde kaybolup gitti. Örneğin ilkokul ile lise dönemim esnasında sadece iki müdür kalmış aklımda. Biri Galip Vardar Bey –ki soyadını bilmiyor ve aslında müdür değil müdür muavini olduğunu da hatırlamıyordum–, diğeri ise İlyas Akyazı'ydı. Bu iki isim arasında Rafael Almelek (1946-1947) ve Maks Bilen'in de (1947-1948)¹ müdürümüz olduğuna dair hiçbir iz yoktu kafamda.

Sınıftaki tahta ders sıraları iki kişilikti. Ben ve Yakup yine boy avantajımız (aslında dezavantajımız) sayesinde ilk sıralardan birine yerleştirilmiştik.

İlk günler arkadaşlarla tanışmamız ve öğretmenlerimizin okul yaşamı ile ilgili konuşmalarını dinleyerek geçmişti. Hem konuşmalar hem sorulu cevaplı sohbetlerle okul yaşamına alışmamız sağlanıyor, hem de öğretmenlerin bizleri, bizlerin de öğretmenlerimizi tanıtmamıza vesile oluyordu. Yine bu ilk günlerde yanımızda bulunması

1 Maks Bilen'in kısa hayat hikâyesine şuradan erişebilirsiniz. www.oktayaras.com/maks-bilen/tr/29263 Bilen, bir dönem İstanbul'da yayınlanan *La Turquie* gazetesinde de çalıştı.

gereken defterler, kalem, silgi, kalemtıraş gibi öğrenim araçları hakkında ailelerimize bilgi vermek üzere notlar veriliyordu.

Öğretmenlerimizin bu direktiflerinin ışığında ailelerimiz, bunları temin edip çantalarımıza yerleştiriyor ve sonraki günlerde de okulumuza tam teçhizatlı gitmeye başlıyorduk.

Ana kitabımız *Alfabe* idi. Yanlış hatırlamıyorsam kitabın üstünde bir leylek resmi vardı. Kitabın ilk yaprağının üstünde ise bir Atatürk fotoğrafı yer alıyordu.

Birinci sınıftaki defterlerimiz yanılmıyorsa dört çeşitti:

Beyaz yapraklı kareli defter (temiz defter),

Beyaz yapraklı çizgili defter (temiz defter),

Koyu sarı renkli yapraklı çizgisiz defter (müsvedde defteri ya da pis defter),

Resim defteri.

Diğer okul araçları ise iki-üç tane kurşun kalem, bir silgi, bir kalemtıraş ve bir ufak cetvelden ibaretti. Kalem, silgi ve kalemtıraşımızı üstünde sürgülü kapağı olan kalem kutusuna yerleştirirdik. Kalem kutusunun içinde bu gereçleri yerleştirecek şekilde bölmeler bulunurdu. Cetvelimizi ise çantamızın içinde bir yere koyardık. Ben oldukça intizamlı idim. Çantamı akşamdan hazırlar, kitap ve defterlerimi çok muntazam olarak dizer, yapraklarının buruşmamasına ve kenarlarının katlanmamasına azami derecede itina gösterirdim.

Sınıfta ise çantamı sıranın alt tarafında bulunan rafa dikkatle yerleştirir, alfabemi, yazı defterlerimi ve kalem kutumu sıranın bana ait bölümüne muntazam bir şekilde dizmeye gayret ederdim. Bu dikkatim sayesinde kitap ve defterlerim sezon sonuna kadar tertemiz ve düzgün kalırdı.

Defter ve kitaplarımızı parlak, renkli kaplama kâğıtları ile kaplar ve üstüne yapıştırdığımız etiketlere adımızı, soyadımızı, sınıf

grubumuzu ve okul numaramızı yazardık. Benim okul numaram 920 idi ve aynı numarayı, lise son sınıfa kadar kullanmıştım.

Kaplama işini ilk iki sene için bazen annem, bazen de babam yüklenmiştir. Daha sonraları bu işi kendim yapar olmuştum.

Resim defterlerimiz ise uzunlamasına dikdörtgen biçimindeydi. Resim derslerimizde doğrudan bu defteri kullanırdık. Buna ait bir müsvedde defterimiz yoktu.

Kareli defterde matematik, çizgili defterde ise yazı derslerimizdeki ödevleri yazardık. Sarı defteri ise her türlü dersi bilahare temiz deftere geçirmek üzere müsvedde olarak kullanırdık. Müsvedde defterinde yaptığımız ödevleri, doğruluğuna kanaat getirdikten sonra temiz defterlere yazardık.

Okuma yazma öğreniminde hiçbir problem yaşamamıştım. Okuma yazma eğitimimi evde aldığımdan, sınıfta bu meyanda hiçbir zorluk çekmemişimdir. Biraz yaramaz olmama rağmen iyi bir öğrenciydim. Dersleri sınıfta dikkatle dinler, eve gider gitmez de derslerime çalışır, ödevlerimi yapar, ezberlemem gereken konular olursa ezberlerdim. Bu bakımdan, öğretmenlerim yaramazlıklarına rağmen beni severlerdi; ben de onlara saygıda hiç kusur etmezdim.

Okulun ilk haftasında sabah annemle gider, akşam paydos zamanı ise yine annem gelir, eve beraber dönerdik. Daha sonraları bu görevi dedem üstlenmişti. Güzel havalarda okula Tozkoparan tarikiyle yaya gider, yine yaya olarak eve dönerdik. Hava yağışlı olduğunda, Tepebaşı'ndan tramvayla ya da Refik Saydam Caddesi'ndeki Cumhuriyet Gazinosu'nun önünden dolmuşlara binip giderdik. O yıllarda Taksim'den Eminönü'ne tramvay yolu vardı. Şimdiki TRT binasının önünde durak vardı. Oradan biner, Bankalar Caddesi'nin başındaki durakta inerdik.

Sınıftaki diğer çocuklarla çok iyi anlaşırdım. Kısa sürede haşır neşir olmuştuk. Öğlen yemekleri için evden üç katlı sefertasları ile yemek getirirdim. Diğer çocuklar da değişik yöntemlerle fakat genelde

sefertaslarıyla yemek getirirlerdi. Sabah okula geldiğimizde en alt kattaki yemekhaneye iner, yemeklerimizi yemekhane sorumlusu Mösyö İzak ve hanımı Madam Sima'ya teslim ederdik. Yemek paydosundan belli bir süre önce ısıtılması gereken yemekleri ısıtırlar, böylece bizler yemekhaneye indiğimizde sefertaslarımızda sıcacık yemeği hazır bulur, iştahla yerdik.

Ara teneffüslerde ise Mösyö İzak ve eşi, taptaze pişirdikleri gözlemeleri bahçe girişindeki küçük odadan satışı sunarlar, bizler de bunları satın alır, pudralı şeker ekerek mideye indirirdik. Çıtır çıtır nefis gözlemelerdi.

Disiplin Müdürümüz Fahri Bey'di. Sert, otoriter görüntüsü altında çok iyi bir insandı. Boylu poslu, yakışıklı olan Fahri Atay Bey, daima çok iyi giyinirdi. İlkokul ve ortaokul öğrencileri ondan çok korkar ve kayıtsız şartsız disiplin kurallarına uymaya çalışırlardı. Eski bir Fenerbahçe futbolcusu olan Fahri Bey'in futboldaki lakabı "Yedi Bela" imiş. Disipline uymayan çocukların, kıçlarına sert bir "Fahri Bey tokadı" yemeleri kaçınılmazdı.

Daha sonraki sınıflarda ise bu görevi aynı zamanda matematik öğretmeni olan Mösyö Ovadya (Özveren) devralmıştı. O da son derece disiplinli davranışlar isteyen bir öğretmendi. Fahri Bey'den daha katı idi. Öğrenciler arasındaki lakabı "Gestapo" idi. "Gestapo geliyor" dendi mi hepimiz siner, kaçacak delik arardık. Ancak sınıftaki davranışları daha değişikti. Ciddi fakat toleranslı bir öğretmendi. Matematiği basit yöntemlerle öğretirdi. Tahtaya yüzü dönük haldeyken yapılan haylazlığı bir anda sezer, dönerek elindeki beyaz tebeşiri işin faili öğrenciye doğru fırlatırdı. Atışın isabet oranı ise neredeyse yüzde yüzdü.

Dersler, küçük sınavlar, teneffüsler derken bir ders yılı geçmiş, karne alma günü gelip çatmıştı. Herkes heyecanla karnelerin dağıtılmasını bekliyordu. Babalar da tören günü okula gelmişler, dağıtımı bahçede beklemeye başlamışlardı. Bizlerden daha heyecanlı gibiydiler.

- Karneler Dağıtılıyor – Tatil Başlıyor

Nihayet sınıfta karnelerimiz dağıtılmış, ikmale kalanlar hüznü ve biraz da ağlayarak, sınıfı geçenler ise sevinçle çılgınlık atarak bahçeye, ebeveynlerinin yanına koşarak inmişlerdi.

Benim karne notlarım çok iyiydi. Sınıfı pekiyi derecesiyle geçmiştim. Annem sevinçle bana sarılmış, beni öpücüklerle boğmuştu. Eve döndüğümüzde babaannem ve dedemden de kocaman birer "aferin" almıştım. Akşam vakti eve gelen babam da hararetle bana sarılmış, tebrik edip "aferin oğlum, her zaman böyle ol, her zaman bizi böyle sevindir" demişti.

Sokakta ise karnemi sevinçle herkese göstermiş, tüm komşuların ve arkadaşlarımın takdirini kazanmıştım. Bütün bir sene muntazam çalışmanın semeresini böylece almış oluyordum. Çok mutluydum, öğretmenlerimiz de başarılarımızdan dolayı çok mutlu idiler. Zira onlar da tüm dönem boyunca gösterdikleri gayret ve çabanın karşılığını görmenin tadını çıkarıyorlardı. Benim öğretmenlerimin hepsi, tüm diğer öğretmenler gibi eli öpülesi değerlerdi. Halen de öyledirler. Bazen kızsak da korksak da onlar bizlerin ikinci annelerimiz ve babalarımızdı. Evdekilerden daha fazla zamanı onlarla geçiriyorduk. Nasıl saymayalım, nasıl sevmeyelim ki onları. Kimimizi Fahri Bey, kimilerimizi Gestapo Mösyö Ovadya hararetle ve sevgiyle kucaklıyordu. İşte o gün gerçek duyguları ve sevgi dolu yürekleri ortaya çıkıyordu. Allah hepsine rahmet eylesin, nur içinde yatsınlar.

Sokağımızın diğer öğrenci çocukları da karne almanın ve sınıflarını geçmenin sevincini ve mutluluğunu sokakta bağırıp çağırarak, eğlenerek ve birbirlerini tebrik ederek geçirmişlerdi. Sınıfı geçmenin büyük gurur ve mutluluğunun verdiği rahatlıkla yaz tatili dönemine girmiştim. Artık yine zaman özgürlüğüme kavuşmuştum. Sabahları erken saatlerde uyanma olayı bitmişti. Geç kalkıyor ve kahvaltımı yaptıktan sonra sokağa ve çayıra çıkıyor, arkadaşlarımla dilediğimce oyunlar oynuyordum. Hafta sonları yine annem ve babamla gezmeye gidebiliyordum.

Cumartesi günleri bir sinemaya gider, çıkışta da Beyoğlu'ndaki Saray Muhallebicisi'nde bir tatlı yer, eve öyle dönerdik. Pazar günleri Tepebaşı'ndaki İzmir Lokantası'na gider, yemeğimizi orada yerdik. Bazı pazar akşamları ise Balıkpazarı'nda Nevizade Sokağı'ndaki müdavimi olduğumuz adını hatırlayamadığım bir lokantaya gider, yemeğimizi orada yerdik.

Yaz mevsiminde iki-üç kere de beni Florya'daki plaja götürürlerdi, ben de orada denizin zevkini çıkarırdım. Tatil döneminin ilk iki ayı bu minvalde geçerdi. Ağustos ayı geldiğinde ise benim için yeniden ders yapma dönemi başlardı. Bir sonraki sınıfın bazı kitapları alınır ve onları okuyup çalışarak yeni sınıfın ön çalışmalarını yapardım. Babam ve bilhassa annem, bu çalışmaları aksatmamam için azami gayret ve dikkat gösterirlerdi.

Böylece yeni derslere oldukça hazır bir şekilde bir üst sınıfa giderdim. Okulda yeni ders yılı açılışları, bu kez bayağı değişik bir atmosferde olurdu. Sınıf ve okul arkadaşlarıma kavuşmanın sevincini yaşar, ne de olsa "kıdemli!" olduğumuzdan, okula yeni başlayan öğrencilerin heyecan ve tedirginliklerini, ağlayanları dudak bükerek, biraz da aşağılayıcı bakışlarla seyrederdik. Sanki biz yaşamamışız gibi...

İlkokul süresince her yeni sınıfa geçişlerimizde ders kitapları ve ders isimleri artar, çantamız her yıl biraz daha ağırlaşır.

Ben yine aynı öğrenciydim. Yine oldukça yaramaz, haşarı ama bir o kadar da çalışkandım. Dönem sonlarında yine başarılı karne derecelerim iyi veya pekiyi olurdu.

Bu ara İkinci Cihan Savaşı sona ermişti. Müttefikler Almanya'ya girmiş ve Hitler denilen çılgın diktatör ve insanlık düşmanı meczup, sevgilisi ile birlikte intihar etmişti. İtalya'nın başındaki Mussolini ise İtalyan halkı tarafından idam edilmişti. Japonya ise direnmeye devam ediyordu. ABD 6 ve 9 Ağustos 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'ye attığı iki atom bombası ile bu direnci kırmış, Japonya'nın da teslim

olmasını sağlamıştı. Bu iki bomba 140.000 kişinin ölmesine ve milyonlarca kişinin korkunç yaralar almasına neden olmuştu. Bu, çok elim bir vakaydı. Ancak 36 milyon kişinin yaşamını yitirmesine sebep olmuş bu korkunç savaşın daha fazla ölüm olmadan sona erdirilmesinin başka çaresi yoktu herhalde.

Allah bir daha bizlere ve insanlığa göstermesin. Ben o zaman yedi yaşlarımda idim. Durumu algılamamın pek imkânı yoktu. Ancak delikanlılık dönemlerime doğru okuduklarım ve öğrendiklerimle fecaatin büyüklüğünü idrak edebilmişim.

Tüm dünya ve ülkemiz de bu büyük beladan kurtulmanın sevinç ve rahatlığını yaşıyordu. Bütün Avrupa şehirleri harabeye dönmüş ve ülkeler büyük bir ekonomik krizle boğuşur olmuşlardı.

Ülkemiz de savaşa girmemesine rağmen bu ekonomik sıkıntıya duçar kalmıştı. Ne olursa olsun büyük bir felaket sona ermişti; gerisi teferruattı ve tüm devletler zamanla toparlanmışlardı. Allah insanlığı böyle meczuplardan ve felaketlerden korusun. Amin!

- Yaz Tatili: Heybeliada'ya Gidiyoruz

Üçüncü sınıf yaz tatiline girdiğimizde annem ve babam yazı Adalar'ın birinde ev kiralayarak geçirmeye karar verdiler. Yaptıkları araştırmalar sonunda Heybeliada'da ev kiralamak için girişimlerde bulunarak adanın yüksek kesimlerinde bir evin üst katını kiraladılar.

Ada'nın "Çayır" mevkiinin biraz üstünde, Sanatoryum'un 200-300 metre altlarında idi yazlık evimiz. Dış cepheleri tamamen çinko kaplanmıştı. Evimiz üçüncü kattaydı. Mayıs ayının başlarında bir pazar günü denkler toplandı ve Ada denkçileri tarafından alınarak araba vapuruna yüklendi. Biz ise normal bir vapura binip adadaki evimize giderek denk hamallarının gelmesini beklemeye başladık. Evimize, iskeleden faytona binip "Çayır" mevkiinde indikten sonra yaya olarak çıkmıştık. Zira faytonların son çıkış noktası Çayır'dı. Ondan sonrası atlı faytonların çıkamayacağı kadar dik bir yokuştu.

Eve vardktan 2-3 saat sonra denk hamalları gelip eşyalarımızı teslim etmişlerdi. Evimiz üç odalıydı. Ufak bir mutfağı ve banyo dairesi vardı. Salonun ve yatak odasının ön cephesi tamamen denizi ve karşıda Anadolu yakasının neredeyse tümünü gören konumda idi. Muhteşem bir manzarası vardı. Oturma odası biraz içerlekti ama oradan da denizin bir kısmını görmek mümkündü. Ön cephesinde salon ve yatak odalarının kapılarından girilen büyük bir balkon yer alıyordu. Hem uzunlamasına hem de enine bayağı ferah bir alan kaplıyordu. Etrafı tahtadan korkuluklarla çevrelenmişti. Balkona ilk annem çıkmış ve korkulukların sağlamlığını denetlemişti. Pek ve sağlam olduklarına emin olduktan sonra rahatlamıştı. Zira ben ufak bir çocuktum ve benim tehlikede olmamı hiç istemezdi.

Balkonun şezlong ve koltuklarına oturarak manzarayı seyretmek büyük bir zevkti. Öğle ve akşam yemeklerimizi hep balkonda, bu büyüleyici görüntüyü temaşa ederek yiyorduk. Ailemizde herkes durumdan memnun ve mutluydu. Evin alt kısmında kocaman çam ve dut ağaçlarının olduğu büyük bir bahçe vardı. Ben her gün o bahçeye ya da biraz ilerisindeki arsaya gider, civarda oturan ailelerin çocukları ile oyun oynardım. Yaz sıcakını ve yakıcı güneşi bu ağaçlar önlerdi, ben de onların gölgesinde oynamaktan büyük zevk alardım. Günlerim hakikaten mükemmel geçiyordu. Öğle yemeğinden sonra annem beni uykuya yatırır, uyandığımda limonata veya gazoz eşliğinde ufak bir şeyler yer, sonra da bahçeye oynamaya inerdim. O yıllarda *Savarona* gemisi, Ada'mızın tam karşısında demir atmış vaziyette dururdu. Benim resim yapmaya hevesim vardı. Birçok kez öğle uykusu sonrası terasa çıkar, resim defterime *Savarona*'yı çizmeye çalışırdım. Bir yaz dönemi boyunca en az 15-20 kere bu ihtişamlı geminin resmini çizip boyamıştım.

Akşam, babamın gelmesine yakın saatlerde annemle iskelenin bulunduğu deniz kıyısına iner, annem gazinoya oturup çay içip tanıdıklarıyla sohbet ederken, biz de bazı arkadaşlarla beraber dondurma, pasta yiyip turlardık.

Babam 18.30-19.00 gibi Ada'ya gelirdi. Eminönü'nden kalkış saati 17.15 idi. Çoğumuzun babaları bu vapurla dönerlerdi adaya. Vapurun yanaşmaya başlamasına yakın biz çocuklar iskeleye koşar, babalarımızın vapurdan inmesini heyecanla beklerdik. Biz çocuklar, aramızda babalarımızdan hangisinin daha önce vapurdan ineceğine dair bahislere tutuşurduk. Babası önce inen çocuğun tafrasından geçilmezdi. Hey gidi çocukluk hey!

Babamın Mösyö Binyamin adında bir arkadaşı vardı. Çok şişman, iri yapılı bir adamdı. Ailece şehirde de çok görüşürlerdi. Bir gün onları adadaki evimize davet etmişlerdi. Temmuz veya ağustos aylarından biriydi. Hava çok sıcaktı. Bir pazar günü vapura binip adaya geldiler, iskeleden faytona binip Çayır mevkiinde faytondan indiler. O sıcakta Mösyö Binyamin'in Çayır'dan evimize kadar yokuşu çıkması bayağı zor olmuştu. Oflayıp puflayarak kan ter içinde eve girdi. Gömleği sıırıslıklam olmuştu. Eve girer girmez anneme "Kler, bana buz gibi, kocaman bir bardak su ver Allah aşkına! Neredeyse düşüp öleceğim!" demişti. Annem su almaya giderken, babam da onları büyük balkona çıkarmıştı. Mösyö Binyamin koltuğa şöyle bir gömülüp muhteşem manzarayı görünce babama, "Bre Jozef, eviniz çok güzel, güle güle oturun. Burası cennet gibi ama bu cennete gelmek için cehennemden geçmek gerekiyor bre Jozef" deyip kahkahayı basmıştı.

Bu sözünü ve ses tonunu bugün bile net bir şekilde hatırlarım. Nur içinde yatsın.

Terli haliyle soğuk su içmeye bayılırdı. Yine böyle bir durumda hastalanıp zatürre olmuş ve maalesef yaşamını yitirmişti.

Çinko evimi çok seviyordum. Bilhassa yağmurlu günlerde çam ağaçlarından yayılan o muhteşem çam kokusunu ciğerlerime çeker, o mis gibi kokuyu ciğerlerimin içinde geziniyor gibi hissederdim. Yağmurlu gecelerde de o evde uyumak benim için bambaşka bir zevkti. Gecenin sessizliğinde yatağa girdiğimde, çinko kaplamalara vuran yağmur damlacıklarının sesleri bana âdeta ninni gibi gelirdi.

O yağmurlu gecelerde bir de güçlü rüzgâr esiyorsa, ağaçlardan gelen uğultular, yağmur taneciklerinin darbe seslerine karışır, âdeta bir müzik resitali sunarlardı. Bu sesler beni son derece rahatlatır, deliksiz bir uyku çektirirlerdi.

- Kırılma Noktası - Yeniden Doğuş

Yine o ada günlerinden birinde bahçeye inmiş, adanın posta müvezzilerinden birinin bizim eve yakın bir evde oturan, benden 1-2 yaş ufak olan küçük oğlu Şükrü ile oynuyordum. Biraz oynadıktan sonra küçük arsaya doğru gitmiştik. Arsada bulunan büyükçe bir tahta parçasının üzerinde birkaç parça karpuz kabuğu vardı. O kabukların şekerli kısımlarından nemalanan sekiz-on tane arı dolanıp duruyordu. İki tanesi kabuğun üzerine konmuş, beslenmeye çalışıyorlardı. Ben bir anda yerden büyükçe bir taş almış ve arıya doğru fırlatmak üzere hamle yapar yapmaz kuvvetle bastığım çürük tahta kırılmış ve göz açıp kapayıncaya kadar kendimi bir kuyunun içinde bulmuştum. Meğer o çürük tahta parçası, bir kuyunun ağzındaki kapakmış. Kuyu, 8-10 metre derinliğinde susuz bir kuyuymuş. Düşer düşmez kendimden geçmiş, bayılmışım.

Şükrü korku içinde koşarak evine gitmiş ve evindeki karyolalardan birinin altına girmişti. Onu bu halde gören ablası Şükran, "Şükrü ne oldu, neden korkuyorsun? Niye girdin yatağın altına?" dediğinde, dehşet içinde benim kuyuya düştüğümü ağlayarak söylemişti. Şükran yaştımdı. Bunun üzerine koşarak yakındaki bir bina yapımında çalışan duvar ustasına kuyuya düştüğümü söylemiş ve yardım etmesini istemişti. Duvar ustası, Aleko adında bir Rum'du. Derhal çok uzun, kalın bir ip ve büyük bir kovayı alarak kuyunun başına gelmişti. Bu arada birkaç işçiyi de yanına almıştı. Komşular ve annem de olayı duyar duymaz arsaya koşmuşlardı. Aleko Usta, kalın ipi kovanın kulpuna sıkıca bağladıktan sonra kuyuya sarkıtmıştı. Annem son derece soğukkanlı bir insandı ama bu olayla metanetini kaybetmiş, feryat fıgan kuyunun ağzından bana sesleniyordu.

Aleko Usta bir taraftan annemi sakinleştirmeye çalışırken, bir yandan da "Rifat beni duyuyor musun? Yukarıya doğru bir bak, ben buradayım, annen de burada. Korkma seni kuyudan çıkaracağım" diye sesleniyordu.

Bağırmlar ve sesler faydalı olmuş ve ben ayılmıştım. Kuyunun ağzına doğru baktığımda Aleko Usta'nın kafasını görmüştüm. Hiçbir ağrı ya da sızı duymuyordum ama afallamış gibiydim.

"Rifat bak sana kova salladım. Ayağının birini kovanın içine sok, ellerini ipe iyice dola, seni yukarı çekeceğim. Hiç korkma" demişti Aleko Usta. Dediklerini aynen yapmış, ipe de iki elimle sımsıkı sarılmıştım. Sonra Aleko Usta, diğer kişilerin de yardımıyla ağır ağır ve dikkatlice ipi yukarıya kadar çekmişler ve iki-üç dakika içinde beni kuyudan çıkarmışlardı. Annem hem ağlıyor, hem de sevinç içinde beni bağrına basıp yüzümü gözümü öpücüklere boğuyordu. Arada bir beni bırakıyor, Aleko Usta'ya sarılıp teşekkür ediyordu.

Neyse olay bitmiş, kuyudan sağ salım çıkmıştım. Ancak sağ bacağımın baldırından aşağıda 6-7 cm'lik bir delik açılmıştı. Et yoktu orada, kemik görünüyor, ancak hiç kan akıyordu. Panik dakikaları bittikten sonra annemle eve gitmiştik. Annem artık eski soğukkanlılığına kavuşmuştu. Evde oksijen ve tentürdiyotla yaramı güzelce silmiş, gazlı bezle pansuman yapmış, bacağımı güzelce bir sarmıştı. Hızlı bir şekilde giyinmiş, beni de giydirmişti. İşçilerden biri de beni kucağına alarak faytonların son durağı olan Çayır mevkiine indirmişti. Oradan annemle faytona binip iskeleye inmiştik. Annem bir ara karakola girip polisler durumunu bildirerek babama telefon edebilmek için izin istemişti. İsteği polislerce derhal yerine getirilmiş ve babama durumu anlatıp kuzeni Dr. Beraha'ya gideceğimizi ve telefonla doktoru aramasını söylemiş, polisler teşekkür ederek telefonu kapatmıştı. İskeleye gidip vapuru beklemekten başka yapacak bir şey yoktu artık. Her şey yoluna girmiş, mahalle deyimiyle "farfara"yı atlatmıştık.

O zamanlar vapur seferleri şimdikinden çok daha azdı. Ama Allah'tan o dakikalarda Heybeliada'ya, Eminönü'ne gitmek üzere yandan çarklı bir vapur yanaşıyordu. Bu vapurlar, bordalarının her iki yanında dönen çarklarla ilerleyen gemilerdi. Çok ağır yol alırlardı. İki buçuk saatte ancak Eminönü'ne varmıştık. Babam, büyük bir merak ve endişeyle bizi bekliyordu. Hemen bir taksiye binip Dr. Beraha'nın Şişhane'deki muayenehanesine gitmiştik. Doktor, yarayı kontrol edip temizlemiş ve birkaç pens dikişi vurarak yarayı kapatmış, sonra iyice bantlayarak sarmıştı. Bu arada her ihtimale karşı tetanos iğnesi vurmuştu. "Geçmiş olsun, korkmayın mühim bir durum yok" deyip annemle babamı rahatlatmıştı.

Eve gittiğimizde tabii ki sokak sakinleri benim başıma üşüşmüş, olayı öğrenmek için çabalayıp durmuşlardı. "Geçmiş olsun, bir ihtiyacınız var mı? Ne gerekiyorsa yapalım" diyerek Altı Ocak Sokağı'ndaki yardımlaşma ve destek âdetini yerine getirmeye çalışıyorlardı. Bense çok iyiydim. Dikişlerin verdiği sızı haricinde hiçbir şikâyetim yoktu. Babam da benim iyi olduğuma iyice kanaat getirdikten sonra tekrar işine dönmüştü. Sokaktaki huysuz Madam Katina bile bize gelmiş, saçlarımı okşamış ve anneme de "geçmiş olsun" dileğinde bulunmuştu.

Peki, nasıl olmuştu da ben o derinlikteki bir kuyuya düştüğüm halde yaşamımdan olmamış, basit bir yarayla olayı yırtmıştım. Birkaç gün sonra adaya döndüğümüzde gizemi Aleko Usta açıklamıştı. Kuyunun dibine doğru, tabana 1-2 metre kala çok sivri bir kaya çıkıntısı varmış. Ben düşme esnasında büyük bir şans eseri bacağımı, istemeden o çıkıntıya çarpmış, sivri kaya parçası sağ baldırıma saplanıp et parçamı koparıırken benim de hızımı iyice kesmiş, böylece düşüş mesafesi 1-2 metreye inmişti. Böylece mutlak bir ölümden dönmüştüm. Kuyu susuz olmasına karşın içinde gaz birikimi varmış. Gazdan boğulma olayını ise Aleko Usta'nın çok çabuk davranarak birkaç dakika içinde beni yukarı çekmesiyle atlatmıştım.

Ne diyelim, "Öldürmeyen Allah öldürmez."

Tanrı beni annemle babama bağışlamıştı. "O, rahman ve rahim olan büyük Allah'tı."

Ağustos ayının başlarında babam mutadı veçhile bir akşam eve yeni ders kitapları ile gelmişti. Tatil sonunda 4. sınıfı okuyacaktım. Bu sınıfın, ilkokulun en zor sınıfı olduğu söylenirdi hep. Zira tarih, coğrafya, tabiat bilgisi dersleri tedrisata ilave edilirdi. Ayrıca Fransızca derslerine de bu sınıfta başlanırdı. Birinci sınıftan itibaren okuduğumuz İbraniceye, ikinci bir yabancı ders eklenirdi.

İbranice gerek yazı, gerekse okuma bakımından bize çok yabancı idi ve bu derste çok zorlanırdık. Fransızca ise annemin ve babamın bildiği bir lisandı. Evde çok sık olmasa da bu lisan konuşulurdu. Kulak dolgunluğum vardı. Bu derste pek zorlanmazdım ama grameri son derece karmaşık ve zordu. Yine de baş edebiliyordum. Yeni kitapları okuduğumda tarih ve coğrafyayı çok sevmiştim. Hayat bilgisi dersi ise oldukça ilgimi çekmişti.

- Yaz Tatili Bitiyor – Okula Dönüyoruz

Yaz tatili sonunda tekrar Kasımpaşa'daki mahallemize dönmüştük. Birkaç gün içinde ise yeni tedrisat yılı için okulumuza başlamıştık. Her yıl olduğu gibi okula ve sınıf arkadaşlarıma kavuşmuş olmanın heyecan ve sevincini yaşıyordum. Herkes birbirine tatil günlerini anlatıyor ve yaz maceralarını aktarıyordu. Derken birkaç gün içinde gittikçe hızlanan bir biçimde derslerimizin içinde bulmuştuk kendimizi. Birçok öğrenci, yeni derslerde zorlanmaya başlamışlardı. Bense kitaplara ve muhtevalarına daha önceden vâkıf olduğumdan, severek ve ilgi duyarak hazırlandığımdan, oldukça rahattım ve derslerde oldukça başarılı oluyordum. Zor ama zevk duyduğum konulardı.

Yine de ders saatleri, teneffüsler, imtihanlar, birbirini takip ediyor, günler hızla akıp gidiyordu.

Sınıfımızda İzak Molinas (Arap lakaplı) adında bir arkadaşımız vardı. Oldukça samimi olduğum, sevdiğim bir öğrenciydi. Bir gün sınıfa gelmedi. Hâlbuki devamlı bir çocuktu. Birkaç saat içinde babasının öldüğü haberini almıştık. Hepimiz, o yaşların algısı içinde üzülmüştük. Bir babanın ölümü, bizlere oldukça yabancı bir duyguydu. Ancak seyrettiğimiz filmlerdeki sahnelerden bilebiliyorduk bir baba ölümünün hüznünü. Hiçbirimiz bire bir yaşamamıştık böyle kötü bir olayı.

Birkaç gün sonra Türkçe hocamız ve disiplin müdürümüz Yedi Bela Fahri Bey'le beraber sınıfa gelmişti. Fahri Bey'i görünce herkes şöyle bir toparlanmıştı. "Çocuklar, İzak kardeşiniz birkaç gün önce malesef babasını kaybetti. Gelin hepiniz başsağlığı dileyin" diyerek İzak'ı ders kürsüsünün önüne getirmişti. Son derece üzgün görünüyordu. Başı öne eğilmişti, ha ağladı ha ağlayacaktı. Tüm öğrenciler kalkıp yanına giderek tek tek onu öpmüş, başsağlığı dilemiştik. Bu tören bittikten sonra Fahri Bey, "Çocuklar, İzak babası için bir şiir yazmış, onu okuyacak, hepimiz dinleyelim" diyerek bakışlarıyla sözü ona bırakmıştı.

İzak yazmış olduğu şiiri sesi titreyerek okumaya başlamıştı. Gözleri dolu dolu idi. Elinde şiirini yazdığı kâğıt olmasına rağmen kâğıda hiç bakmadan ezbere okuyordu. Tüm sınıfı büyük bir sessizlik ve hüznün kaplamıştı. Kızların hemen hemen hepsi ağlıyordu. Birçok erkek öğrenci gibi ben de çok duygulanmıştım. Boğazımda âdeta bir yumruk hissediyordum. Bir ara gözüm Fahri Bey'e kaydı. Hayret! Onun da gözlerinden yaşlar akıyordu. Metanetle duruşunu hiç bozmadığı halde, gözünden süzülen yaşlara mani olamamıştı. Onu öyle görünce ben de bir anda boşalmış, ağlamaya başlamıştım.

Bir, olaya son derece üzüldüğümünden ağlıyordum; bir de o koskoca, bastığı yerleri titreten bakışları ile bizleri bir anda dehşet ve korkuya gark eden Yedi Bela Fahri Bey'in bir anda yumuşak kalbini, babalık duygusunu ta içinde hissetmenin verdiği son derece değişik bir sezgiden ağlıyordum.

O günden sonra Fahri Bey'e bakışım değişmişti. Artık ondan korkmuyordum. Onu çok seviyordum. Onun öğrenciliğinden ayrıldığı güne kadar ve o günden sonraki dönemlerde ise hiçbir şekilde saygıda kusur etmemiştim. O benim için artık "Yedi Bela", disiplin müdürü, korkulması gereken Fahri Bey değil, Fahri Baba'mız olmuştu. Nur içinde yatsın.

Dördüncü sınıf, dedikleri kadar zordu. Ancak ben derslerde iyi bir dinleyici, çalışmamda da disiplinli olduğumdan pek güçlük çekmiyordum. Bu sınıfta da en iyi öğrenciler kategorisindeydim yine.

Fransızca öğretmenimiz, Matmazel Behar'dı. Annemle öğretmenliği zamanından gelen bir arkadaşlıkları, bir hukukları vardı. Çok ender de olsa [annem] bir gün okula geldiğinde Matmazel Behar'la sohbet etmişti. Öğretmenim, benim çalışkanlığımdan ve disiplinli davranışlarımdan sitayişle bahsetmişti. Benim için, "il a un coeur d'une fille" (bir kız kalbine sahip) demişti. Annem bana bunu söylediğinde pek anlamamıştım bu deyiimi. Hatta biraz gücüme gitmişti doğrusu bu teşbih. Bendeki bu memnuniyetsizliği sezen annem, bu deyimini iyi bir çocuk olduğumu, herkesle iyi geçindiğimi, yardımlaşmayı sevdiğimi, kibar ve terbiyeli olduğumu ifade ettiğini açıklayarak bende oluşan menfi duygunun silinmesini sağlamıştı.

O yıl okulumuzda tüm idarecileri, öğrencileri ve aileleri büyük bir tedirginliğe iten bir olayı da anlatmak isterim.

Günlerden bir gün ilkokulların paydos saati olan, yanılmıyorsam 15.30'da sınıfımızdan üç kız öğrenci okuldan çıkmış ve evlerine doğru yola koyulmuşlardı. Ceni Abolafya, Arlet Mizrahi ve soyadını hatırlamadığım Röne mektebimizin bulunduğu Mektep Sokağı'ndan ilerleyip Bankalar Caddesi ile kesişen kavşağa gelmişlerdi. Gayeleri, caddeyi geçip karşı sokaktan yollarına devam etmektir. Herhalde bir anda dikkatsiz ve dalgın davranmışlardı ki Şişhane'den Karaköy'e doğru inmek üzere gelen tramvayı görmemişler ve göz açıp kapayıncaya kadar tramvayın sadmesine maruz kalıp vagonun altına düşmüşlerdi. Allah'tan okul çıkış kavşağı olduğundan tramvay çok

yavaş ilerliyordu. Dikkatli vatman bir anda frene basarak aracı durdurmuş ve kızların tramvay tekerlerinin altında ezilmelerine mani olmuştu. Görgü şahitleri ve vatman, hemen müdahale ederek kızları vagonun altından çekip almışlar ve böylece büyük bir facianın eşiğinden kurtarmışlardı. Kızların ve oradakilerin paniği dışında hiçbir kötü olay yaşanmamış ve kızlar, kazayı burunları bile kanamadan küçük birkaç sıyrıkla atlatmışlardı.

Tarih ve coğrafyayı sevdiğimden bu derslerde her türlü çabayı gösteriyor, öğretmenlerimin takdirlerini alıyordum. Bu derslerde sınıfın en iyisiydim. Çok güzel haritalar çiziyor, sınıfta bu bapta zorlananlara yardım etmekten geri kalmıyordum.

Dördüncü sınıfı da başarı ile geçmiştim. Fransızca, İbranice ve matematik notlarım karneme "iyi" olarak yansımıştı. Diğer derslerimin hepsi "pekiyi" ile değerlendirilmişti. Böylece zor bir sınıf olan dördüncü sınıfı da alnımın akıyla bitirmiştım.

Aynı sistematik çalışmamla beşinci sınıfı da bitirerek ilkokul diplomamı yine "pekiyi" ile almıştım.

O dönemde tedrisat sisteminde ilk beş sınıf ilkokul, sonraki üç sınıf ortaokul, son dört sınıf da lise idi. Lisede sınıf sayısı bazen üç, bazen de dört olabiliyordu. Maarif'in kararına bağlıydı bu tercihler.

Tatil, ilkokul mezunu olmanın gururu ve hazzı ile yine Heybeliada'da geçmişti. Yoğun bir çalışma döneminden sonra Adalar'ın o mükemmel ikliminde dinlenme ve eğlenme fırsatını bulmuştum. Okul dönemi bizlere ne kadar uzun gelirse gelsin üç aylık tatil günleri de bir o kadar kısa gelir, yeni ders günleri göz açıp kapayıncaya kadar yeniden başlardı.

- Ortaokul'a Kaydoluyorum

Ortaokul için kaydım, Musevi Lisesi'nin ortaokul bölümüne yapılmıştı. Kayıttan sonra anneme, "Anne hangi şubede okuyacağım? Yine şubem 'B' sınıfı mı olacak?" diye sormuştum. Annem de

"Hayır Rifat, artık 'A-B' gibi şubeler olmayacak, her iki şube orta bir sınıfında birleşir, tek bir sınıf olur. İlkokulun 'A' şubesinden mezun olanlarla beraber okuyacaksınız bundan sonra" demişti. Ayrı ayrı şubelerin nedenini o zaman açıklamıştı annem. A sınıfında okuyan öğrenciler, okul aidatını tam ödeyen ailelerin çocuklarıydı. B şubesinde okuyanlar ise ya hiç aidat ödemeyen (şimdiki deyimiyle burslu) ya da aidatın bir kısmını ödeyebilen, gelir seviyeleri biraz düşük olan ailelerin çocuklarıydı.

Benim durumum ise daha değişikmiş. Annem, zamanında öğretmenlik yaptığı için sınıfta yarı burslu gibi daha az aidat ödeyerek okumuşum. Bu, beni manen rahatlatan bir izah olmuştu.

İlkokulu bitirme sınıflarından sonra bazı öğrenciler sınıfta kalmış, birçok öğrenci ise başka okullara yazdırılmışlardı. Böylece A ve B şubelerinin birleşmesi sonucu altıncı sınıfın mevcudu 40-50 kişilik bir rakamla oluşmuştu. Eski arkadaşlarımızdan ayrılmanın hüznü, yeni arkadaşlıkların kurulmasının verdiği sevinçle dengelenmişti. İlkokulda A şubesinin çocuklarını ne de olsa tanıyorduk ama aynı sınıfta birlikte olabilmenin sevinci hepimizi daha heyecanlı, daha mutlu kılmıştı.

Yeni arkadaşlarımdan arasında en samimi olduklarım Rifat Sonsino, Albert Çiton, Albert Sevi, Sami Baruh, Sami Galin, Metin Kazes ve Yaşar Berker'di. Albert Sevi'nin ortaokulun sonunda okuldan ayrılması neticesinde arkadaşlığımız okul dışında devam etmiştir. Diğerleri ise arkadaşlığımız lise mezuniyetine kadar, ondan sonra da lise dışında aynı hararetle devam etmişti. Rifat Sonsino'nun ise yeri bambaşkaydı. Ortaokulu pek anımsamıyorum ama lise yıllarında sınıflarda hep aynı sırayı paylaşmışızdır.

Ortaokulda da çalışkanlık vasfım devam etmişti. Her zaman sınıfın en iyi üç öğrencisinden biri olmuşumdur. En samimi arkadaşlarım Rifat Sonsino ve Sami Baruh'la her zaman sınıf birinciliği için rekabetimiz çok kuvvetli, ancak çok tatlı olurdu. Zayıf noktalarımızda birbirimize çok yardımcı olur, destek verirdik. Ders çalışmak için

çoğu zaman Rifat'ın ve Sami'nin evine gider, müşterek ders mesaisi harcardık.

O yıllarda okulumuzun bir üst katına çıkan merdivenlerin karşısındaki duvarda asılı bulunan kocaman bir Atatürk posterinin yanında bir iftihar tablosu yer alırdı. Her üç ayda bir o tabloya her sınıfın birinci ve ikincilerinin fotoğrafları konur, isimleri yazılırdı. Bizim sınıfın değişmez isimleri ise yukarıda ifade ettiğim öğrenciler olurdu. Rifat ve ben genellikle kâh birinciliği, kâh ikinciliği paylaşırdık. Bazı dönemlerde ise Sami Baruh bizlerden birini sollayarak tabloya fotoğrafını koydururdu.

Orta birinci (6.) sınıf, ana giriş holünün en dibinde sağda köşedeki büyük odadaydı. Bu sınıfın bazı pencereleri, dar bir açıdan da olsa Bankalar Caddesi'ni görürdü.

Artık büyümüştüm ya! Okula yalnız gider gelir olmuştum. Bazı sabahlar babam bana refakat eder, beraber sohbet ede ede okula doğru yürürdük. Beni okulun sokağının başına kadar götürür, oradan da Eminönü tramvaylarından birine binerek Eminönü Yeşildirek'teki işyerine doğru yola koyulurdu. Dönüşleri ise Şişhane ile bizim evin bulunduğu yere kadar olan Tozkoparan güzergâhında ikamet eden Sami Baruh ve Sami Galin'le yapardık. Ortaokulda iken bu kafîleye Pera Palas'ın alt bölümünde, Kasımpaşa'ya inen yokuşun başlarında oturan Moiz Kohen adlı arkadaşımız da katılırdı. Bizim okul dönüş saatimizi kollayan ve gelmemizi bekleyen Moiz'in rahmetli annesi, görür görmez bana seslenir, "Rifat yavrum, yapılacak ödevleriniz var mı? Hangi dersler?" diye seslenir, benden tüyo almaya çalışırdı.

Sevgili Moiz pek ders mers çalışmayı sevmezdi. Son derece akıllı ve zeki olmasına karşın ödev yapmakla pek alakası yoktu. Bu bakımdan Madam Kohen benden bilgi almak ister ve Moiz'in çalışması için baskı yapardı.

Şimdi Moiz Kohen'le ilgili bir iki şey yazmak isterim: Moiz ortaokulu zar zor bitirebilmişti. Ortaokul mezuniyetinden sonra yine Şişhane'de bulunan Ticaret Lisesi'ne kaydolmuş ve müthiş bir geri

dönüşle okulun en iyi öğrencilerinden biri olarak liseden muzun olmuştur. Okul sonrası başladığı iş hayatında son derece başarılı olmuş, saygın bir işadamı olarak temayüz etmiştir.

Sami Baruh ile yoldaşlığımız çok gırgır olurdu. Bir zamanlar Kazablanka Gazinosu olarak isim yapmış Tepebaşı'ndaki bu müzik-holün yanındaki evde otururdu. Babası önemli bir banka çalışanı, annesi ise son derece kibar, güngörmüş bir kadındı. Evde genelde Fransızca konuşurlardı.

Neyse okul dönüşü eve geldiğimde:

"Hadi Sami, gel beni eve kadar götür" derdim.

O da hemen kabul eder, Cumhuriyet Gazinosu'na kadar bana refakat ederdi. Gazinonun oraya geldiğimizde bu sefer Sami:

"Rifat hadi, şimdi de gel beni eve kadar götür" der, ben de onu hiç kırmaz, onunla birlikte geri dönerdim.

Bu gidiş dönüş ring seferi, bazı günler 3-4 defa tekrarlanabilirdi.

Rifat Sonsino ise okul sokağımızın hemen karşısındaki küçük yolun başında, bir zamanlar Apollon Sinagogu olan binanın yanındaki apartmanda otururdu. O bakımdan okul çıkışlarında hemen ayrılmak zorunda kalırdık. Ancak haftada iki-üç gün okul çıkışı, ders çalışmak için onlara giderdim. Arada bir de o bizim eve gelirdi.

Rifat'ın babası mühendisti. Onların da durumları, Sami Baruh'unkiler gibi oldukça iyiydi. Bay Sonsino, ben 1955'te mezun olduktan sonra 1957-1959 arası Beyoğlu Özel Musevi Lisesi'nin müdürlüğünü deruhte etmiştir.

Albert Sevi ise Kuzguncuk'ta otururdu. Vapurla gider gelirdi okula. Çok sevdiğim, efendi, güler yüzlü bir arkadaşım. Annesi çok tatlı ve iyi bir kadındı. Albert'in evine bilhassa sekizinci sınıfta iken ders çalışmaya çok giderdim. (Bilhassa hafta sonlarında). Bazen de Albert Avrupa yakasına gelir, ya evimde ya da Taksim Bahçesi'nde ders çalışırdık.

- Hatırladığım İki Siyasi Olay

Altıncı sınıfta iken ülkemizde yaşanmış iki olayı hatırlıyorum. Birincisi, Mareşal Fevzi Çakmak'ın cenaze merasimiydi. Halk, Mareşal'i çok seviyordu. Sanırım cenaze güzergâhından dolayı bazı problemler olmuş ve bu yüzden toplum, cenazeyi omuzlayıp Bankalar Caddesi'nden geçmişti. Dışarıdaki patırtı gürültüyü duyunca bütün sınıf, Bankalar Caddesi'ne bakan pencerelere üşüşmüş, geçişi seyretmeye ve olaylardan bir anlam çıkarmaya çalışmıştık. 1950'nin Nisan ayı idi.

İkinci büyük olay ise genel seçimde kurulmuş olan ve liderliğini Atatürk'ün yakın arkadaşı Celâl Bayar'ın ve onun destekleyicisi Adnan Menderes'in yaptığı Demokrat Parti'nin hatırı sayılır bir ekseriyetle, yılların partisi ve İsmet İnönü'nün liderliğindeki Cumhuriyet Halk Partisi'nden iktidarı devralmasıydı. Halkta büyük bir sevinç ve coşku oluşmuştu. Bizim mahalledeki CHP'liler çok üzgün, DP'ye oy vermiş olanlar ise son derece sevinçliydi. Sokağımızdaki CHP'lilerden Perihan abla (Avukat Perihan), Galatasaray fanatığı olduğu kadar sıkı bir CHP partizanı idi. Onun da üzüntüsü seçim kaybetmekten dolayı çok büyük olmuştu, âdeta karaları bağlamıştı. Tabii ki o yıllarda 12 yaşında olan benim, bu olayları algılamam pek mümkün değildi.

- Okuldaki Hayat

Derslerde yine iyi performans gösteriyordum. Bu bölümde derslerimize fizik ve kimya da eklenmişti. Kimya öğretmenimiz Kemal Güvenç'ti. Aynı zamanda Kabataş Lisesi'nde de öğretmenlik yapıyordu. Kabataş Lisesi'ndeki lakabı "Sıfırcı Kemal"di. Bizim okulda ise "Suzum Kemal" lakabını almıştı. Bizlere hitap ederken, "çocuğum" yerine "suzum" dediği için bu lakap uygun görülmüştü. Derslerde sert, disiplinli ve notu kıt bir hocaydı ancak çok iyi bir öğreticiydi. "Ben adama sıfır bile vermem. Sıfırın da bir değeri vardır." sözü çok meşhurdur.

Artık öğlen yemeklerim için evden sefertası götürmüyordum. Öğle vakti ya Kuledibi'ndeki teyzeme gidiyor ya da Kuledibi'ndeki bir lokantada yemek yiyordum. Lokantanın garsonlarından biri, babamın askerlik arkadaşıymış. Themis adında bir Rum'du. Benimle oldukça iyi ilgilenirdi. Babam her hafta sonu o lokantaya gider, haftalık yediklerimin hesabını öderdi. Tünel'de "Mandra" adında bir şarküteri dükkânı vardı, bazı günler öğlen yemekleri için arkadaşlarla oraya giderdik. Mükemmel sandviçleri vardı. Amerikan salatası ise (o dönemde Rus salatası denirdi), son derece lezzetli. Arada bir de şimdiki Tünel girişinin karşısında, pasajın hemen köşesindeki muhallebiciye gider, karnımızı orada doyururduk arkadaşlarımla.

Muhallebicinin üst katına çıkar, orada meşhur çorbasını ve tavuklu pilavını sohbet edip şakalaşarak midemize indirirdik. En büyük zevkimiz, beyaz kapaklı tuzluk ile siyah kapaklı biberliklerin kapaklarını değiştirerek yemeğe gelenlerin tuz yerine biber, biber yerine tuz serpmelerini hınzırca seyretmektir. Bazen de kapakları vidalı yerlerinden iyice gevşetir, yemeğe gelenlerin tuz ve biberi, çorba veya yemeklerine ekmek için ters çevirdiklerinde çorbanın içine boca etmelerine neden olur, haylazlıklarımızın neticesini büyük bir zevkle dikiz ederdik. Sanki matah bir iş yapmışız gibi!

Akşam okuldan eve dönüşlerimizin ise başka bir ritüeli vardı. Aynı güzergâhta oturan arkadaşlar topluca Şişhane'de Meşrutiyet Caddesi'nin hemen başındaki turşucuya gider, turşu suyu içer, bazen de yanına porsiyon turşu alırdık. Arada bir kendimizi lükse vurur, sarı leblebi ilave edilmiş tarçınlı boza içerdik.

Bir bardak turşu suyu 5 kuruştı, içine birkaç parça turşu ilave ettiğimizde fiyatı 10 kuruş olurdu. Bozanın fiyatını pek hatırlamıyorum ama turşu suyundan daha pahalıydı.

- Bar Mitzva Törenim

Yaz tatilinin ardından yedinci sınıfa başladığımda 13 yaşımıdaydım. Dinimize göre 13 yaşını bitirmiş olan bir Musevi çocuğu artık reşit

oluyordu. Bu da "Bar Mitzva" töreniyle kutlanırdı. Bar Mitzva'sını yapmış olan bir erkek çocuğu, dinî vecibelerinden ötürü Tanrı'ya karşı bizzat sorumlu sayılırdı. Bu tören, doğduğum ay olan mart ayına tekabül ediyordu. Bu törene hazırlanmam için özel olarak haham bir eğitmen tutulmuştu. Ben bir taraftan okul derslerime çalışırken, bir taraftan da haftada bir gün Bar Mitzva töreninde okunması gereken duaları öğrenmeye, okunması mutlak olan söylevi ezberlemeye gayret ediyordum. Türkçe söylevi ezberlemek ne kadar kolaysa, İbranice duaları hafızlamak o kadar zordu. Neyse ki bunun da altından kalkabilmiştim.

Törenim, henüz Neve Şalom Sinagogu'nun tamamlanmamış olması nedeniyle, yine Kuledibi'ndeki tarihi Apollon Sinagogu'nda gerçekleştirilmişti. Törene birçok akrabamızın yanında, sokağımız ve yakın mahallemizdeki komşularımızın ve mahalle arkadaşlarımızın neredeyse tümü katılmışlardı. Mutlak cumartesi dualarından sonra sıra benim törenime gelmiş ve tevaya (minbere) çağırılmışım. Heyecanlıydım ama ürkek değildim. Bana öğretilen duaları İbranice ezbere okumuş ve dinî vecibelerimi yerine getirmiştim. En sonra da Türkçe olarak Tanrı'ya bağlılık ve şükranlarımı, beni o günlere getiren annem ve babama, aile büyüklerime teşekkürlerimi, doğup büyüdüğüm ülkeme bağlılık ifadelerimi içeren söylevi hiç teklemeden, başarılı bir şekilde okumuştum. Türkçem çok iyi olduğundan, hiç zorlanmamıştım nutkumu okurken. Duygu dolu bir metindi. Annem, babam ve sokak komşularımız son derece duygulanmış, komşu kadınlarımızın çoğu, tabii ki başta annemle babam gözyaşlarına boğulmuştu.

Törenin akabinde kürsüden inmiş, babamla annemin, dedemin ve büyükannemle anneannemin ellerinden öpmüş, sonra da törene iştirak etmiş olanların tebriklerini ve iyi dileklerini kabul etmiştim. Bu; çok hoş bir coşku, büyük bir heyecan ve tarif edilemez bir mutluluk vermişti bana. Artık tam bir erkek olmanın gururunu hissediyordum. Eve döndüğümüzde tüm komşular, kutlama için yeniden evimize

gelmişler ve sevincimizi coşku ile paylaşmışlardı. Böylece yaşamımdaki bir mihenk taşına daha varmış oluyordum.

- Futbol Merakım

Okuldaki arkadaşlıklarım gün geçtikçe pekişiyor, mahalledeki yaşamım da biraz daha olgunlaşmış olarak devam ediyordu. Artık arkadaşlarımla tek başıma gezebiliyor, Beyoğlu'ndaki sinemalara, atıştırmalık mahallere, kâh okul, kâh mahallede oluşturduğumuz gruplarla gidebiliyordum. Artık kızlı-erkekli gruplar oluşturmuş, sosyal yaşantıya ilk adımlarımı atmıştım. Gezme yönünde annem ve babamla olan bağlantılarımda hafif gevşemeler oluşmuştu. Ancak bir yerlere giderken her daim onları bilgilendirmem ve izinlerini almam konusunda her zaman dikkatliydim.

Bu arada futbol oynama arzum da gittikçe artıyor, topu daha bilinçli oynuyordum. Mahallede kurduğumuz takımla, şimdiki Recep Tayyip Erdoğan Stadyumu'nun alt kısmındaki top sahasında ve üst kısmında yer alan geniş toprak alanda topumuzu oynuyor ve arada bir mahalleler arası maçlar da yapıyorduk. Sokak arası sahalara sığamıyorduk artık. Sol ayağımı çok iyi kullanabiliyordum. Çok süratli koşabilmem de oyunda büyük avantaj sağlıyordu. Okulda ise bahçede futbol oynamak yasaktı; sadece basketbol oynamaya müsaade ediliyordu. Bu bakımdan bazı okul çıkışlarında Şişhane Vergi Dairesi'nin önündeki açık alanda ya da binanın yanındaki bahçede bina bekçisinin iznini alabildiğimizde top oynayabiliyorduk. Fenerbahçe sempatizanı idim, halen de öyleyim. Benim Fenerbahçe sempatizanı olmam, enteresan bir olaydan sonra gerçekleşmişti.

Sanırım 5-6 yaşlarımda idim. Babam Galatasaraylıydı. Bir Fener-Galatasaray maçı için beni Beşiktaş'taki Şeref Stadı'na götürmüştü. Denizin karşısındaki caddeye bakan taraftaki tribüne yerleşmiştik. Maç başlamış, millet bağıırıp çağırarak hop oturup hop kalkıyordu. Galatasaray sürekli hücum ediyor, kaleye her şut atılışında millet havaya fırlıyor, coşku ile tezahürat yapıyordu. Her tezahürat

yapılışında, biraz da sahaya uzak olduğumdan gol oldu sanıyordum. Şaşırıp duruyordum. Fenerbahçe kalecisinin kim olduğunu hatırlamıyorum, ya Cihat Arman ya da Erdal Kocaçimen'di. Her Galatasaray şutunda ve atağında kendini yerlere atıyor, zıplayıp duruyor, golü önlemeye çalışıyordu. Ben kalecinin bu haline çok üzülmüştüm. Neticede Galatasaray maçı kazanmıştı. Babam sevinçle, "Gördün mü Rifat, maçı nasıl kazandık?" diyerek beni kucağına almış, başımı okşuyordu. Bense buruktum, kalecinin çırpınışları hiç aklımdan çıkmıyordu. "Baba ben Galatasaraylı değilim artık. Bundan sonra annem gibi Fenerbahçeli olacağım" dedim. Babam hayretle ve şaşkın bakışlarla, "Niye oğlum? Neden?" diye sordugunda cevabım kesindi, "Öyle işte baba. Bundan sonra Fenerliyim" dedim. O gün bugündür iyi bir futbol seyircisi ve Fenerbahçe sempatzanı olmuşumdur.

Mahalledeki çocukların bir kısmı Fenerli, bir kısmı Beşiktaşlı, bir kısmı ise Galatasaraylıydı. Hep beraber maça gider ve coşkuyla seyrederdik. Maç dönüşü ise kazanan taraftarlar hava atar, diğerleri ile gırgır geçerek maç yorumlarını Bakkal Mustafa'nın dükkânının önünde gerçekleştirirlerdi. Biz yaştakiler ne de olsa büyüdüğümüzden, yorumcu olarak fikirlerimizi açıklayabiliyorduk artık. Maça gidemediğimiz zamanlarda ise radyo başında pür dikkat, heyecan içinde, maçı naklen anlatan spikeri dinlerdik.

Futbolda o dönemlerde Muvaffak Ekrem Talu, Sulhi Garan, Halit Kıvanç en ünlü futbol spikerleriydi. O yıllarda güreşte de ülkemiz çok faikti. Serbest güreşte Hüseyin Akbaş, Nasuh Akar, Gazanfer Bilge (Kasımpaşalı), Celal Atik, Yaşar Doğu, Çoban Mehmet, Muharrem Candaş dünya çapında güreşçilerdi. Hepsinin Avrupa, dünya ve olimpiyat şampiyonluğu madalyaları vardı. Güreş müsabakalarını ise radyodan Eşref Şefik anlatırdı. Mükemmel üslubuyla müsabakaları anlatırdı, kendimizi âdeta spor salonunda hissederdik. Arada bir durur, "Sayın dinleyiciler, bir dakika müsaadenizle şu sütününden bir yudum alayım" diyerek 10-15 saniye anlatımına ara verirdi. Bazıları bu olayı, spikerin yanında su katılmış rakı kadehi

bulundurduğu ve arada bir ses tellerini yumuşatmak için bu kadehten bir-iki yudum aldığı şeklinde yorumlamışlardı. Boks maçlarının ünlü spikeri ise Orhan Ayhan'dı. Boksta hatırladığım kadarıyla Seyfi Tatar, Halit Ergönül adlı sporcular ünlü isimlerdendi. Profesyonel olarak ise Garbis Zakaryan dövüştü. Birkaç kez Balkan şampiyonluğu kazandığını anımsıyorum.

O yıllarda güreş sporu da aynı futbol gibi gazete manşetlerinde yer alırdı. Şimdi nerdeee? Güreş ancak birkaç satırla geçiriliyor. Nasıl olmasın ki? Başarı yok ki manşet olsun. Eskiden güreşte her dünya şampiyonasında, her olimpiyat müsabakasında Türk sporcuları 8-10 altın madalya kazanırken, şimdilerde 1-2 madalyayı zar zor görebiliyoruz. Gazeteler, gazeteciler ne yapsın ki?

- Sanat Güneşimiz - Zeki Müren

Yedinci sınıfı okuduğum 1951 yılında, Türk sanat musikisinde yepyeni bir ses, yepyeni bir tarzla bir yıldız doğuyordu. 1951'in Ocak ayında radyoda (TRT) ilk konserini veren Zeki Müren, sesiyle milleti mest etmiş ve büyük hayranlık toplamıştı. Onu radyodan ilk dinleyenler, baştaki isim anonsunu duymamışlarsa, okuyucunun erkek mi, kadın mı olduğuna bir türlü karar verememişlerdi. Büyük bir sestti. Şarkının güftesini mükemmel Türkçesiyle tek tek, anlaşılır bir şekilde yorumluyordu. İleriki yıllarda sahne aldığı gazinolardaki dekoru, giyimindeki frapanlığı, yorum şekli ve sahne koreografisiyle milletin gönlünde taht kurmayı başarmış ve birçok bestesiyle Türk musikisine büyük katkılarda bulunmuştu. Güzel Sanatlar Akademisi ve Konservatuvar mezunu olan Zeki Müren, beste ve yorumları dışında resim, şiir, tiyatro ve film oyunculuğu ile tam bir sanatçı idi. Bu yüzden Türk halkının verdiği "Sanat Güneşi" unvanını yerden göğe kadar hak etmiş bir kişiydi.

Yıllar yılı onu Cumhuriyet Gazinosu'nda sahne aldığı süre boyunca dinlemiş ve gazinoya giderek seyretmek şansını elde etmiştim. O bir fenomendi. 24 Eylül 1996 tarihinde bu kez bir televizyon programı

esnasında fenalaşır kuliste vefat etmesi tüm ülkeyi yasa boğmuş, cenazesine mahşerî bir kalabalık katılmış, gözyaşları ve çiçeklerle onu son yolculuğuna uğurlamıştı.

- Yeniden Yaz Tatili

Ders yılının sonuna gelmiş, bir üst sınıfa devam hakkını kazanmıştım. Yazı geçirmek üzere yine Heybeliada'ya gitmiştik. Devamlı adaya gitmemiz dolayısıyla oradaki arkadaşlıklar da iyice pekişmişti. Adadaki arkadaşlarımdan birçoğu Rum, bazıları ise adada doğma büyüme, adalı Müslüman çocuklardı.

Sabahları onlarla genelde Heybeliada Plajı'na ve arada bir daha uzakta olan Çam Limanı Plajı'na gider, deniz ve güneşin tadını çıkarırdım.

Öğleden sonra ise (artık öğle uykusu olayı yoktu, büyümüştük!) çamların olduğu bölgedeki düz bir arsaya gider, orada iki direk arasına gerdiğimiz file ile saatlerce voleybol oynardım. Voleybol arkadaşlarımdan hemen hemen hepsi Rum çocuklarıydı. Onlar arasındaki lakabım "Judy" (Musevi) idi. Çok enteresandır, yıllarca Müslüman mahallesinde, üstelik Kasımpaşa'da yaşadığım halde kimliğimle ilgili böyle bir lakap veya imaya hiçbir zaman duçar olmamışımdır. Hristiyan arkadaşlarımdan da bana "Judio" diye hitap etmelerinde de zaten öyle kötü bir niyet olmamıştır. Sevgi ve sempatilerinden dolayı böyle bir lakap takmışlardı.

Voleyboldan ziyade futbola düşkün olduğumdan, futbol tercih eden diğer arkadaşlarımla Çam Limanı'ndaki futbol sahasına gider, orada kıran kırana maçlar yapardık. Futbol oynadığım çocuklardan biri Bebeko'ydu (Uğur Köken). Mükemmel top oynardı. Büyük bir futbol zekâsına ve son derece hünerli ayak bileklerine sahipti. Her iki bacağına son derece hâkim, kıvrak ve süratliydi. Onunla aynı takımda oynamak ne kadar büyük zevkse, ona karşı oynamak da o kadar zordu. Çok iyi bir topçuydu. Yıllar sonra Galatasaray takımına

girmiş, yıllarca orada top oynamıştı. Rahmetli, efsane "Kral" Metin Oktay'dan sonra, onun yönetime tavsiyesi üzerine Galatasaray futbol takımının kaptanlığına getirilmişti. Son derece iyi ve mütevazı bir kişiliğe sahip olan Uğur'la şimdilerde bile Heybeli'ye gittiğimde bir araya gelir, bir iki laf eder, eskileri yâd ederiz.

Bizim onu "Bebeko" diye çağırmamız, annesinin Rum olmasından dolayı idi. Uğur'un babası Müslüman'dı. Annesi ona hep "Bebeko" diye hitap ettiğinden biz de "Bebeko" diye çağırırdık. Bu isim, bize sanki daha sempatik gelirdi.

- Ortaokul Son Sınıftayım

Yaz dönüşünde bu sefer ortaokulun son sınıfı olan sekizinci sınıfta tedrisata başlamıştım. Derslerim yine iyi gidiyordu. Resim ve müzik derslerimde de oldukça başarılı idim. Güzel resim çizebiliyordum. Kulağım da müziğe duyarlıydı. Resim öğretmenim Naile Akıncı'nın ve müzik öğretmenim Remzi (Dölensoy) Bey'in gözüne girmiştim. Okul korosuna beni de dâhil etmişti Remzi Bey. Galiba sesim de fena değildi. Resimde de oldukça iyi idim ama sınıfımızda bir Yaşar Berker vardı ki onun eline bu konuda kimse su dökemezdi. Doğuştan kabiliyetliydi. Müthiş resim yapardı. Hatta bir gün Naile Hanım, Yaşar'a ailesinden birinin gelip kendisiyle görüşmesini söylemiş ve "liseden sonra seni Güzel Sanatlar Akademisi'ne göndereyim" demişti. Yaşar'ın ailesinin Naile Hanım'la görüşüp görüşmediğini bilmiyorum. Lise mezuniyetinden sonra dişçilik fakültesine girmiş, dişçi olmuştu. Şimdilerde ise Belçika'da ikamet etmektedir.

Rifat Sonsino'nun da müziğe yatkınlığı vardı. Evinde keman dersleri alırdı. İlk başladığı zamanlarda evine gittiğimde kemanını alır, alıştırma yapardı. O ilk acemilik dönemlerinde kemanından çıkan "cıy, cıy" seslerine illet olurdum, "Oğlum yeter kafa ütülediğin, ben gittikten sonra devam edersin" diye şaka yollu sitem ederdim. Annesi de bu tavrıma kıs kıs gülerdi. Rifat'la samimiyetimiz her geçen gün gittikçe artıyordu. Yine aynı sırayı paylaşıyor, hafta

sonları beraber geziyor, tatil günlerimizi paylaşıyorduk. Ders rekabetimiz de hep devam ediyordu. Derslerde hem onunla, hem de Sami Baruh'la çekişmemiz son derece sıkı oluyordu. Yoğun bir ders yılıydı. Yıl sonunda ise Beyoğlu Özel Musevi Lisesi'nin belki de tarihine geçecek bir başarı elde etmiştim. 40-50 kişiyle başlamış olduğumuz ortaokulun son sınıfı olan sekizinci sınıfta, sınıf mevcudumuz çeşitli nedenlerle (sınıfta kalma, okuldan ayrılma) 24-26 kişiye düşmüştü. Yıl sonunda ikmale kalmadan sınıfı geçen tek öğrenci ben olmuşum. En büyük rakiplerim olan Rifat Sonsino ve Sami Baruh dâhil tüm öğrenciler takılmış, ikmale kalmışlardı. Büyük bir başarı ile ortaokulu birincilikle bitirmiştım. Üstelik belki de bir tarih yazmıştım; belki de Musevi Lisesi'nde bu bir ilkti. Evdekileri büyük bir sevinç ve gurur kaplamıştı. Öyle bir olayı onlara yaşattığımdan dolayı ben de çok mutlu olmuşum. Başta Rifat Sonsino ve Sami Baruh olmak üzere son sınav neticesi belli olduktan sonra tüm sınıf arkadaşlarım bana sarılıp öperek başarıyı kutlamışlardı. Müthiş bir olaydı. Yıllar sonra Musevi Lisesi'nin 100. Kuruluş Yılı dolayısıyla bu vakayı dönemin Musevi Lisesi Mezunlar Derneği Başkanı Berta Banana'ya anlatmış ve arşivlerden araştırıp teyit etmesini rica etmiştim. Ancak bir netice alınamamıştı. Zira o günlere ait arşivler maalesef bulunamamıştı.

- Ortaokul Öğretmenlerim

Ortaokul öğretmenlerimden üçü beni çok etkilemiştir: Saim Eren, Dr. Yomtov Garti (1915-2011) ve Saim Özkan.

Türkçe öğretmenimiz Saim (Eren) Bey, ortayı aşmış yaşlarda, bembeyaz saçları, her zaman şık giysileriyle son derece sevdiğim ve saydığım bir hocaydı. Tatlı sert bir disiplini vardı. Dersleri, öğrencileri sıkmayacak, aksine ilgi ve zevkle dinleyecek bir tarzla anlatırdı. Çanakkale Savaşı'na iştirak ettiğini sık sık dile getirir, o savaştan bazı anılarını ve anekdotları anlatır, bizler de hayran hayran dinlerdik. Elinde küçük bir değnek bulunurdu her zaman. "Bakın

çocuklar, beni üzer, kızdırırsanız bu değneği poponuza, poponuza vurur, canınızı acıtırım" diye bizleri uyarırdı, ancak bu değnek birçok arkadaşımın ve benim ara sıra yaramazlık yapmamıza rağmen hiçbir zaman kığımızı değmemiştir.

Onunla tanışmam, altıncı sınıfta olmuştur. Benim adeta "idol"ümdü. Bembeyaz saçları beni çok etkiler, "yaşlandığımda inşallah benim de saçlarım böyle olur" diye düşünürdüm. Şu işe bakın ki şu satırları karaladığım 78 yaşlarımda saçlarımdaki beyazlar yok denecek kadar azdır ve ben hâlâ Saim Bey'i bembeyaz saçlarıyla yâd ederim.

Fizik öğretmenimiz Dr. Yomtov Garti... Tam bir filozof, usta bir pedagog ve son derece bilgili bir fizikçiydi. Ağır ve ağıdalı konuşması ile bizi âdeta büyüler, fiziği sindire sindire kafamıza sokmaya muvaffak olurdu. Dr. Garti, aynı zamanda Galatasaray Lisesi'nde de öğretmendi; fizik ve matematik öğretirdi öğrencilerine. Son derece babacan ve arkadaşça yaklaşıp, nüktedan konuşmaları ile ağır ders sırasında rahatlamamızı sağlardı. Önemli bir konuya gireceği zaman önce sağ elinin işaret parmağını burnunun üstüne koyar, 5-10 saniye şöyle bir düşünür, konsantre olduğumuza kanaat getirdiğinde de konuşmaya başlardı. Kara tahtaya çözmemiz için bir problem yazdığında da bitirir bitirmez sınıfa döner, "bahse girerim ki bu problemin cevabı sınıftaki sayınız kadar değişik olacak" diyerek bizlere takılırdı. Hepimiz onu çok sever ve sayardık. Mösyö Garti'nin derslerinde hiçbir zaman bir yaramazlık, bir haylazlık olmamıştır.

Sınıfımızda Henry Adut adında bir arkadaşımız vardı. Derslerde ortalama bir başarısı olan Adut son derece zeki ve akıllı bir öğrenciydi. Zaten bu tip yüksek zekâyâ sahip ve akıllı öğrenciler genelde diğer dersleri pek takmazlar, onlara yeteri derecede çalışmazlardı. Sınıfımızda Albert Çiton, Bensiyon Eli adlı arkadaşlarımız da bu vasıflara sahip öğrencilerdi.

Benim gibi diğer öğrenciler ise ancak çok çalışarak iyi seviyeleri tutturmak zorundaydık.

Bir gün Mösyö Garti yine sırtını bize dönmüş, tahtaya bir problem yazmaya başlamıştı. Problemi bitirip, sonuna "=" işaretini koyup döndüğünde Henry Adut bir anda sonucu yüksek sesle açıklamıştı. Doğru bilmişti sonucu. Mösyö Garti ona doğru yönelmiş, mutadı veçhile sağ elinin işaret parmağını burnunun üstüne koyup birkaç saniye durakladıktan sonra bakışlarını sınıfta gezdirerek, "bu çocukta bir şeyler var" demişti. Henry gururla pis pis sırtıırken, hepimiz Henry için tezahürata başlamıştık bile.

Benim hafızamda öğretmenler arasında başyapıt ise Saime (Özkan) Hanım'dı. Onunla tanışmamız ise yanılmıyorsam ya altıncı ya yedinci sınıfta olmuştu. Henüz öğretmenliğe yeni başlamıştı, 21 yaşlarında idi (kendi ifadesiyle). Kelimenin tam anlamıyla bir öğretmendi. Davranışı, sempatisi, güzelliği ve öğrencileriyle kurduğu iletişimle bir anda ders verdiği sınıfların sevgilisi olmuştu. Arada bir sert çıkışlarına rağmen son derece toleranslı, anlayışlı ve sevecendi. Benim gözümde ise ünlü şair Ahmet Muhip Dıranas'ın ünlü şiirindeki "Fahriye Abla"nın ta kendisiydi. Öyle bir dost yakınlaşması, sevgi bağı tesisi, gönül bağlantı köprüsü kurmuştu bizimle ki sanki sadece bir öğretmen değil, bir anne, bir arkadaş, bir abla idi bizim için. Benim içinse yukarıda belirttiğim gibi bir başyapıttı. Halen bugünlere kadar, Musevi Lisesi'nin mezunlar kolunun her mart ayında düzenlediği "Börek Günü"nün hiçbirini kaçırmaz ve eski öğrencileriyle buluşmanın hazzını yaşar. "Börek Günleri"nde el öpmek için yanına gittiğimde ise bana adımla hitap eder. Bu da bana ayrıca bir haz verir. Tören sonunda, "Hocam, seneye görüşmek üzere. Aman sıkı bas, seneye de seni burada görmek isterim" dediğimde, "Merak etme, seneye de inşallah burada olacağım. Sen de kendine iyi bak e mi Rifat" der, öyle ayrılırız. Sen çok yaşa e mi Saime Hocam.

- Fenerbahçe Gençler Futbol Takımı Seçmeleri

Ortaokuldan mezun olduğum 1952 yılının yaz başlarında Heybeliadalı arkadaşlarımdan Erol adında, o da iyi top oynayan Musevi bir çocuk, bir gün yanıma geldi. Nereden öğrenmişse,

"Rifat, Fenerbahçe'de genç takımlar için seçmeler varmış, gidelim mi?" demişti. "Gidelim ama önce babamdan izin almam gerek, yarın cevap veririm" deyip akşam olayı babama açmıştım. Eski bir futbolcu olan babam, "Tamam git ama annene futbol oynamaya gideceğim deme" demişti. Annem top oynamamı, sakatlanırım diye korkusundan istemezdi. Onayı babamdan almıştım.

Seçmelerin yapıldığı günlerden birinde Erol'la birlikte Fenerbahçe Kulübü'nün futbol sahasına gitmek üzere vapurla Anadolu yakasına geçmiş, oradan da Şükrü Saracoğlu Stadı'na varmıştık.

Anneme, "Erol'la karşı tarafa gidip gezeceğiz" demiştim. Futbol malzemelerimi de bir gün evvelden Erol'un evine bıraktığımdan, annem hiçbir şekilde şüphelenmemişti. Sabah elimi kolumu sallayarak evden çıkmış, Erol'la vapur iskelesinde buluşmuştum.

Seçmeleri yapan, Fenerbahçe'nin eski ve ünlü müdafaa oyuncusu Ahmet Erol'du. Seçmelere gelmiş olan benim gibi birçok aday gruplara ayırmış ve yardımcıları ile birlikte çeşitli hareketler yaptırarak koşu, şut, pas, kafa vuruşu ve topa hâkimiyet gibi önemli hususlardaki kabiliyetlerimizi ölçmeye çalışıyordu.

Ben sol ayaklı bir oyuncu olduğumdan az da olsa bir avantaja sahiptim. Erol ise her iki ayağını iyi kullanabilirdi.

Bu seçmeler birkaç gün sürmüş, her seferinde anneme değişik gezi senaryoları sunarak seçmelere iştirak etmeye muvaffak olmuşum. Neticede sınavları her ikimiz de kazanmıştık. Deneme maçına katılmak için de hocamız Ahmet Erol bizi stada çağırmıştı. Söylediği günde, büyük bir heyecanla stada gitmişim. Hoca on birer kişilik iki takım kurarak maça başlamıştı. İlk maç kadrosunda Erol yer almıştı. Ben ve benim gibi birçok namzet de sonradan oyuna girmek için saha kenarında bekliyorduk.

Oyunun bir anında Erol, bir top mücadelesi esnasında karşı takımdan bir oyuncuyla çarpışmış ve ayağından sakatlanıp acı içinde yere düşmüştü. Oyunu derhal durduran hoca, Erol'la yakından

ilgilenmiş, sağlık elemanlarına gereğini yaptırmıştı. Ayağı iyice sarılıp bantlanmış olan Erol'u da yanıma alıp eve gitmemizi istemişti Ahmet Hoca. "İyileştikten sonra yine gelirsiniz" demişti. Biz de mecburen vapura binmek üzere yola koyulmuştuk. Erol seke seke yürüyordu. Sadmenin sıcaklığı geçtiğinden ağırlar kendini daha çok hissettirmeye başlamıştı. Kadıköy'e kadar böylece yürüyüp vapur iskelesine varmıştık. Kısa bir süre sonra da vapur gelmiş, binerek Heybeliada'nın yolunu tutmuştuk.

Rahmetli annem akşamüzerleri deniz kıyısına, babamın işten gelişini karşılamak üzere indiğinde, vapurun yanaştığı iskelenin bayağı uzağındaki bir gazinoda oturarak çay veya kahvesini içerdi. Bu gazino hiç değişmez, annem hep orada otururdu.

Vapurumuz Ada'ya vardığında ağırdan bayağı acı çeken ve topallayarak yürüyen Erol'un bir kolunu omuzuma geçirmiş, yürüyüşüne yardım ederek vapurdan ağır ağır çıkarmıştım. İskelenin çıkış kapısına vardığımızda büyük bir sürprizle burun buruna gelmiştim. Hiç âdeti olmadığı halde annem, o akşam iskele çıkışının tam karşısındaki gazinoda oturuyordu. Bizi o halde görünce merak ve hışım la bize doğru yürüdü. Bir kolumda Erol, diğer kolumda malzeme torbası olan bana dik dik bakıp, "Top oynamaktan geliyorsun değil mi? Ben sana top oynama, sakatlanırsın demedim mi kaç kere? Bak sakatlandınız işte!" demişti.

"Yok anne, ben oynamadım, Erol oynadı."

"Bırak yalan konuşmayı! Hani gezmeye gidiyorsunuz?"

"Hım, küm, hım küm..."

Azarlama biter bitmez hemen Erol'a dönmüş,

"Erol geçmiş olsun oğlum. Bak gördünüz mü şimdi ne olduğunu? Çok mu canın yanıyor? Hemen gidip bir eczanede baktıralım durumuna. Büyük geçmiş olsun."

Annem bana olan kızgınlığını bir anda unutmuş, Erol'un durumu ile ilgilenmeye başlamıştı. Birkaç dakika sonra Erol'u evine bırakmış, kös kös annemin yanına gazinoya dönmüştüm.

"Rifat, bana şimdi yemin vereceksin, bir daha oralarda top oynamaya gitmeyeceksin diye yemin et!"

"Tamam anne. Yemin ediyorum bir daha oralarda top oynamayacağım."

Bu sözümü tutmuş ve seçmelere bir daha gitmemiştim. Böylece Fenerbahçe Kulübü'nde futbol oynama hayalim kursağında, bir daha çıkmamak üzere kalmıştı.

Olay, gece de babama intikal etmiş, babam da bana müsaade ettiğinden dolayı annemden iyi bir fırça yemişti. Artık bana yalnız Ada'da top oynama durumu oluşmuştu. O da annemden zar zor izin almak kaydıyla.

- Şiir Yazıyorum

Tarih, bilhassa Osmanlı tarihi ve edebiyatı ilgi alanımdı. Ders kitaplarımın haricinde de bu bapta kitaplar okur, bilgi dağarcığımı genişletmek için çaba harcardım. Ebeveynim de benim bu çalışmalarımın dolayı bana destek olur ve mutluluk duyarlardı. Bu arada ufak tefek şiirler yazdım. Arkadaşlarım ve hocalarımla ilgili akrostişler yazmak da hoşuma giderdi. Hocalarım için yazdığım akrostişlerde hiciv tarzı ağır basardı. Sınıfta okuduğumda hep beraber güler ve keyif alırdık. Hamasî şiirleri okuduğumda ise son derece heyecanlanır ve duygulanırdım. Tarih kitaplarındaki anlatım tarzı beni çok etkilerdi. Savaşta zafer anlatılarını sanki bire bir yaşırdım. Okulda görev olarak okumak üzere hazırlandığım birçok şiiri, mükemmel bir Türkçe diksiyonu olan Avukat Perihan ablaya okur, vurgular ve diksiyon hakkındaki önerilerini mutlaka dikkate alırdım. Onun bu yönlendirmeleri sayesinde iyi bir şiir okuyucusu olmuştum.

Ortaokulun son sınıfını okuduğum bir dönemde yine böyle bir şiiri okumak üzere Perihan ablanın evine gitmiştim. Hangisi olduğunu

maalesef şimdi hatırlamıyorum ama okurken yine kendimi kaptırmış, büyük bir şevk ve heyecanla okumuştum.

Tüm çocukluğumu böyle bir semtte ve böyle bir ortamda geçirmem dolayısıyla tam bir Türk milliyetçisi olmuş; Türklüğümle övünen, iftihar eden, Türk tarihine ve Türk liderlerine ve bilhassa Atatürk'e büyük bir hayranlık duyan biri olmuştum. Perihan abla da tam bir milliyetçi Türk kadınıydı. Benimle bu duyguları her zaman paylaşır ve konuşmalarıyla beni motive ederdi.

Şiiri birkaç kez okumuştum. Avukat Perihan abla da bazı noktalara dikkatimi çekmiş ve oraları nasıl okumam gerektiğine dair önerilerde bulunmuştu. Sonra birden oturduğum kanepenin yanına gelmiş ve saçımı okşayarak, "Rifat seni çocukluğundan beri tanıyorum, çok iyi ve çok çalışkan bir çocuksun. Annen baban da çok iyi insanlar. Seni mükemmel yetiştiriyorlar. Onlara büyük saygı ve hayranlık duyuyorum. Gelelim sana. Seni tam bir Türk milliyetçisi olarak görüyorum. Yaşımdan beklenmeyecek kadar bir Türkomansın. Bundan büyük bir mutluluk duyuyorum" dedi ve sonra aramızda şöyle bir konuşma geçti:

"Teşekkür ederim Perihan Abla."

"Yalnız bir şeyi düşündüğümde de son derece üzülüyorum."

"Nedir? Nedendir abla?"

"Bu milliyetçi varfına rağmen bir gün senin bir Musevi, bir Yahudi olduğunu hatırlatacak insanlar çıkabilecektir. O zaman büyük hayal sükûta uğrayacağını, çok üzüleceğini biliyorum. Onun için üzülüyorum.

"Nasıl olur abla? Bizler Müslüman değiliz ama Türk'üz. Ben de sapına kadar Türk'üm. Kim bunun aksini söyleyebilir ki bana?"

"Doğru söylüyorsun Rifat, çok doğru söylüyorsun. Ancak böyle kötü insanlarla karşılaştığında asla pes etme, mücadele et. Çünkü sen Türkoğlu Türk'sün. Üstelik de (gülümseyerek) Kasımpaşalısın. Sana ürkmek, sinmek, pes etmek yakışmaz."

"Tamam abla, hiç merak etme, ağzının payını veririm böyle birinin."

Konuşma bitmişti. Beni öperek kapıdan uğurlamıştı. Bir mahzunluk vardı yüzünde. Beni de bir düşüncedir almıştı. Kim benimle böyle konuşabilirdi. Böyle bir şeyi kim, niye yapsındı ki? Aklımca işi bir kişiye indirgemiştim. Teke tek kimse bana böyle bir şey yapamazdı. Hele bir denesindi!...

Bu mevzuyu hiç kimseye açmamıştım. Ne aileme, ne de mahalledeki arkadaşlarıma... Okul arkadaşlarıma da hiç açmamıştım bu konuşmayı. Birkaç gün sonra da benim için de kapanmıştı Perihan abla ile olan bu diyalog.

- Lise Yılları

Lise dönemi başlamıştı. Dokuzuncu sınıfa girdiğimde birçok arkadaşımın olmadığını fark etmiştim. Biri kız olmak üzere sınıfımız on dört kişiydi.

Lise birdeki arkadaşlarla tüm lise boyunca birlikte olduk. Son sınıfa kadar tökezleyen de olmadığından, fire vermeden sınavlara aynı kadro olarak girdik ve hep birlikte mezun olmayı başardık. Sınıf mevcudumuz aşağıdaki isimlerden oluşuyordu. Okul numaraları bile aklımdadır:

- 81 - Yasef Maner,
- 257 - Şimon Saltiel,
- 407 - Sümbül Kohen
- 501 - Rifat Sonsino
- 563 - Bensiyon Eli
- 792 - Henri Adut
- 794 - Leon Peres
- 844 - Sami Baruh
- 881 - Metin Kazes
- 920 - Rifat Güller
- 943 - Selim Sages

951 - Sami Galin

960 - Yaşar Berker

988 - Albert Çiton

Bu öğrencilerle, yıllarca beraber olduğumuz için çok iyi arkadaşlıklarımız olmuştur. Bu yazıyı hazırladığım 2016 yaz aylarına kadar maalesef Şimon Saltiel, Sümbül Kohen, Leon Peres arkadaşlarım yaşama veda etmişlerdi. Allah hepsine rahmet eylesin, nur içinde yatsınlar.

Lise birde yeni öğretmenlerle karşılaşmıştık. İbranice öğretmenimiz Rav David Asseo idi. Daha sonraki yıllarda Hahambaşı olacak ve uzun yıllar bu görevi deruhte edecekti.

Biyoloji hocamız Adem Nezihi idi. Zor bir hocaydı. Kimyacı Kemal Bey gibi o da Kabataş'ta da ders verirdi. Sınıfta onun yazdığı biyoloji kitabını okurduk. İrfan dolu, değerli bir öğretmendi. Edebiyat hocamız, aynı zamanda önemli bir gazeteci ve edip Fuat Duyar'dı. Toleranslı bir hocaydı. Benim kompozisyonum iyi olduğundan, sınıflar arası kompozisyon yarışmalarına ve münazaralara katılırdım. Sınıfımızın üç kişilik münazara takımındaydım. Yanılmıyorsam Rifat Sonsino ve Albert Çiton da sınıf takımında yer alırdı. Münazaralara sınıfça hazırlanır, tezler tüm sınıf öğrencilerinin fikirleri ışığında oluşturulur ve münazaralara öyle çıkardık. Lise sınıfları arasında en başarılı ekiptik.

Yaramazlığımdan pek bir şey eksilmemişti. O yönden bayağı başarılı bile sayılabilirdim. Sınıfta aşırı haylazlık yapanların karnelerine ihtar cezası şerhi düşülürdü. Üç ihtar alan öğrenci ise sanırım belli bir uzaklaştırma cezası alırdı. Ben yaramazlığıma karşın bu cezayı hiç almamıştım ama mimliydim. Size bu bapta küçük bir anekdot anlatayım:

Lise birinci sınıf, ikinci dönem karnesinin hal ve gidiş hanesinde birdenbire ihtar şerhini görmüştüm. Hâlbuki o aralar hiçbir vukuatım olmamıştı. Buna çok emindim. Birden kış aylarının birinde

sınıfımızda yaşanan bir olayı hatırladım. Müdür muavinimiz Cemal Bey'in astronomi dersi esnasında 881 no.lu Metin Kazes, camın kenarındaki buzlardan bir parça koparmış ve önündeki sırada oturan Yaşar Berker'in ensesindeki gömlek boşluğundan aşağı, sırtına doğru atmıştı. Yaşar bu beklemediği ani şoktan dolayı "Ah!" Ulan ne oluyor?!" diyerek fırlamış, Metin'e doğru atak yapmıştı. Sınıf bir anda kahkahaya boğulmuş, her ağızdan bir şeyler çıkıyordu. Disiplin bir anda allak bullak olmuştu. Cemal Bey kürsüden inip olaya el koymuş ve not defterine ihtar yazıp Metin'i sınıfın dışına çıkarmıştı.

Metin'in sınıf numarası 881'di. Benim 920 olan numaram ve adım, hemen onun altındaki satırda idi. Hoca ihtar Metin'in hanesine yazacağına, o hengâmede yanlışlıkla benim numaramın bulunduğu bir alt haneye yazmıştı.

Karneyi kapattığım gibi müdür muavinimiz Cemal Bey'in odasına girmiş ve karşısına geçip karnemi göstererek, "Hocam bana ihtar yazılmış. Burada bir yanlışlık var" diyerek olayı hatırlatmışım. O da olayı hatırlamış ve yanlışlığı idrak etmişti. Bana dönüp, "Rifat haklısın, hatalı yazmışım" dedikten sonra, "Ama boş ver. Sen zaten aslında ihtarlık bir öğrenci değil misin yahu" diyerek ufak bir kahkaha atmıştı.

Apışıp kalmıştım. Çar-naçar, "Tamam hocam" deyip odadan çıkmıştım. O hışımla sınıfa girip olayı anlattığımda beni fena halde gırgıra almışlardı. Oraya kadar iyi de bu ihtar evdekilere anlatmak benim için hiç de kolay olmamıştı. Vukuatım yoktu ama haylazlıktan sabıkalı olmuştum.

* * *

Lise biri de bitirip lise ikiye geçtiğimizde, yeni dersler ve hocalarla tanışmıştık. Sosyoloji ve psikoloji dersleri de ilave edilmişti müfredatımıza. Her iki derse de ilgi duyuyordum. Bilhassa psikoloji dersine özel bir önem veriyordum. Öğretmenimiz Fahrünnisa

Acar, genç ve çok iyi bir öğretmendi. Türkçe hocamız da değişmişti. Reste Hanım adında sarışın, mavi gözlü, çok şirin bir öğretmendi. Bilhassa erkek öğrencilerin saygı ve sevgisini kazanmıştı. Aramızda ona tutkun olanlar bile vardı. (Lise sınıflarını okuyan erkek öğrenciler için bu hisler olağandı.)

Artık bu dönem, eğitimimiz süresince öğrencilik vasfımız devam etse de bayağı bir olgunluk kazanmıştık diyebilirim. Öğretmen-öğrenci ilişkilerimizdeki haylazlık neredeyse kaybolmuş, karşılıklı sevgi ve saygı ağır basmaya başlamıştı. Lise sona yaklaştıkça istikbalimize bakarak daha fazla sorumluluk almak, görev bilincini daha fazla içselleştirmek zorundaydık artık.

Sınıfta sosyal yaşantılar yavaş yavaş gruplaşmaya başlamıştı. Başka okullardan da kız ve erkek arkadaşlar edinmiştim. Cumartesi-pazarı birlikte geçirdiğimiz, sınıftan Albert Çiton, Sami Galin, bir alt sınıftan İzak Savaryego ve Albert vasıtası ile tanıştığımız Saint Benoit Fransız Lisesi öğrencisi Niso Mizrahi, Saint Michel Lisesi'nden Aron Habib ve kuzeni Yusuf Haras, yine Saint Benoit'ten Moris Sarfati adlı arkadaşlarla çok sıkı bir grup oluşturmuştuk.

Her cumartesi-pazar buluşur; sinema, tiyatro ya da diğer eğlence mekânlarında günlerimizi değerlendirirdik.

Yusufun, Meri adında bir kız kardeşi vardı. Onun da birçok kız arkadaşı vardı. Hafta sonları o kız grubundan birkaç kişi bizim gruba katılırdı ve güzel bir birliktelik oluştururduk.

Bu erkekli-kızlı grup olarak her hafta sonu dansa, sinemalara, bazı geceler tiyatrolara gider, bazen bir arkadaşın evinde parti verir ve iki tatil gününü çok güzel geçirirdik. Grupta Meri dâhil iki-üç kız demirbaşı. Her hafta sonu ise grubumuza değişik kız arkadaşlar katılırdı. Böylece grubumuz ve çevremiz oldukça kalabalıklaşmış ve eğlence bakımından zenginleşmişti.

Atlas ve Yeni Melek sinemaları, Beyoğlu'nda yeni açılmış sinemalardı. Rahat ve ferah sinemalardı. Genellikle cumartesileri 16.30

seansına bilet alırdık. Pazar günleri ise evlerde parti dediğimiz danslı toplantılar yapılırdı. Parti yapılmayan günlerde ise saat 17.00 sıralarında danslı bir eğlence yerine giderdik. Dans yerleri ise İlham Gencer'in Çatı Lokali ve ayrıca Çayhane adlı dans ve müzik faaliyeti yapılan bir salondur. Bu her iki lokal, Site Sineması'nın bulunduğu binada, Osmanbey'de faaliyet gösterirdi. Çayhane'ye devam ettiğimiz yıllarda genç Barış Manço sahne alır, mükemmel yorumlarıyla hepimizi hayran bırakır ve coştururdu.

O zamanlar Barış Manço tombulca bir çocuktur. Yıllar sonraki uzun saçlı, bıyıklı ve sakallı imajı henüz yoktu. Lokale annesiyle gelirdi. Annesi lokalin arka masalarının birine oturur, oğlunun programının bitmesini bekler, sonra salondan beraber çıkarlardı. Tarz ve sahne hâkimiyetiyle ileride büyük bir sanatçı olacağının belirtilerini o zamanlarda vermeye başlamıştı. Nitekim de öyle olmuş, ileride yıldızlaşmıştı. Yine Kulüp X ve Kulüp Suat, en çok gittiğimiz dans ve müzik lokalleriydi. Maçka'da Taşlık Gazinosu da gözde yerlendirdi. Ayrıca açık hava bir yer olduğundan, bahar aylarında en çok gittiğimiz gazinoydu.

Tiyatroları ise şöyle sayabilirim: Muammer Karaca Tiyatrosu, Haldun Dormen Tiyatrosu, Kenterler, Kabare Tiyatrosu, Ali Poyrazoğlu'nun tiyatrosu, Küçük Sahne, Ses Tiyatrosu hatırladığım en güzide tiyatro sahneleriydi.

Yemekli yerlerden tercihlerimiz ise Ataköy'e yakın Ömür Restoran, Beyoğlu'nda Façyo, Tünel'deki Rus Restoranı idi.

O dönemin ünlü müzisyenlerinden hatırladıklarım ise şunlar: İlham Gencer, Ayten Gencer, Hayati Kafe, Erkut Taçkın, Barış Manço, Erol Büyükbırç, piyanist Şevket Uğurluel. İlham Gencer piyano-suyla, Barış Manço ise gitarıyla sahne alır, romantik ve hareketli parçalarla dinleyicileri coştururlardı. İlham Gencer, bir ara Site Sineması'nda suarelerde sahne alır ve sahnesini genç yeni kabiliyetlerle paylaşırdı. Bu bapta Gencer, birçok müzisyeni ülkeye kazandırmış bir sanatçıydı.

Bir taraftan harıl harıl derslerime çalışırken, hafta sonlarını dolu dolu geçirerek zihni yorgunluğumu atmaya çalışırdım. Küçük flörtler oluşurdu. Bunlar bazen uzunca sürer, bazen de bir iki haftada heyecanını yitirirdi. Ben bu işlerde oldukça "şıpsevdi"ydım. Bir anda bir kıza vurulur, bir anda da heyecanım kaybolur, vazgeçerdim. Bazen de benden vazgeçilirdi tabii. Eh, olacak o kadar. Sempatik bir yapıya sahip olduğumdan (öyle söylenirdi) pek eşsiz kalmazdım ama huyum gereği çiçekten çiçeğe geçmeyi seven bir tiptim. Bizim grup arkadaşları, kendimize "S.K.C." unvanını münasip görmüştük. Okunuşu "Es-Ka-Se" idi. Üçgen şeklinde bir rozet yaptırmıştık. Hem biz erkekler, hem de gruptaki kızlar hafta sonları yakalarımıza bu rozeti takarak eğlence yerlerine giderdik, havalı havalı gezerdik. Diğer arkadaş grupları da bu ismi benimsemişler, bizim gruba "Es-Ka-Se"ler diye hitap ederlerdi. Biz de gazlanır dururduk.

* * *

1953 yılında onuncu sınıfı okurken İstanbul'un Fethi'nin 500. Yılı Kutlamaları için tüm diğer okullarda olduğu gibi bizim Musevi Lisesi'nde de yapılacak etkinlikler için çalışmalar başlamıştı. Bu etkinliklerin bir bölümü de günün ehemmiyetini ifade edecek şiirlerin okunmasıydı. Lise bölümünden şiir okuyacak iki öğrenciyi seçmişti kutlama organizasyonunda görevli öğretmen kurulu. Bu öğrencilerden biri bendim, diğerini maalesef hatırlamıyorum. Ben, aynı zamanda bir şair olan Fatih Sultan Mehmet'in "Avni" mahlasıyla yazdığı bir şiiri okumakla görevliydim. Şiir tamamen Osmanlıca olduğundan, öğretmenim şiirin Türkçe mealini de bana iyice kavratmış ve böylece şiiri anlayarak, neyi ifade ettiğini bilerek okumama vesile olmuştu. Tören günü sıra bana geldiğinde, iyice ezberlediğim şiiri heyecanlanmadan, takılmadan okumuştum. Çok güzel bir tören olmuştu o gün. Yine aynı yıl İngilizcemi geliştirmek için Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde bulunan Berlitz Lisan Dershanesi'ne kaydımı yaptırmıştım. Okul çıkışı haftada bir gün oraya devam ediyordum.

* * *

Onuncu sınıfı bitirdiğimiz o yaz dönemi her zamanki gibi yine Heybeliada'ya yazlığa gitmiştik. Grubumuzun neredeyse tümü yazlığa Büyükada'ya giderlerdi. Bense hemen hemen her gün öğlene doğru Heybeli'den Büyükada'ya geçer, akşama kadar vaktimi değerlendirirdim. Heybeli'deki Rum arkadaşlarımdan biri sayesinde Büyükadalı yazlıkçı bazı gençlerin kurduğu Güney Spor adlı futbol takımına iltihak etmiştim. Haftada en az bir gün onlarla Büyükada Tepeköy'deki top sahasında maç yapar, futbol zevkimi tatmin ederdim. Arada bir Kınalı Ada'ya gider, oradaki futbol takımlarıyla karşılaşmalar yapardık. Böylece bir yaz tatilimi daha plaj, dans, açık hava sineması ve futbol etkinlikleriyle geride bırakmışım.

Artık lisenin son sınıfına, mezun olabilmek için atlamak durumunda olduğum son basamağa ulaşmışım. Aslında lise dört sınıftan oluşurdu. Ancak benim on birinci sınıfa geçtiğim sene, Maarif Bakanlığı liseyi üç sınıfa indirmişti. Böylece on birinci sınıf, benim için geçilmesi gereken son sınıf olmuştu. Şanslıydım. Bu bana eğitimde bir yıl avantaj sağlıyordu. Tabii aynı sevinci tüm alt sınıflar da yaşıyordu.

Okul dönemi başlamış ve yine kürkçü dükkânına dönmüştük. Son sınıfı okumanın verdiği şevkle derslerime daha sıkı sarılmış, dönem sonu bitirme sınavlarını başarabilme gayesiyle derslerime daha fazla zaman ayırmaya başlamışım. Hafta arası arkadaş buluşmalarını asgariye indirmiştim. Mahalledeki toplantılara daha az vakit ayırıyor, okul ve mahalle dışı arkadaşlarımla sadece cumartesi-pazar günleri buluşuyordum. Ancak Fenerbahçe'nin önemli bir maçı olduğunda bir cumartesi veya pazarı, İnönü Stadı'na mahalle arkadaşlarımla giderek geçirmeyi tercih ediyordum. Nasıl tercih etmezdim ki?! Bahar aylarında yemyeşil çimlerde, yağışlı kış günlerinde ise batağa dönüşen stat zemininde kıyasıya mücadeleleri seyretmek büyük zevk verirdi bizlere. Lefter'i, Metin Oktay'ı, Basri'yi, İsfendiyar'ı, Kadri'yi, Can Bartu'yu, Puşkaş Ergun'u, Recep Adanır'ı, Turgay Şeren'i, Şükrü Gülesin'i ve o dönemin nice üstün yetenekli oyuncularını hep o maçlarda seyretmek ayrı bir zevk veriyordu bizlere. O çamurlu

zeminde gülle gibi ağırlaşmış toparla kıran kırana geçen, sakatlandığı halde maçın sonuna kadar mücadele eden futbolcuları izlemek mükemmel bir duyguydı. O dönemlerde henüz oyuncu değiştirmek gibi bir kural yoktu. Bu yüzden oyuncular, sakatlansalar bile maçın sonuna kadar sahada kalırlar, mücadele ederlerdi.

Ufak yaşlarımızda maçları Taksim'deki Beleştepe'den izlerdik. Daha sonraları stadın duhuliye kısmında maçları tel örgüler arasından seyretmeye başlamıştık. Stadın zemini bizim kafa seviyemizde olurdu. Yanılmıyorsam duhuliye bileti 5 veya 6 liraydı. Daha sonraları açık tribünlere, en sonunda ceplerimiz biraz paralanınca kapalı tribüne terfi etmiştik. Öyle seyircisiz oynamak diye bir durum da yoktu. Her iki tarafın taraftarı maça gider, maçlar birlikte izlenirdi. Spor ahlakı, taraftarlık bilinci bugünküne nazaran yüzlerce kez daha iyiydi. Karşılıklı tezahürat, öyle toplu küfürler, hakaretler şeklinde olmaz; çoğu kez içinde nükteler barındıran sloganlar halinde söylenirdi. Toplu tribün kavgaları ve silahlı saldırıları hiç hatırlamıyorum. Belki bir-iki ferdi kavga olur, o da diğer seyirciler tarafından bastırılırdı.

1954 yılının kış mevsimi çok sert geçiyordu. O kış, ender görülen bir olay yaşanmıştı İstanbul'da. Romanya'da Tuna Nehri buz tutmuştu. 26 Şubat'ta nehirden kopan büyük buz parçaları bir anda Karadeniz'den İstanbul Boğazı'na gelmiş, oradan da Haliç'e doğru yayılmış, her tarafı kaplamıştı. Deniz ulaşımı yapılamıyordu. Hepimiz Haliç'e inmiş, heyecanla buzların sularda gezinmesini seyretmiştik. Çok kimse de buzların üzerine çıkmış, hatıra fotoğrafları çektiyordu. Bu olay birkaç gün sürdükten sonra buzlar, akıntıların tesiriyle İstanbul'u terk etmiş, Marmara Denizi'nde kaybolmuşlardı.

Lise son sınıf dönemi esnasında okul korosunda olmam hasebiyle Harbiye'deki TRT Radyosu binasına gitmiş ve Beyoğlu Özel Musevi Lisesi Korosu olarak bir konser vermiştik. Benim için ilginç ve güzel bir deneyim olmuştu.

Son sınıfa geçtiğim 1954 yılında, ilkokul ve ortaokulda okuyan bazı öğrencilere ders vermeye başlamıştım. Bu dersler genelde matematik, Türkçe ve tarih dersleri olurdu. Yanlış hatırlamıyorsam dört talebem vardı. Bazılarına haftada bir, bazılarına da haftada iki ders verirdim. Kimine okul çıkış saatlerinde, kimine ise pazar günü sabahları evlerine giderek 1,5 saatlik ders seansları yapardım. Böylece babamdan aldığım harçlığa bu kazançlarımı da ekler, hiç nakit sıkıntısı çekmeden sosyal yaşamımı sürdürürdüm.

- Lise Mezuniyet Sınavları

Nihayet son sınıf müfredatı sona ermiş ve yanılmıyorsam bir hafta aradan sonra da sınav günü gelip çatmıştı. Hepimizi müthiş bir heyecan sarmıştı. Başarısız olma korkusu ve tedirginliğinin sebep olduğu bir baskı ve stres yaşıyordu sınava girecek öğrenciler. Hem on birinci sınıf öğrencileri olan bizler, hem de o yıl on ikinci sınıfı okuyan arkadaşlar, ayrı ayrı sınıflarda sınavlara girecektik. Heyecan doruktaydı!

İlk sınavın hangi dersten olduğunu hatırlamıyorum ama imtihan yazılı idi. O dönemlerde iki tip sınav vardı: Şifahi (sözlü) ve tahriri (yazılı).

Sınav saatinde sınıf açılmış, hep birlikte salona girmiştik. Hocamız ve müfettişler yerlerini almışlardı. Sonra soru kâğıtları dağıtılmıştı. Süre galiba 1-1,5 saat gibiydi. Soruları okuduktan sonra hepimiz cevapları yazmaya başlamıştık. Her birimiz ayrı ayrı sıralarda oturmuştuk. Öğretmenimiz ve müfettişler arada bir kalkıyor, sıra aralarında bir tur atıyor, sonra tekrar yerlerine otuyorlardı.

Ben yazılı sınavlarda oldukça süratli idim. Genelde 40-45 dakikada cevapları bitirir, kâğıdı teslim eder, sınıftan çıkardım.

Yazılı sınavların notları bir iki gün içinde holdeki camlı dolaba asılır, hepimiz aldığımız notları oradan öğrenirdik.

Sınav bittikten sonra herkes holde veya bahçede toplanır, durum muhakemesi yapılırdı. Kimi sevinçli gözükürken, kiminin yüzü asık olurdu.

Şifahi sınavlarda ise en heyecanlımız Yasef Maner olurdu. Zira onun sınıf numarası 81'di ve bu numara, sınıf numaralarının ilkiydi. İlk olarak sınav odasına o çağırılırdı. Sözlü sınavlarda alınan not ise müfettiş veya öğretmenlerden biri tarafından o anda, odada öğrenciye bildirilirdi. Yasef sınavdan çıkar çıkmaz etrafını sarar, hoca ve müfettişlerin durumları hakkında fikir edinmeye çalışırdık.

Benim numaram 920 olduğundan sınavlara onuncu sırada girerdim. Benim sıram gelene kadar içerideki havayı iyice sezmiş olurdum ve heyecanım da oldukça yatışırdı. Bazı şifahi sınavlarda sıram gelinceye kadar bahçede top oynar, benden bir önceki Metin Kazes içeri girerken de sınav odasının önüne gelir, üstümü başımı toparlardım.

İmtihanlarım bayağı başarılı geçmişti. Notlarım hep 10 üzerinden 8-9 olarak gerçekleşmişti. Hiç unutmam, psikoloji sözlü sınavında tüm soruları başarılı bir şekilde yanıtlamıştım. Öğretmenim Fahrünisa Acar ve diğer iki müfettiş toplam dört-beş soru sormuşlar, hepsini de doğru olarak cevaplamıştım. Notumun 10 olacağından emin, neticenin tebliğini ayakta bekliyordum. Müfettişlerden biri notumun 9 olduğunu "aferin" diyerek açıklamıştı. Bir anda sinirlenmiş ve Fahrünisa Hanım'a bakmıştım. Hocam beni çok severdi, başını sallayıp çaresiz bir bakış atmıştı. Müfettişe döndüm, "Hocam bütün suallerinizi doğru yanıtladım. Notum neden 10 değil de 9?" diye biraz da kızgın olarak sormuştum. Aldığım cevap şaşırtıcı olmuştu: "Rifat hepsini doğru cevapladın, doğrudur amma bırak da 10 bize kalsın" demişti gülümseyerek.

Yapacak bir şey yoktu. Hırsla odadan çıkmış, bağırp çağırarak tepkimi dile getirmiştim.

Aynı olay başka bir sınavda Rifat Sonsino'nun da başına gelmiş, o da tüm sorulara doğru cevap verdiği halde notu 9 olarak verilmişti. O benden çok daha büyük tepki göstermiş, holdeki duvarları ve bir

masayı tekmeleyip durmuştu.

Birkaç günde sınavlar bitmiş, birkaç gün içinde de nihai sınav genel listesi panoya asılmıştı. Kimimiz mezun olmuş, kimimiz de ikmale kalmıştık.

Listede birinciliği sevgili arkadaşım Rifat Sonsino almış, ben iki puan farkla sınıf ikincisi olarak mezun olmuşum. Tabii ki sarılıp öpüşmüş, onu tebrik etmişim. "Rifat ortaokul bitirme sınavlarının rövanşını aldın. Artık en büyük sensin" diyerek hakkını teslim etmişim. Rifat hem çok gururlanmış, hem çok sevinmişti. Tabii ikincilikten dolayı ben de havalara uçuyordum.

İmtihanlardan her çıkışında Mektep Sokak'taki Lo Bueno Pastahanesi'ne gider, oradan telefonla babamı arayıp durumu bildirirdim. Annem ise sınav dönüşlerimi heyecanla bekler, durumu bildirdiğimde "aferin oğlum" deyip sıkıca sarılır, doyasıya öperdi.

Son gün babamı arayıp durumu bildirdiğimde, "Haydi oğlum, oyalanma doğru eve git, anneni fazla merakta bırakma" demişti.

Annemin sevincine diyecek yoktu. Haberi benden alır almaz doğruca komşu evlere koşmuş, sevincini onlarla paylaşmıştı. Sokaktaki bütün evlerden tebrik yağıyordu. Benim ve ailem için son derece gururlu bir olaydı. Avukat Perihan abla da olayı duyduğunda anneme gelip sarılmış, önce onu tebrik etmiş, sonra da "Altı Ocak Sokağı'nın medar-ı iftihar" diye bağırarak beni bağrına basmıştı. Sonra da beni bir tarafa çekmiş, uzun uzun konuşarak tavsiyelerde bulunmuş, "Bak Rifat, bu sokakta tahsiline üniversitelerde devam eden çok az kişi var. İnşallah sen de onlardan biri olup hem ailenin, hem de sokağımızın yüzünü ağartırsın" demişti.

Doğru söylüyordu. Mahallemizde lise mezunu çok azdı. Birçok çocuk çeşitli nedenlerle liseyi bitiremeden okulu bırakmak zorunda kalmıştı. Benden yaşça büyüklerden çok azı, yüksek tahsil yapıyordu. Kemal Koçer iktisat fakültesinde idi, "Bodos" Sevinç hukuk okuyordu. Eşref Abi beden eğitimi yüksek okulunu bitirmiş, hocalık yapıyordu. Esat Abi iktisatçıydı ve profesör olmuştu. Onların

dışında yüksek tahsil yapan yoktu. Cevat ve Ferit Gocay liseyi bitirmiş, iş hayatına atılmışlardı. O bakımdan Perihan abla bana çok önem vermişti. "Rifat şimdi ne okumayı düşünüyorsun?" diye sorduğunda, "Abla tıp okumak istiyorum ama kısmet" diye cevaplamıştım. Tıp, oldukça ilgimi çekiyordu. Anne tarafımda akrabalarımın hemen hemen hepsi yüksek tahsil yapmış, çoğu doktor, bazıları mimar, biri de avukattı. Ben de onlar gibi okuyup doktor olmayı çok arzu ediyordum.

- Doktor Olmak İstiyorum Ama Olamıyorum

Mezuniyetimin coşkusunu yaşadığımdan bir müddet sonra babam beni karşısına almış, geleceğim hakkında ne düşündüğümü sormuştu. "Baba ben tıp okumak, doktor olmak istiyorum" demiştim. Babamın yüzünü bir anda bir burukluk, bir düşünceli hal kaplamıştı. Bir an sanki ne söyleyeceğini, nasıl söyleyeceğini toparlar gibi duraklamış; sonra da ezik bir sesle, "Bak Rifat, ben maaşla çalışan bir insanım. Maaşım da ancak bir evi geçindirecek bir düzeydedir. Tıp fakültesi beş yıllık bir eğitimidir. İki yıl da staj süresi vardır. Sen gençsin, gezmek tozmak istersin. Tıp fakültesinin tedrisatı ise çok yoğundur. Arada bir işe girip çalışma durumun da olmayacaktır. Bu bakımdan bu maaşımla sana yedi sene bakma, destekleme imkânım yoktur. Bu yüzden hem okuyacağın, hem de bir işte çalışabileceğin bir okul seçmen gerekiyor. Hem yüksek tahsiline devam eder, hem de çalışıp kendi harçlığını çıkarabilirsin. Ticaret okursan bu fırsatı bulabilirsin" demişti. Bir anda sükût-u hayale uğramıştım. Üzülmüştüm ama babama bunu hissettirmemeye çalışarak, "Tamam baba, dediğin gibi olsun. Yüksek Ticaret Okulu'na kaydolur, hem okur, hem de bir işte çalışırım" diyerek konuyu kapatmıştım. Annem bu olaya hiç müdahil olmamıştı. Duyduğunda sadece, "Hayırlı olsun oğlum. Evel Allah bunun da hakkından gelirsin" demekle yetinmişti.

İçimde fırtınalar kopuyordu ancak yapacak bir şey yoktu. Babama karşı gelemezdim. Hele böyle bir durumda geçim sıkıntısını zorlamazdım. Defteri kapatmış, noktayı koymuştum. Durumu sadece

Avukat Perihan'a anlatmış, ona açılmıştım. "Üzülme Rifat, hayatta bazen her istediğin olmayabilir. Git okuluna, azmet mezun ol. Siz Museviler ticarete çok başarılısınız. Senin de başarılı olacağından hiç şüphem yok" diyerek beni teselli etmişti.

Sevmediğim, istemediğim bir branşta nasıl başarılı olabilecektim? İşte bu benim için bir muammaydı.

On bir yıl süren Beyoğlu Özel Musevi Lisesi'ndeki süreçte bizlere bir anne-baba şefkatiyle yaklaşan, bilgi dağarcıklarındaki tüm bilgileri, büyük bir sabırla aktarmaya çalışan, bizlere ilim, irfan ve etik değerleri kazandıran tüm öğretmenlerimize buradan minnet ve şükranlarımı sunmayı bir görev addediyor, halen yaşayanlara uzun ömür diliyor, bu dünyadan göç edenlere nur içinde yatsınlar diyorum.

O zamanlarda tuttuğum hatıra defterime, psikoloji öğretmenim Fahrünisa Acar şu notu düşmüştü: "Sempatik ve dinamik kişiliğinin, hayatında seni mükemmele ulaştırmasını dilerim."

Yıllar sonra bu hatıra defterimi her ne hikmetse maalesef kaybetmiştim. Son derece üzülmüştüm. Ancak Fahrünisa Hanım'ın o cümlesi hiçbir zaman aklımdan çıkmamış, beni hep onurlandırmıştır.

* * *

Yaz mevsimini geçirmek için bermutat Heybeliada'ya taşınmıştık. Lise mezuniyeti için kış döneminde yaşadığım zorluklar geçmişte kalmış, tatil döneminin tadını çıkarmak için Heybeli-Büyükada arasında mekik dokuyup duruyordum. Birçok emsal arkadaşım da okudukları liselerden mezun olmanın rahatlığını yaşıyor, yazın nimetlerinden faydalanmaya çalışıyordu. Plajlar, gezintiler, dans lokalleri, eğlenceli toplantılar arasında tatil günlerimizi geçiriyorduk. Tabii ki arada küçük flörtler, ufak tefek gönül bağları oluşuyordu, günümüzü gün ediyorduk. Ben tıp fakültesine gidememenin üzüntüsünü de üzerimden atmış, gerçeği kabullenmiştim.

- 12 -

6-7 EYLÜL 1955 OLAYLARI VE SOKAĞIMIZ

Yaz döneminin sonlarına doğru gelmiştik. Ada yazlıkçıları için Eylül ayı, yaz yaşamının son demlerine gelmek anlamı taşırdı. Şehirdeki evlerin kış mevsimine hazırlanmaları için son temizlikleri yapılır, yerlere halılar serilir, sobalar bir kez daha gözden geçirilir ve böylece Ada'dan şehre dönüş gününde kışlık eve rahatça yerleşme imkânı sağlanırdı. Yazlık evde de eşyalar ufak ufak toplanır, bazı eşyaların üstleri örtülür ve yatak, yorgan ve giyim eşyaları içeren denkle hazırlanmaya başlardı. O yıl kiraladığımız yazlık ev deniz kıyısına yakın, biraz içerlek bir sokağın üstündeydi.

6 Eylül gecesi yataklarımızdayken birdenbire bağırıp çağırımlarla ve kırılan cam sesleriyle uyanmıştık. Uzaktaki yerlerden, deniz kıyısından gürültülü sesler geliyordu. Hepimiz korku içindeydik. Babam ışık açmamamızı ve pencerelere yaklaşmamamızı önemle vurguluyordu. Sesler bir türlü dinmek bilmiyor; küfürler, ayrımcı sloganlar ve ırkçı söylemler artarak devam ediyordu. Gürültüler sabaha kadar sürmüştü. Sabah sesler durulunca sokağa çıkmış, deniz kıyısına doğru yürümeye başlamıştım. Görüntü dehşet vericiydi. Gayrimüslimlere, çoklukla Rumlara ait olan dükkânların camları,

vitrinleri parçalanmıştı. Dükkân içindeki birçok ürün asfalt yollara savrulmuştu. İnsanlar dehşet içindeydi. Sorup soruşturduğumda, Kıbrıs'ta bir caminin bombalandığını, bu yüzden birçok Müslüman Türk'ün galeyana gelerek bu tepkiyi gösterdiklerini söylemişlerdi. Ada'daki yerlilerin bazılarının dışında birçoğu bu olaya karışırken, gece Kartal ve Pendik'ten motorlarla Ada'ya gelen bir güruhun bu olayların oluşmasında başrolü oynadıkları ifade ediliyordu. O gece Heybeliada'daki Ruhban Okulu da bu dehşet verici talandan nasibini almış, birçok papaz ve okul öğrencileri feci şekilde dövülmüşlerdi.

Sabah babam derhal İstanbul'a inmiş ve durumu öğrenmek için Beyoğlu, Bankalar Caddesi ve Eminönü taraflarına gitmişti. Dönüşünde anlattıkları dehşet vericiydi. Büyük bir talan yaşanmıştı. Dükkânlar paramparça edilmiş, yağmalanmıştı. Kumaş topları İstiklal Caddesi'ni neredeyse kaplamıştı. Buzdolapları, çamaşır makineleri, ev eşyaları darmadağındı. Galata Köprüsü'ne kadar savrulmuş, taşınmıştı birçok eşya.

Yunanistan ile olan siyasi çekişme, *Ekspres* gazetesinin akşam baskısında yer alan asparagas, "Atatürk'ün Selanik'teki evi bombalandı" haberiyle insanlar bir anda sokaklara dökülmüş; Rumların dükkânlarının yanı sıra birçok Yahudi işyeri, hatta birkaç tane Müslüman iş sahibine ait dükkân da bu yağmadan nasibini almıştı. Türk siyasi tarihi için kara bir gün yaşanmış ve yaşatılmıştı.

Benim aklıma gelen ilk şey, Rumların da yıllarca yaşadıkları Altı Ocak Sokağı'mızın ne durumda olduğuydu. Bir-iki gün sonra vapura atlayıp sokağa gitmiştim. Çok şükür ki sokağımızdaki Rum komşuların ve bizim evlerimizde hiçbir kötü durum yoktu. Sokağımızda hiçbir Rum'un burnu bile kanamamıştı. Sebebini sonradan şöyle öğrenmiştim: 6 Eylül akşamı durumu sezinleyen Hasan amca, sokaktaki Rum kızları İvi'yi, Elpida'yı, Mösyö Marko'nun oğlu Taki'yi derhal evlerine almıştı. Bir yandan da kayınçosu Rıza dayının kahvehanesine haber göndermiş ve avenesini alıp derhal sokağımıza gelmesini istemişti. Rıza dayı, çok kısa bir süre sonra avenesiyle

birlikte ellerinde Türk bayrakları ve sopalarla sokağımıza gelmişler ve sokak başından Aynalı Çeşme'ye çıkan basamaklı yolun sonuna doğru mevzilenmişlerdi. Bizim sokakta Rum ailelerin bulunduğunu bilen birçok kötü niyetli kişi, Altı Ocak'a girmek üzere Aynalı Çeşme'nin başına geldiklerinde Rıza dayı ve arkadaşlarının kararlı duruşları karşısında geri gitmeye mecbur olmuşlardı. Böylece sokağımız bu iğrenç tecavüzden kurtulmuştu ama Rum ailelerin yaşadığı korku çok büyük olmuştu. Sokağımızdaki Müslüman komşularımızın tümünün gayret ve tesellileriyle bu travmayı ancak uzun bir süre sonra atlatabilmişlerdi.

Benim ise duygularım allak bullaktı. Yunanistan'la Türkiye'nin ihtilafını anlayabiliyordum ama yıllardan beri bu ülkede, bu şehirde yaşayan Rumların ve hele hele bu siyasi olayla yakından uzaktan bir ilgisi olmayan biz Yahudilerin suçu neydi? Bir anda birkaç yıl evvel Avukat Perihan ablanın söylediği söz gelmişti aklıma: "Rifat bir gün senin bir Yahudi olduğunu hatırlatacak insanlar çıkacaktır. İşte o zaman üzülme, dik durmaya bak. Çünkü sen tam bir Türk'sün." Doğruydum da. İçim çok fena "cızzz" ediyordu.

- 13 -

YÜKSEK İKTİSAT ve TİCARET OKULU YILLARIM

Üç-dört aylık yaz tatili nihayet sona ermişti. İstanbul'daki evimize döner dönmez de babamın dileği doğrultusunda Sultanahmet'teki Yüksek Ticaret ve İktisat Okulu'na kaydımı yaptırmıştım. Yüksek Ticaret Okulu, Ticaret Lisesi mezunu olanlar ile sair liselerden yüksek not derecesiyle mezun olan öğrencileri, imtihana tâbi tutmadan kabul ediyordu. Ben de bu durumdan faydalanmış ve sınav görmeden kaydımı yaptırmıştım. Bu kuralın dışında kalanlar ise bir sınavdan geçip başarı düzeyine ulaştıktan sonra kayıtlarını yaptırmak durumundaydılar.

Eylül ayı sonu gibi yeni okula başlamıştım. Bizim lise sınıflarından sonra, oradaki anfilî büyük ders salonumuz başlarda beni şaşırtmıştı. Öğrenci adedi ise çok fazlaydı. Yıl 1955'ti ve ben henüz 17 yaşımı üç ay evvel bitirmiştim. Sınıftaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu benden yaşça bayağı büyüktü. Ancak kısa sürede okula intibak etmiş ve yapım itibarıyla birçok arkadaş edinmiştim. Derslere devamım kusursuzdu. Pek fazla bir istekle o okula gitmediğim halde derslerime muntazam çalışıyor ve başarılı olabilmek için elimden

geleni yapıyordum. Bizim arkadaş grubumuzdan Aron Habib de kaydını Yüksek Ticaret'e yaptırmıştı. O bakımdan da pek yalnızlık çekmiyordum. Lisedeki has arkadaşım Rifat Sonsino ise hukuk fakültesini tercih etmiş, yüksek eğitimine orada başlamıştı.

Üniversiteye başladığım Eylül 1955 ayında ailemizde ilk yas olayını yaşamıştım. Anneannem vefat etmiş, evimizi bir matem havası kaplamıştı. Annem son derece üzgündü. Ailedeki bu üzüntüden henüz sıyrılmamışken, bu kez dört ay sonra da babaannemi kaybetmiştik. Üst üste meydana gelen bu üzücü olaylar, beni de oldukça etkilemişti. Doğumumdan beri birlikte yaşadığım ve çok sevdiğim babaannemin bir anda evimizden eksik olması beni bayağı sarsmıştı. Ancak hayat böyle bir şeydi maalesef. Yokluğuna alışmam biraz zor olduysa da zamanla kendimi toparlamış ve acıları tatlı anılara dönüştürmeyi başarmıştım.

* * *

Ders verdiğim eski öğrencilere bir-iki tane daha eklenmiş ve böylece gelirim az buçuk artmıştı. Bir müddet sonra da arkadaş grubumdan Moris Sarfati'nin babası Mösyö Nesim'in Tahtakale'deki dükkânında işe başlamıştım. Dükkân, toptan satış yapan bir yerdi. Sahte mücevherat denilen incik boncuk tipi süs ve takı eşyaları ithal eden ve satan bir işyeriydi. Okul saatleri dışında oraya gidiyor ve tezgâhta çalışıyordum. Moris de liseyi bitirdikten sonra babası ile çalışmaya başladığından, benim için keyif verici bir çalışma oluyordu. Haftalık aldığım ücret de pek fena sayılmazdı. Böylece hem işten aldığım haftalıklar, hem özel verdiğim derslerden elde ettiğim gelir kendi giderlerimi karşılamaya bol bol yetiyor, hatta biraz para bile biriktirebiliyordum. Mösyö Nesim dükkâna arada bir gelirdi. Ortağı Selanikli Ahmet Bey¹ ise her gün dükkânda bulu-

1 Buradaki "Selanikli" sıfatı, "Dönme" sıfatı yerine kullanılmıştır. İzmirli sözde Mesih Sabetay Sevi'nin 17. yüzyılda ortaya çıkmasından ve ihtida etmesinden sonra ona inanan müritler de ihtida ettiler ancak gizliden gizliye Yahudi inançlarını ve ritüellerini devam ettirdiler. Sevi'nin müritlerinin çoğu Selanik'te yaşıyordu. 1923 yılında imzalanan Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nde Selanik'te yaşayan Dönmeler, Müslüman sayıldılar ve Türkiye'ye yollandılar. Çoğunluğu İstanbul ve İzmir'e yerleşti.

nurdu. Her ikisi de son derece babacan, insan sarrafı ve sempatik insanlardı. Nesim Bey'i, arkadaşım Moris'ten dolayı daha evvelden zaten tanıyordum. Ahmet Bey'i ise dükkânda tanışmıştım. Muhteşem bir insandı. Gözlerinden âdeta sevgi ve neşe fışkırırdı. Son derece nüktedandı. 20 lira olan ilk haftalığımı verirken, "Bana bak oğlum, sakın bu parayı karılara kaptırma, doğru yerlere harca" diyerek beni hem uyarmış, hem de yönlendirmeye çalışmıştı.

O dükkânda çok güzel günlerim olmuştu. Hem zevkle çalışmış, hem de eve yük olmamanın, kendi ayaklarımın üstünde durabilmenin özgüvenini ve zevkini tatmıştım.

Okul dönemlerimde yarı zamanlı çalıştığım dükkânda yaz tatilleri esnasında tam gün çalışıyor, böylece gelirim de artırmış oluyordum. Derslerimde üst düzey bir öğrenci olmasam da ilk iki sınıfı takıntısız geçmeyi başarmıştım. Bu arada sınıftaki arkadaş sayım da çoğalmıştı. Bu arkadaşlarımın, başka fakültelerde okuyan arkadaşları da vardı. Onlarla da tanışmış ve çevremi genişletmiştim. Belli zamanlarda bir yerlerde toplanıyor ve çeşitli konularda sohbet ediyorduk. Hukukta, iktisat fakültelerinde okuyan çocuklardı bunlar. Son derece kafa dengi olduklarından, birlikteliklerinden büyük zevk alıyordum. İkinci dönem sonunda yaz mevsiminde Ada'daki arkadaş grubumuza yeni bir kız dâhil olmuştu. Esmer, siyah saçlı, parıltılı kara gözlere sahip, cevval ve oldukça güzel bir kızdı. İlk gördüğüm gün dikkatimi çekmişti. Zaman ilerledikçe onu daha fazla tanımaya ve beğenmeye başlamıştım. İyi de arkadaş olmuştuk ama gel gör ki ben ona karşı arkadaşlıktan öte duygular beslemeye başlamıştım. Bir-iki kez duygularımı açmaya çalıştığımda ise beni kırmamakla birlikte duygularımı anlamazdan gelmişti. Yaz döneminin sonuna doğru bu kez cesaretle ona açılmıştım. Bu sefer dikkatlice dinleyip çıkma teklifimi kabul etmişti. Son derece mutluydum. Öbür kızlarla olan flörtlerimin dışındaydı bu seferki hislerim. Açıkçası fena tutulmuşum.

Nihayet yazın sonlarına doğru sinemaya gitme teklifimi kabul etmişti ve Beyoğlu'ndaki bir sinemaya baş başa gitmiştik. Böylece

duygusal birlikteliğimiz resmen başlamış oluyordu. O günden sonraki zamanlarda arkadaş grubumuzun tüm toplantı ve faaliyetlerinde birlikte yer alıyorduk ve danslarda da değişmez partönerim oluyordu. Yaz dönemi sonunda üniversitenin son sınıfına başlamıştım. Artık üniversitede son yılımdı. Maliye-iç ticaret bölümünden mezun olmaya artık birkaç ayım kalmıştı. Bunu göz önüne alarak, derslere daha fazla zaman ayırmaya başlamıştım. Elimden gelen bütün çabayı sarf ediyordum. Hocalarımız çok değerli, üstün vasıflı profesörlerdi.

Prof. Reşat Kaynar (medeni hukuk), Prof. Hüseyin Naili Kubalı (inkılâp tarihi), Ord. Prof. Burhan Zihni Sanus (para, banka), Saim Akbora (mali matematik) ve adını bugün anımsayamadığım diğer hocalar bizleri eğitmek ve istikbal yollarımızı aydınlatmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı ama bu yetmeyebilirdi. Bütün mesele, bizlerin bu yolda büyük çabalar gösterip göstermediğimizdeydi. Aslında başarının püf noktası bizlerdik. Başarı, tamamen bizlere bağlıydı.

Son sınıf sınavlarını Koç Holding'in elemanları takibe alırlardı. Her yıl bu elemanlar gelir ve mezun olan öğrencilerin başarı durumlarını inceler ve en yüksek dereceyi alan birkaç mezunu kendi bünyelerine katmak için teklif ve çalışmalar yaparlardı. Bizim sınıfta Bahattin, Sadi ve Uğur (Ekşioğlu)² gibi süper öğrenciler bu fırsattan faydalanabilmişler ve Koç bünyesinde görev almışlardır. Uğur Ekşioğlu, Koç Grubu'nda çalışması ve dinamizmiyle kısa sürede ilerlemeye başlamış ve sonunda Beko genel müdürlüğüne kadar yükselmiştir.

Benim ise lise yıllarımdaki parlak yıldızlığımdan çok geri bir durumum vardı. Sıradan bir öğrenci vasfındaydım. Yine çalışkan ve düzenliydim ama lisedeki üstünlük durumumdan eser yoktu. Kim bilir belki de gerçek tercihim olmayan bir branşta bulunmam bu neticeye sebep olmuştu. Bilemiyorum.

2 Uğur Ekşioğlu, anılarını yayınlamıştır: *Kendi İşini Kendin Bul*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2015.

Derken sınav günleri gelip çatmıştı. Para-banka dersi hariç tüm sınavlara girmiştim. O dönemlerde bir öğrencinin bazı sınavlara dinleyici olarak katılma hakkı bulunuyordu. Ben bu hakkımı para-banka dersimde kullanmıştım. Niyetim, hocamız (Burhan Zihni Sanus'un) sınavdaki stratejisini ve suallerdeki şeklini öğrenmekti. Sınav odasına öyle girmiş ve bana sorulan enflasyon çeşitleri sorusunu cevaplamadan hocama teşekkür edip çıkmıştım. Diğer sınavlardan sadece mali matematiği geçememiş fakat diğerlerinden başarı ile ayrılmıştım.

Yüksek Ticaret'i o dönemlerde okuyanlar, para-banka sınavının ne kadar zor olduğunu bilirler. Zira hocamız Burhan Zihni Sanus'tu ve derste onun yaklaşık 500-600 sahifelik kitabı okutulurdu. Bu da hiç kolay bir şey değildi. Bu yüzden bizden yıllar önceki öğrenciler bir slogan üretmişlerdi. "Her insan bir gün ölümü tadacaktır" vecizesine atfen "Her Yüksek Ticaretli 'para-banka'dan çakmayı tadacaktır" diyerek bu zorluğu belirtmişlerdi.

Neyse... Nihayet sınavlar bitmiş ve sonraki dönemlerde, takıldığım iki dersi verip mezun olmak ümidiyle eve dönmüştüm.

Üzgündüm tabii ama "iki ders pek o kadar problem olmaz" diye düşünerek rahatlamıştım. Evde de durumu anlayışla karşılamışlar, fazla dert etmemişlerdi. Tek sorun, bir yıl kadar beklemede kalacak olmamdı.

Sokaktaki akıl hocam Avukat Perihan abla ile durumu konuştuğumda bana ilginç bir öneride bulunmuş ve aramızda şu konuşma geçmişti:

"Rifatçığım, sen lise mezunu değil misin?"

"Evet."

"O zaman niye üniversiteye devam mecburiyetin bittiği halde iki sınavını vermek için bir yıl bekleyesin ki. Sen git askerlik şubene hemen müracaat et ve yedek subay adaylığı için gereken işlemlerini yaptır. Yedek subaylığını yaparken de sınavlara girebilirsin. Böylece

bir yıl boşta bekleyeceğine askerliğini de aradan çıkarmış olursun. Hiç durma git müracaatını hemen yap."

Aklım bayağı yatmıştı bu işe. Perihan abla haklıydı. "Sağ ol abla. Dediğini yapacağım." Akşam olayı evde anlattığımda, annem ve babam da bu öneriyi çok makul görmüş ve onaylamışlardı.

- 14 -

İKİ ACI OLAY

Buraya noktayı, sonradan tekrar dönmek üzere koyayım ve 1958 yılındaki iki olayı sizlere aktarayım müsaadenizle.

Birinci üzücü olay: Mart ayının birinci gününde yaşanmış son derece elim bir vakaydı. Marmara Denizi'nde, içinde çoğu okul öğrencisi olan beş yüz yolcu ile Gölcük yakınlarında Derince mevkiinde fırtınaya tutulan *Üsküdar* gemisinin batışı, ülkemizde büyük bir üzüntüye sebep olmuştu. Bu haber mahallemize de ulaşmış, hepimizi büyük bir kedere gark etmişti. Felaket neticesinde batıp boğulanların çoğunun okuldan eve dönmeye çalışan öğrenciler olması, bu kederi birkaç kat daha artırmıştı. Doğa, hiç acıamamış bu genç fidanlara ve çocuk yaşlarında hayatlarının sönmesine neden olmuştu.

Acımız çok büyüktü ve gözyaşları sel olup akmıştı.

Yine 1958 yılı içinde dedem Rafael'i kaybetmiştik. Bir gün aniden rahatsızlanmış ve doktor tavsiyesiyle hastaneye yatırılmıştı. Seksen küsur yaşındaydı. Bir hafta içinde hastanede vefat etmişti. Son derece üzül müştüm. Onun sarma sigarasını sarması, kış gecelerinde beni kürdisinin içine alıp ısıtması hiç aklımdan çıkmıyordu. Cenaze

töreni için Neve Şalom Sinagogu'na gitmiş, dua sonrası da dedemi Hasköy-Çıksalın'daki mezarlıkta toprağa vermiştik. Gömüldükten sonra da son dualar için yeniden mezarlıktaki küçük havrada toplanmıştık. Musevi dininde, cenaze gömüldükten sonraki dua esnasında "keria" denilen bir ritüel uygulanır.¹

Neyse... Bu "keria" ritüelinin babama tatbik edilmemiş olduğu dikkatimi çekmişti. Babamın fanilasını haham kesmemiş, babam da fanilasını yırtmamıştı. Tuhafıma gitmişti. Böyle bir ritüelin haham tarafından unutulmuş olmasına imkân yoktu. Ama durum apaçık ortadaydı.

Cenaze merasiminden evimize döndüğümüzde bu tuhaf durumu ne babama, ne anneme sormuştum. Onlar da bana hiçbir açıklama yapmamışlardı. Olay kapanmıştı ancak bu sual, kafamdan hiçbir zaman çıkmamıştı. Babam tarafından da çok az akrabamız vardı ve ben sadece bir-iki tanesini tanıyordum ama onların da soyadları bizim soyadımızla uyuşmuyordu. "Güller" olan bizim soyadımıza karşın dedemlerin soyadının "Duenyas" olduğunu biliyor ancak bunu da babamın, Soyadı Kanunu'na göre aldığına yorumluyordum. Dedemin bazı akrabalarının soyadı ise "Koenkas"tı. Bildiğim bu kadardı. Bildiğim tek şey; annemin babası (yurtdışında, Küba'da vefat etmişti), anneannem ve babaannemin vefatından sonra dedemin de yaşamını yitirmesiyle ailemizde bir neslin sona erdiğiydi.

Yıllar sonra, hatta çok sonra, bundan sekiz-on sene evvel rastladığım Koenkas ailesinden yaşıttım bir kadın akrabam ile bu mevzuyu, "Duenyas-Koenkas" soyadları hakkındaki durumu konuştuğumda gerçeği öğrenebilmiştim. Rafael dedem ile babaannemin hiç

1 Ölenin kan bağı olan eş, anne, baba ve çocuklarının iç çamaşırlarından olan atlet veya fanilanın boyun kısmına denk gelen kumaş bölümü, haham tarafından jilet veya bıçak gibi bir aletle biraz kesilir, sonrasında kumaşı hafifçe kesilen kişiler, elleriyle o kesigi çekerek yırtarlar.

Bu, Musevilere ait, çok eskilerden kalan bir ananenin sembolize edilmesidir. Eski zamanlarda kan bağı olan birinin ölümü halinde yakınları üzüntülerini ve elemelerini, esvaplarını yırtarak gösterirlermiş. Şimdiki durum ise bu olayın modernize edilmiş şeklidir. "Keria" kelimesinin karşılığı da zaten "yırtmak, ayırmak"tır.

çocukları olmamıştı ve çok üzülmüyorlardı. Bunun üzerine dedemin ağabeyi veya erkek kardeşi, kendi çocuklarından en küçüğü olan babam Yasefi, dedeme evlatlık olarak vermişlerdi. Soyadları da aynen dedeminki gibi Duenyas'mış. Evlatlık verme olayından sonra ise bu büyük amcam soyadını değiştirmiş ve Koenkas soyadını almıştı. Bu yüzden de dedem Rafael vefat ettiğinde, üvey evlat konumunda olan babama "keria" ritüeli tatbik edilmemişti. Gerçeği öğrenmiş ve yıllarca kafamı kurcalayan sualin de böylece cevabını almıştım.

- 15 -

ASKERLİK HİZMETİ

- Askere Gitmeye Karar Veriyorum

Gelelim üniversiteye devam şartının bittiği günlere.

Perihan ablanın önerisi ve ailemin de muvafakati ile çok kısa bir sürede nüfus cüzdanımı alıp askerlik şubeme gitmiştim. Oradaki yetkili subayın istekleri doğrultusunda önce lise mezuniyet belgemi almış, sonra da sağlık raporları muamelelerine başlamıştım. İlk gittiğim yer, Kasımpaşa'daki Askerî Hastane'ydi. İlk olarak göz muayenesi yaptırıp "sağlamdır" raporunu alacaktım. Erken saatlerde göz doktorunun muayenehanesinin kapısının önüne gitmiştim. Kapıda benim gibi göz muayenesi olmak için bekleyen yaş emsalim birkaç kişi daha bekliyordu. Aralarından biri tombulca, son derece kalın camlı gözlükleri olan, sempatik ve çok gırgır bir çocuktü. Birçok şey anlatıyor ve bu matrak konuşmaları ile bizleri kırıp geçiriyordu. O anda birbirimize ısınmış, hep bir arada saraka yapıp eğleniyorduk. Birkaç dakika sonra kapı açılmıştı. Kapıya çıkan bir hemşire bizlere seslenip, "beş kişi içeri girsın" demişti. Biz zaten o anda beş kişiydik. Sırayla ciddi bir şekilde oraya girmiştik. Yan yana sıralanmış haldeydik. Askerî doktor, soldan başlamak üzere birimizi biraz yana

çekip üzerinde küçükü büyüklü harf dizileri bulunan tabloyu okumamızı istemişti. Sırayla her birimiz okuyup kenara çekiliyorduk. Ben üçüncü kişi olarak harfleri kolayca seçip okumuştum. Benden sonra sırada o kalın gözlüklü çocuk olduğundan, tablonun karşısındaki yerini almıştı. Doktor ona şöyle bir bakıp, "Oğlum gözlüklerini çıkar öyle oku" deyince, gözlüklerini çıkaran çocuk tabloya bakıp şöyle bir duraksamıştı. Hafifçe de sırtıyordu. Doktor, "Ne duruyorsun öyle, niye sırtıyorsun? Okusana!" deyince, "Doktor Bey, gözlüklerimi çıkarttırdınız. Ben sizi zor görüyorum, nasıl okuyayım ki tabloyu?" demiş, bizleri bir kahkaha almıştı. Doktor da bu sözler karşısında gülümsemekten kendini alamamış, "Anlaşıldı, tamam. Geç bakalım şu makinenin başına" diyerek göz tespit aletinin sandalyesine oturtmuş, öyle muayene etmişti.

Birazdan muayeneler sona ermiş, ben de göz sağlık raporumu almıştım.

Kapıda o arkadaşlarla vedalaşıp "hayırlı askerlikler" dileyerek hoş bir anıyla ayrılmıştık.

Sonraki günlerde de diğer işlemlerimi bitirmiş, Gümüşsuyu Askerî Hastanesi'nden aldığım diğer sağlık raporlarımla birlikte Hasköy Askerlik Şubesi'ne gitmiştim. Muamela birkaç günde tamamlanmış ve ben, 49. dönem yedek subay adayı olarak 31 Aralık 1958 gecesi trenle Ankara'ya gitmek üzere sülüsümü almıştım.

- Veda Partisi

Arkadaş grubumuzdan Niso Mizrahi 1936'lı idi ve aramızdan askere giden ilk kişiydi. İlk askerimiz olduğundan, bütün arkadaşlar olarak güzel bir parti tertip etmiş, akabinde onu askere uğurlamıştık. Görevini topçu subayı olarak yapacaktı. Saint Benoit Fransız Lisesi mezunuydu. Diğer arkadaşların hepsi ise Niso'dan bir dönem sonra yedek subay olmuşlar ve askerliklerini tamamlamaya çalışıyorlardı. Ben ise tek kalmıştım İstanbul'da. Neyse ki o arada Niso

terhis olmuş, eve dönmüştü. Sırf ikimiz kalınca, dostluğa dönüşen arkadaşlığımız iyice pekişmişti. O, babasının Eminönü'ndeki mağazasında çalışmaya başlamıştı. Akşamları iş dönüşünde ve hafta sonlarında hep beraber olur, hiç ayrılmazdık. Deyim yerindeyse içtiğimiz su ayrı gitmezdi. Çok iyi bir arkadaşlığımız vardı. Son derece akıllı başında, olgun bir insandı. Ben ise oldukça haylaz, delibaştım. Birçok olayda beni frenler, aşırılığa kaçmamı engellerdi. Tam bir abi gibiydi. Askere gitmeyi beklediğim sürede, ben iyice bağlandığım kız arkadaşım ile beraber ve onunla üçlü olarak, bazen de o da bir kız arkadaş bulur, dörtlü olarak gezer, eğlenirdik.

Mahalleden arkadaşlarım Ferit Gocay da benimle aynı zamanda ve aynı trenle Ankara'ya müteveccihen yol alacaktı. Bu da hem beni, hem ailemi çok mutlu etmişti. Zira benim evden ilk ayrılışım olacaktı. Mahallemizden yakın bir arkadaşla birlikte olacağım için bir rahatlık yaşıyorlardı.

Benden evvelki dönemlerde askerliğini yapmış olanlar da terhis olmuş, İstanbul'a dönmüşlerdi. Kızlı-erkekli arkadaş grubu artık tamamlanmıştı. Askerliğe gideceğim güne kadar olan süreyi en iyi şekilde değerlendiriyor, günümü gün etmeye çalışıyordum. Hem grubumla gezip eğleniyor, hem de kız arkadaşım ile mümkün olduğu kadar beraber olup son ayların tadını çıkarıyordum. Kıza karşı düşüncelerim çok ciddiydi. İleriki yıllarda beraber olmayı çok istiyordum. Bunu bazen ihsas ediyor ancak tam olarak konuşamıyordum. Henüz askerlik yapmamıştım, okulum bitmemişti, bir işim yoktu, nasıl konuşabilirdim ki? Ancak temenniden öteye gidemiyordu sözlerim. Bu arzularım, sadece hayallerimde kalmak zorundaydı. Günler çabuk geçti ve ben askere gitme babında tüm hazırlıklarımı bitirdim. Yılın son günü olan 31 Aralık 1958'de arkadaşlarım, gündüz vakti bir veda partisi düzenlediler. Saat 12.00-13.00 gibi arkadaşımız Moris Sarfati'nin Teşvikiye'deki evinde buluştuk. Ev sahibi mükemmel bir sofraya hazırlamıştı. Kuruyemişler, çeşitli meşrubat, kekler, tatlılar ve vermut, cinzano gibi hafif alkollü içki şişeleri, doğrusu iştah kabartacak, âdeta "ye beni" der gibi davetkâr bir

şekilde hazırlanmıştı. Boru mu bu? Grubun son erkeği askere yol-lanıyordu. Son derece memnun olmuştum. Grubumuzun en yaşlısı (1936 doğumlu), en samimi arkadaşım ve dostum Niso Mizrahi de veda partisinin hazırlanmasında ev sahibine çok yardımcı olmuştu. Her şeyi o düzenliyor, partinin güzel geçmesi için ne lazımsa yapıyordu. Sanki ev sahibi o imiş gibi bizleri memnun etmek için elinden geleni yapıyordu. Niso ağırbaşlılığı, sevecenliği ve sevgi dolu davranışlarıyla grubumuzdaki tüm erkeklerin ve kızların sevgi ve saygısını kazanmıştı. Grup içindeki bazı anlaşmazlıklarda hemen devreye girer, objektif davranarak olayı tatlıya bağlar, grup içinde tatsızlık olmaması için gerekeni yapardı. O âdeta bugünkü deyi-miyle tam bir "âkil adam"dı. Kız arkadaşlarımızın tamamı onu çok sevmelerine karşın, ne grubumuz içindeki kızlardan biriyle, ne de grubumuzun dışındaki başka bir kızla bir gönül bağı, bir flört olayı yaşamamıştı. Sanırım hayallerindeki kız tipini pek bulamamış, her zaman onlarla arkadaş olarak kalmıştı.

Şarkılarla, kahkahalarla, danslarla ve çeşitli sarakalarla parti süper gidiyor, dakikalar gittikçe tükeniyordu. Ben ve kız arkadaşım her ne kadar neşeli havaya uymaya çalışıyorsak da veda zamanının yak-laşması dolayısıyla burukluk yaşıyorduk. Nihayet saat 15.00-15.30 sıralarında artık partiden ayrılma vakti gelmişti. Niso'yu bir kenara çekmiştim,

"Nisocuğum, ben artık ayrılıyorum. Kızım sana emanet, lütfen ona göz kulak ol."

"Rifat'çığım merak etme, gözün arkada kalmasın. Güle güle git. Askerliğini huzur içinde yap. Evel Allah kimse onun kılına bile dokunamaz."

"Sağ ol Nisocuğum. Bundan eminim."

Konuşma sonrası tekrar salona dönmüş, arkadaşların hepsiyle sarılıp öpüşerek vedalaşmaya başlamıştım. Kızlardan bazıları duygulanmış ağlıyordu. Kız arkadaşımın gözleri de nemlenmiş, veda

sırasının ona gelmesini bekliyordu. En son olarak ona sıkıca sarılmış ve kulağına, "Seni seviyorum. Sakın beni unutma. Kısa süre sonra yine birlikte olacağız" deyip öperek vedalaşmıştım. Ben eve doğru yol alırken, parti artık veda partisi olmaktan çıkmış, yılbaşı partisine dönüşmüştü. Yılbaşını artık bensiz kutlayacaklardı.

- Ankara'ya Doğru Yola Çıkıyorum

Saat 16.00 gibi sokağa dönmüştüm. Annem valizimi hazırlamış, tüm ihtiyaçlarımı karşılayacak şekilde düzenlemişti. Son olarak seferî valizimi de ben gözden geçirmiş ve kapatarak yolculuğa hazır hale getirmiştım. Beni Ankara'ya götürecek tren, Haydarpaşa Garı'ndan saat 23.00'te hareket edecekti. Daha evden çıkmamıza 2-3 saat vardı. Bu süre zarfında sokağa ve mahalleye inip tüm çocukluk arkadaşlarım ve komşularımızla vedalaşmaya başlamıştım. Büyüklerimin ellerinden öpüyor, her birinden ayrı ayrı hayır dualarımı alıyordum. Mahalle, benimle birlikte komşumuz Ferit Gocay'ı da vatanî göreve yollamanın hem gururunu yaşıyor, hem de ayrılığın üzüntüsünü hissediyordu. Dediğim gibi sanki kendi oğullarıymışım gibi davranıyorlardı. Aynı duyguları ben de yaşıyordum. Onların her biri benim için bir annem, bir babam gibiydiler. Nihayet ayrılık vakti gelmişti. Annem ve babamla birlikte bazı komşularımızın erkekleri de bana refakat etmek için Haydarpaşa Garı'na doğru hareket etmişlerdi. Ferit'in ailesi de keza aynı şekilde yola koyulmuşlardı. Mahalleden bazı arkadaşlarım da bizimle birlikte Haydarpaşa vapuruna yetişmek üzere vasıtalara binmişlerdi. Sokağımızdaki komşu kadınların her biri, elinde su dolu maşrapalarla arabamızın hareket etmesini heyecanla bekliyorlardı. Taksiye binip hareket eder etmez su dolu maşrapalar arkamızdan boşaltılmaya başlanmış ve böylece uğurlama merasimi nihayetlendirilmişti.

Saat 22.00'ye doğru Haydarpaşa Garı'na varmıştık. Tren gelene kadar peronda beklemiştik ve gelir gelmez de vedalaşma sahneleri yeniden başlamıştı. Annem, babam sıkı sıkıya sarılıyor ve

yanaklarımdan doya doya öpüyorlardı. Her ikisi de gözyaşlarını tutamamıştı. Ben de çok duygulanmıştım ama önce onları teselli etmeye ve yatıştırmaya gayret ediyordum. Nihayet uğurlamaya gelenlerin her biriyle yeniden vedalaşıp Ferit'le birlikte aynı kompartımana binmiştik. Vagon yataklıydı. Valizlerimizi ranza ve yatakların üstüne bırakıp son bir veda için vagonun pencerelerine çıkmıştık. Yolcu etmeye gelenler coşku ile bir şeyler söylüyor, son talimatları yağıdırıyorlardı. Annem, "Oğlum dikkat et, yemeklerine çok dikkat et. İyice giyin, sakın üşütme" diye bağırırken babam, "Rifat mektup yaz, telgraf çekmeyi ihmal etme sakın" diyerek ikaz ediyordu.

Nihayet trenin sireni acı acı çalmış ve makinistin komutuyla tekerlekler ağır ağır dönmeye başlamıştı. Bir anda peronda kalanların tansiyonu yükselmiş, sesler ve seslenmeler ağlamanın boğukluğuna dönüşmüştü. Bazıları şişeler içinde getirdikleri suları trenin tekerleklerine doğru fırlatıyor, dualar ediyorlardı. Bir iki dakika içinde insan silüetleri iyice ufalmış, sonunda da kaybolmuştu. Biz iki arkadaş, vagonun oturma yerlerine yerleşmiş, baş başa kalmıştık. Kısa bir sessizlik olmuştu. O anda gerçekte yüzleşmiş gibiydik. Evden, sokaktan, mahalleden bir anda uzak kalmış olmanın tedirginliğini yaşıyor gibiydik. Sessizliği Ferit bozmuştu, "Haydi oğlum, bu kadar hüznün yeter. Tamam artık gırgırımıza bakalım."

Bir anda havamız değişmiş, neşemizi bulmuştuk. Ben hemen bir türküyü başlamıştım. "Asker oldum piyade" der demez Ferit gerisini getirmiş, "yar yandım aman" diye bana eşlik etmişti. Böylece havamızı iyice bulmuş, hüznü dağıtmıştık.

Geç vakitte ranzalı yataklarımıza girip uyumuştuk. İkimiz de üstümüzdeki elbiselerin ağır olanlarını kenara koymuş, geldiğimizde giydiğimiz gömlek ve pantolonları çıkarmadan girmiştik yatağa. Sadece ayakkabılarımızı çıkarıp öylece yatmıştık. Benim, evden ilk ayrılışımdı. Biraz tedirgin ve üzgündüm. Derken o geceyi yarı uykulu, yarı uykusuz geçirmiş, sabahı bulmuştum. Uyandığımda başım birdenbire feci bir şekilde dönmeye başlamıştı. Midem de fena

bulanıyordu. Kalkmaya gayret ettim, imkânsız gibiydi. Vagon sanki benim etrafımda dönüp duruyordu.

"Ferit ben fenayım, başım dönüyor, midem bulanıyor."

"Ne oldu birden be Rifat? Dur koluna gireyim, lavaboya gidelim. Orda bir istifra eder rahatlarsın" deyip beni lavaboya kadar götürmüştü.

Lavaboya girer girmez kusmaya başlamıştım. Midemdekiler ağzımdan bir hortum gibi boşalmıştı. Birkaç dakika süren bu durumun ardından ağzımı, yüzümü iyice yıkadıktan sonra bayağı rahatlamıştım. Baş dönmem de iyice geçmişti. Ferit o kötü anlarımda yanımdan hiç ayrılmamıştı. Neticede mahalle arkadaşıldık ve beraber büyümüştük. Kompartımana döndüğümüzde de "Tamam mı Rifat, yırttın mı ulan?" deyip kolonyayı elime dökmüştü. Yüzümü gözümü bir de kolonya ile sıvazladıktan sonra bayağı kendime gelmişim. Sanırım vapur tutması gibi beni de tren tutmuştu. Neyse toparlanmış ve eşyalarımızı da alıp Ankara Gari'na nihayet inmiştik. Kötü bir sabahı ama çabuk yırtmıştım olayı.

İlk günler Ulus semtinde bir otele gitmiştik. Yılbaşı olduğundan, kayıtlarımızı yaptırmak için Piyade Okulu'na bir gün sonra gidecektik. Otelde bizim gibi birkaç genç daha vardı. Kısa sürede arkadaşılık kurduk onlarla da. Hepimiz odalarımıza yerleştikten sonra, günümüzü nasıl değerlendireceğimizi tartışmaya başlamıştık. Otel grubunda Ankara'yı iyi bilen birkaç çocuk vardı. Kısa sürede gezi programımız belirlenmişti. Otelde güzel bir kahvaltı yapılacak, ondan sonra bilenlerin mihmandarlığında Ankara'nın belli başlı yerleri gezilecekti. Nitekim o günü Ankara'nın birçok semtini gezip dolaşarak, güzel bir öğlen yemeğini hep beraber yiyerek değerlendirmiş ve akşamüstü de ünlü Atpazarı semtine de uğrayıp şöyle bir keyiflendikten sonra, akşam yemeğini yemek için otelimize dönmüştük. Neticede bayağı bir eğlenceli gezi ile günümüzü değerlendirmiştik. Dönüşte herkes odasına çekilmiş, güzel bir duş almıştı. Kısa bir süre geçtikten sonra da yemek salonunda buluşmuştuk. Soframız bayağı

kalabalıktı. Şakalaşmalar, sarakalar, gırgırla dolu sohbetler refakatinde güzel bir akşam yemeği yiyip sabah Piyade Okulu'na gitmek üzere odalarımıza çekilmiştik.

- Piyade Okulu'na Gidiyoruz

2 Ocak 1959 sabahı erkenden bir taksiye atlayıp Piyade Okulu'na gittik. Müthiş bir kalabalık vardı. Türkiye'nin dört bir yanından gelmiş binlerce kişi, kayıtlarını yaptırmak üzere okulun önünde toplanmıştı. Oradaki görevliler kalabalığı yönlendirmek, sıralara dizmek için koşuşturup duruyor, talimat yağıdırıyorlardı. Biz iki mahalle arkadaşı, kol kola girmiş ayrılmamaya gayret ediyorduk. Nihayet bir iki saat zarfında intizam sağlanmış, herkes sıralı şekilde kayıt merkezlerinin önünde yerlerini almıştı. Sırası gelen kayıt bürosuna giriyor, kaydını yaptırdıktan sonra da okuldan ayrılıyordu. Ferit ve ben, arka arkaya kayıt bürosuna girmiştik. Elimizdeki belgeleri görevliye verip kaydımızı yaptırdıktan sonra bizlere sınav gününü gösterir belgeleri vermişler ve o gün erkenden, belirlenen saatte sınav odasında bulunmamız gerektiğini sıkı sıkı tembihleyerek göndermişlerdi. Birkaç gün sonra (gününü tam hatırlayamıyorum) tekrar Piyade Okulu'na dönmek üzere ayrılmış ve otelimize dönmüştük.

Yapılan sınavlar, hangi adayın hangi askerî sınıfta görev yapacağını tespit etmek içindi. Sınavda kazanılan notlara göre adaylar; piyade, tankçı, uçaksavar, ordonat gibi askerî birimlerde görevlendiriliyordu.

Sınav günü geldiğinde belirlenen saatte okula gitmiş ve imtihan salonlarına yönlendirilmiştik. Sınavlardaki sualler, aynı liselerimizdeki çeşitli derslerde karşılaştığımız gibiydi. Yazılı yapılıyordu. Soru kâğıtlarını, cevapladıktan sonra teslim etmiştik. Sınav bitimi ile hangi sınıfta yer alacağımızı bildirecekleri güne kadar geçen sürede ne olduğu, neler yaptığım maalesef aklımda hiç yok. Sadece Tank Subayı Okulu'na gideceğimi ve yedek subaylığımı tankçı olarak yapacağımı tebliğ ettiklerini hatırlıyorum. Tank Okulu'na intikal ettiğim günü de maalesef pek hatırlamıyorum.

Normalde yedek subay öğrenciliği süresi altı aydı. Altı ay eğitim süresi sonunda başarılı olanlar, kura çekimi neticesinde belirlenen birliklere asteğmen rütbesi ile görev yapmak üzere sevk edilirdi. O yıl ise sanırım Köy Enstitüsü mezunlarına da yedek subay olma hakkı tanınmıştı. Bu yüzden adayların sayısı çok yükselmişti. Okulların kapasitesi ise bu kalabalığı bir anda eğitmeye müsait değildi. Bu bakımdan eğitim şekli değişmişti. Sınavı kazananlar, ilk üç ayı okullarda eğitim alarak geçirecekler veya birliklerinde eğitim göreceklerdi. Sınıfım belli olduktan sonra kura çekiminde ben ilk üç ayı Ankara Tank Okulu'nda geçirme hakkını kazanmıştım. Arkadaşım Ferit'in hangi askerî sınıfı kazandığını da hiç ama hiç hatırlamıyorum; ancak tankçı olmamıştı.

- Tank Okulu'nda Eğitim

Kısa bir izin süresi için İstanbul'a eve dönmüş, birkaç gün sonra eğitim alacağım Tank Okulu'na intikal etmiştim.

Tank Okulu yapı olarak görkemli, tank şeklinde inşa edilmiş kocaman bir binaydı. Öğrenci bölümünün kumandanı Yüzbaşı Ali Türkoğlu'ydü. Çok iyi bir insan, mükemmel bir askerdi. Bizlere yaklaşımı hep babacan bir tavırdan olmuştur. Bütün öğrenci bölümü olarak onu çok sever ve sayardık. Genelde hep güler yüzlü olan Ali Yüzbaşı, bazen bize kızar, kaşlarını çatır ama asla kötü davranmazdı.

Okuldaki öğrenci bölümünde İstanbullu iki Musevi çocuk daha vardı. Albert Behar ve Bülent Eskinazım (Eskenaşı). Tanıştıktan kısa bir süre sonra samimiyet kurmuş ve iyi arkadaş olmuştuk. Yüksek Ticaret'ten Cevat Sezgin'i de bölükte görünce bayağı sevinmiştim. Hem sınıf arkadaşıydık hem o da benim gibi Kasımpaşalıydı. İstanbul'daki üniversiteli arkadaş grubumdan Salih Hikmet Zihna ve güreşçi Metin Abi de kurada benim gibi Ankara Tank Okulu'nu çekmişti. Dolayısıyla bölükte hiç yalnızlık çekmemiştim. Tank Okulu'nda tanıştığım Eskişehirli Alev Tekdur adlı çocuk da son derece neşeli, şakrak, muzip ve sempatik biriydi. Tam kafa dengimdi.

Kısa bir sürede kaynaşmış, bölükte ayrılmaz ikili olmuştuk. Her anımız âdeta beraber geçiyor, günümüzü gün ediyorduk. Komik ve sempatik bir yüzü vardı. Bölükteki arkadaşlar ona "Miki" lakabını takmışlardı.

Bazı öğrenciler kendilerini "evci" olarak yazdırmışlardı. Eğitimin bittiği saatte askerî servis araçlarına binip Ankara'ya dönüyorlardı; kimi otellerde, kimi ise kiraladıkları evlerde geceliyorlardı. Ben ise gece, okulun yatakhaneğinde kalıyordum. Yatakhaneindeki muhabbet bir başka güzeldi. Eğitimden sonraki serbest saatlerde genelde okulun toprak top sahasında futbol oynuyor, akşam yemeklerinden sonra da okulun geniş toplantı ve dinlenme salonlarında toplanıp neşe ve gırgır dolu muhabbetler yapıyorduk.

Okulun yemekleri ve mutfağı çok iyiydi. Bazı arkadaşlar çıkan yemeklere biraz mırın kırın etseler de ben hepsini büyük bir keyif ve lezzetle yiyordum. Hele etli nohut ve etli kuru fasulye olduğunda genelde ikinci tabağı da doldurup afiyetle mideye indiriyordum. Yardımcı yemek pilav ve hoşaf da olunca, lezzetime lezzet katılıyordu.

Bölüğümüzün kumandanı Yüzbaşı Ali, öğle yemeklerinde bizlere katılır ve sohbetlerimize iştirak ederdi. Ben, o sıralar 58 kg kadardım. Ufak tefek, minyon ve zayıfça idim. İştahlı olmamdan dolayı yemeği keyifle, ağır ağır yer ve tabaklarımda hiçbir parça yemek bırakmazdım. Sofradan en geç kalkanlardan biriydim. Yine böyle bir günde sofrada bakaya kaldığımda, yüzbaşı yan masadan bana dönüp, "Ulan Rifat! Sinek gibisin ama fil gibi yiyorsun maşallah. Tabakta bir şey bırakmıyorsun. Az bırak da mutfaktaki bulaşıkçılara da iş kalsın" diye seslenerek takılmıştı. Ardından, "Bundan sonra senin lakabın 'Sinek' olacak, isim baban da ben olacağım. Bundan böyle 'Sinek' dediğimde kalkıp esas duruşa geçeceksin" demişti. Ben de "Emredersiniz yüzbaşım" diyerek selamımı çakmıştım. O günden sonra bütün bölük arkadaşlarım da bana "Sinek" diye hitap etmeye başlamışlardı. "Sinek" lakabım, askerlik görevim süresince

Ankara'da bilahare üç ay için gittiğim Kartal-Maltepe-İstanbul'daki birliğimde ve sonra da rütbe taktığım ve bir yıl subaylık yaptığım Babaeski'de de devam etmiştir.

Tank Okulu'nda üç aylık eğitim süresi çok güzel geçiyordu. Eğitimimiz disiplinli ancak benim için eğlenceliydi. Gün geçtikçe askerliğe iyice ısınıyordum. Bunda yüzbaşımızın büyük katkısı vardı. Hepimizle âdeta ayrı ayrı ilgileniyor, bize bir baba şefkatiyle yaklaşıyordu.

Cumartesi öğleden sonra ve pazar günleri servislerle Ankara'ya gidiyor; gezerek, sinemaya giderek hafta sonu günlerimizi değerlendiriyorduk.

Altı Ocak Sokağı'ndaki ev komşumuz Vahide Hanım teyzenin torunu Korkut, Ankara'da Harp Okulu'nda öğrenciydi. Muvazzaf subay olmak için oraya kaydını yaptırmıştı. Çocukken o da babaannesini ve dedesi İsmail amca'yı görmeye sık sık bizim sokağa gelirdi. Oradan bayağı bir arkadaşlığımız vardı. Ben Ankara'ya gittiğimde onunla buluşmuştum. Bazı hafta sonlarını Korkut ve onun kızlı-erkekli arkadaşlarıyla beraber geçirirdim. Evlerde danslı toplantılara iştirak eder, çoğu kez de sinemalara o arkadaşlarla birlikte giderdim. Korkut'un arkadaşları okumuş, münevver çocuklardı. Birlikte olmaktan büyük keyif alırdım.

Öğrenci bölümünde ise arkadaşlıklarım ve samimiyet dereceleri her geçen gün artıyordu. "Miki" Alev ile birlikte yapmadığımız haylazlık yoktu. Artık bölükte "Sinek-Miki" ikilisi diye anılır olmuştuk. Bölüğün âdeta neşe kaynağı olup çıkmıştık.

Üç ay böylece sona ermek üzereydi. O günlerden biri, bizim Hamursuz Bayramı'mıza¹ denk düşmüştü. Albert ve Bülent Eskinazım, bayram iznini almak için yüzbaşının odasına gitmişler ve yanılmıyorsa üç günlük izin kâğıtlarını almışlardı. Zira asker

1 Hamursuz Bayramı (Pesah) Mısır'da kölelikten kurtarılan Yahudilerin göç hikâyesini anar. İbrani takvimindeki Nisan ayının 15'inci günü başlar.

gayrimüslimlere bayram izni çıkardı. Benim pek haberim olmamıştı. Onlar izin kâğıtlarını alınca gelip beni de uyarmışlardı. Bunun üzerine ben de yüzbaşının kapısını çalmıştım.

Kapıdan girip selamımı çaktığımda yüzbaşı,

"Gel bakalım Sinek. Hayırdır!? Ne var söyle bakalım?"

"Yüzbaşım bayram iznimi almaya geldim. Albert ve Bülent izin kâğıtlarını almışlar. Üç gün izin de ben istiyorum kumandanım."

Yüzbaşı Ali Türkoğlu'nun benim Musevi olduğumu bilmemesine imkân yoktu ama beni şaşırtan bir şekilde,

"Ulan Sinek sen Musevi miydin?"

"Evet yüzbaşım, ben Türk Musevi'siyim."

"Vay be! Mademki sen bir Türk Musevi'sisin, al o zaman izin kâğıdını" deyip evrakı uzatmıştı.

Kâğıda baktığımda bayağı şaşırmıştım. İzin günü üç değil beş gün yazılmıştı.

"Yüzbaşım iznim yanlış yazılmış. Beş değil üç gün olmalı. Diğer arkadaşlar üç gün izin almış."

"Sus ulan Sinek. Yavaş ol. Etrafa duyuracaksın. İzin tamamdır oğlum. İki gün de benden olsun. Kimseye söyleme tamam mı?"

"Emredersiniz yüzbaşım. Sağ olun" deyip selamımı çakıp kapıya yönelirken,

"Sinek üç yerine beş gün verdim. Hiç olmazsa iki gün daha senden kurtulmuş olurum. Haydi kaybol şimdi!" deyip bir kahkaha atmıştı.

"Sağ ol komutanım."

Bir başkaydı Yüzbaşı Ali Türkoğlu. Tam bir "baba"ydı. Öğrenci bölüğü için mükemmel bir insandı.

- Eğitim Bitti – Dağılıyoruz

Tank Okulu'ndaki üç aylık eğitimimiz bitmişti. Sıra askerî birliklerde yapacağımız ikinci üç aylık eğitim dönemi için kura çekmeye gelmişti. Büyük salonda tadat yapılmış ve haki torbaların içindeki birlik adı yazılı kâğıtları çekmek için adlarımız okunmaya başlanmıştı. Kurasını çeken, kâğıdı açıp yüksek sesle okuyor, kâh seviniyor, kâh üzülyordu. Nihayet adım okunmuştu. Tabii ki İstanbul'daki bir yeri çekmeyi çok istiyordum. Masaya yaklaştım, astsubayın uzattığı torbaya "Şema İsrail"² diyerek elimi sokup katlı kâğıtlardan birini çekip aldım. Açar açmaz, "Sinek İstanbul'a uçuyor" dedikten sonra yüksek sesle okudum: "İkinci Zırhlı Tugay, Kartal-Maltepe-İstanbul."

Sevincime salondaki arkadaşlar da katılmış, tebrik ediyorlardı. Bir anda "Miki" Alev'in sesi ortalığı kapladı: "Vızzzz! Vızzzz! Sinek İstanbul'a uçuşa geçti. Vızzzz! Vızzzz!"

Ortalık kaha-kahaya boğulurken, Miki'ye doğru âdeta uçtum. Sarılıp "Ulan Miki, aynı yeri çekmezsen hakkımı helal etmem!" dedim. On-on beş kişi sonra bu kez çağrılan Alev Tekdur'du. Elini torbaya sokup çıkarmasıyla çığlık atması bir oldu: "Sineeeek! Kanatlarına bineceğim, İstanbul'a beraber uçacağız! Vızzzz! Vızzzz!"

Müthiş sevinmiştim. Kucaklaşırken, topluluktan bir ses ortalığı çınlattı: "Ulan bu Sinek'le Miki garanti bir iş çevirdiler! Garanti bu işte bir numara var. Olmaz böyle şey!"

Bu söz üzerine salon iyice gırgırlaşmaya başladı. Ta ki görevli bir teğmen, "Beyler yeter bu şamata! Bırakın da işimizi bitirelim" di-yene kadar.

Emir rütbelidendi. Kısa bir süre için de olsa salon az sessizleşmişti. Nihayet kura çekimi tamamlanmış, herkes yeni birlikleri için yorum

2 Tevrat'ta çıkış (exodus) kitabının 13'üncü babının 16'ncı suresidir. "Şema İsrail, Adonai Eloheinu Adonai ehad" olarak başlayan dua "İşit İsrail Tanrı'mız efendimizdir ve tektir" anlamını taşır.

yapmaya başlamıştı.

Salonu terk edip açık alana çıktığımda, baktım Miki bana doğru geliyordu. Yanıma iyice yaklaşıncı, hafif bir sesle: "Ulan Sinek, ne numara çektim ama nasıl uyuttum milleti" demişti.

Anlamamıştım. "Ne numarası ulan Miki? Ne uyutması?" diye sorduğumda, "Sinek kurada İstanbul'u çekmedim ki. Kâğıdı dosdoğru başcavuşa verip, İstanbul-Kartal diye açıkladım. Hani sen 'inşallah sen de Kartal-Maltepe-İstanbul'u çekersin' demiştin ya seni yalancı çıkarmamak için öyle dedim. Nasıl uyudular amma!" demişti.

"Ulan Miki, yalnız çocukları değil, beni de uyuttun ulan! Yuh olsun sana! Sevincimi kursağında bıraktın" demiştim.

Bir anda sarıldık birbirimize, artık sevincimden eser kalmamıştı. Duygum yerini üzüntüye bırakmıştı. O da üzülüyordu ama yaptığı numaradan dolayı da bayağı memnun kalmıştı hınzır.

Tank Okulu'ndan ayrılış günü bir başka güzel ancak oldukça hüznü geçmişti. Ayrı bölgelere gidecekler sarılıp vedalaşıyor, karşılıklı helalleşmeler oluyordu. Ben üç ayımı aileme, arkadaşlarıma ve bilhassa kız arkadaşıma yakın geçireceğime sevinirken, bir taraftan da üç ayımı birlikte geçirdiğim tankçı arkadaşlarımdan ayrılacak olmamın hüznünü yaşıyordum.

Hep bir aradayken gruba Yüzbaşı Ali Türkoğlu katılmış ve küçük bir veda ve başarı dileyen konuşma yapmıştı. Konuşmanın sonunda herkes gibi ben de yüzbaşının yanına gidip selamımı çakıp elini öpmüştüm. O da bayağı duygulanmıştı. Bana sarılıp alımdan öpmüş, askerliğimin diğer dönemleri için başarı dilemişti. "Allah tekrar görüşmeyi nasip etsin komutanım" diyerek bir selam daha çakıp yanından ayrılırken, gözlerimden yaş gelmesini önleyememiştim.

Kuradan hemen sonra telefonla önce babamı, sonra da dostum, arkadaşım Niso'yu aramış, müjdeyi vermiştim.

- İstanbul'a İzinli Dönüyorum

Ankara'dan İstanbul'a nasıl döndüğümü hatırlamıyorum. Trenle mi, otobüsle mi bilmiyorum. Ancak bildiğim tek şey, evde ve sokağımızda büyük coşkunun yaşandığıydı. Yeni birliğime teslim olana kadar birkaç gün iznim vardı ve onu en güzel şekilde değerlendirmeye çalışacaktım. Mahalle arkadaşlarım kızlı-erkekli beni bağırmasına basmış, coşkulu bir şekilde karşılaşmışlardı. Artık çocuk değildik, büyümüştük; her birimiz birer delikanlı, kızlarımız birer genç kız olmuştu. Sokaktaki en iyi kız arkadaşım Azize ise daha önceden 1957'de son derece yakışıklı ve beyefendi bir gençle evlenmiş ve Gündüz adlı eşinin soyadını alarak Azize Yörük olmuştu. Rum genç kızları ise mahalle dışından birçok arkadaşları ile hafta sonlarını değerlendiriyorlardı. Genç erkek arkadaşlarımın ise yine mahalle dışından görüştükleri kızlar vardı. Çok enteresandır ki hiçbir mahalle ve sokak kız ve erkek arkadaşlarımızın, mahalle içinden bir gönül ilişkisi ve duygusal bir yaklaşımı olmamıştı. Sanırım çocuk yaşlardan beri birlikte, âdeta bir ailenin çocukları, kardeşler gibi büyümüş olmamızın bunda büyük etkisi olmuştur.

Bizim sokaktan Mösyö Koço'nun kızı İvi'yi, ben sanırım iki kere bizim S.K.C. grubunun danslı partisine götürmüştüm. İvi için tamamen yabancı bir ortamdı ama yine de çok güzel eğlenmişti ve grubumuzu çok neşeli ve nezh bulmuştu.

Ankara'dan izinli döndüğüm günün mahalledeki coşkusu sona ermişti. Eve girdikten sonra tek düşüncem, ertesi gün çok samimi arkadaşım Niso'nun Eminönü'ndeki işlerine gidip kız arkadaşım ile ilgili haberleri almaktı. Ankara'da bulunduğum üç aylık eğitim süresince ondan hiçbir haber alamamıştım ve içimde tuhaf bir his oluşmuştu.

Ertesi sabah erkenden Niso'nun dükkânının yolunu tutmuştum. Beni son derece sıcak karşılayıp "Hoş geldin Rofael. Birinci etap için geçmiş olsun. Askerliğin üç ayını geri bıraktın. Haydi hayırlısı" demişti. Birer çay ısmarladıktan sonra oradan buradan sohbete

başlamıştık. Benim kızdan hiç mevzu açmamıştı. Hâlbuki bilhassa onun için sabahın köründe dükkânına geldiğimi çok iyi biliyordu.

"Niso oğlum, benim kızdan ne haber? Üç aydır hiç görüşemedim. Senden de bir haber alamadım. Neler oluyor?"

"Bak Rofael (Niso beni çoğu kez öyle isimlendirirdi), yılbaşını takip eden iki-üç hafta kadar her hafta sonu bizim gruba katılıyordu. Sonra birden ayağı kesildi, gelmez oldu."

"Peki oğlum çabuk anlat, çatlatma adamı! Ne olmuş da gelmez olmuş hafta sonları toplantılara? Bizim çocuklardan biri yamuk mu yaptı, askıntı mı oldu yoksa?!"

"Yok be Rifatçığım. Hiç öyle şey olur mu? Bizim çocuklardan böyle bir şey yapan olur mu hiç?"

"Eee peki nedir o zaman? Niye gelmez olmuş?"

"Duyduğuma göre ailesi onu nişanlamak derdindeymiş. Bu bakımdan bizlere katılmasına müsaade etmiyorlarmış. Galiba yakında askerliğini yapmış, iş güç sahibi bir çocukla nişan yapacaklarmış. Ben de bunu birkaç gün önce öğrendim. Senin anlayacağın bu kızdan sana artık hayır yok."

Yıkılmıştım. Hayallerim, beklentilerim bir anda tarumar olmuştu.

"Kız hiç direnmemiş mi bu olaya?"

"Oğlum dirense ne olur? Aileye karşı koyabilir mi sanıyorsun? Hem sen daha askerliğini bile yapmamışsın. İşin gücün yok. Bu zamanda aileler iş güç ararlar erkekte. Aileye bakabilecek erkek isterler kızları için. Kendi açılarından haklıdırlar tabii."

"....."

"Haydi oğlum, somurtup durma, sana kız mı yok gezecek. Boş ver üzülme, ben seni bilirim ulan! Kısa sürede unuttur, yeni çiçeklere konmaya başlarsın. Haydi oğlum şimdi git gez dolaş, akşam pasajda buluşur, birer bira içeriz. İyi gelir, efkârını dağıtırın."

Kalkıp çıktım dükkândan. Kafam sersem gibiydi. Sinirlerim allak bullak olmuştu. Eminönü'ne deniz kıyısına indim. Yeni Cami önündeki tahta sıraların birine oturup denizin mavisini seyretmeye koyuldum. İnsanlar sağa sola yürüyor, iskelelerden yolcu gemilerinin biri kalkıp biri yanaşıyordu. Ancak ben sadece seyrediyor, sanki hiçbir ayrıntı görmüyordum. Gezici su satıcısından bir bardak su alıp bir seferde mideme indirdim. Buz gibi su beni sanki biraz ayıltmış, hayal âleminde uzaklaştırır gibi olmuştu.

"Kız haklı, ailesi haklı. Benim yaşıam başım ne ki? Askerlik bitmemiş, iş güç yok, henüz üniversiteden bile mezun olmamışsın. Nasıl beklersin kızın ailesine karşı koymasını? Nasıl istersin birkaç yıl seni beklemesini?" diye kendi kendime işin muhakemesini yapmaya çalışıyor, boşa koyuyorum dolmuyor, doluya koyuyorum almıyordu.

Sevgimi yüreğime gömmekten, ateşimi küllenmeye bırakmaktan başka çare yoktu. Niso haklıydı. Ben de öyle yaptım.

Hafta sonu günlerimi pek de hoş olmayan bir halet-i ruhiye içinde, arkadaşlarımla getirdikten sonra hafta başı Kartal-Maltepe'deki yeni birliğime katılmak üzere erkenden yola çıkmıştım.

- İkinci Zırhlı Tugay'a Teslim Oluyorum

Birliğin araçları bizleri Soğanlık mevkiindeki tugay girişi önündeki nizamiyede bekliyordu. Yeni öğrenciler gelip biriktikçe görevli astsubayların direktifleri doğrultusunda araçlara biniliyor ve tepelerden birinde konuşlandırılmış olan birliğin toplanma sahasına gidiliyordu. Nihayet tüm yedek subay öğrencileri birliğe intikal ettiğinde tatat yapılmıştı. Bizlerle ilgilenecek olan ve birlik komutanı görevini üstlenmiş olan bir üsteğmen –adını hatırlamıyorum, belki de hatırlamak istemediğimdendir– ufak bir "hoş geldiniz" konuşması yapmış ve birlik ve lojmanlarımız hakkında ufak bazı bilgileri bizlerle paylaşmıştı. Oldukça yakışıklı, bizlerle samimi bir yaklaşım içindeydi.

Daha sonra hepimiz bizlere tahsis edilmiş yatakhaneye gitmiş, yatacağımız yatakların yanındaki dolaplara elbiselerimizi ve eşyalarımızı yerleştirmiştik.

Bir sonraki toplantıda ise tüm teçhizatımız ve askerî giyim eşyalarımız zimmetlenerek teslim edilmişti. Ertesi sabah da beden eğitimi saatinden sonra eğitim programına göre faaliyet başlamıştı. Birkaç gün içinde etrafa ve birliğe alışmış, şevkle ve keyifle talim ve eğitimi sürdürür olmuştuk.

Öğrenci bölüğündeki arkadaşlık had safhadaydı. Ankara'da oluşan samimiyet, burada daha da artmıştı. Hele yemekhanedeki gırgırın tadına doyulmazdı.

Üniversiteden arkadaşlarım Kasımpaşalı Cevat Sezgin, güreşçi Metin Abi, Salih Hikmet Zihna ve Mustafa Abi de bizim Kartal'daki birlikteydi. Bu durumdan son derece memnundum. Tek eksikim Ankara'dan gırgır ikizim "Miki" Alev Tekdur'un bizimle birlikte olmamasıydı. Üsteğmen, disiplin kurallarında taviz vermeden bizlerle yakinen ilgileniyor, tam bir arkadaş gibi davranıyordu. Birlik içindeki "Sinek" lakabımı o da benimsemiş ve bana diğer arkadaşlarım gibi lakabımla hitap ediyordu. Beden eğitimi esnasında bize yol gösterici olarak Metin Abi'yi görevlendirmişti. Lisanslı sporcu olduğundan ve hepimizin saygı ve sevgiyle yaklaştığımız bir kişiliği haiz olduğundan, bu görevi ona vermişti. Bizler de bu durumdan son derece memnunduk. Büyük bir yemekhanemiz vardı ancak yemekler pek iyi değildi; son derece yağlı pişiriliyordu. "Asker ocağı" deyip ne çıkıyorsa yiyor, mideye indiriyordum. Her gün etli yemek veriyorlardı. Öğle ve akşam yemeklerinin düşük kalitesine karşın sabah kahvaltılarımız güzel ve zengindi. Ankara'da yediğimiz yemeklere karşın buradaki etli yemekler maalesef oldukça lezzetsizdi. Mukayese bile kabul etmezdi. Orası mükemmeldi.

Ankara'da atış talimlerimizi yerli malı Kırıkkale tüfekleriyle yapmıştık. Burada bize verilmiş olanlar ise M-1 piyade tüfekleriydi. Son derece gelişmiş silahlardı. Nişangâhları, nokta atışı yapabilecek

kapasitedeydiler. Güya Kore Savaşı'nda kullanılmış olan silahlar-mış. Eğitim gördüğümüz tanklar ise M-24 denilen hafif, avcı ta-bir edilen hareketli ve süratli tanklarla M-47 denilen ağır ve güçlü tanklardı. M-47'nin karmaşık bir çalıştırma ve hedef görme sistemi vardı. Ancak heybetli bir görüntüye sahiptiler. Eğitimimiz bayağı enteresan ve güzel geçiyordu. Haftada bir iki kez eğitim mesaisi sonrasında, yakın bazı arkadaşlarımla yürüyerek Yakacık'a gidiyor, orada gönlümüzce yemek yiyip eğleniyor ve yatma saatlerinde bir-liğe geri dönüyorduk. Birlikten ayrılmak aslında yasaktı ama üs-teğmen bu kaçamaklarımıza göz yumuyordu. Bundan dolayı hiçbir olumsuzlukla karşılaşmamıştık.

Öğrenci birliğimizin tek gayrimüslimi bendim. Ankara'daki Albert Behar ve Bülent Eskinazım başka yerlere kura çektiklerinden, Musevi olarak bir ben kalmıştım.

Cumartesi öğleden sonra, İstanbullu olduğumdan evime gidebiliyor, hafta sonunu arkadaşlarımla ve ailemle geçirebiliyordum. Pazar ak-şamüstüne yakın saatlerde de birliğime dönüyordum. Bu da benim için son derece güzel bir olaydı.

- Cızzzz!

Günlerim bu minvalde geçip giderken, bir gün üsteğmen; "Rifat, bilmiyordum, sen Musevi imişsin öyle mi?" demişti. "Evet üsteğ-menim ben bir Türk Musevi'siyim" diye cevap vermiştim.

Sesi bir tuhaftı, bana her zaman hitap ederken takındığı sevgi dolu ve samimi bakışından eser yoktu. "Sinek" diye hitap etmemiş, adımı söylemişti. Sonunda "Tamam Rifat gidebilirsin" deyince, "Sağ olun üsteğmenim" deyip selam verip ayrılmıştım yanından.

Son derece rahatsızlık duymuştum bu davranışından ama "herhalde şahsi bir huzursuzluğu var" diye düşünmüş, üstünde durmamıştım.

Hafta sonunu geçirmek için eve gitmiş ve güzel iki günden sonra birliğe geri dönmüştüm. Döndükten sonraki günlerde üsteğmenin

bana davranışları son derece değişmişti. Benimle sadece gerektiğinde konuşuyor ve son derece soğuk davranıyordu. Hep adımla hitap ediyor, "Sinek" lakabımı hiç kullanmıyordu. İfade bir azarlıyor ve ters davranıyordu. Buna çok üzüldüğü ancak haddimi aşmış niye böyle davrandığını sormuyor, sormayıyordum.

Bendeki bu durgunluğu ve keyifsizliği yakın arkadaşlarım da görüyor, bir türlü değerlendiremiyorlardı. Üsteğmenin bana karşı davranışlarına da akılları bir türlü yatmıyordu. Ancak bana da bir şey söylemiyorlardı. Bölükteki "Sinek" gitmiş; dalgın, keyifsiz, afacanlıktan uzak başka biri gelmişti sanki. Bir akşamüstü eğitim sonrası dinlenmekteyken yanıma Metin abi geldi.

"Sinek sende bir tuhafılık var oğlum. Nedir bu halin bir derdin varsa söyle de çaresine bakalım."

"Yok Metin abi, bir şey yok."

"Üsteğmenin de sana karşı davranışları çok değişti. Bir haylazlık mı, bir yamuk mu yaptın yoksa?!"

"Metin Abi hiç öyle bir şey bekler misin benden? Hiçbir disiplinsizlik, hiçbir terbiyesizlik yapacak bir hal var mı bende? Beni tanıyor-sun yıllardır, hiç öyle bir şey yapacak adam mıyım ben?"

"Değilsin ama bir şey var oğlum sende, bir tuhafılık var. Üsteğmen de sana boyuna bozuk atıyor. Nedir, nedendir bir türlü akıl erdire-medik."

"Yok abiciğim, bir şey yok. Size öyle geliyor."

"Öyle olsun Sinek. Yok diyorsan yoktur."

Sonra da oradan buradan sohbete daldık. Bir daha üstelememiştik.

Birkaç gün sonra bir sabah çok kötü uyanmıştım. Midem fena halde ağrıyor, karın kısmımda kramplar hissediyordum. Yine de beden eğitimi giysilerimi giymiş, sabah koşusu için arsaya gitmişim. Koşuya başladıktan bir-iki dakika sonra ağrılar çoğalmış, tahammül edilemez duruma gelmişti. Metin abiye,

"Pehlivan ben bayağı kötüyüm, değil koşmak yürüyecek halim yok. Bana müsaade et de şu çayırılıkta biraz dinleneyim."

"Tamam Sinek, dert etme, otur iyice dinlen. Bu halinde beden eğitimi hareketlerini de yapamazsın. Otur şuralarda, benden izinlisin."

"Sağ ol Metin Pehlivan."

Oturalı beş-altı dakika olmuştu ki üsteğmen sahaya geldi. İdmanda olmayıp oturduğumu görünce,

"Ne oldu? Sen niye koşmuyorsun?"

Ayağa kalkarak,

"Çok kötü ağrılarım var, koşamıyorum üsteğmenim. Metin abiden izin aldım, onun için oturuyorum."

"Olmaz böyle şey. Ne izni, ne oturması, doğru koşuya katıl marş marş!"

"Baş üstüne komutanım."

O durumda mecburen koşup diğer arkadaşların yanına varmıştım ki Metin abi, "Oğlum ne geldin yanımıza. Bu halde idman olur mu? Git otur" deyince, üsteğmeni gösterip "İdmana dönmemi emretti" dedim. Koşu turu tamamlanırken Metin abi üsteğmenin yanına gelip selamı çaktıktan sonra, "Üsteğmenim, Sinek bugün hasta, koşacak ve idman yapacak durumda değil, ona ben izin verdim" diye son derece kararlı bir sesle konuşmuştu. Üsteğmen biraz bozulur gibi olmuş ama Metin abinin kararlı duruşu karşısında geri adım atmak zorunda kalmıştı. "Tamam Metin, sen izin verdikten sonra mesele yok. Söyle gidip koğuştaki dinlensin" deyip yanımızdan ayrılmıştı.

Ben koğuşa girip yatağa uzanır uzanmaz, ağrıyı mağrıyı unutmuş, hırısından ağlama krizine girmiştim. Sinirimden yatağı, ranzayı tekmelemeye başlamış; hem ağlıyor, hem de bağırıp çağırıyordum. Allah'tan etrafta kimse yoktu. Kendim pişirip kendim yiyordum hırısını.

Aradan kısa bir süre geçtikten sonra arkadaşlar derslere girmek üzere üstlerini giymek için yatakhaneye gelmişlerdi. Ben biraz yatışmış, ancak fena halde ağlıyordum. Hepsi birden başıma üşüşmüşlerdi.

Bölüğün arasından bir anda Cevat, Salih, Metin abi ve aramızdaki en yaşlı öğrenci olan Mustafa abi öne çıkıp yanıma gelmişlerdi. Herkes giyinip çıktıktan sonra sorgulama başlamıştı. Hep bir ağızdan, "Oğlum Sinek ne oluyor? Nedir bu halin? Konuşsana. Konuşmayacak mısın hâlâ? Biz arkadaşın, bizler asker ocağındaki kardeşlerin değil miyiz?" dediler.

Mustafa abi bir taraftan saçımı okşarken diğer eliyle bir bardak su verip içmemi istemişti.

Mustafa abi bölükte her zaman ciddiyetini koruyan, bize hep biraz mesafeli duran biriydi. Bizlere göre bayağı ileri yaşıydı. Hatta bölükte MİT'ten biri olduğuna dair bir şehir efsanesi oluşmuştu. Her yedek subay öğrenci birliğinde MİT'ten birinin görevlendirildiği söylenir dururdu. Mustafa abinin de böyle bir görevli olduğuna dair sanki bir fikir mutabakatı oluşmuştu.

"Arkadaşlar, ben şimdi revire gidip kendimi bir muayene ettirip bir günlük istirahat raporu almak istiyorum. Eğitimden döndükten sonra konuşuruz. Hele bir kendime geleyim" diyerek yanlarından ayrılıp revire yürümüşüm. Onlar da günlük eğitim için dershanenin yolunu tutmuşlardı. Revirde muayeneden sonra doktor bir-iki hap verip onları kullanmamı ve akşama kadar istirahat etmemi söylemiş, rapor kâğıdımı da elime vermişti.

Akşama kadar yatakhane de istirahat etmiştim. Öğle yemeğimi yemek üzere yemekhaneye uğradığımda, arkadaşlarımla merakını gidermek için doktorun ilaç ve istirahat verdiğini söylemiş, kendimi daha iyi hissettiğimi, merak edilecek bir şeyim olmadığını ifade ederek bir tabak çorba içip tekrar yatakhaneye dönmüştüm. Geçirdiğim stresten olsa gerek, uzandıktan kısa bir süre sonra uykuya dalmıştım.

Uyandığımda kendimi oldukça iyi hissediyordum. Mide ağrı ve kramplarım geçmişti. Kullandığım ilaçlar etkisini göstermişti herhalde, bayağı iyiydim. Kısa bir süre sonra da eğitim saati dolmuş, adaylar gruplar halinde dönmeye başlamışlardı. Yatakhaneye gidenlerin hepsi hatırımı soruyor, iyi olduğumu gördüklerinde de "geçmiş olsun" diyerek üstlerini başlarını değiştiriyorlardı. Cevat, Metin, Salih ve Mustafa da iyi durumumu görüp bayağı memnun olmuşlardı. Bu arada ben de giyinmişim. Dördü birden, "Haydi dışarıya çıkalım da biraz sohbet edelim. Anlat bakalım derdin neymiş" diyerek koluma girip beni de ağaçlıklı bahçeye doğru götürmüşlerdi. Hemen söze girdim:

"Bakın çocuklar olayda benim hiçbir hatam yok. Üsteğmenin bana ne kadar iyi davrandığını, benimle nasıl şakalaştığını biliyorsunuz. Onunla aramın ne kadar iyi, hatta hepinizden de fazla bir hukukumuzun olduğunun sanırım farkındasınız. Ancak ne olduysa, her nasılsa, benim Yahudi olduğumu öğrendikten sonra oldu. Sanırım bu herif o güne kadar adım ve soyadımdan dolayı benim Müslüman olduğumu sanıyordu. Yahudi olduğumu öğrendiğinde nevre dönmüş, tipik bir antisemit duyguya kapılmıştı. Bu tip saplantıları olan insanların davranış biçimleri böyle tipiktir. Hiçbir geçerli nedenleri yoktur fakat içten gelen bir Yahudi düşmanlığına sahiptirler. Bunun için de Yahudileri düşman görür ve böyle tacizkâr davranışlara girerler. Bütün mesele budur. Bana olan davranışlarının birdenbire 180 derece olumsuz bir şekle dönüşmesinin tek sebebi budur. Ben ne kadar Türk olarak hissedersen de bu tipler asla beni bir Türk olarak düşünemezler. Tüm dünyada da bu antisemit sapık düşünce tarzı vardır ve değişmez.

Ben on sekiz sene Kasımpaşa'da yaşadım, halen de yaşıyorum. Bu süre zarfında ne sokağımızda ne de mahallemizde böyle bir düşünce ve davranışa rastlamadım. İlk kez başıma gelen böyle bir olaya, bunun için büyük tepki gösterdim ve kahroldum. Beni üniversiteden, Ankara Tank Okulu'ndaki günlerimizden sanırım tanıdınız. Bir Müslüman Türk'ten hiçbir farkım var mı? Türklüğümde bir eksiklik

gördünüz mü? Herhalde cevabınız 'hayır'dır. Ancak bu antisemit kafalılar böyle düşünmezler, hatta düşünemezler. İşte bütün problem buradadır ve benim başıma gelen de tamamı tamamına bu sapık kafa yapısındanadır."

Konuşmamı bitirmiştım. Metin duruşuma karşın gözlerimden akan yaşlara mani olamıyordum. Sözümü bitirdiğimde, dördü birden bana sarılmışlardı. Onlar da duygulanmıştı ama bu duygu değişik şekillerde yüz ifadelerine yansımıştı. Kasımpaşalı Cevat'ın yüzünde büyük bir kızgınlık ifadesi vardı. Pehlivan Metin abi ise o koca gövdesiyle bağdaştırılamayacak duygusal bir yüz ifadesine bürünmüştü; hani dokunsalar ağlayacak bir haldeydi. Hukukçu Salih Zihna ise bu açıklamama hayret etmiş, böyle bir şeyin nasıl olabileceğine dair sanki bir neden arıyormuş tavrındaydı. Mustafa abi ise her zamanki vakur haliyle başını iki yana sallayıp duruyordu. Olayı kabullenememiş gibiydi. Arada ilk parlayan Yüksek Ticaret'ten sınıf arkadaşım Cevat Sezgin oldu. Kasımpaşa ağzıyla, "Olmaz len, böyle boktan şey! Yedirmeyiz ulan seni! Ben şimdi gidip konuşacağım üsteğmenle" dedi. "Dur bakalım" dedi Salih, "Bu iş böyle hırsla çözülmez. Hep beraber yarın sabah gideriz üsteğmenin yanına, sükûnetle konuşuruz." "Doğru" dedi Metin abi, "Beyler ben de sizlerle geleyim, makul bir şekilde konuşur, olayı çözeriz. Hadi bakalım şimdi keyfimize bakalım." Cevat halen tepkiliydi, "Makul falan olur mu be?! Sinek'i yedirir miyim ben bu herife?" Sesini yükseltmişti.

Mustafa abi yanına sokuldu, her zamanki sakin sesiyle, "Cevat, merak etme hiçbirimiz, hatta bölüğümüzdeki hiçbir arkadaş Rifat'ı yedirmez. O bizim kardeşimizdir. Ancak sakin olur öyle konuşursak olayı çözeriz ve mutlaka çözeceğiz. Haydi şimdi sen de sakinleş bakalım." dedi. "Tamam Mustafa abi, sen daha iyi bilirsin" diye cevap verdi Cevat. "Haydi gelin hep beraber biraz dolaşalım."

Dedikleri gibi yaptılar. Ertesi gün müsait bir saatte üsteğmenin odasına konuşmaya gittiler. Konuşmadan sonra bir fırsatını bulup yanıma gelen Cevat,

"Sinek, tamamdır, konuştuk, herif yelkenleri suya indirdi. Önce 'hık mık' etti ama Mustafa abi öyle bir konuştu ki hayret ettik. Üsteğmen bir anda sus pus oldu. Helal olsun Mustafa'ya".

"Sağ olun arkadaşlar, sağ ol Cevat. Sizler gibi Türkler varken bizler gibilere hiçbir şey olmaz evel Allah. Elbet bir gün bu düşünceler galip gelecek; dünya böyle aykırı kafalardan kurtulacaktır."

O gün arkadaşlarımla üsteğmen arasındaki konuşmanın cereyan şeklini ne ben sordum ne de onlar anlattı. Ama anladığım kadarıyla bayağı dik durmuşlar ve üsteğmene geri adım attırmışlardı.

Moralim düzelmişti. O gün eğitim bittikten sonra yine muzır Sinek geri dönmüş, herkesle şakalaşır haline dönmüştü. Ertesi gün üsteğmen yanıma geldi, "Sinek yahu sen beni yanlış anlamışsın, gel toka-laşalım bu soğukluk bitsin" diyerek elini uzatmıştı. Selamı çaktıktan sonra "Tamam üsteğmenim, sağ ol!" dedim. "Yahu Sinek bir hafta sonu Beyoğlu'nda pasaja, bir bira içmeye ne dersin?"

Pasaj en çok sevdiğim birahanelerin bulunduğu tarihi bir mekândı. Sık sık ya tek olarak ya da arkadaşlarla gider, keyfini çıkarırdım. Ancak üsteğmenle asla!

"Sağ ol üsteğmenim, oralarda pek bezim yoktur ama inşallah bir gün gideriz" dedim. Tabii ki hiçbir zaman böyle bir buluşma ve yemek olmadı ve zaten olamazdı.

Hafta sonu eve döndüğümde olayı Avukat Perihan'a anlatmıştım. Ağzı arada bir bozulurdu Perihan ablanın. Köpürmüş bir halde,

"Vay dangalak! Nasıl yapar ulan böyle bir şeyi bir insan?! Üstelik de bir subay?!"

"Abla hatırlar mısın, sen beni bir yıl kadar önce uyarmıştın. Başıma aynı olay geldi bu hafta. 'Sen dik dur' demiştin ama dik duramadım, ses çıkaramadım. Askerdeydim ve karşımdaki bir subaydı."

"Olsun kardeşim, sen dik duramazdın, haklısın ama o dört arkadaşın aslanlar gibi dik durdular ya, seni yedirmediler ya o herife,

helal olsun onlara. İşte onlar tam birer Türk insanı, aynı bizim gibi, aynı ülkemizdeki birçok insan gibi ayrımcısız, tam adam gibi adam. Bizler olduğumuz sürece bu ülkede yaşayan hiçbir gayrimüslim bir zarar göreceğini düşünmesin. Bizler için dili, dini ne olursa olsun Türk gibi düşünen, Türk gibi hisseden her vatandaş Türk'tür. Bunu böyle bilesin."

Avukat Perihan'ın bazı huysuz tarafları olsa da onu sever ve sayardım. O gün hayranlığım ve saygım çok daha artmıştı; çok daha fazla takdir etmiştim onu.

Mahallede hiç kimseye ve aileme bu olayı anlatmamış, hiçbir şey söylememiştim.

"Abla yalnız ikimizin arasında kalsın. Annem ve babamın bu olaydan haberleri yok. Üzülmelerini istemedim."

"Tamam Rifat'çıgım merak etme, unuttum bile" deyip göz kırpmıştı.

"Sağ ol abla, çok teşekkür ederim."

Birlikte, bu olaydan sonra diğer öğrencilerin de üsteğmene karşı tavırları oldukça değişmişti. Eski şakalaşmalar ve yakın ilgi yerini ast-üst ilişkisine, ciddi ve disiplinli bir duruma bırakmıştı. Onlar da bana yaptığı ayrımcı davranıştan dolayı üsteğmenle sadece görev icabı, gerektiği kadar iletişim kuruyorlardı.

Ben bir taraftan da dönem sonu çeşitli sınavlara katılmak için derslere çalışıyor; değişik dershanelerde silah, motor, tank eğitimi hakkında tatbiki programlar da azami dikkati sarf ediyor ve asteğmen rütbesini takmak için elimden geleni yapıyordum.

Nihayet eğitim dönemi bitmiş, sınavlara girmeye başlamıştık. Sınavlar bittiğinde ise sevindirici bir neticeye ulaşmıştım. 49. dönem tank yedek subay adayları arasında en iyi notu alan Nur Osman Yalman'ın (hâlihazırda Amerika'daki bir üniversitede profesör ve Galatasaray Kulübü'nün eski başkanlarından Alp Yalman'ın kardeşi) peşinden en iyi ikinci notu alarak dönem ikincisi olmuşum.

- Asteğmen Oluyorum

15 Haziran 1959'da Kâğıthane'deki istihkâm birliğinde gerçekleştirilen diploma töreninde kütüğe amblemi çakan Nur'un yanındaki diğer iki kişinin arasında olmaktan büyük onur duymuştum. Artık asteğmen olmuştum. Tayin kuraları ise gıyabımızda Ankara'da çekilmişti. Benim adıma kurayı çeken, kim olduğunu bilmediğim bir arkadaşım, Babaeski'deki Birinci Zırhlı Tugay'ı tayin yerim olarak belirlemişti. Babaeski, o zamanki trafik şartlarında İstanbul'a iki saatlik bir otobüs seyahati mesafesindeydi. Bu tayin, ailece hepimizi çok sevindirmişti. Kartal-Maltepe'deki komutanlarımız ve askerî öğretmenlerimizle vedalaştıktan sonra hepimiz asteğmen olarak görev alacağımız birliklere intikal etmek üzere zimmetimizdeki tüm teçhizatı teslim edip evlerimize dağılmıştık.

- Babaeski Birinci Zırhlı Tugay'a Tayin Oluyorum

Yedek subay öğrenciliğinin bitmesini müteakip Babaeski'deki yeni birliğime katılmadan önceki izin süremi en iyi şekilde değerlendirmeye çalışıyor, zamanımı mahalledeki ve mahalle dışındaki arkadaşlarımla gezip tozarak, eğlenerek geçiriyordum. İzin sürem dolmadan iki-üç gün önce ise otobüse binip Babaeski'ye gitmiştim. Maksadım, göreve başlamadan evvel ilçeyi gezmek, tanımak ve askerlik süresince kalabileceğim bir yer bulmaktı. Babaeski, küçük ancak bayağı şirin bir yerdi. Ufak bir deresi ve alabildiğince yeşil alanları, ağaçlıkları vardı. Ufak bir araştırmadan sonra ana cadde üstündeki bir otelde kalmaya karar vermiştim. Adı Park Otel'di. Sahibi Sinan adında son derece sıcakkanlı bir delikanlıydı. Evli ve bir çocuk sahibiydi. Babası ile birlikte çalıştırıyorlardı oteli. Otelin yanında beyaz eşya satan bir de mağazaları vardı. Sinan otelle ilgilenirken, babası dükkânın başında dururdu. Her ikisi de son derece efendiydiler. Trakya'dan göç etmişler ve Babaeski'ye yerleşmişlerdi. Babaeski'de birkaç Musevi ailesi de yaşıyordu. Bunlardan biri olan Mösyö Yuda, bayağı yaşlı ve son derece tonton bir zattı. Bahçeli,

büyük bir evi vardı. Evinin bazı odalarını kiraya verir, geçimini o şekilde sağlardı.

Kiracılarının hemen hemen hepsi Babaeski'de askerliklerini yapan Musevi erler ve yedek subaylardı. Hepsi onu çok sever ve sayarlardı. O da gurbetteki bu askerlere bir baba şefkatiyle yaklaşıp, elinden gelen yardımı esirgemezdi. Askerler nezdindeki lakabı ise "Yuda Onbaşı"ydı. Arada bir gırgırına bir tadat yapar, içtimasına zamanında katılmayanları şaka yollu fırçalardı. Ben onun evinde kalmak yerine otelde kalmayı yeğlemiştim. Park Otel'de benden başka, Kıbrıslı bir asteğmen olan Çetin ile NATO görevlisi iki Amerikalı astsubay kiracı olarak kalıyorlardı. Çetin, Türkçesi oldukça bozuk fakat İngilizcesi mükemmel bir çocuktur. NATO'dan görevli tankçı yarbayın gezici tercümanlığını yapıyordu. Birinci Zırhlı Tugay'da yarbayın dışında üç yüzbaşı ve iki astsubay müşahit bulunuyordu. Ancak Çetin'in dışında benim gibi bir asteğmen olan Adanalı, Erdoğan adında bir arkadaş da bu gruba tercümanlık yapıyorlardı. Erdoğan otelde kalmazdı. Yanlış hatırlamıyorsam Babaeski'de kiraladığı bir evde kalıyordu.

Göreve başlayacağımız sabah, çiçeği burnunda birkaç asteğmen olan bizler tugaya gitmiş ve görev almak üzere tugayın tank taburlarının kurmay başkanı Binbaşı Ali Yangın'ın odasına girmiştik. Binbaşı son derece yakışıklı, kültürlü ve insancıl bir subaydı. Selamımızı aldıktan sonra hepimizin tek tek elini sıkışmış ve "hoş geldiniz" diyerek tugay ve tank birliği hakkında kısa bir bilgilendirme konuşması yapmıştı. Konuşmadan sonra ise görev taksimi yaparak nerelerde komutanlık yapacağımızı bildirmişti. Ben, tugayın Birinci Tank Taburu'nun Birinci Bölüğü'nün Birinci Takım'ında eğitim subayı olarak görev yapacaktım. Bir eğitim subayının ihtiyacı olan askerî bilgileri içeren kitapçıkları vermiş ve başarılar dileyerek bizleri yolcu etmişti. Birinci Tank Bölüğü'nün subayı Yüzbaşı Feridun Yüksel'in odasına yönlendirmişti bizleri. Diğer bölüklerde görev yapacak olan diğer asteğmenler de kendi bölük kumandanlarının yanına gitmişlerdi. Feridun Yüzbaşı çok iyi bir asker olmasına

karşın oldukça asabi ve tez canlı bir subaydı. Zor biri olduğunu söylemişlerse de ilk tanışmamızda pek öyle bir intiba edinmemiştim. Sert görünmesine karşın oldukça duygusal biri gibi gelmişti bana. Sonradan öğrendiğime ve ileriki zamanlarda bizzat şahit olduğuma göre, askerlik mesleğini son derece seven bir insandı. Birkaç kez kurmaylık sınavına girmesine rağmen hiçbir seferinde gerekli puanı alamamış ve bir türlü kurmay olamamıştı. Asabiyetinin, biraz da bundan kaynaklandığı fikri vardı diğer tabur subayları ve astsubayları arasında. Neticede baz olarak iyi bir insandı.

Göreve başladıktan bir müddet sonra gerek yüzbaşım, gerekse bölüğümün diğer rütbeli subaylarıyla çok güzel ilişkiler kurmuştum. Birlikte ast-üst ilişkisinin dışında, görev dışında çok güzel ilişkilerim oluşmuştu. Birkaç gün sonra otele, o da benim gibi yeni asteğmenlerden İrfan Türkkuşu adlı bir arkadaş yerleşmişti. Eskişehirli bir çocuktü. Orduevinin mutfak sorumlusu olarak görevlendirilmişti. Son derece konuşkan ve sempattı. Çok iyi bir arkadaşlık kurmuştuk. Görev dışında zamanımızı beraber değerlendiriyor, yakın çevremizi beraber geziyorduk. Tercüman Erdoğan'la da oldukça samimiydik. Kıbrıslı Çetin, sanırım filoloji mezunuydu ve otelde bulunduğu zamanlarını İngilizce-Türkçe bir lügat hazırlamakla geçiriyordu.

Otel, akşamları son derece eğlenceliydi. Oturup müzik dinler, sohbet eder ve bayağı saraka yapardık. Amerikalı astsubaylar Bryan ve Harry de çoğu zaman sohbetlere katılır, hem viskilerini yudumlarlar, hem de neşemize neşe katarlardı.

Ben bu durumdan son derece memnundum. Zira her gece İngilizce konuşuyor ve dolayısıyla okul İngilizcemini oldukça geliştiriyordum. Hafta sonları ise cumartesi öğleden sonraları otobüse atladığım gibi eve gidiyor, cumartesi gecesini ve pazar gününün büyük bölümünü arkadaşlarımla ve ailemle geçirme fırsatı yakalıyordum.

Babaeski'ye gelirken valizime üniversitede dönem atlattığım parabanka ve mali matematik derslerine ait kitapları koymuştum. Bazı

akşamlar o kitapları okuyor ve kendimi imtihan dönemine hazırlamaya çalışıyordum. İstanbul'dayken şiir karaladığım not defterimi de yanıma almıştım. Kafamın sakin olduğu ya da kendimi duygusallığa kaptırdığım zamanlarda şiirler yazıyordum.

Tank eğitim subaylığı pek kolay bir dal değildi. Tank, bayağı karmaşık bir silahtı. Bilhassa tankı çalıştırmak için oldukça zorluk çekerdiler askerler. Zira marşa basmadan önce birkaç evreden geçilmesi gerekiyordu. Bazı Doğulu erler, bilhassa Kürt çocukları doğru dürüst Türkçe bilmiyorlardı. Türkçeyi iyi konuşan diğer Kürt çocuklarına tercümanlık yaptırmak zorunda kalıyordum. Yalnız bu da bazen yeterli olmuyordu. Zira Kürtçede değişik lehçeler vardı. Kurmanci, Zaza, Soran ve Gorani bu lehçelerin bazılarıydı. Bu bakımdan Kürt olmalarına rağmen bu lehçelerden dolayı bazı Kürt erler, diğerlerinin konuşmalarını anlayamıyorlardı. Bu da bayağı zorluk yaratıyordu eğitimde.

Benim takımımda Memduh Şeker adında bir er vardı ve onu birkaç kez tercüman olarak kullanmıştım. Çok sempatik, kara-kuru, zayıf bir çocuktü. Türkçeyi az çok biliyor ve gırtlğından çıkan tiz bir sesle konuşuyordu. Günlerden bir gün birliğe yeni erler gelmişti. Bir tanesi Türkçeyi hiç bilmiyordu. Bir bilgiyi öğretmek neredeyse imkânsız gibiydi. Memduh'u çağırmıştım yanıma, "Bak oğlum, bu acemi er Türkçeyi hiç bilmiyor, gel konuş bakalım" demiştim. Memduh bir iki dakika kadar konuşmaya çalıştıktan sonra bana dönüp o tiz sesiyle, "Teğmenim ben bu adamın konuştuğundan hiçbir şey anlamirem" demişti ve aramızda şu konuşma geçmişti:

"Nasıl olur oğlum? Kürt değil mi bu?"

"Kumandanım Kürt ama başka çeşit konuşuyor. Anlamirem."

"Tamam" deyip göndermiştim onu. Allah'tan ki bölükteki erlerden biri aynı lehçeyi konuşuyordu. Onu çağırıp konuşturmuş ve böylece anlaşılmıştım o çocukla. Akşam tadattan sonra Memduh'u çağırmıştım yanıma. Koşarak yanıma gelmiş, sert bir selam çaktıktan sonra,

sabah ilk işim tank şoförlerini toplayıp bu sıralı ve Türkçe yazılı etiketleri tanklardaki çalıştırma paneline yapıştırmak oldu. Beş tankın işi birkaç dakika içinde tamamlanmıştı. Çocukları toplayıp durumu izah ettim, çabucak kavradılar. Sırasıyla tankın içine sokup bir de tatbiki olarak anlattıktan sonra tek tek şoförlerden tankı çalıştırmalarını istedim. Tanka her giren şoför adayı er, çok kısa sürede sırayı ve Türkçe yazılı işlev notunu okuyarak marşa basıp tankı çalıştırabiliyordu. Olay çözülmüştü. Şoför erler de buna çok sevinmişlerdi.

Durumu yüzbaşıya anlatıp gelip bizzat görmesini rica etmiştim. Yüzbaşı Feridun derhal tank takımımın yanına gelmişti. Şoförlere sırayla tankın içine girip motoru çalıştırmalarını emrettim. Tanka girenler çok kısa sürede motoru çalıştırmıştı. Yüzbaşı da bu duruma çok sevinmişti. Bana dönüp, "Aferin asteğmen, şimdi de etiketlerden taburdaki tüm tanklar için hazırlaman gerek" deyince, "Yüzbaşım ben gidip takım subaylarına bu tercüme yazıları vereyim, onlar etiketleri hazırlayıversinler" dedim. "Tamam Sinek, öyle yapalım. Sen tercümeyi hazırlat, ben çoğalttırıp takım subaylarına dağıtır, etiket yapmalarını emrederim. Sen uğraşma, onlar da senin gibi yapsınlar" dedi ve öyle de oldu. Yüzbaşının emriyle bizim tank bölümündeki bütün tanklara bu etiketler yapıştırıldı. Böylece bölümümüzün tüm şoför adayları ve eğitim subayları zor bir probleminden kurtulmuş oldular. Taburdaki diğer tank bölükleri bu formatı yaptılar mı, yapmadılar mı hatırlamıyorum, ancak Yüzbaşı Feridun Yüksel durumu Kurmay Başkanı Binbaşı Ali Yangın'a anlatmıştı. Onun da bu işe akli yatmış ve tugaydaki tüm tank taburlarına bu talimatı vereceğini söylemişti. Bir ara beni gördüğünde beni yanına çağırmış, "Aferin Sinek, bu etiketleme olayını çok beğendim, iyi bir iş başarmışsın tebrik ederim" diyerek takdirini bildirmişti. Anlaşılan "Sinek" lakabım ona da ulaşmıştı.

Eğitim subaylığı dışında başka faaliyetlerde de bulunuyordum. İyi top oynadığımdan, tugayın futbol sorumlusu yüzbaşı, beni tugay futbol takımına almıştı. Arada bir antrenman yapıyor ve bazı hafta

sonları da yakın çevredeki amatör takımlarla maçlar yapıyorduk. Böylece futbol zevkimi de tatmin etmiş oluyordum.

Babaeski'ye gelişimden iki ay kadar sonra bir gün Kurmay Başkanımız Binbaşı Ali beni yanına çağırmıştı. Odasına girip selamımı çaktıktan sonra "Buyurun binbaşım!" dedim. "Otur şöyle Rifat" deyip makam masasının önündeki iskemleyi işaret etmişti. Oturdum.

"Rifat biliyorsun tugayımızda ABD Silahlı Kuvvetleri'nden görevli dört subay ve iki tane de astsubay var. Bizdeki tercüman sayısı iki. O bakımdan zorluk çekiyoruz. Çetin Teğmen senin iyi İngilizce bildiğini söyledi. Ben de senin tercümanlık yapabileceğini düşündüm. Ne dersin?"

"Binbaşım, ben o kadar iyi bilmem İngilizceyi. Kitaplardan tercüme yapacak durumum yok."

"Kitaplardan tercüme yapacak falan değilsin. Seni tankçı olan Yarbay Womack'ın yanına gezici tercüman olarak vereceğim. Biliyorsun onun şimdiki tercümanı Çetin tankçı değil, piyade teğmeni. Onu da başka bir Amerikan subayının yanına vereceğim. Hep yarbayla birlikte olacak, onun gideceği yerlere birlikte giderek bizim Türk subayları ile yapacağı konuşmalarda tercüman olacaksın, başka bir şey değil. Bu arada eğitim subaylığı yapmayacağından, gece birlik nöbetçi subaylığın da olmayacak. Bunlar cumartesi-pazar çalışmadıklarından, sen de cuma akşamından evine gidebilirsin. Fena bir iş sayılmaz değil mi?"

"Emredersiniz binbaşım!" deyip üstlenmiştim.

Binbaşım haklıydı, tercümanlık işinden bayağı zevk almaya başlamıştım. Bu sayede İngilizcemi de ilerletmeye fırsatım olmuştu. Astsubaylar bizim otelde kalırken tugay, dört Amerikalı subaya iyi döşenmiş yeni bir binayı lojman olarak tahsis etmişti. Erken uyanmak yoktu. Yarbay saat 10.00 sularında çalışmaya başlardı. Lojman, benim kaldığım otele çok yakındı. Aramızda beş dakikalık bir yürüme mesafesi vardı.

Sabah o saatlerde yarbayın lojmanına gider, o günlük programına göre nereye giderse ona refakat ederdim. Her gün değişik birliklere gidiyor, birçok yüksek rütbeli subayla tanışıyordum. İşim gereği değişik resepsiyonlarda, protokolde yer alıyordum. Binbaşı Ali Yangın'ın dediği gibi güzel ve keyif verici bir görevdi. İşimi seviyor ve zevk alıyordum.

Babaeski'nin kış ayları bayağı soğuk geçerdi. Böyle havalarda ve bilhassa karlı havalarda mutlak saatte lojmanına gittiğimde Yarbay Womack "Good morning Ralph (Rifat demek zor geldiğinden bana "Ralph" diye hitap ederdi). Dışarıda hava nasıl?" diye sorar, "Çok soğuk yarbayım" dediğimde de "Ben bu sabah çıkmayayım, sen de otele git, serbestsin" diyerek o gün çalışmayacağımızı belirtirdi. Ben de otele döner, kitaplarımı açar, sınav için çalışırdım. Sonra da kasabadaki yakın kahvelerden birine girer, oradaki insanlarla sohbet eder, akşama kadar vaktimi geçirirdim. Otelde birlikte kaldığım İrfan Asteğmen, ben tercüman olunca, "Ulan Sinek, ne kısmetli adamsın, gezip tozuyorsun, ne nöbet var, ne gece vardiyası. Üstelik omuzu kalabalıklarla hep berabersin, arkan kuvvetli. Cumartesileri sabahdan pırrr İstanbul. Gözümüz yok ama neyse..." deyip takılır dururdu. İrfan, Orduevi'nin mutfağından sorumlu asteğmen olmuştu. Sabahın erken saatlerinde kalkar, arabaya biner, mutfak için gerekli malzemeyi satın almak için çevre yörelere giderdi. Zor bir işti. Babaeski'ye ilk geldiğinde bayağı toplucaydı. Bu göreve başladığından beri kilo verip duruyordu. Nedenini sorduğumda, "Oğlum yemek yiyemiyorum. Yemek kokuları içinde olunca, insanın ne iştahı kalıyor, ne de yiyesi" diye cevap vermişti. Şaşırmıştım. Yemeğin en güzel çeşitleri pişerken bizim İrfan yiyemiyor, ha bire kilo veriyordu. "Adam çalıştığı yerin kıymetini bilmiyor" diye düşünmüştüm, tuhafıma gitmişti.

Tugayın piyade bölümünde ise İrfan Yay adında bir binbaşı vardı. Onunla da çok samimi olmuştuk. Orduevi'nde görevde olmadığım zamanlarda hep onunla sohbet ederdim. Sohbeti hoş, sempatik bir insandı.

Babaeski'ye ilk geldiğimde tugay kumandanı Tuğgeneral Yusuf Demirdağ'dı. Son derece disipline bağlı, disiplin babında hiç taviz vermeyen bir askerdı. Tam bir görev adamıydı. Tugaydaki lakabı "Yusuf Onbaşı"ydı. Sürekli birlikleri gezer, teftişler yapardı. Çoğu kez gece yarıları cipine atlar, gece nöbetlerinin bihakkın yapıldığına dair denetlemelerde bulunur, nöbetçi asker ve subaylarla bizzat görüşür ve beğenmediğinde görevli subay ve astsubayları sigaya çekerdi.

Ben tercümanlıkla görevlendirildiğim sıralarda Yusuf Paşa emekliye ayrılmış, Tuğgeneral Orhan Türkkan tugayın başına gelmişti. Orhan Paşa tam bir Batı vizyonlu, son derece kültürlüydü. Fransızca'yı anadili gibi konuşurdu. Zaten Fransız Harp Akademisi'nden mezun olmuş bir subaydı. Resepsiyonlarda Amerikalı subaylar ile birlikte ben de onun masasında yer alırdım. İngilizcesi de iyi olduğundan bana pek iş düşmez, sadece masadaki birkaç yüksek rütbeli subayla Albay Womack'ın yaptığı sohbetlerde tercümanlık yapardım.

Tugayımızda görevli Kıdemli Başçavuş Fuat (soyadını hatırlamıyorum) edebiyata ve tiyatro sanatına çok düşkün ve bu alanda çok bilgiliydi. Boş zamanlarda onunla konuşup bu alanlarda sohbet etmek bana büyük zevk verirdi. İyi arkadaştık. Bir gün bana bir tiyatro eseri yazmakta olduğunu ve kısa sürede bitireceğini söylemişti. Eserinin adı, "Kore'de Bir Türk Subayı" olacaktı. Paşadan izin alabilirse, oyununu Orduevi'nde sahneye koymak istiyordu. Bana oyunda başrol oynayıp oynamayacağımı sormuştu. Ben de paşadan izin alındığı takdirde zevkle rolü üstleneceğimi söylemiştim. Kısa bir süre sonra eserini tamamlamış ve Kurmay Başkanımız Ali Yangın'a durumu anlatmıştı. Binbaşı olayı çok olumlu karşılamış ve bu fikri, Türkkan Paşa'ya anlatacağını ifade etmişti. Birkaç gün içinde de Fuat Başçavuş'a müjdeyi vermiş ve bir an öne oyunu hazırlamasını söylemişti.

Fuat, hayali gerçekleşeceğinden dolayı çok mutlu olmuştu. Beni görür görmez durumu anlatmış ve üç-dört oyuncu bulacağını ve

provalara başlayabileceğimizi söylemişti. Diğer rolleri oynayabilecek dört astsubayı da bir-iki gün zarfında bulmuş ve provalara başlamıştık. Ben, Özdemir Teğmen rolünü üstlenmiştim. Fuat Başçavuş da yaşlı bir subayı canlandıracaktı oyunda. Güzel bir senaryosu vardı oyunun. Bir buçuk-iki ay zarfında provaları bitirmiş ve dört perdelik oyunun galasını 10 Şubat 1960'ta Orduevi'nde yapmıştık. Salon dopdoluydu. Gerek bizim tugaydan, gerekse Çorlu'daki 65. Tümen'den birçok üst rütbeli subay, eşleriyle birlikte oyunu seyretmeye gelmişlerdi.

Oyun çok beğenilmişti ve büyük alkış almıştık. İlk oyundan sonra eseri iki kez daha sahneye koymuştuk. Bu sefer gelenler arasında astsubaylar ve eşleri vardı. Son bir kez de oyunu Babaeski'de yaşayan sivil halkın karşısında oynamıştık. Babaeskililer de çok tutmuştu oyunu. Alkışlara cevaben perde üç-dört kez açılıp kapanmıştı.

Başçavuş Fuat, aramızda en çok sevinen kişiydi. Nasıl olmasın ki? Aylardır hazırladığı eserin sahneye konulmasıyla tüm hayallerinin gerçekleştiğini görmek onu son derece mutlu etmişti. Bana ve diğer rol alan arkadaşlarına defalarca teşekkür etmiş, hepimize gözyaşları içinde sarılmıştı. Tabii ki ben de çok mutluydum. Rolümü bayağı iyi oynamıştım. Çok enteresandır, oyunu takip eden günlerde piyesi seyretmiş olan bazı çocuklar beni caddede gördüklerinde "Özdemir Teğmen, Özdemir abi" diye sesleniyorlardı. Demek ki rolümle iyi özdeşleşmiştim.

Amerikalılar, oyunumdan dolayı hararetle tebrik etmişler ve Orhan Paşa da beni yanına çağırıp iltifat etmişti. Çok güzel bir deneyimdi.

- Güzel Bir Rastlantı - Rifat Sonsino Birliğimize Geliyor

İstanbul'a gittiğim zamanlarda sık sık liseden sınıf ve sıra arkadaşım Rifat Sonsino ile buluşurduk. Hukuk fakültesinden mezun olmuş ve yedek subay adayı olarak benden altı ay sonra ellinci dönemde aske-re gitmişti. Sınav sonrası o da tankçı olmaz mı?! Çok sevinmiştim.

Altı aylık eğitimi bitirdiğinde kura zamanı, "İnşallah Babaeski'yi çeker, buraya gelir, beraber askerlik yaparız" demiştim. "İnşallah Rifat, çok iyi olur" diye cevap vermişti.

Kura günü geldiğinde, torbadan Babaeski yazan kâğıdı çekince çok şaşırmış, çok da sevinmişti. Ara izin için İstanbul'a geldiğinde tekrar buluşmuştuk.

"Ne ağız varmış sende be Rifat, Babaeski'yi çektim. Senden korkulur vallahi" diyerek sevincini paylaşmıştı.

Babaeski onunla bir başka güzel olmuştu. Hemen bizim otelde ona bir oda ayırtmışım. Gelir gelmez de otele yerleştirmiştim. Hukuk mezunu olduğundan, tugayın askerî hapishanesinde hapishane müdürü olarak görevlendirilmişti.

Rifat çok güzel keman çalardı. Bazı akşamlar otelde toplandığımızda kemanını çıkarır, bize müzik ziyafeti çekerdi. Bazı hüzünlü parçalarda ben dalıp giderdim. Bunu fark etmişti Rifat. Bir akşam;

"Oğlum hayırdır, niye öyle dalıp gidiyorsun arada bir?"

"Yok yahu, sana öyle geliyor, daldığım falan yok."

"Rifat, ben senin ciğerini bilirim, var sende bir şey. Söyle de bilelim."

"Yok bir şey" ve "Rifat, vallahi bir şey yok" dedikçe iyice üstüme gelmeye başlamıştı. Sonunda anlatmak zorunda kalmışım.

"Benim bir kız arkadaşım vardı ya."

"Eee! Ne olmuş ona?"

"Bir başkasıyla nişanlanmış."

Rifat filozof tipli bir çocuktu.

"Üzüldüğün şeye bak! Nişanlanmışsa ne olmuş?!"

"....."

"Oğlum sana kız mı yok. Sende bu şeytan tüyü varken biri gitmişse onu gelir, haydi boş ver. Sevgilisinden ayrılan ne ilksin, ne de

sonuncusu olacaksın. Bırak bu düşünceleri de yaşamın tadını çıkar. Bak şiir de yazıyorsun, güzel şiirler bunlar. Derdini mısralara dök-meye devam et, bak nasıl rahatlayacaksın."

"Söylemesi kolay be Rifat! Zor geliyor zor!"

"Zor mor yok. Sen Rifat'sın. Üstelik de 'Sinek Rifat' diyorlar sana. Bir sürü çiçek var İstanbul'da, istediğin kadar kon çiçeklerin üstüne. Birini bırak, ötekini kokla tamam mı?"

"Tamam Rifat tamam, öyle yapmaya çalışacağım."

"Söz mü?"

"Söz Rifat söz."

Yine otelde toplandığımız gecelerden birinde bizlere keman çalar-ken aklına bir fikir geldi:

"Arkadaşlar, bizim Orduevi'nde orkestra yok. Gelin bir orkestra kuralım. Orkestrayı kuralım, Paşa'ya teklif sunarız, bakarsın kabul eder. Ne dersiniz ha?!"

Oteldekilerin hepsi bu fikre olumlu bakmıştı. Neden olmasındı?

"Bizim birlikte enstrüman çalan var mı?"

"Var. Bildiğim kadarıyla Erdoğan diye bir asteğmen var bateri çalan. Hüseyin diye bir asker de saksafon çalıyor. Bizim taburda da Dinçer adında bir asteğmen var, o da bağlama çalıyor" demiştim.

"O halde mesele yok. Bir keman, bir saksafon, bir de davul oldu mu mesele yok. Bağlamacı da orkestraya ayrı bir renk katar. Senin de sesin güzel, şantör olursun, olur biter. Al sana orkestra!"

"Tamam da bunu Orhan Paşa'ya nasıl söyleyeceğiz?"

"Senin Orhan Paşa'yla aran iyi değil mi? Amerikalılarla birlikte hep onun protokol masasında değil misin? Önce tercümanı oldu-ğün Amerikan subaylara açarsın mevzuyu, onların da desteğini alır-sın, sonra da bir gece masada teklifi Paşa'ya söylersin. Gördüğüm

kadarıyla Orhan Paşa, Batı'ya açık bir insan. Mutlaka kabul edecektir böyle bir teklifi. Önce birkaç gün beraber çalışıp uyumlu müzik çalışmaları yapalım, iyice piştikten sonra Paşa'ya açarsın durumu."

Dediklerimizi hemen fiiliyata dökmüştük. Boş zamanlarımızda otelde toplanıyor, provalar yapıyorduk. Saksafonist er için de ben Kurmay Binbaşı Ali Yangın'dan çalışma izni koparmıştım. Çalışmalara o da katılıyordu. Çok kısa bir sürede hafif Batı müziğinden sekiz-on parça hazırlamıştık. Onlar çalıyor, ben ise solistlik yapıyordum. Otelde kalan NATO'lu astsubaylar da provalarımızı izliyor ve her şarkı bitişinde alkışlayarak teşvik ediyorlardı. İyice hazır olduğumuza kanaat getirdikten sonra Paşa'ya durumu açmaya karar vermiştik. Amerikalı subaylar da teklifimizi olumlu karşılamışlar, destek vermişlerdi.

Bir akşam Orduevi'nde otururken Orhan Paşa'ya durumu açmıştım:

"Paşam Orduevi'mizde canlı müziğimiz yok. Biz birkaç arkadaş bir orkestra kurduk Rifat Asteğmen'le beraber. Müsaadeniz olursa cumartesi geceleri burada hafif Batı müziğinden birkaç eser çalabiliriz, canlı müzik yapmak istiyoruz."

Bir an yüzüme bakmış, düşünür duruma geçmişti. Masadaki diğer subaylar ve eşleri de teklife şaşırmışlardı ancak yüzlerinde gülümseme vardı. Paşa bir an düşündükten sonra,

"Olur asteğmen, olur da önce bir şartım var."

"Emredin Paşam."

"Bir gün Orduevi'nde ben ve birkaç subayım sizi dinleriz. Beğenilirsenez projeyi desteklerim. Böylece Orduevi güzel bir projeyle zenginleşir. Ama dediğim gibi, önce sizi bir dinleyelim. Gün için ben size haber göndereceğim, o gün gelir program yaparsınız."

"Baş üstüne Paşam."

Çok sevinmiştim. Masadaki, Paşa'nın eşi ile diğer subaylar ve eşleri de memnuniyetlerini belirtmişlerdi. Akşam otele döndüğümde

Rifat'a ve diğer arkadaşlara müjdeyi vermiştim. Ancak Paşa'nın şartını da belirtmiştim. Önce özel bir konser verecektik, çok iyi olmanız lazımdı.

Derken Orhan Paşa'dan haber gelmişti. Bir öğleden sonra Orduevi'nde bizi dinleyecekti. Belirtilen gün ve saatte Orduevi'ne gitmiş ve hazırlıklarımızı tamamlamıştık. Hoparlör ve teknik elektrik donanımımızı da Orduevi'nde görevli kimseler halletmişti.

Beş şarkılık bir sunu hazırlamıştık. "A Little Low", "Blue Moon", "Estorya de un Amor" "Twist Again" ve "One, Two, Three O'clock" adlı Rock and Roll parçalarını çalacaktık. Heyecanla Orhan Paşa'nın gelmesini beklemeye başlamıştık. Nihayet Paşa, birkaç subayla birlikte salona gelmişti. Benim tercümanlığını yaptığım Yarbay Womack ile yardımcısı Amerikalı yüzbaşı da (adını maalesef hatırlamıyorum) gelenler arasındaydı. Yarbay Womack genelde asık suratlıydı. Onun tepkisini de görmek istiyordum. Ancak yüzündeki hafif tebessümü görünce bayağı rahatlamıştım.

Davetliler yerlerine oturduktan sonra Paşa, "başlayabilirsiniz" anlamında bir işaret yapınca konsere başladık.

Orkestra parçaları çalıyor, ben de mikrofonun başına geçmiş şarkıları seslendiriyordum. Gözlerim sürekli Paşa'nın ve Yarbay Womack'ın üstündeydi. Sunumumuz 15-20 dakika sürmüştü ve finali Rock and Roll'la yapıyorduk. Son parça biter bitmez kuvvetli bir alkış almıştık. Çok şükür beğenilmişti. Yarbay Womack çok memnun kalmış, gülümseyerek alkışlıyordu. Konser sonunda Paşa yanımıza gelmiş; beni, Rifat'i ve diğer arkadaşları tebrik etmişti.

"Bu cumartesi akşamından itibaren Orduevi'nde sahne sizin. Yalnız beş parça yeterli olmaz, daha fazlasını yapın" deyince,

"Baş üstüne Paşam. Zaten 12-13 parça hazırladık. Bugün zamanınızı daha fazla meşgul etmemek için sadece beş parça sunduk. Cumartesileri hepsini okuyacağız."

"İyi iş çıkarmışsınız, tebrik ederim. Rifat senin de sesin bayağı iyiymiş. Artık bu sesi paraya çevirirsin" diyerek takılmıştı.

Paşa ayrıldıktan sonra hepimiz bayram yerine çevirmiştik salonu. Hayalleri gerçekleştirebilmiş olmanın mutluluğunu paylaşıyorduk.

O günden sonra her cumartesi Orduevi'nde canlı müzik yapıyor, hem biz eğleniyor, hem de subay ailelerini eğlendiriyorduk. Ben terhis olana kadar böyle devam etmiştik. Konsere cumartesi geceleri saat 21.00'de başlıyor, 22.00'ye bazen de 22.30'a kadar çalışıyorduk. Herkes mutluydu.

- Dünya Ne Kadar Küçükmüş

Askerlik günlerim rutin bir şekilde devam ediyordu. Bir ara birliğe "Mavi Melekler"in geleceği haberi duyuldu. "Mavi Melekler", hastanelerin kan ihtiyacını karşılamak üzere Kızılay tarafından kurulmuş bir teşkilattı. Bu teşkilat ülke çapında, tam teşkilatlandırılmış araçlarla dolaşüyor ve kan vermek isteyenlerin kanlarını alıyorlardı. Tabii ki askerî birlikler, onlar için çok değerli kaynaklardı. Bu gaye ile bizim tugayı da ziyaret etmişlerdi. Birlikleri gezerek erlerden ve diğer askerî rütbelilerden kan topluyorlardı. Bayağı kalabalıktilar. Babaeski'ye geldiklerinde bizim otelin boş olan iki odasını kiralamışlardı. Başhemşire ile üç Mavi Melek görevli hemşire, bizim otele yerleşmişlerdi. Akşam görevden döndüğümde başhemşire ve diğer üç hemşire lobide oturuyor, çay içiyorlardı. "Hoş geldiniz" diyerek her birinin elini sıkarken, hemşirelerden birinin beni dikkatle süzmekte olduğunu fark ettim. Ben de ona dikkatlice bakmaya başladım. Sanki tanıdık biriymi ama bir türlü çıkaramıyordum. Ben böyle kafamı kurcalarken kız bir anda,

"Asteğmenim sizin adınız ne?!"

"Rifat, Rifat Güller."

"Siz hiç Heybeliada'da bulundunuz mu?"

"Evet, çocukluğumda yazlığa hep Heybeli'ye giderdik."

"Şimdi bana iyice bakın bakalım, hatırlamaya çalışın. Siz Ada'dayken kuyuya düştünüz mü hiç?" der demez bir anda hatırlamıştım. Ayağa fırlayıp,

"Sen Şükran'sın. Şükrü'nün ablası. Postacının kızı Şükran'sın" diye bağırmıştım. O da ayağa fırlamış, bir anda sarmaş dolaş olmuştuk. Salondaki başhemşire, diğer hemşireler ve holde oturan bazı otel sakinleri bir anda "ne oluyor?" diye bizlere ve birbirlerine sorgulu gözlerle bakıyorlardı.

"Hanımlar, arkadaşlar, bu Şükran hemşire. Benim, sekiz yaşlarımda iken düştüğüm kuyudan sağ salım kurtulmamı sağlayan kızdır. Bugün burada bulunuyorsam sebebi bu hanımdır. Hayatımı ona borçluyum."

Ortalığı bir anda neşe kaplamıştı. Uzun uzun o Ada günlerini yâd etmiştik Şükran hemşireyle. Gece ise otelde bir müzik ziyafeti çekmiştik. Müthiş bir gece geçirmiştik.

Başhemşire:

"Astegmenim, madem hayatınızı Şükran'a borçlusunuz, o zaman sizden bir değil iki ünite kan alacağız."

"Ne demek hemşirem, iki değil isterseniz on iki ünite vereyim."

Ertesi gün sabah erkenden seyyar revire gidip kanımı vermiştim tabii. Ancak Şükran hemşire başka bir birlikte olduğundan onu görmemişim. Otelde bir gece daha kaldıktan sonra, yıllar sonra görüşmenin mutluluğu ve kısa sürede ayrılacağımızın hüznüyle vedalaşmıştık. İstanbul'da bir daha hiç görüşmek nasip olmamıştı kurtarıcı meleğimle.

O hafta sonu yine şehre gittiğimde, her zamanki gibi arkadaşlarımla buluşmuştum. Yine evlerin birinde danslı bir parti düzenlenmişti. Bir ara kız arkadaşlarımızdan biri elime bir davetiye vermişti. Açıp baktığımda nişanlanmış olan kız arkadaşımın düğün davetiyesi

olduğunu gördüm. Bir anda yüreğim darlanmıştı, "Hayırlı olsun. Allah mesut etsin" sözleri dökülmüştü ağzımdan.

Arkadaşlar, "Rifat hepimiz düğüne gideceğiz o gün. Sen de gelesin" diyerek ikaz ediyorlardı. Benimse hiç niyetim yoktu. Mazeretim de hazırды:

"Çocuklar çok isterdim ama maalesef gelemeyeceğim."

"Oğlum pazar gününe denk geliyor tarih baksana" demişti Niso.

"Tamam Nisocuğum da o pazar tugay takımıyla maç yapmaya gideceğiz Çorlu'ya. Gitmeye mecburum. O hafta İstanbul'a da gelemeyeceğim zaten."

Öyle deyince, daha fazla üstelememişlerdi.

Ben de bu olaydan sonra gönül defterimi de tamamen kapatmış oluyordum. Yapacak bir şey yoktu, bitmişti.

Asteğmenlik süremiz dolmuş, teğmenlik rütbemizi almıştık. Artık son altı ayı teğmen olarak geçirecektik. Asteğmen simgesini çıkarmış, apoletlerimize yıldızı takmıştık. Eh maaşımız da zamlanmıştı tabii.

Siyasi olarak ülkemiz kaynıyordu. Üniversitelerde öğrenciler sürekli protesto gösterileri düzenliyor, Demokrat Parti hükümetine ve Başbakan Adnan Menderes'e karşı yürüyüşler yapıyorlardı. Ülkede ve bilhassa İstanbul'da sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında devamlı çatışmalar yaşanıyordu. Hükümet ile Silahlı Kuvvetler arasında düşünce ayrılığı gittikçe belirginleşiyordu. Merhum Adnan Menderes'in bir konuşmasında, "Ben bu Ordu'yu astsubaylarla da idare ederim" demesi, Silahlı Kuvvetler'den büyük tepki almıştı. Benim terhisime çok az bir süre kalmıştı. Mayıs ayında terhis olmayı bekliyordum. Hatta arkadaşım Teğmen İrfan Türkkuşu hiç izin kullanmadığından Mayıs ayının ortalarına doğru terhis olmuş, belgelerini de benim alıp Eskişehir'deki adresine göndermemi rica etmişti.

Mayıs ayının sanırım 26'sıydı. Karargâha gitmiş ve arkadaşımın rica ettiği gibi terhis belgesini almıştım. Ancak o gün işlerimin yoğunluğu yüzünden belgeyi İrfan Teğmen'e postalayamamıştım. Derken bir gün sonra...

- 27 Mayıs İhtilali

27 Mayıs 1960 sabahı erken saatlerde askerî cipler Babaeski'de do-laşmaya ve tüm subay ve astsubayları evlerinden alarak karargâha götürmeye başlamışlardı. Bizim kaldığımız otele de gelmişler, beni ve otelde kalan diğer subayları da aynı şekilde alıp karargâha götürmüşlerdi.

Gece haberleri dinlemediğimizden hiçbirimizin olup bitenler hakkında en ufak bir bilgimiz yoktu.

Karargâh ana baba günü gibiydi. En ufak rütbeli astsubaylardan en yüksek rütbeli subaylara kadar herkes oradaydı. Bazılarının bilgisi olduğundan, Ordu'nun gece sabaha karşı idareye el koyduğunu öğrenmiştik. Nihayet tugay komutanımız Tuğgeneral Orhan Türkkan da karargâha gelmişti. Kalabalığa hitaben:

"Arkadaşlar, Türk Silahlı Kuvvetleri bu sabahtan itibaren ülke yönetimine el koymuştur. Bizler de 65. Tümen'e bağlı 1. Zırhlı Tugay olarak bu harekete desteğimizi vermiş bulunuyoruz. Hayırlı olsun." diyerek yanımızdan ayrılmış ve herkes görevlerinin başına dönmüştü. Herkesten bir yorum geliyordu. Hepimiz için büyük bir sürpriz olmuştu. O gün, tercümanlığını yaptığım Amerikalı yarbay da bana izin vermişti. Ben de otelime dönerek radyonun başına geçmiş, olayları takibe başlamıştım.

El koyma bildirisini Albay Alparslan Türkeş okuyor ve durumu açıklıyordu. Darbeyi Milli Birlik Komitesi yönetiyordu. Komitenin başında ise Orgeneral Cemal Gürsel vardı. Ancak en etkin isim, Alparslan Türkeş gibi duruyordu.

Tugayda ikinci bir emre kadar tüm izinlerin kaldırıldığına dair bir bildirisi yayınlanmıştı. Hiçbir asker, Babaeski'den ayrılamayacaktı. Yanılmıyorsam günlerden cumaydı.

O hercümercin içinde o gün postaneye gidip terhisten evvelki iznini kullanmakta olan İrfan Türkkuşu'nun terhis belgesini postalamayı unutmuştum.

Pazartesi sabahı Amerikan subayların lojmanına gitmeden önce ilk işim, postaneye gidip evrakı İrfan'a postalamak olmuştu. Ertesi gün içinde de iki-üç defa postaneye uğramış ve zarfın gönderilip gönderilmediğine dair sualler sormuş, en sonunda gönderildiğini öğrendikten sonra rahatlamıştım.

- Şaka Gibi Bir Cızzz... Yine Mi?

İhtilalden birkaç gün sonra otele bir cip geldi. Cipteki astsubay inip doğruca yanıma geldi.

"Teğmenim sizi Orduevi'nden istiyorlar, lütfen cipe buyurun."

"Hayırdır ne var ki?"

"Bilmiyorum teğmenim. Sadece sizi alıp Orduevi'ne götürmemi emrettiler."

Cipe binip Orduevi'ne girdim. İçeride birkaç tanıdık subayın dışında birçok tanımadığım, yüksek rütbeli subay yer almıştı. Bir de ne göreyim; aynı anda Rifat Sonsino ve Bülent Eskinazım da Orduevi'ne getirilmişlerdi. Onlar da endişeli bir şekilde bekliyorlardı. "Ne oluyor?" der gibi onlara bakmıştım. Her ikisi de omuzlarını kaldırıp "hiçbir fikrimiz yok" gibisinden mimiklerle cevap vermişlerdi. Bir anda kafamda bir şimşek çaktı. Üçümüz de Musevi asıllı subaylardık. Gözüm, bir anda Binbaşı İrfan Yay'a takıldı.

"Binbaşım hayırdır, ne oluyor?"

"Bilmiyorum Rifat ama galiba bir olay olmuş, tümenden soruşturma için gelmişler."

"Niye yalnız üç kişi? Niye yalnız Yahudi teğmenler?" diye asabi bir ifadeyle sordum.

"Vallahi onu bilmem ama dert etme, herhalde bir yanlışlık vardır bu işte, üzülme."

Derken odaya önce Bülent'i aldılar. Bülent, üç-beş dakika sonra heyecanlı ancak rahatlamış olarak odadan çıktı. Sonra Rifat Sonsino girdi odaya. Bu arada Bülent'e,

"Nedir? Ne olmuş?" dedim.

"Bilmiyorum. 'Şu gün şu saatlerde neredeydin?' diye sordular. Ben de 'erati hamama götürdüm' deyince 'çıkabilirsin' dediler."

Rifat'a da aynı suali sormuşlar, o da "bütün gün cezaevindeydim" diye cevaplamış.

Sıra bana geldiğinde, heyheylerim tepeme çıkmıştı. Yine bir ayrımcılıkla karşılaştığımı düşünüyor, için için köpürüyordum.

Sıra bana geldiğinde odaya girer girmez, daha onlar bana bir şey sormadan bir kurmay albaya, "Albayım nedir, ne olmuş? Niye yalnız biz üç gayrimüslim buradayız? Niye sadece biz Yahudiler" diye hırsla sormuştum selamımı çaktıktan sonra. Odadaki subaylar bu tepkim karşısında bir an şaşırmışlardı. Muhatap aldığım kurmay albaya, "Tedirgin olma, rahat ol teğmen. Sadece ufak bir soruşturma yapıyoruz" dedi. Ses tonu beni biraz rahatlatmıştı.

"Şu gün şu saatte neredeydin?"

"Babaeski'nin içindeydim. Amerikalı yarbay o gün çalışmaya-cağından bana izin vermişti. Ben de biraz otelde kalmış, biraz da Babaeski'de dolaşmıştım; boş saatlerimi değerlendirmiştim."

Başka bir şey hatırlamıyorum. Her zamanki gibi alelade bir gündü.

"Postaneye hiç uğradın mı teğmenim?"

"Evet bir-iki kez uğradım" deyince, manidar bir şekilde birbirlerine baktılar. Sanki gayelerine ulaşmış gibi bir havadaydılar.

"Ne işin vardı postanede?" dedikten sonra başka bir kurmay subay, bir dosyadan bir mektup çıkarıp bana doğru uzattı.

"Bu mektup senin mi?"

Mektuba üstünkörü bir göz attıktan sonra, "Ne bu mektup, ne de bu el yazısı bana ait değil kumandanım."

"O halde ne diye postaneye iki-üç kere gidip yolladığın mektubun gönderilip gönderilmediğini sorup durdun?"

"Efendim terhis olmadan önce iznini kullanan İrfan Türkkuşu adlı teğmen arkadaşımın terhis belgesini postalamıştım. O belgenin gönderildiğinden emin olmak için gitmiştim postaneye."

Böyle söylerken de cüzdanımdan, Allah'tan taahhütlü göndermiş olduğum mektubun teslim alındı belgesini çıkarıp ibraz etmiştim. Alıp bakınca doğru söylediğime ikna olmuşlardı. Hava oldukça yumuşamıştı.

"Peki teğmen gidebilirsin" deyip ekledi bir başka albay, "Hassasiyetini anlıyoruz ama emin ol ki üçünüzün de Musevi olmanız tamamen bir tesadüf eseri, olayla ilgili bir durumdu. Yoksa düşündüğün gibi bir neden yoktu" dedi.

Selamımı çakıp oradan ayrıldım. Çıkar çıkmaz da Binbaşı İrfan Yay yanıma gelerek o şakacı edasıyla, "Vay İngiliz Kemal!"³ diye takılınca, ona sarılarak başımı omzuna dayayıp hıçkırıklarla sarsılmaya başladım. Diğer tanıdık subaylar da yanıma gelmiş, beni sakinleştirmeye ve teselli etmeye başladılar. "Üzülme be Sinek" dedi Albay Yay, "senin Türkoğlu Türk olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu iş tamamen mektup olayıyla ilgiliydi. Hadi artık boş ver" diyerek omuzlarımdan sarsmış, moralimin düzelmesini sağlamıştı.

Olayın nedenini kısa bir süre sonra öğrenmiştim. İhtilalin akabinde Babaeski'deki bazı CHP'liler, Demokrat Partilileri taciz ediyorlardı.

3 İngiliz Kemal lakabıyla anılan kişi, Türk ajanı Ahmet Esat Tomruk'tur (1887-1966). Milli Mücadele sırasında Mustafa Kemal'e ve silah arkadaşlarına casusluk yapmıştı.

Tacize uğrayan vatandaşlardan biri de bu durumu, askeriye'ye şikâyet eden bir mektubu, biraz da Silahlı Kuvvetler'e tarizde bulunarak yazmış ve postalamıştı. Herhalde o günlerde mektuplar okunuyordu ki zarf açılmış ve tarizler asker tarafından hoş karşılanmamıştı. Yazanı bulmak için, postanede mektubu kimin verdiğine dair sorular sormuşlardı.

O günlerde postaneye kimlerin girip çıktığını öğrenmek için postanedeki bir memuru sorgulamışlardı. Memur bu nedenle bizleri de tanıdığından, bir Musevi teğmenin yazdığı mektubun gidip gitmediğini öğrenmek için birkaç kez kendisine sorduğunu söylemişti. İfadesi doğrultusunda da biz üç Musevi teğmeni sorgulamışlardı. Olay bu kadar basitti ve sorgulanmamızın nedenini bu ifade oluşturmuştu.

Ancak ben Kartal-Maltepe'deki ayrımcı üsteğmen olayını yaşamış olduğumdan, "Yine mi?" diye tavır koymuştum. Ama endişelerim boşunaymış, boşuna üzülmüştüm.

O günden sonra Babaeski'de "Sinek" lakabımın yanına bir de "İngiliz Kemal" lakabı eklenmişti taburumdaki subaylar tarafından.

Darbe sonrası, askerî tedbirler neticesinde öğrenci olayları sona ermişti. Bu arada iktidardaki siyasiler, başta Celal Bayar ve Adnan Menderes olmak üzere tutuklanmış ve yargıya intikal ettirilmişlerdi. Yargılama, özel askerî mahkemeler tarafından yapılacaktı. Bu meyan da yüzlerce kişi de tutuklanmıştı.

Kısa bir süre sonra durum normale dönmüş, bizler de haziran ayında terhis olmuştuk. Birlikte ve Babaeski'de vedalaşmalar hüzünlü olmuştu. Bir taraftan askerlik görevini bitirmenin sevinci yaşanırken, diğer yandan bir yıldır beraber olduklarımızdan ayrılmanın üzüntüsünü yaşıyorduk. Böylece vatanî görevimi, iki sıkıcı olay dışında, çok güzel geçirerek bitirmiştım. Mahalleye dönüşüm yine büyük bir sevinçle karşılanmıştı. Mahalleden Ferit de terhis olmuş, mahallemizin mutluluğuna mutluluk katmıştı. Askerliğim sırasında takıntılı derslerimden birini vermiştim, sıra ikinci derse gelmişti.

Bu zaman zarfında okulumuzun adı değişmiş ve "İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi" adını almıştı. Bu okulun mezuniyet süresi dört yıla çıkarılmıştı. Terhisimi müteakip kısa süre içinde sınav döneminde ikinci dersimden de imtihana girmiş ve geçer not alarak mezun olmuşum. Mezuniyet diplomamda "İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi" yazıyordu. Böylece arada askere gitmiş olmanın faydasını yaşamıştım ve neredeyse bir yıl kazancım olmuştu.

– 16 –

YASSIADA DURUŞMALARI – İDAMLAR ve PERİHAN ABLA'NIN SEVİNCİ

Ülkede askerî rejim devam ediyor ve Yassıada'daki yargılamalar sürüyordu. Hemen hemen her gece radyodan naklen yayınlanan yargılama safhalarını dinliyordum. Celal Bayar, savcıya kafa tutup dik dururken, Adnan Menderes son derece pasif bir tutum sergiliyordu. Bir yıldan biraz fazla süren yargılamalar sonunda karar açıklanmıştı.

Başbakan Adnan Menderes, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu idama mahkûm edilmişlerdi. Reisicumhur olan Celal Bayar ise yaşından dolayı idamdan kurtulmuş, müebbet hapse mahkûm edilmişti.

Kararın açıklanmasından sonra, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu 16 Eylül 1961'de, Başbakan Adnan Menderes ise bir gün sonra, 17 Eylül'de darağacında asılarak idam edilmişlerdi.

Dönemin İçişleri Bakanı Namık Gedik ise ihtilâlin hemen akabinde, nezarete tutulduğu Ankara Harp Okulu'nun üçüncü katındaki odanın penceresinden atlayarak intihar etmişti (30 Mayıs 1960). Böylece dosyasını kendi kapatmıştı.

Ülkede büyük bir huzursuzluk yaşanıyor ancak basında hiç kimse, bu olaya karşı yazmaya cesaret edemiyordu. Demokrat Parti sempatzanları son derece üzgündü, hiçbirinin ağzını bıçak açmıyordu. Saçma sapan bir yargılama süreci ve önyargılı bir kararla verilmiş olan bu cezalar, birçok aklıselim CHP'liler tarafından bile sindirilememişti.

İdam günü akşamüstü beni de son derece üzen ve sarsan bir olay yaşanmıştı sokağımızda. Son derece koyu bir CHP sempatzanı olan Avukat Perihan abla sokağa fırlamış, bağıra çağıra idam olayını ilan ediyor, çılgınca bir sevinç içinde sokakta göbek atıyordu. Afallamıştım. Bir insan nasıl olur da karıştı bile olsa başka bir insanın ölümüne, hele hele idamına bu kadar sevinir, bu kadar gayriinsanî duygular taşıyabilirdi? Sokağımızdaki diğer CHP sempatzanı komşular bile bu davranışı son derece yadırgamış ve ayıplamıştı. Üstelik bu kadın bir avukattı ve aydın sınıfı temsil ediyordu.

O günden sonra Perihan ablaya olan sevgi ve saygım büyük yara almıştı, çok soğumuştum ondan.

- 17 -

ÇALIŞMA HAYATIM - I

PAL TIRAŞ BIÇAKLARI FABRİKASI (1960-1974)

- İş Görüşmesine Gidiyorum

Artık askerliğini bitirmiştım ve üniversite mezunu olarak yaşamımda yeni bir ufka doğru açılma zamanım gelmişti. Kendimi son derece hafiflemiş hissediyor, büyük bir mutluluk duyuyordum. Yaz mevsiminin tadını yine Adalar'da çıkarıyordum. Ben bizim gruptaki, askerliğini bitiren son kişiydim. Yine erkekli-kızlı eğleniyor, günümüzü gün ediyorduk. Benim dışımda herkes artık işe atılmış, iş güç sahibi olmuştu. Yeni kız arkadaşlar edinmiş, hoş vakit geçiriyordum. Eski gönül acısı oldukça küllenmişti. Neşeli hayat beni çağırıyor, ben de bu çağrıya mükemmel bir şekilde cevap veriyordum. Arkadaşlarımdan bazıları babalarının işinde çalışmaya başlamışlardı. Bazıları ise babalarının koyduğu sermaye ile işyeri açmışlar ve patron olarak iş hayatına atılmışlardı. Benim öyle bir olanağım yoktu, başka birinin işinde çalışmak durumundaydım. Böyle bir işyeri için babam arayışa geçmişti. Ben de bir an evvel bir işe girip aileme katkıda bulunmak istiyordum.

Bir akşam babam eve geldiğinde, "Rifat yarın sabah Eminönü'nde Cam Ticaret A.Ş. firmasına gidip görüşeceksin" demişti.

Babam, Koç Holding üst düzey yöneticilerinden olan bir arkadaşına benim için konuşmuş, o da bu şirketi önererek kartvizitini vermişti. Bu kişinin adını maalesef hatırlamıyorum.

Cam Ticaret A.Ş. cam ithalatı ve satışıyla iştigal eden bir şirketti. O dönemin mümtaz ailelerinden "Sion"lara ait bir firmaydı. Orada Niso Sion'la görüşecektim.

Ertesi sabah giyinip kuşanarak şirkete gittim. Bay Niso Sion'la görüşeceğimi söyledim. Henüz gelmemişi. Yukarı çıkıp beklememi söylediler. Üst kata çıktığımda, sonradan oranın müdürü olduğunu öğrendiğim bir beyle karşılaştım.

"Buyurun kimi aradınız?"

"Bay Niso ile iş görüşmesi için geldim. Bay tarafından geliyorum."

"Bay Niso henüz gelmedi. Ancak şu an için personele ihtiyacımız yoktur."

O zaman toyluğumuz vardı, "Kendisiyle görüşmek istiyorum" diye ısrar edemedim. Müdür Hanri Amon'la merdivenlerden inerken yukarı çıkmakta olan bir zatla karşılaştık,

"Hayrola Hanri, kim bu arkadaş?"

"İş için gelmiş, ihtiyacımız yok dedim."

Şöyle bir baktıktan sonra,

"Benim ihtiyacım olabilir" diyerek beni odasına davet etti. Bu zat, 14 yıl boyunca patronluğumu yapacak olan İzak Derofo'ydi. Pal Sanayi ve Ticaret Ltd. Şirketi'nin ortaklarındandı. O şirkette, aynı zamanda Niso Sion da ortaktı.

Odasına girdikten sonra kimliğim, ailem ve tahsilimle ilgili birçok soru sordu. Sualleri cevapladıktan sonra,

"Biz Kâğıthane'de bir tıraş bıçağı fabrikası kuruyoruz. Fabrikanın başında ortaklarımızdan Bay Jak Sion olacaktır. Mösyö Jak, Bay Niso Sion'un kardeşidir. Seni onun yanına vermek istiyorum, ne dersin?"

"Neden olmasın İzak Bey. Ben iş arıyorum, eve katkıda bulunmak istiyorum. Tabii ki teklifinizi kabul ediyorum."

Bu arada beni onlara tavsiye eden kişinin de adını vermiş, kartvizitini göstermiştim. Kartı görünce iyice olumlu bakmaya başlamıştı bana.

"O halde ben ortaklarımla konuşayım, sen nihai görüşme için gün bana gel" demişti.

Teşekkür edip yanından ayrıldım.

Tanıdığım Bay Derofo son derece sakın, itimat telkin eden bir yapıya sahipti. Yine de "iş buldum" diyemedim kendi kendime, tam emin değildim. İkinci mülakattan ne çıkacağını bilemiyordum. Akşam olayı babama anlattığımda "Oğlum, keşke 'Bay Niso ile görüşeceğim" diye ısrar etseydin o müdüre" demişti. "Ama yine de diğer ortakla görüştüğün iyi oldu, inşallah görüşme müspet şekilde sonuçlanır" diye ilave etmişti.

Söylenen günde tekrar şirkete gittim. Bay Derofo odasında beni bekliyordu. "Gel oğlum, hoş geldin" diyerek masasının karşısındaki koltuğa oturmamı söyledi. Bir iki hoşbeşten sonra,

"Ortaklarımla konuştum, onlar da müspet karşıladılar, bizde işe başlayacaksınız."

"Teşekkür ederim efendim."

"Bak Rifat, iyi bir çocuğa benziyorsun. Üniversiteyi de bitirmişsin. Fabrika açılınca kadar burada benim yanımda çalışacaksın. Sana ayda 500 lira vereceğim. Bir deneyeceğiz, belki 500 lira etmezsin; belki de bu maaşın çok daha fazlasına değersin. Bunu zaman gösterecek. O zaman da para durumunu yeniden gözden geçireceğim. Hayırlı olsun. Yarın sabah saat dokuzda gelir işe başlarsın."

"Olur efendim. Tekrar teşekkür ederim."

"Gel seni bürodaki diğer arkadaşlara ve diğer ortaklarıma tanıtayım."

Muhasebe bölümüne götürüp oradaki bayan eleman Nimet ve muhasebeci Bay Jak Aji ile tanıştırdıktan sonra şirket hissedarlarından Bay Alatuf ve büyük hisseli ortaklardan Bay Niso Sion'la tanıştırmıştı. Daha sonra alttaki giriş katına inmiştik. Orada da santraldeki Bayan Beki ve yine muhasebeden Bayan Korin adında bir hanımla tanıştırmış, en sonunda da baba Bay Sion'un yanına götürerek, "Rifat Bey, yarın sabahtan itibaren bize katılacak ve benim yanımda çalışacak" demişti. Bay İzak Sion, Niso Sion'un ve daha sonradan fabrikada müdürlüğümü yapacak Jak Sion'un babalarıydı. Kelli felli, yaşlı bir insandı. Babacan bir tavırla elimi sıktıktan sonra,

"Hayırlı olsun evladım. Başarılarını dilerim."

"Sağ olun efendim."

Tanışma merasimi bittikten sonra Bay Derofo ile el sıkışıp ayrılmıştım şirketten. Son derece sevinçliydim. Hemen eve dönüp anneme güzel haberi vermiştim. Annem de çok mutlu olmuştu iş bulduğumdan dolayı. Sonra Beyoğlu'na çıkıp postaneden babamı arayarak müjdeyi vermiştim. Tabii ki o da çok sevinmişti. O günün akşamı eve bir kutu baklava getirmiş, "bu haberi baklavayla kutlayalım" diyerek kutuyu açmıştı. Baklavalardan komşularımızın da sebeplendiğini söylemeye lüzum yoktur herhalde. Onlar da sevincimize ortak olmuş, tebrik edip durmuşlardı beni ve ebeveynimi.

Böylece yaşamımda yeni bir sahife açılmıştı. Aylardan Eylül'dü. Teğmenlik maaşım yanılmıyorsa 525 lira idi. Yeni işimde ise başlangıç maaşım 500 lira olarak belirlenmişti. O zaman için fena bir para sayılmazdı, en azından bir deneme ücretiydi, dolayısıyla memnundum.

Ertesi sabah işe başladım. Nimet ve Bay Aji beni hararetle karşıladılar. Hoşbeş sohbetle birbirimizi daha iyi tanımaya çalışıyorduk. Nimet, bana masamı göstermiş ve o masanın bana ait olacağını

söylemişti. Masama baktığımda not defterleri, yazı gereçleri hazırlanmış olduğunu gördüm. Ayrıca bir adet de tuşlu, kollu bir Facit hesap makinesi masamın bir köşesine yerleştirilmişti. Masanın uzun kenarının orta yerine bir de daktilo makinesi konulmuştu. Masa, çalışmaya hazır bir hale getirilmişti. Her ikisine de teşekkür edip koltuğuma oturdum. Bana ayrıca yazıhanedeki çalışma ile ilgili bilgiler de verdiler. Sonra Bay Alaluf girdi odaya. "Günaydın" dedikten sonra bana dönerek, "Rifat hayırlı olsun. Umarım iyi anlaşırsınız" dedi. "Teşekkür ederim, inşallah" diye cevap verdim.

O zamanlar ithalat için bankalara beyannameler doldurulup verildi. İthalat işlemleri öyle başlardı. Birkaç dakika sonra elinde bir tomar beyanname ile gelip bir kısmını Nimet'e, bir kısmını bana ve bir kısmını da Bay Aji'ye verdi, "Boşlukları, donelere (verilere) göre doldurup sonra da bana getirirsiniz" dedikten sonra bana, ne şekilde doldurulacağına dair bilgiler vererek odadan ayrıldı.

Beyannameleri aldıktan sonra söylendiği gibi dikkatlice doldurmaya başladım. Tez canlı yapımdan dolayı bir an evvel doldurup teslim etme çabasıındaydım. Nimet'le Bay Aji, "Acele etme, yavaş çalış. Dikkatli ol, hata olmasın" diye uyardılar. Ben ise son derece dikkatli ama bir o kadar da süratli çalışıyordum. Bir iki saat içinde ben işimi tamamladığımda, onlar ancak yarılamlışlardı işlerini. Evrakları gidip Bay Alaluf'a teslim ettiğimde başını kaldırıp, biraz şaşkınlıkla,

"Bitti mi Rifat? Ne çabuk?"

"Bitti efendim."

"Dikkatli yazdın mı?"

"Evet Bay Alaluf. Sanırım bir hata da yapmadım."

Birkaç evraka göz gezdirdikten sonra, "İyi olmuş oğlum, hata da görmedim. Teşekkür ederim" dedi.

İşler bu şekilde sürüp gidiyordu. Arada bir evrakları bankalara götürüyor, orada aldığım belgeleri de Mösyö Alaluf'a teslim ediyordum.

Bu beyanname işleri hep böyle devam ediyordu. Ben gelen evrakı kısa sürede dolduruyor, teslim edip masama oturuyordum. Mösyö Alaluf sık sık odamıza geliyordu. Diğerleri hâlâ çalışırken ben boş oturuyordum. Bu durum beni oldukça rahatsız ediyordu. Bir gün Mösyö Alaluf'un odasına giderek,

"Mösyö Alaluf, biraz konuşabilir miyiz?"

"Gel Rifat. Hayırdır?"

"Mösyö Alaluf, bana verdiğiniz işleri hızla tamamlıyor ve size teslim ediyorum. Odamıza geldiğinizde diğer arkadaşlar çalışırken ben iş yapmıyor gibi görünüyorum. Bu durum beni üzüyor. Lütfen bana başka işler verin de daha dolu çalışayım, tüm mesai saatlerimi çalışarak doldurayım."

Şaşkınlıkla kafasını kaldırıp bana bakmıştı.

"Oğlum sen bu işleri dert etme. Biz kimin çalışıp kimin çalışmadığını çok iyi biliriz."

"Olsun, siz yine de bana ilave işler verin ki daha fazla faydalı olabileyim."

"Peki Rifat, bakacağım. Bu davranışın da çok hoşuma gitti. Bizler zaten böyle elemanlara sahip olmak isteriz."

O günden sonra başka işler de yüklenmiş, böylece rahatsızlığımı gidermiştim. Bürodakilerle aram çok iyiydi. Günler geçtikçe ilişkilerimiz de daha iyiye gidiyordu. Nimet, son derece samimi ve iyi bir kızdı. Mösyö Aji de benden birkaç yaş daha büyük olmasına karşın iyi anlaştığım, sakin, olgun bir insandı. Diğer personelle de aram çok iyiydi. Beki, son derece insancıl bir kızdı. Biraz asabi mizaçlı olmasına rağmen kalbi çok temizdi. Yaşı bayağı ilerlemiş olmasına rağmen henüz evlenmemişti. Mösyö Niso Sion, tam bir beyefendi idi. Robert Kolej'den, Bülent Ecevit'in sınıf arkadaşıydı. Aralarının çok iyi olduğu söylenirdi. Mösyö Niso'nun oldukça karamsar bir kişiliği vardı. Bazı işlerde hemen karamsarlığa kapılır, telaş ederdi.

İşler düşündüğü gibi menfi neticelenmediğinde ise rahatlar, neşesi ni bulurdu. Baba İzak Sion, eskilerin deyimiyle tam bir "çorbacı" patrondur. Her gün işe gelir, masasına oturur, babacan tavırlarıyla herkesle muhatap olurdu. Onu hepimiz sever ve ona saygıda kusur etmezdik. Bay İzak Derofo'nun ise bende bambaşka bir yeri vardı. Onu çok sevmiştim. Kibar, babacan ve insancıl yapısı beni çok etkilemiş ve bende büyük saygı uyandırmıştı. Sık sık yanıma gelir, çalışmalarımı takdir eder, teşvik edici konuşmalar yapardı.

Derken ay sonu gelmiş, maaş zarflarımız dağıtılmıştı. Teşekkür edip zarfımı almıştım. Akşam, ilk maaşımı almanın mutluluğu içinde eve sevinçle dönmüştüm. Zarfı açmamıştım bile.

Babam eve geldiğinde, "Al babacığım, bu benim ilk maaşım" diyerek zarfı uzatmıştım. Babam zarfı açmış ve parayı saymıştı. Bu ay tam çalışmamıştım. Sanırım eylülün birinci haftasından sonraki hafta başlamıştım işe. Babam parayı saydıktan sonra, "500 lirayı tam vermişler, çalışmadığın haftayı hesaba katmamışlar, aferin onlara" diyerek memnuniyetini belirtmiş, içinden 200 lirayı çıkararak, "Al Rifat bu senin, bunu harçlık yaparsın" demişti.

İki yüz lira benim için harçlık olarak iyi paraydı. Bir anda kendimi zengin hissetmiştim.

"Baba, bu para bana çok. İstersen 100 lirasını daha al, eve katkım olsun."

"Yok oğlum, bu senin hakkın, helal olsun. Harcadığını harcar, geri-sini istersen biriktirirsin."

"Sağ ol baba, teşekkür ederim."

Benim ilk resmî kazancımdı; hem kazanmanın, hem de eve bir katkıda bulunabilmenin sevincini yaşıyordum.

Ertesi sabah daha başka bir iştiaqla çalışmaya başlamıştım. Artık işte de gittikçe piştiğimden, daha da randıman verebiliyor, bazı çalışmalara kendimden de bir şeyler katabiliyor ve performansımın

artmasını sağlıyordum. Derken ekim ayı da bitmiş, maaş zarfını almıştım. Zarfı açtığımda içinde 600 lira olduğunu görmüştüm. Zarfı alıp Mösyö İzak'ın ofisine giderek, "Mösyö Rofe, zarfımda yanlışlık olmuş galiba, 500 yerine 600 lira koymuşlar" diyerek 100 lirayı uzatmıştım. "Yok oğlum, yok Rifat, yanlışlık falan yok. Bu senin paran. Güle güle harca" demişti. Hayranlık ve sevinçle teşekkür etmiştim.

Çalışma yoğunluğum hem artıyor, hem de Bay Rofe'nin takdirleri bana büyük bir itici güç oluyordu. "Helal olsun, sözünün eri bir insanmış" diye düşünüyordum. Kasım ve aralık aylarında da maaşım devamlı yükseltilmiş ve yıl sonu geldiğinden zarfımdaki para 875 liraya çıkmıştı. İzak Bey emeğe saygısı olan bir patron olarak gözümde iyice büyüyor, ona olan saygım da gittikçe yükseliyordu. Yıl sonunda beni yanına çağırılmıştı.

"Rifat, yeni yılla birlikte artık Kâğıthane'deki fabrikamıza gideceksin. Oradaki ortağımız ve müdürümüz Bay Jak Sion'la birlikte çalışacak, onun idari yardımcılığını yapacaksın. 2 Ocak sabahı evime gel (evi Şişli'deydi), fabrikaya beraber gideceğiz" dedikten sonra yeni yılını kutlamıştı. İşimin Eminönü bölümü böylece tamamlanmış oluyordu. 2 Ocak 1961 günü, 14 yıl sürecek olan fabrika hayatım başlayacaktı.

- Müdürüm Jak Sion'la Tanışıyorum

Jak Sion'la fabrikaya gitmeden önce tanışıp tanışmadığımı hiç hatırlamıyorum. Eminönü'ndeki işyerine mutlak gelmiştir ama muhatap olduğumu pek sanmıyorum. İlk tanışıklığım, fabrikaya gittiğimde olacaktı. 2 Ocak'ta Bay İzak Derofo ile birlikte fabrikaya gitmiştik. Jak Sion'un, fabrikanın üst katındaki odasına beraber çıktık.

"Jak, bu Rifat Bey. Daha önce de konuştuğumuz gibi senin asistanın olarak çalışacak. Tanıştırayım."

"Hoş geldin Rifat, memnun oldum. İyi bir eleman olduğun söylenmişti, umarım öylesindir. Sanırım iyi bir birlikteliğimiz olacaktır."

"Hoş bulduk Mösyö Jak. Umarım öyle olur."

Sonra üçlü bir sohbeta girişmiştik. Oradan buradan konuşuyor, gelen kahve ve çaylarımızı yudumluyorduk.

Jak Bey uzun boylu, oldukça yakışıklı, tok sesli, mükemmel bir Türkçe diksiyonu olan 32-33 yaşlarında biriydi. Kalın çerçeveli gözlük kullanıyordu. Robert Kolej mezunu olup Amerika'da yüksek makine mühendisliği okumuş, son derece kültürlü bir insandı. Sonradan öğrendiğime göre İngilizcenin yanında Fransızcaya da mükemmel şekilde vâkıftı. Almancayı da çok iyi konuşuyordu. Mükemmel Türkçesi nedeniyle bir dönem TRT'nin dış yayınlarında Türkçe haberler bölümünde spikerlik yapmış biriydi.

İzak Bey ayrıldıktan sonra odamı göstermiş, "Bu odada çalışacaksın, odanı dilediğin gibi düzenlersin" dedikten sonra bana fabrikayı gezdirmiş, ustabaşı ve fabrikanın elektrik düzeneğinden sorumlu Nejat Beşkök ve yardımcısı Mahmut Pekkutlucan (hamasî türküler sanatçısı Hasan Mutlucan'ın üvey kardeşiydi) ile tanıştırmıştı. Daha sonra da fabrikadaki işçileri eğitmekle görevli biri kadın, altı İskoçyalı teknisyenle tanıştırmıştı beni. Genel olarak fabrikayı da şöyle bir dolaştırdıktan sonra, "diğer işçilerle bilahare tanışırsın" diyerek beni odasına almıştı.

Masasının karşısındaki koltuğa oturduktan sonra,

"Bundan böyle inşallah beraber çalışacağız. Benim yardımcım olacak, müdür muavini unvanıyla görev yapacaksın."

Sonra ilginç bir konuşma geçmişti aramızda.

"Uyum sağlayabilmemiz için sana üç şartım olacak. Bir, yalan konuşmayacaksın."

Şaşırmadım desem yalan olur ancak bir anda toparlandım:

"Benim yalancı olduğumu size kim söyledi Mösyö Jak?"

Duymamış gibi devam etti:

"İki, dedikodu yapmayacaksın. Fabrikada geçenler fabrikada kalacak."

"Benim müzevir olduğumu mu söylediler Mösyö Jak?"

"Üç, kendine öyle bir sistem kuracaksın ki ben ister burada olayım, ister dışarıda iken telefonla bir şey sorayım, bana otuz saniye içinde cevap verebilesin."

"Tamam Mösyö Jak. İlk iki şart sorun olmaz, zira benim yapıma da, ahlak anlayışıma da ters düşer. Üçüncü şartınız için, benim önce fabrikayı ve çalışma sisteminizi tanımam lazım, ondan sonra dilediğiniz şekilde sistemi kurarım. Bu bakımdan bana bir iki ay süre tanımanız lazım."

"Tamam Rifat, sana iki ay değil altı ay süre veriyorum, yeter ki sistemin ben söylediğim şekilde kur ve böylece çalışmamıza kolaylık sağlayalım."

"Merak etmeyin Mösyö Jak, iki ay bile sürmez sistemi kurmam."

"Tamam, anlaştık o zaman. Ancak senden bir ricam daha olacak. Bana hitap ederken 'Mösyö Jak' diye başlayacaksan Fransızca devam edersin. Türkçe konuşacaksan 'Jak Bey' demen yeterli, öylesi daha uygun olur."

"Tamam Jak Bey, öyle yaparım."

Müdürümün tavrı çok hoşuma gitmişti. İçinden pazarlıksız, dobra bir insandı. Bir hata varsa doğrudan yüzüme söyleyecek, arkadan dolanmayacak bir yapıya sahip bir imajı vardı. Bu imajı da çok sevmiştim. Zira aynı yapıya sahiptik ve bu karakter benzerliği bana çalışmada da çok kolaylık sağlayacak ve rahat çalışmama neden olacaktı.

Şartlarını anlatırken verdiğim cevaplar da hoşuna gitmiş olacaktı ki, "Rifat çalışma şartlarımı söylerken takındığın tavır ve verdiğin

cevaplar onurlu biri olduğunun ve pısrık bir yapıya sahip olmadığına bir belirtisiydi. Cesurca davranman hoşuma gitti. Sanırım iyi bir ikili olacağız. Hadi şimdi odana git ve çalışma düzenini kurmaya başla" demişti. "Teşekkür ederim Jak Bey" dedim.

Fabrikaya gelirken Facit makinemi ve diğer kırtasiye ıvır zıvırımı da getirmiştım. Masamın üzerinde de bir telefon ahizesi ve birkaç not defteri ile A-4 kâğıtlar yer almıştı. Her şeyi kendime göre masa üstüne ve masanın çekmecelerine yerleştirdikten sonra, tıraş bıçağı imalatında kullanılan makinelerin bulunduğu imalat bölümüne inmiştim.

Dairede çalışan ustalar ve işçilerle de tek tek tanıştıktan sonra, öğle paydosunda İskoçyalı teknisyenlerle de bir araya gelmiş ve tanışma faslını daha da geliştirerek tamamlamıştım.

Birinci ayı, genelde müşahede ile geçirmiştim. Ustalar ve işçilerle saygı ve sevgi çerçevesi dâhilinde iyi bir iletişim kurmuştum. Aynı şekilde İskoç teknisyenlerle de aram çok iyiydi. Başteknisyen Mac Donald işinde uzman, çok iyi bir teknisyendi. Nejat Usta, sakın yapılı bir elektrik teknisyeniydi, son derece saygılı davranıyordu. Mahmut Usta ise fazla atak, paldır küldür bir insandı ama işçiler üstündeki otoritesi oldukça kuvvetliydi. Her ikisi ile de iyi bir uyum sağlamıştım. Fabrikayı tanımamda bana çok yardımcı oluyorlardı.

Hammadde olan karbon çelik bantlar İsveç, Sandvik Şirketi'nden geliyordu. İmalatta kullanılan diğer aksam ve parçalar ise İskoçya'daki ana şirketten gönderiliyordu. Bu konudaki bütün yazışmaları Jak Bey üstlenmişti. Ambalajlarda kullanılan mumlu kâğıt ruloları da yurtdışından ithal ediliyordu. Tıraş bıçağının üst etiketlenmesinde kullanılan baskılı etiketler, küçük ambalaj kutuları ve bunların yerleştirildiği büyük kutular ise İstanbul'da Topkapı'daki bir matbaadan (Çatalkaya Matbaası) temin ediliyordu. Ambalaj malzemelerinin temininden, stoklanmasından, eksiklerinin siparişinden ve baskı kalitelerinden ise ben sorumluydum. Çatalkaya Matbaası'nın sahibi Fethi Bey ve fabrika müdürü Aziz Bey son derece değerli

işadamlarıydılar. Kaliteye son derece önem verirler, ürünlerinin baskılarında azami titiz davranırlar ve bir baskı hatası olduğunda defolu ürünleri derhal iade alarak en kısa sürede yenilerini gönderirlerdi. Böylece de iş münasebetlerini en üst düzeyde tutmaya muvaffak olmuşlardı.

Ocak ayı sonunda maaş zarfım geldiğinde ücretimin 1000 liraya çıkarıldığını memnuniyetle görmüştüm. Zamdan dolayı önce Jak Bey'e, daha sonra da telefon ederek Bay İzak Derofo'ye teşekkür etmiştim.

Gün geçtikçe yeni işime gittikçe alışıyor, çalışma sistemimi oluşturmak için fabrika çalışma düzenini devamlı gözlemliyor ve ustalardan sürekli bilgi alıyordum. Jak Bey'le ilişkilerim de gün geçtikçe geliyordu, onu daha iyi tanıyor ve anlıyordum. Odalarımız yan yana idi. Hem onun, hem de benim odamın hole açılan kapıları dışında birbirimizin odasına açılan ayrı bir kapımız vardı. Dolayısıyla her an birbirimizin odasına geçebiliyor ve sürekli istişarelerde bulunabiliyorduk. Jak Bey'in ara odası her zaman açık dururdu. Kapının bu şekilde açık durması, benim her zaman onun odasına girebileceğim anlamını taşıyordu. Ancak ben kapının pervazını tıklamadan girmezdim odasına hiçbir zaman. O da benim terbiye kuralına uymamdan kaynaklanırdı. Pervazı tıklar, Jak Bey "gel" demeden hiçbir zaman girmezdim. Tıklamamın cevabı her zaman "gel" olduğu halde yine de ben bu kurala uymayı tercih ederdim.

Müşahedelerimizin neticesinde iki ay dolmadan çalışma düzenimi kurmuştum. Bir sabah geldiğimde,

"Jak Bey, müsait olduğunuzda hazırladığım çalışma sistemi hakkında fikrinizi almak isterim."

"Gel Rifat, göster bakalım hazırladıklarını."

Dosya kâğıtlarıma yazdığım notları ve krokileri alarak odasına girdim. Sistemde bilhassa ambalaj ve yedek aksam stoklarının takibi, imalat programlarının hazırlanması ve takibi, siparişlerin

hazırlanması ile ilgili bilgilerin çizelgeleri gibi detaylar yer alıyordu. Dosyayı alıp iyice inceledikten sonra, "Aferin Rifat, tam istediğim gibi olmuş. Bilhassa stok malzemeleri çizelgelerindeki 'giriş-çıkış' ve 'kalan' şeklindeki düzenini çok beğendim. Böylece sual sorduğumda kısa sürede cevabını alabileceğimi sanıyorum. Teşekkür ederim, işi bayağı çabuk ve iyi kavramışsın" diyerek takdirlerini sunmuştu.

"Jak Bey, ilave etmemi istediğiniz başka bir şey var mı?"

"Yok Rifat, yok. Tam düşündüğüm gibi bir çalışma yapmışsın, sağ ol."

"Siz de sağ olun Jak Bey."

Tam odama geçecektim,

"Rifat dur, şunu da söyleyeyim, az kaldı unutuyordum."

"Nedir? Buyurun Jak Bey."

"Biliyorsun maaş bordroları bize yazıhaneden geliyor, maaş zarfları da bordro rakamlarına uygun şekilde Eminönü'nde hazırlanıp gönderiliyor. Bu aydan sonra bordroları da sen hazırlarsın, ona göre de yazıhaneden sadece maaş yekûnu kadar para isteriz; zarfları da burada sen hazırlar, dağıtırsın olur mu? Bordro hazırlamasını biliyor musun?"

"Bilmiyorum ama aşağıdan muhasebeden öğrenir ona göre hazırlarım, mesele olmaz Jak Bey. Böylece muhasebeyi de bir kırtasiye külfetinden kurtarmış oluruz. Merak etmeyin efendim, o işi de hallederim."

"Teşekkür ederim Rifat."

O günden sonra hafta arası bir gün Eminönü'ndeki muhasebeye gidip muhasebeciden işçi maaş bordrolarının ne şekilde, nasıl hazırlanacağı hakkında tüm bilgileri öğrenmiştim. Bordro hazırlamak için gerekli tüm evrakı da aldıktan sonra bir-iki kişiye ait bordroları hazırlamış ve muhasebeciye göstermiştim. Muhasebeci Bay Aji'nin de onayını aldıktan sonra fabrikaya dönmüştüm. Emsal olsun diye de

ocak ayına ait bir bordronun da suretini almayı ihmal etmemiştim. Bundan böyle Mart 1961 maaş bordrosundan itibaren bu işleri de ben üstlenmiş oluyordum.

Birkaç ay içinde işime iyice alışmıştım. Fabrikanın servis aracı önce işçileri toplayıp fabrikaya bırakıyor, daha sonra beni almak üzere sabahları saat 8.00-8.15 gibi Tepebaşı'na geliyordu. Beni aldıktan sonra ya doğrudan fabrikaya gidiyor ya da bazı sabahlar Şişli'de ikamet eden müdürümüz Jak Sion'u evinden alıyor ve işyerine öyle gidiyorduk.

Servis şoförü, Ali Yaraşır adında Çorumlu bir delikanlıydı. Kâğıthane'de ikamet ediyordu. Benden birkaç yaş daha büyük, çakır gözlü, yakışıklı bir çocuktur. Cin gibi olmasına karşın Kâğıthane'deki lakabı ne hikmetse "Saf Ali"ydi. İşine bağlı, saygılı ve çalışkandı. Günler ve aylar bu minvalde devam ederken, İskoç teknisyenlerle birlikte makineler hakkında sürekli, Türk işçi ve ustalarla konuştuğumdan ve onların tercümanlığını yaptığımdan, imalattaki makineler hakkında oldukça bilgi sahibi oluyordum. Tek zorluğum, İskoç şivesiyle konuşulan İngilizcenin çok zor anlaşılır olmasıydı. Çok değişik konuşuyorlardı İngilizceyi. Hatta bir gün Jak Bey, İskoçlarla aramın nasıl olduğunu sorduğunda, "Jak Bey aram çok iyi, çok güzel bir arkadaşlığımız oluştu. Ancak yedek subaylığım esnasında Amerikalı danışmanlarla lisan hakkında hiçbir problemim olmadığı halde, bizim İskoçları anlamakta güçlük çekiyorum" dediğimde gülererek, "Rifat, bunlar İngilizlerin Çingene'si gibidirler, çok değişik konuşurlar ama dert etme, zamanla alışırsın, zamanla bu zorluk kaybolur" demişti.

* * *

Fabrikada işler çok yoğunlu. Jak Bey yurtdışı yazışmalarını yürütüyor, ben ise fabrikanın imalat işlerini, işçilerle olan idari işleri, dâhili satın almaları, matbaa işlerini yürütüyordum. En büyük dâhili alışlarımız, tüm ambalaj malzemelerini bize hazırlayıp satan Çataalkaya Matbaası'ndandı. Matbaadan belli aralıklarla gelen faturaları kontrol

eder, ana nüshayı ve teslim fişlerini Eminönü'nde İzak Bey'in ofisine gönderir, suretlerini ise ben dosyalar ve raporlar halinde Jak Bey'e sunardım. Jak Bey arada bir Topkapı'daki bu matbaaya uğrar, onların sevkiyat raporları ile benim verdiğim rakamları karşılaştırır, bir problem olmadığı takdirde de ödeme için gereken parafı atardı. Ödemeler, hep Eminönü'ndeki ofisten yapılırdı. Fabrika işçilerinin avans ve maaş ödemeleri içinse her ayın on beşinde ve ay sonlarında şoför Ali ile birlikte Bay Rofe'nin ofisine gider ve gerekli parayı alırdım. Fabrikaya döndüğümde ise paraları her işçinin hak edişine göre zarflara koyar ve ödemeleri yapardım. İzak Bey'in bulunduğu dükkân Tahtakale'de idi. "Şark Gülü" adında ufak bir dükkândı. Şark Gülü, hem bizim tıraş bıçaklarının dağıtımını, hem de başbayisi olduğu Banat dış fırçaları ve Srikss kalem ürünlerinin toptan satıcılığını yapardı. Mağazada İzak Bey, kardeşi ve ortağı Bay Marko Derofo ile beraber çalışırdı. Bay Marko, dünya tatlısı bir insandı. Bana hep sevgi ifade eden "Rifatiko" hitabıyla seslenirdi. Ona da büyük bir sevgi ve saygı duyardım. Gençlik arkadaşlarımdan, yakışıklı ve sempatik Moris Derofo'nin babasıydı. Moris, yedek subaylık görevinin yedek öğretmenliğe dönüştürüldüğü dönemin ilk yedek öğretmenlerindendi. O dönemlerde Anadolu'nun küçük bir kasabasında son derece başarılı bir eğitimci olarak tebarüz ettiğinden, dönemin gazetelerine haber olmuştu. Sitayışkâr yazılar yazılmıştı hakkında. Musevi aileler ve biz Musevi gençler, onunla çok gurur duymuştuk.

İşçi paralarını almaya geldiğim günlerde dükkândan içeri adımımı atar atmaz İzak Bey, "Aaa! Rifat gelmiş. Yahu ayın 15'i (veya ayın sonu) geldi mi?" diye şaka yollu takılır, ardından da "Hadi beyler, işçilik paralarını hemen hazırlayıp Rifat Bey'e verin. İşçilik parası beklemes, bekletilemez" diyerek cümlesini tamamlardı.

Bu cümle yıllar boyu kafamda yer etmiş ve bütün iş yaşamım boyunca bu şîara bağlı kalmışımdır: "İşçi paraları beklemes, bekletilemez."

Nur içinde yatsın.

- Bir Portre: Müdürüm Jak Sion

Jak Bey o dönemin saygılı, varlıklı ailelerinden birine mensup olmasına karşın son derece mütevazı bir insandı. Yıllarca Amerika'da tahsil gördüğünden ve orada çalışıp evlendiğinden oraların kültürü ile yoğrulmuştu. Mükemmel bir Türkçesi vardı. İşinde çok disiplinli ve titiz olmasına karşın insanlık yönü çok güçlüydü. Asla kibirli değildi. Fikirlerini insanın yüzüne söyler, asla arkadan dolanmazdı. Mert bir insandı.

Fabrikadaki çalışma odası ise son derece sade döşenmişti. Ak ağaçtan büyükçe bir masa, sade bir çalışma koltuğu, iki masa önü sandalyesi, bir cam sehpa ve iki misafir koltuğu ile bir evrak dolabı, odasındaki bütün eşyayı teşkil ederdi. Çalışma masasının üstünde ahşap malzemeyi koruyan aynı ebatta 5 mm kalınlığında bir cam yer alırdı.

Amerika'daki yaşamından geldiğini sandığım bir viski alışkanlığına sahipti. Evinde çok fazla içtiğini bildiğim viskiyi, işyerinde asla içmezdi. Viskiye o kadar meraklı idi ki evinde beslediği köpeğinin adını da "Viski" olarak koymuşlardı. Hanımı, Amerikalı bir Hristiyan ailenin kızıydı ve evlendiğinde de dinini korumuştur.

Jak Bey, sigaraya da çok düşküncü ve günde iki paketin üstünde sigara içerdi. Masasının üstünde hep üç sigara paketi bulunurdu. Bir tanesi Pall Mall, diğeri Harman, üçüncüsü ise Birinci sigarası paketi idi.

Sigaraları paketlerden sırasıyla alır ve içerdi. Ben sigaraya 1961 yılında yeni başlamıştım. Bafra sigarası içiyordum. O bakımdan sürekli içtiği sigara dumanından pek rahatsız olmazdım. Odasında sohbet sırasında bir gün bu üç paketin nedenini sormuştum.

"Jak Bey, Amerikan sigarasını anladım. Yeni Harman'ı sert olduğu için içiyorsunuz onu da anlıyorum ama bu ucuz Birinci sigarasının nedenini bir türlü çözemiyorum, nedir hikmeti?"

"Rifatcığım ilk ikisini iyi çözmüşsün. Biri yabancı sert sigara, benim ilk göz ağrımdır. Harman'ı da sertliğinden seviyorum. Birinci'yi ise en iyi tütünden olduğu için içiyorum."

"Ucuzluğuna bakılırsa kalitesi çok düşük olmalı."

"Tam tersi Rifatcığım, Ankara'da bulunduğum yıllarda Tekel Müdürlüğü'nde çalışan üst düzey bir yönetici arkadaşım, değişik iyi kalite tütünlerin imalat artıklarının karışımı ile üretilen düşük maliyetli bir marka olduğunu ve aslında çok iyi bir karma tütün kalitesinde olduğunu söylemişti Birinci sigarasının. Ben bu markayı onun için içiyorum. Hem ucuz, hem kaliteli. Sebebi bu!"

Cümlesini bitirip bir kahkaha attıktan sonra,

"Gel al bir tane yak, gör bakalım."

Uzattığı Birinci paketinden bir tane alıp dudağıma götürdüğümde de çakmağı yakmıştı.

Sigarayı bir iki nefes çektiğimde ne kokusunun, ne tadının benim kullandığım Bafra sigarasına benzediğini fark ettim. Duman kokusuna hadi neyse diyelim de dilimdeki tadı bayağı ekşimsi gelmişti.

Yüzümü buruşturmamdan, sigarayı pek beğenmediğimi anlamıştı. Soran gözlerle yüzüme gülerek baktığında,

"Ne o pek sevmedin galiba?"

"Sağ ol Jak Bey, bana göre değil."

"Boş ver o zaman, sen bildiğin sigarayı iç."

Jak Sion'un çalışma masasının düzenlenmesi de çok enteresandı. Çalışma evrakı her zaman muntazam dururdu. Ancak masa camının üstünde devamlı, ufak dikdörtgen, üzerinde notlar yazılı olan kâğıtlar dağınık şekilde yer alırdı. Günün birinde o kâğıtlara dikkatli bir şekilde baktığımı fark edince, "Rifat bu kâğıt parçaları en güzel hafızadır. Yapılacak şeyler olduğunda hep bu kâğıtlara not ederim. Sürekli bir hatırlatıcı görevi görürler. O işi bitirdikten sonra

buruşturup çöpe atarım. Böylece yapmam gereken işleri hep hatırlarım. Bu yöntemi sana da tavsiye ederim, hem işini kolaylaştırır, hem de hafızanın boş kalmasını sağlar" demişti.

Aynı yöntemle çalışmayı ben de kabullenmiştim. Hakikaten çok faydalı oluyordu.

Çok iyi bir makine mühendisiydi Jak Bey. Makineler üzerinde gerekecek bir değişiklik hakkında uzun uzun düşünür, sonra da krokiler çizerdi. Kendine göre işi tamamladığında da mutlak surette ilgili makinede çalışan işçi veya ustayı odasına çağırır ve yenilik hakkında onunla tartışır ve fikrini alırdı. Düşüncesinin doğruluğuna kanaat getirdikten sonra da fiiliyata dökerdi. Bana da teknik bir karar alacağımda mutlaka ustalarla veya o makinede çalışan operatörle fikir teatisinde bulunmam gerektiğini öğütlerdi.

Sizlere, fabrika müdürünün özü sözü bir kişiliğe sahip olduğunu söylemiştim. Bu kanaatim bir sohbetimiz esnasında Amerika'da tahsili bittikten sonra mesleğiyle ilgili bir işte çalışmak üzere bir şirkete müracaat ettiğinde yaşadığını anlattığı olayı dinledikten sonra iyice doğrulanmıştı.

Çalışmayı düşündüğü şirkete gittiğinde personel alım bölümüne başvurmuş ve o şirkette çalışmak istediğini bildirmişti. Personel alım bölümü, öncelikle özgeçmişini anlatan bir yazı getirmesi gerektiğini söylemiş ve özgeçmişini teslim ettikten sonra genel müdür tarafından incelenmesini müteakip mülakat için (eğer özgeçmişini tatminkâr bulunursa) davet edileceğini bildirmişti.

Jak Bey özgeçmişini ile ilgili yazıyı o gün yazmış ve sekreteryaya ertesi gün teslim etmişti.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra iş mülakatı daveti, yazı ile adresine gönderilmiş ve belirtilen gün ve saatte genel müdürün odasına gelmesi bildirilmişti.

"Davete çok sevinmiştim ancak kim bilir benim müracaat ettiğim iş için kaç kişi müracaat etmiş, kaç kişi davete gitmiştir diye düşünmekten de geri kalmamıştım" demişti.

"Velhasıl-ı kelam belirtilen gün ve saatte genel müdürlüğün ofisine gittim. Odaya çıkmadan önce sekreteryadan kaç kişinin çağırıldığını sordum. Benim bölümüm için 18 davetiye gönderildiğini söylediler. Bunların bazıları benim davet tarihimden evvelki tarihlerde gelmişler, görüşmüşler. Benden sonra da birkaç kişi ile daha görüşeceklermiş.

Genel müdürün odasının bulunduğu kata çıktım. Odaya girdiğimde sekreter kız adımı sorduktan sonra Mr.'ın beni beklediğini ve ofisine girmemi söyledi. Heyecanlanmadığımı söylesem yalan olur. Neyse odaya girdim. Genel müdür 40-45 yaşlarında kelli felli bir insandı. Bana koltuğu işaret ettikten sonra masasına geçip oturdu ve benim özgeçmişimi yazdığım kâğıda şöyle bir göz attıktan sonra, 'Mr. Sion, özgeçmişinizi okudum. Verdiğiniz bilgilere göre bizimle çalışabileceğinize kanaat getirdim. Ancak bu işe girmekteki gaye ve hedefinizi bilmek isterim. Lütfen bana hedefinizi söyler misiniz?' deyince, bir an şaşırır gibi oldum. Ancak çok çabuk toparlanıp, 'Gayem çok kısa bir gelecekte sizin koltuğunuza oturmaktır' dedim. Genel müdür bir an şaşırır gibi olduysa da hafif bir gülümsemeyle cevap verdi: 'Mr. Sion, gayeniz bayağı iyiymiş. İyi şanslar' diyerek yerinden kalkıp beni kapıya kadar götürdü. Dışarı çıkarken de tekrar konuştu, 'iyi şanslar.'

Konuşmam çok kısa sürmüştü. Asansöre doğru yürürken mırıldanıyordum: 'Ulan Jak, ne biçim adamsın. Adamın suratına pat diye koltuğunda gözüm var denir mi? Deli misin? Serseri misin?'

Caddeye çıktığımda yüzüme çarpan serinlik beni sanki durgunluktan uyandırmıştı. Kendime gelmiştim.

'Ne var yani öyle demişsem? Yalan mı? En yüksek mevkie ulaşmak değil mi gayem? O halde gayem, adamın makamı.'

Rahatlamıştım, güvenim yerine gelmişti ama yine de pek ümidim yoktu. Aradan 15-20 gün geçmişti ki genel müdürün sekreteri arayıp tekrar şirkete gelmemi söyledi. Gittim. Genel müdür odasının

kapısında karşıladı bu kez. Hararetle elimi sıkarak ve samimi bir gülüşle, 'Mr. Sion, gayeniz olan koltuğuma doğru yürümeye başlayabilirsiniz. İşe alınındınız' demişti."

Jak Bey bu olayı anlatıp bitirdiğinde şoktaydım. Acaba bizim ülkemizde iş isteyen biri, mülakatta genel müdürüne böyle bir gayesi olduğunu söylese neticesi ne olur? Düşünmek bile istemiyorum. İşte böyle dobra bir insandı Jak Sion.

Günler geçtikçe Jak Bey'le daha samimi oluyordum. Ancak samimiyetim, her zaman mesafeliydi. İş hayatımız ile özel hayatımızın samimiyeti hep farklı olmuştu. İş saatleri dışında tamamen bir arkadaş gibi davranırdı bana. Arkadaşları ile çoğu kez Ayazpaşa'daki Park Otel'in fuayesinde buluşur, sohbet ederlerdi. Birkaç kere beni de oraya çağırmış, arkadaşlarına tanıştırmıştı. Her biri yüksek kalitede, kültürlü ve saygıdeğer insanlardı. Sohbetlerine katıldığımda sadece dinler, kültürlerinden istifade etmeye çalışırdım. Bir yarım saat kadar oturduktan sonra izin ister, yanlarından ayrılırdım. Onlar koyu sohbetlerine, kadehteki viski veya şampanyalarını yudumlayarak devam ederlerdi.

Bu davranış şekli, Jak Bey'in hoşuna giderdi. Bir gün bana, "Rifat, Park Otel'de bizlere katıldığında hareket ve davranış biçimin hem benim, hem de arkadaşlarımdan pek hoşuna gidiyor. Nerede, nasıl davranacağını çok iyi biliyorsun, çok iyi eğitmişsin kendini. Bu davranış biçimini hiçbir zaman bozma. Bu seni hasletli yapar, saygınlık kazanırsın" demişti.

Tanıdığım kadarıyla Jak Bey, liberal düşünceliydi. Dinî konularda konuştuğuna hiç şahit olmadım. Ateist olup olmadığı hakkında da hiçbir bilgim olmamıştır. Ancak sanırım dinsel bilgilere pek sahip değildi ve pek dindar bir görünüşü yoktu. Tek bildiğim, son derece vicdanlı olduğu, fabrika personeline karşı adil davrandığıydı. Hümanist yönü çok güçlüydü. Yalana ve yalancılığa hiçbir zaman taviz vermezdi. Ruhban sınıfına çok kızardı. Bütün dinlerdeki ruhban sınıfların dini yozlaştırdıklarını ve siyasallaştırdıklarını ifade eder, bu kişilerin dinlere fayda değil zarar getirdiklerini söylerdi.

- Tıraş Bıçağı İmalatı

Tıraş bıçağı imalatı, çok dikkat ve hassasiyet isteyen bir işti. İmalat, birçok safhadan geçerdı. İsveç'ten rulo halinde ve yumuşak bir şekilde gelen özel karbon çeliği kangalları ilk etap olarak pres makinelere veriliridi. Tıraş bıçağı formatında kalıpların arasından geçirilen çelik şeritler, bu ameliyede presler vasıtasıyla delinir ve kesilir; böylece tıraş bıçağı formatında yine yumuşak şekilde kangallara sarılırdı. İkinci etap, çeliğin sertleştirilmesi gayesiyle yüksek ısılı fırınlardan geçirilmesi ameliyesiydi. Sertleştirilmiş çelik kangallar daha sonra markalama makinesine takılır ve markaları, bir kimyasal vasıtasıyla tıraş bıçaklarının üstüne yazılırdı. İlk başlarda Pal ve Radio adlı iki marka varken, daha sonraları Oxford markası da ilave edilmiş ve piyasaya sürülmüştü. Dördüncü etapta ise markaları basılmış tıraş bıçakları, yine kangal halinde vernikleme makinesine takılır ve baskı üzerine vernikleme yapılırdı. Beşinci etapta verniklenmiş kangallar kırma makinesine takılır ve rulo halinde birbirine bitişik duran tıraş bıçakları birer tane olacak şekilde kesilir ve özel aparatlarda toplanırdı. Altıncı etap ise en önemli ve dikkat isteyen bölümdü. Bu etapta aparatlar üstüne dizilmiş olan tıraş bıçakları, bileme makinelerine yerleştirilerek son safha tamamlanırdı. Giriş aparatlarından özel bir sistemle alınan tıraş bıçakları, bileme makinesindeki taşıyıcı bantlara yerleştirilir ve üç safhadan oluşan bileme ameliyesi başlatılırdı. Birinci safhada kaba tıraşlamayı yapan özel zımpara taşları, bıçağın her iki ağzını tıraşlar ve ikinci safhaya hazırlardı. İkinci safhada ise ilk honlamayı¹ yapan özel taşlar bulunurdu. Bu taşlar, bıçağın ağzını daha keskin hale getirirdi. Son etapta ise taşıyıcı bant, ikinci ve daha da hassas olan honlamayı yapmak üzere bıçakları daha hassas bileme yapan taşlara taşır, son olarak da perdah işini gören ve kalan çapakları izole eden özel köseleden mamul ruloların arasından geçirerek çıkıştaki sürgü şeklindeki toplanan aparatlarına dizerdi. Bileme esnasında ise bıçakların geçtiği tüm safhalara özel yağlar, bu işi görececek bir sistemle dökülür ve

1 Honlama: Hassas Bileme.

böylece tıraş bıçaklarının sıhhatli bir şekilde bilenmesi sağlanırdı.

Bilenmiş tıraş bıçakları dizili oldukları aparatlardan elle alınır ve çivili özel kasalara yerleştirilerek yağlarının giderilmesi için perkloretilen ve trikloretilen doldurulmuş özel havuzlara yerleştirilir, belli bir süre sonra da yağından iyice arınmış tıraş bıçaklarını taşıyan kasalar kurutulmak üzere özel tezgâhlara yerleştirilirdi.

Bu tezgâhlara konmuş olan tıraş bıçakları iyice durulduktan ve kurutulduktan sonra son kontrollerinin yapılması için kalite kontrol bölümüne teslim edilirdi. Kalite kontrol çadırı, altı, üstü ve dört yanı siyah perdelerle örtülü ve özel ampullerle aydınlatılmış bir bölümdü. Bu bölümde kalite kontrol uzmanı İskoç Miss Betty Lynch tarafından yetiştirilmiş erkekli, kadınlı kontrolcü işçiler görev yapardı. Miss Betty, o günkü teknolojiye göre tıraş bıçağı sektörünün en ünlü kalite kontrolcü eksperlerinden biriydi. Elemanlarımızı da çok iyi yetiştirmişti. İşine son derece vâkıf ve çok titiz, yaşı geçkince olmasına karşın hiç evlenmemiş bir hanımdı. Işık altında kontrol ettiği tıraş bıçağı destesinde hatalı bıçağı bir anda görür ve makinenin hangi bileme safhasındaki hangi bileme taşında hata olduğunu tespit eder ve bileme eksperisi olan İskoç Davit'i ikaz ederdi. Davit son derece gırgır ve şakrak bir insandı. Bir keresinde böyle bir ikazı aldıktan sonra gerekli ayarları yapmış ve yeniden kontrol etmesi için tıraş bıçağı destesini bizim işçilerden biriyle kontrol etmesi için Miss Betty'e göndermişti. Kontrolünü yapan Miss Betty aynı hatayı tekrar tespit edince, bizim işçimiz vasıtasıyla iade etmiş ve tekrar ayarlanmasını istemişti. Ayarı tekrar yapan Davit, ikinci kez sözde ayarlanmış makineden çıkan bıçakları bir kez daha Miss Betty'ye göndermişti. Bıçakları inceledikten sonra kadın hışımla yerinden fırlamış ve bileme makinelerinin yanına giderek, işte giydiği terliklerinden birini ayağından çıkarıp Davit'e fırlatmış ve "işini doğru dürüst yap ya da s..... git" anlamında "fuck off" diye bağırıyordu. Fırlatılan terlikten bir vücut hareketiyle kurtulan Davit ise "okey, okey" diyerek Betty'yi yatıştırmaya çalışmış, sonrasında da dudaklarıyla bir öpücük göndererek bir kahkaha atmıştı.

Bizim bu İskoç eğitmenler, şirket tarafından kiralanmış Sıraselviler'deki bir apartmanda birlikte yaşıyorlardı. Sabah akşam birlikte olan, birlikte yiyip içen, birlikte eğlenen kişiler olmalarına rağmen işyerinde ne kadar titiz ve ciddi olduklarını gösteren ufak ve gerçek bir olaydı bu anlattığım hikâye. Kaliteden asla ödün vermeyen bir yapıdaydı her biri.

Tıraş bıçağının kalitesinin testi, iki şekilde yapılırdı. Birincisi; çivilere geçirilmiş olan tıraş bıçaklarının yerlerinden deste halinde alınarak kontrol sürgüsüne takılıp belli bir açı ile özel ışık lambasına tutularak tıraş bıçağının ağızlarına yansıyan ışık huzmesinin parıltısından hatalı bilenmiş bıçağı bulup ayıklamaktı. Hatalı bilenmiş tıraş bıçağı, ışık parıltısındaki homojenliği bozar ve böylece tespit edilip desteden çıkarılırdı.

İkinci test ise insan saçıyla yapılırdı. İyi bilenmiş bir tıraş bıçağı, uzun bir kadın saçını uzunlamasına 5-6 kez yarabilme özelliğine sahipti. Gözle yapılan kontrolden sonra da her tıraş bıçağı destesinden bir iki bıçak alınır ve saç testi tatbik edilirdi. Saç testinden de geçen deste, okeylenmiş olarak ambalaj bölümüne verilmek üzere yeniden çivili kasalara yerleştirilirdi.

Ambalaj bölümünde üç adet etiketleme makinesi ve bir adet kutulama makinesi bulunurdu. Etiketleme makinelerinde tıraş bıçakları otomatik olarak aynı anda önce mumlu kâğıtlara, sonra da baskılı etiketlere sarılır ve ağızları özel bir tutkalla yapıştırılırdı. Bu ameliyeden sonra beşer adet tıraş bıçağı, küçük baskılı kutulara yerleştirilmesi için kutulama ameliyesi yapan uzun makineye verilir ve bu küçük 5'lik kutular selefolanmış olarak toplandıktan sonra manuel olarak yirmişer kutu şeklinde yerleşimi yapılan 100'lük baskısı kutulara dizilmek üzere ambalajlama ve kolileme masasına verilirdi. Bu ambalaj masasında çoğu kez 6-8 kadın işçi, bu görevi yerine getirirlerdi. Son şeklinde kolilenmiş olan ürünler de depoya kaldırılır ve sevkiyata hazır şekilde bekletilirdi.

Fabrika genelde çift mesai çalışırdı. Birinci mesai sabah işe başlar, işçi servisi saat 15.00 gibi birinci mesai çalışanlarını Kâğıthane'ye bırakır, ikinci mesaide çalışan elemanları yine Kâğıthane'den alır fabrikaya getirirdi. İşçilerin çoğu da fabrikaya yürüme mesafesinde olan Yahya Kemal Mahallesi'nde oturduklarından, o tarafa servis yapılmazdı.

- Yemin!

Günlerden bir gün, mutadı veçhile sabah fabrikaya gelmiş, odamda yapılacak işleri planlarken, imalat dairesinde bir patırtı olmuştu. Şoför Ali beni fabrikaya bıraktıktan sonra Jak Bey'i almaya gitmişti. Henüz gelmemişlerdi. Münakaşa sesleri üst kattaki yazıhaneme kadar geliyordu. Derhal aşağıya indim. İşçilerin bir kısmı kümelenmiş, münakaşayı bastırmaya uğraşıyorlardı. İskoç personeller de şaşkın durumdaydı. Münakaşa, ustabaşımız Nejat Usta ile bileme makinesi operatörü Hayati adlı bir işçi arasındaydı. Bir iş meselesinden dolayı kapışmışlar, Hayati Usta da Nejat Usta'nın üzerine yürüyerek galiz küfürler etmişti. Benim imalat dairesine girmemle beraber patırtı yatışmıştı.

Önce Nejat Usta'yı alıp ofisime çıkarmıştım. Olayı onun ağzından dinlemiştim. Nejat Usta çok sinirliydi, yüzü bembeyaz olmuştu, tır tır titriyordu. Hayati'nin yanlış bir işlem yaptığını görmüş ve onu ikaz etmişti. Ancak Hayati Usta onu terslemiş ve üzerine yürüyerek küfürler etmişti. Nejat Usta, son derece sakın ve kibar bir insandı. Çok gücüne gitmişti. Olayı anlatırken gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Hayati'nin bu infialine bir türlü anlam veremiyordu. Sadece onu ikaz etmişti. Onunla konuşarak teskin etmeye çalışmış, bir sigara ikram etmiştim. Münakaşaya bir şey demiyor ancak kendisine edilen galiz küfürleri kabullenemiyordu. On-on beş dakika sonra biraz yatıştığını görünce onu işinin başına göndermiştim.

Daha sonra Hayati'yi çağırmıştım odama. O da münakaşayı kabullenmişti ancak küfür ettiğini inkâr ediyordu. Yeminler ederek küfür etmediğini söylüyordu. Küfrün, onun işini bitireceğinin farkındaydı.

Hayati'yi de işinin başına gönderdikten sonra tekrar imalat dairesine inmiş, orada olaya şahit olan işçilerle tek tek görüşmeye başlamıştım. Bazıları "ben uzaktaydım, duydum ama küfrü duymadım" derken, bazıları Hayati'nin Nejat Usta'ya küfür ettiğini teyit etmişlerdi.

Jak Bey geldiğinde olayı intikal ettirmiş ve taraflarla görüştüğümü, ayrıca birkaç işçiyle de konuştuğumu söyleyerek onu bilgilendirmiştim.

Jak Bey, önce Nejat Usta'yı çağırarak olayı onun ağzından dinlemiş, sonra da Hayati Usta'yı odasına çağırtmıştı. Onun da ifadesini almıştı. Ben de odasındaydım ve konuşmaları dinliyordum. Hayati, "Jak Bey, bak on gün sonra iki çocuğumun sünnetini yaptıracağım. Davetiyelerimizi de dağıtmıştım biliyorsunuz. Eğer denildiği gibi küfür etmişsem Allah bana sünnet gününü göstermesin" diye yemin ederek küfür olayını yeniden inkâr etmişti.

Bunun üzerine Jak Bey, Hayati'yi işinin başına göndermiş, Nejat Usta'yı tekrar yazıhanesine çağırtmıştı.

"Nejat, adam çok büyük bir yemin verdi. Küfür etmediğini söyledi. Gel bu seferlik onu affedelim. Senden özür dilesin, tekerrürü halinde icabına bakarım" diyerek Nejat Usta'nın da bu seferlik olayı hoş görmesini rica etmişti.

Nejat Usta da "Nasıl isterseniz öyle olsun Jak Bey" diyerek biraz da kırılgan bir ifade ile odadan ayrılmıştı. Hayati, daha sonra Nejat Usta'nın yanına gitmiş ve diğer işçilerin de duyacağı şekilde özür dilemişti. El sıkışmışlar ve olayı sonlandırmışlardı.

Ben de Jak Bey'in olayı bu şekilde kapatmasına şaşırılmıştım. Konuştuğum diğer bazı işçiler de küfür ettiğini söylemişlerdi. Jak Bey'e, "Jak Bey neden böyle bir karara vardınız? İşine son vereceğinizi düşünmüştüm" dediğimde, "Haklısın Rifat, ben de küfür ettiğine kanaat getirdim ama o kadar büyük bir yemin etti ki ister istemez etkilendim" demişti.

Birkaç gün sonra hafta sonu gelmiş ve hepimiz işten ayrılmıştık. Herkes hafta sonu tatilini geçirmek üzere evlerine gitmişti.

Takip eden pazartesi günü işe geldiğimde işçilerin gözlerindeki çok hüznünlü ifadeyi ve buruk havayı hemen sezmiştim. İmalat daire-sinde makineler çalışıyor ancak işçiler ikişer, üçer kişilik gruplar halinde bir araya gelip konuşuyorlardı. Yüzlerinden düşen bin parça oluyordu sanki. Dairedeki ilk iki makine, pres makinesiydi. Derhal o tarafa giderek pres ustası Hasan'ın yanına geldim.

"Günaydın Hasan Usta. Hayrola nedir bu hal?"

Benim, Hasan Usta ile konuştuğumu gören diğer iki-üç işçi de ya-nımıza gelmişti.

"Sorma Rifat Bey. Hafta sonu Hayati Usta bir trafik kazası geçirdi. Maalesef yaşamını yitirdi."

Birden bu haberle sarsılmış, âdeta şoka girmiştim. Çocukları bir ara-ya topladım ve olayı öğrenmeye çalıştım. Erkek işçilerden bazıları, kız işçilerden ise hepsi ağlıyordu. Ben de son derece üzülmüştüm tabii.

En çok üzülen ise Nejat Usta'ydı. Birkaç gün evvel tartıştığı Hayati'nin bu şekilde yaşamını yitirmesi onu çok sarsmış ve vicdan azabına uğratmıştı. İki de bir "hakkını helal et Hayati, hakkını helal et" deyip duruyordu.

Koluna girip odama götürdüm ve ne olduğunu, nasıl bir kazaya uğ-ramış olduğunu anlatmasını rica ettim. Nejat Usta da sabah öğren-mişti olayı. Kâğıthane'de oturan işçiler anlatmışlardı.

Anlattıklarına göre hafta sonu, hatırladığıma göre cumartesi gece-si geç saatlerde Hayati'nin Kâğıthane Jandarma Karakolu'nda gö-revli bir astsubay arkadaşı, yanında iki kişiyle birlikte Hayati'nin evine askerî ciple gelmişler ve onu biraz Boğaz'da gezmeye davet etmişlerdi. Hayati, arkadaşlarını pijamalarıyla karşılamış ve yatmak üzere olduğunu söyleyerek teşekkür edip daveti reddetmişti. Ancak

arkadaşı çok ısrar edince pijamalarının üstüne bir pardösü giyip cipe binmişti.

Boğaz yolunda Hacıosman Bayırı'ndan inerken her ne olmuşsa cip virajı alamamış, sağ taraftaki istinat duvarına bindirmişti. Araçtaki diğer kişilere bir şey olmazken, arkada oturmakta olan Hayati, çarpmanın şiddetiyle o anda yaşamını yitirmişti. Hastaneye gitmesine bile vakit kalmamıştı. Bunları anlattıktan sonra da Nejat Usta tekrar daireye inmişti.

Jak Bey, her zamanki gibi saat 10.00 civarında gelmişti fabrikaya. Odasına girmek üzere, "günaydın" diyerek odama girdiğinde, bendeki halet-i ruhiyeyi anında hissetmiş, "Hayrola Rifat, ne bu hal? Ne oldu?" diyerek endişeyle sormuştu.

Olayı çocuklardan öğrendiğim şekliyle anlatmış ve Hayati Usta'yı kaybettiğimizi söylemiştim. Bir anda sarsılmış, bitkin bir halde koltuğuna gömülmüştü. Canı sıkkın olduğu anlarda hep yaptığı gibi kalın çerçeveli gözlüğünü çıkarmış, gözlerini ovuşturmuş, ellerini gür kaşlarının üstünde gezdirdikten sonra gözlüğünü yeniden takmıştı. Bir anda Hayati'nin yemini aklına gelmişti: "Küfür ettiysem çocuklarımın sünnetini görmeyeyim."

"Rifat, yemini hatırlıyor musun?"

Yüzünü iyice buruşturarak sormuştu bu suali.

"Evet Jak Bey, hatırlıyorum."

Yüzüme şöyle sorar gibi bakarken, bir taraftan da Harman paketinden bir sigara çekmiş, dudaklarının arasına yerleştirmişti. Sigarayı çakmağıyla yakarken elleri biraz titriyor gibi gelmişti bana. Dumanı iyice ciğerlerine çekip kalanı üflerken başını sağa sola sallayarak, "Keşke hiç yemin etmesiydi. Keşke yemin etmeseydi" diye mırıldandıktan sonra sağ elini sert bir şekilde masasının cam kaplamasına vurarak başını sert bir hareketle kaldırıp gözlerini bana dikti, "Rifat ben bu olaydan çok korktum. Gerçekten Allah varmış" sözleri dudaklarından fısıltı şeklinde döküldü.

O anda belki de çok güçlü olmayan itikadı güçlenmişti sanki. Bu olay çok acı olmuş ancak sanırım Jak Bey'in Allah ve inançları bakımından düşüncelerini hayli değiştirmişti. "Yalan söylemek çok kötü fakat yalana yemin etmek ondan da kötü" demişti bu mevzuyu konuştuğumuz başka bir günde.

Hayati'nin cenazesine hepimiz katılmış ve rahmetliyle helalleşmiştik. İskoç teknisyenler de gelmişti cenazesine. Onlar da çok üzgündüler, hele kalite kontrolörü Miss Betty ha bire ağlayıp duruyordu. Bileme operatörü olduğu için Hayati'yle sık sık bir araya gelir, sık sık kalite konusunda aynı Davit'le olduğu gibi küçük fakat ateşli tartışmalara girerlerdi. Her zaman olduğu gibi tartışmalar tatlı bir sona bağlanır, kırgınlık kalmazdı.

"Zaman en büyük silgidir" demiş bir düşünür. Doğrudur. Çalışma yeniden başlamıştı. Ben, çalışmanın yanında yine şiir yazmaya devam ediyordum. Yazdıklarımı zaman zaman Jak Bey'e de okurdum. Müdürümün edebiyat bilgisi de Türkçesi gibi çok kuvvetliydi. Şiirlerimi okur, bazılarını beğenir, bazılarını "Şunun şurası olmamış, anlam kaybı olmuş, düzelt orayı" diyerek ikaz eder, bazılarını da "Bombok yazmışsın, olmamış, yırt at o şiiri. Sen daha iyisini yazabilirsin" diyerek fikrini açıklardı.

Ona çok güvenirdim. Bu hususlarda tenkitlerine asla gocunmaz, dediği düzeltmeleri yapar, "şimdi oldu" diyene kadar yazardım. Kitap bastırmama da o önayak olmuş, matbaanın sahibi Fethi Bey'le bizzat ön görüşmeyi o yapmıştı. Kitabımın kapağının resmini kendim hazırlamış, ona göstermiştim, "Bravo Rifat, aferin çok güzel düşünmüşsün, çok beğendim" diyerek beni iyice cesaretlendirmişti.

Şiirlerim hakkında küçük bir anekdotunu da anlatayım:

Yine yazmış olduğum "sözde" bir aşk şiirimi kendime göre bitirmiş, ona okumak için odasına girmiştim. Öğleden sonra bir vakitteydi. Jak Bey yemeğini yemiş, sigarasını tellendirmiş, kahvesini içiyordu. "Ver bakayım Rifat, neler yazmışsın" demişti. Uzatmıştım daktilo

ile yazılmış şiirimin kâğıdını. Önce hızla bir göz gezdirmiş, sonra tekrar okumadan önce kahvesinden bir yudum almış ve sigarasından bir nefes çekmişti. Bir an durakladıktan sonra yüzüme dik dik bakarak, "Sen buna aşk şiiri mi diyorsun be Rifat. Ben o kız yerinde olsaydım, şiiri okuduktan sonra paramparça eder, kışına da tekme vururdum" deyip kocaman bir kahkaha atmıştı. Fena bozulmuştum, yüzümün ifadesinden hemen anlamıştı kırıldığımı. Ayağa kalkıp yanıma gelmiş, elini omuzuma koyarak, "Rifat bozulma bana. Şiirinle dalga geçmek istemem hiçbir zaman bilirsin ama olmamış. Aşk duygusunu o kadar kötü işlemişsin ki başka türlü ikaz edeyim dedim. Gayem, dalga geçmek değildi. Senin çok daha güzel şiirlerini okuduğum için bu yazdıkların bana çok zayıf geldi. Hadi bu yazdıklarını unut ve kalitene uygun yeni bir şiir yaz. Eminim yazabilirsin" diyerek gönlümü almıştı.

* * *

Fabrikada işlerim gittikçe yoğunlaşıyor, daha fazla sorumluluk alıyordum. Müdürüm Jak Bey, İskoçya ile yaptığı yazışmaların bir kısmını da bana aktarmıştı. Birçok konuda yazışmayı ondan öğrendiğim şekilde ben yapıyordum. İsveç'teki Sandvik Şirketi'ne de ham çelik siparişlerini daktiloda yazıp mektupla gönderiyordum. O zamanlar bilgisayar, faks gibi imkânlar olmadığı için mektupları özel ulak olarak uçakla gönderiyor ve mutabakat yazılarının gelmesini bekliyordum.

Güzel bir daktilom vardı ve ben iki-üç parmakla oldukça hızlı yazabiliyordum. Şiirlerimi yazarken daktiloya iyice alışmışım zaten. O bakımdan zor olmuyordu.

İş hayatım devam ederken ilginç bir olay gelmişti başıma. Fabrikaya yeni birkaç işçi alma durumu hâsıl olmuştu. Fabrikada çalışan birkaç işçi, Yugoslav göçmeniydi. İşçi alınacağını duyunca bunlardan biri bana başvurarak kardeşinin işsiz olduğunu ve onu işe almamı rica etmişti. Kabul ettiğimin ertesi günü kardeşi fabrikaya gelmişti. Biraz fazla konuşkan olmasına karşın iyi bir görünüşü vardı.

Ağabeyi Nafiz de çok iyi bir işçiydi ve iyi bir referans olmuştu. Neyse, işe girişini yaptıktan sonra ertesi gün işe başlatmıştım. Fena da çalışmıyordu.

Ay sonu geldiğinde onun da maaş zarfını hazırlamış ve diğerlerine yaptığım gibi yazıhaneme çağırıp zarfını uzatmıştım. Zarfını aldıktan sonra içine şöyle bir bakıp masamın üzerine bırakmıştı. "Naci, oğlum alsana zarfını bu senin hakkın" dediğimde, "Yok Rifat Bey, bu ilk maaşım, onun için size veriyorum" demişti. Şaşırmıştım.

"Ne diyorsun Naci? Niye benim oluyormuş?"

"Müdürüm, ben bundan önce üç fabrikada daha çalışmıştım. Her üçünde de beni işe alan adamlar, ilk maaşımı kendilerine almışlardı. Usul böyleymiş."

"Al oğlum şu zarfını. Böyle bir usul falan yok, seni bayağı kazıkla-mışlar" diyerek zarfını eline tutuşturmuştum.

Bir yandan çok tuhafıma gitmiş, bir yandan da çok sinirlenmiştim olaya. Demek ki işçileri işe almakla görevli birçok kişi, bu gariban-ların emeklerinin karşılığını bu şekilde ahlaksızca ve vicdansızca gasp ediyorlardı. Bunu Nejat Usta'ya anlattığımda o da "birçok fab-rikada böyle dümenlerin olduğunu teyit etmiş ve bu çocuk demek ki ilk defa doğru dürüst bir fabrikaya gelmiş ama bilmeden de parasını vermeye kalkmış zavallı" diyerek durumu izah etmişti.

Kırk yıl düşünsem aklımın ucuna bile gelmeyecek bir olaydı.

- PAL Fabrikası'nda Yeni Gelişmeler

Aynı yıl işyerimde de yeni bir karar alındı: Teknolojik gelişmeye uyarak tıraş bıçağı imalatında karbon çelik yerine paslanmaz çelik kullanımına geçecektik.

Çok değişik bir sistemdi. Bu tür imalat için gereken tüm teknik teç-hizat ve makineler getirilmişti. Bu sistemi öğretmek ve imalatı takip etmek için de yeni bir teknisyen getirilmişti. Deneme çalışmaları

başladıktan bir müddet sonra, şirket ortaklarından olan fabrika müdürümüz Jak Sion, bilemediğim bir nedenden dolayı fabrika müdürlüğünden ve sanırım şirket ortaklığından ayrılmış, kısa bir süre sonra da ailesiyle birlikte Amerika'ya gitmişti. Fabrikamız, müdürsüz kalmıştı. Ben elimden geldiği kadarıyla işi yürütmeye başlamıştım. Ben makine mühendisi değildim. İdari yönden işleri devam ettirsem de teknik sorumluluğu alacak bir durumda değildim. İzak Bey'le bu durumu görüşmek üzere bir randevu istedim.

Bir akşamüstü evine davet etti, gittim. Mutadî veçhile kahvelerimizi içerken durumu kendisine anlatarak fabrikanın bir teknik müdürüne ihtiyacı olduğunu söyledim. Bay Derofo, "Rifat sen bu kadar yıl çalıştın, idari yönü yürüttün. Ayrıca teknisyenlerle makinelerin detayları hakkındaki bilgileri işçilere öğretirken sen de teknik detayları öğrenmedin mi?" demişti.

"Tabii ki öğrendim, biliyorum ama..."

"Rifat, Nejat Usta ve Mahmut Usta gibi teknik olarak çok iyi elemanlara sahip değil miyiz?"

"Tabii sahibiz, onlar işlerini çok iyi yapıyorlar."

"Bildiğim kadarıyla idari yönden işçilerle ve sendika yöneticileriyle aran çok iyi ve işçiler seni çok seviyor ve sayıyorlar."

"Evet İzak Bey, orası doğru. Ama..."

"Aması yok Rifatçığım. İş sen yükleneceksin. Senden daha iyi bir müdür mü olur? Biz karar verdik, müdürlüğümüzü bundan sonra sen yapacaksın. Çalışmandan çok memnunuz, bu işin de altından kalkacağına bizler inanıyoruz. Sen de kendine inan, hadi hayırlısı olsun."

Çok şaşırmıştım ama bir o kadar da sevinmiştim.

"Çok teşekkür ederim Mösyö Rofe, güveninize layık olmak için elimden geleni yapacağıma emin olabilirsiniz. Sağ olun."

"Hadi bakalım, şimdi evine git, eşine bu müjdeyi ver. Bu aydan itibaren de maaşında gerekli düzenlemeleri yaparak sana bildireceğim. Bordroyu ona göre hazırlarsın" deyip gülererek göz kırpmıştı.

Sevinçten uçuyordum. Doğru eve gittim ve müjdeyi eşime verdim. Tabii ki o da çok sevinmişti. İşimde bu şekilde yükselmem onu çok mutlu etmişti zira bu yükseliş, ekonomik düzeyde de daha rahat bir seviyeye geleceğimiz anlamını taşıyordu.

Ertesi gün bir başka duyguyla işe başlamıştım. Yine kendi odamda çalışıyordum ki pencereden İzak Derofo'nin geldiğini gördüm. Bekçi kapıyı açmış ve onu odama getiriyordu. Holün başına çıkıp karşıladım İzak Bey'i,

"Hoş geldiniz Mösyö Rofe."

"Hoş bulduk Rifat. Bir sürpriz ziyaret oldu ama gelip ustalara durumu anlatayım diye düşündüm. Böylece müdürlüğünü resmiyete dökmüş oluruz."

"Olur Mösyö Rofe, siz buyurun odaya geçin, ben hem kahvenizi ısmarlayayım, hem de ustalara haber göndereyim gelsinler."

Birkaç dakika içinde Nejat Usta ile Mahmut Usta odama gelmişlerdi. Masamın önünde oturmakta olan İzak Bey'e, benim oturduğum koltuğu göstererek, "Mösyö Rofe lütfen siz buraya geçin, ben bu tarafa geçerim" dedim. "Yok Rifat, o koltuk senindir. Saygına teşekkür ederim ama sen yerine otur, fabrikada patron sensin" deyip gülümseyerek kendi yerime oturmamı işaret etmişti.

Ustalar her zamanki saygıları ve kibarlıklarıyla Mösyö Rofe'ye "hoş geldin" deyip odadaki diğer koltuklara ilişmişlerdi. Beş-on dakika kadar fabrika işleriyle ilgili sohbetten sonra İzak Bey sadede gelmiş ve yeni idari durum hakkında ustaları bilgilendirmişti. "Bugüne kadar olduğu gibi Rifat Bey'le yine aynı uyum içinde çalışacağınızı ve fabrikamızın daha ileriye gitmesini sağlayacağınızı biliyor ve ümit ediyorum. Hepiniz için bu yeni durum hayırlı ve uğurlu olsun" diyerek yanında getirdiği üç büyük baklava kutusunun iki tanesini Nejat

ve Mahmut Ustalara verip, "Bunları lütfen işçilere dağıtın. Yeni dönemimizin bu tatlılar gibi tatlı geçmesini dilerim" demişti.

Ustalar bir taraftan kutuları alırken bir taraftan yeni görevim dolayısıyla beni tebrik ediyor, elimi hararetle sıkıp yüzümden öpüyorlardı. Teşekkür edip ayrılırken İzak Bey, "Nejat Usta lütfen Mr. McDonald'a söyler misin buraya kadar bir gelsin, onunla da bir konuşayım" demişti.

Bir-iki dakika içinde İskoç teknisyenlerin şefi olan McDonald da odaya gelmişti. İzak Bey, yeni durumu ona da anlatmış ve bana yardımcı olacaklarından emin olduğunu da sözlerinin sonuna eklemişti.

McDonald da bu yeni durumu sevinçle karşılamış ve beni tebrik etmişti. Böylece müdürlüğüm resmen tebliğ edilmiş oluyordu. Ayrılmak üzere kalktığında kalan baklava kutusunu bana uzatıp, "Rifatçığım bu kutu da sana. Eve götürür, ailenle kutlamayı yaparsın" demişti.

"Çok teşekkür ederim Mösyö Rofe, sağ olun."

"Ha! Sana bir şey daha söyleyeyim. Bundan böyle sen Jak Sion'un odasına yerleş olur mu? Bak kapıda zaten 'Müdür Odası' yazıyor. Orası artık senindir."

"Tamam İzak Bey, yerleşirim."

"Bundan sonra senin görevlerin daha da artacağından, bir yardımcı sekreter al, kırtasiye işlerini ve maaş bordrolarını hazırlama görevini ona verirsin. Yardımcını kendin seç, olmazsa biz birine bakarız."

"Tamam, ben halletmeye bakarım. Teşekkür ederim."

Giriş kapısına kadar inip, arabasına kadar refakat edip onu yolcu ettikten sonra fabrikanın imalat bölümüne doğru yöneldim. Daireye girer girmez işçilerden büyük bir alkış koptu. Bir taraftan baklavalarını yiyor, bir taraftan da hararetle beni kutluyorlardı. Ardından hep birlikte, "Rifat baba! Rifat baba!" diye bir tempo ile bağır-maya başladılar. Çok duygulanmıştım. Hepsine ayrı ayrı sarılarak

duygularımı paylaşmıştım. İnanılmaz mutluluk duyduğum anlar yaşamıştım.

Sevilmek çok güzel bir şeydi.

Bunu da hak etmiştim sanıyorum. Zira hem bu ilk işimde, hem ondan sonraki yıllarda çalıştığım bütün fabrikalarda, işçileri sadece talimat, emir verilip çalıştırılacak kişiler olarak görmemişim. Onların her biri birer aile reisiydiler, eşlerinin efendisi ve çocuklarının babası idiler. Evet, fabrikada ekmek parası için ter döken insanlardı ama evlerinde her biri bir "kral"dı.

Ben onları hep evlerinin kralı gözüyle değerlendirirdim. Sanırım bu yüzden elli yıllık iş hayatımda işçiler tarafından sevilmiş, saygı görmüş ve "işçi babası" olarak değerlendirilmişim.

Bu bakış açım, her zaman işçi sevk ve idaresinde bana son derece fayda sağlamıştır.

Kendime bir sekreter aradığım günlerde, lise dönemlerimden bir kız arkadaşım olan Viki Şirış'e rastlamıştım. Annesi ile babası bizim ikamet ettiğimiz Şişli, Sıracevizler Caddesi'nde otururlardı. Viki de sık sık onları ziyarete gittiğinden arada bir karşılaşır, yolda ayaküstü sohbet eder, okul günlerini yâd ederdik. Benden birkaç sınıf daha aşağıda okurdu. Yine böyle bir tesadüfte kendime bir sekreter aradığımı ve böyle birini tanıyıp tanımadığını sormuştum. "Ben gelirim" demişti. Kısa bir süre önce sekreter olarak çalıştığı şirketten ayrıldığını ve iş aramakta olduğunu ifade etmişti. Kısa bir görüşmeden sonra koşullarda anlaşmıştık. Birkaç gün sonra işe başlamıştı. Akli başında, sekreterlik konusunda tecrübeli bir kadındı. Çok kısa zamanda bizdeki çalışma sistemine uyum sağlamıştı. Hem telefona bakıyor, hem imalatla ilgili hazırladığım raporları daktiloya çekiyor, ayrıca ay sonu maaş bordrolarını tanzim ediyordu. Benim kırtasiye ve yazı işlerimi yüklediğinden ben de imalatla daha fazla ilgilenmek fırsatını bulmuş oluyordum. Çalışmasından çok memnundum. O da sabahları işe servisle geliyor, akşamları da işçi servisiyle evine dönüyordu.

- Tuhaf Bir Teklif

Bir sabah işe geldiğimde ambalaj malzemelerimizi basan matbaanın sahibi Fethi Bey'in beni aradığı söylenmişti. "Ara bakalım, hayırdır ne istiyormuş?" dedim. Bir-iki dakikada Fethi Bey'i aramış ve telefonuma bağlamışlardı.

"Günaydın Fethi Bey, beni aramışsınız."

"Rifat Bey, sizinle bir konuyu konuşmak istiyorum. Yarın müsait-seniz matbaaya uğrar mısınız? Bütün gün matbaadayım. Size göre uygun bir saatte gelebilirsiniz."

"Hayırdır, konu nedir?" diye sorunca,

"Burada konuşuruz. Sizi bekleyeceğim" deyip telefonu kapatmıştı. Ertesi gün öğlene doğru matbaaya gitmiştim. Zaten işlerin takibi gayesiyle bir ay içinde üç-dört kez uğrardım Topkapı'daki matbaaya.

"Hoş geldiniz Rifat Bey" diyerek odasının kapasında karşılaşmıştı beni. Kahveleri ısmarladıktan sonra, oradaki iki koltuğa karşılıklı oturmuştuk.

"Hayırdır Fethi Bey, konu nedir merak ettim?"

"Hayırdır, hayırdır Rifat Bey. Yaramaz bir şey yok. Fiyatlara zam falan istemeyeceğim merak etmeyin" demişti ve karşılıklı gülüşmüştük.

"Evet Fethi Bey, sizi dinliyorum."

"Öncelikle müdürlüğünüzü tekrardan tebrik edeyim. (Daha önceki günlerde telefonda müdürlüğümü kutlamıştı.) Rifat Bey, şirketimizin bir geleneksel usulü vardır. Bizimle doğrudan temasta olan yetkililere biz her ay bir teşekkür zarfı veririz. Zarfıta bir miktar karınca kararınca bir para bulunur. Artık siz fabrikanızda en yetkili kişi olduğunuza göre size her ay böyle bir zarf göndermeyi düşünüyorum, ne dersiniz?"

Şaşırmıştım.

"Böyle bir zarfı benden önceki müdürümüz Jak Bey'e gönderiyor muydunuz?"

"Hayır Rifat Bey. Jak Bey şirketinizin ortağıydı. Bu yüzden böyle bir uygulamamız olmamıştır. Siz ise şu anda bizimle irtibatta olan en yüksek kişi olduğunuzdan böyle bir teşekkür zarfını, diğer şirketlere olduğu gibi size de munasip gördüm."

Oldukça tuhafıma gitti. Hatta biraz da kızmıştım. Bana düpedüz rüşvet teklif ediliyor gibi düşünmüştüm. Fethi Bey son derece tecrübeli bir iş adamıydı. Düşüncelerimi sanki yüzümden okumuştı.

"Rifat Bey, sakın yanlış anlamayın, bu bir rüşvet teklifi değildir; sadece bizimle çalıştığınız için bir teşekkür biçimidir. Çok rica ediyorum yanlış anlamalara kapılmayın, çok üzülürüm" demişti.

"Fethi Bey, bu zarf karşılığında ne yapmamı istiyorsunuz benden?"

"Hiçbir şey Rifat Bey, tabii ki hiçbir şey. Çalışma şeklimizde hiçbir değişiklik olmayacaktır, emin olmanızı isterim. Bugüne kadar nasıl çalıştıysak aynen devam edeceğiz, sakın başka türlüşünü düşünmeyin."

Yine de tam tatmin olmuş sayılmazdım. Buruk ve soğuk bir tavırla,

"Tamam, anladım Fethi Bey. Ben size bu konuda haber vereceğim" deyip ayrılmıştım matbaadan.

Bu olayı eşime bile anlatmamıştım o gece. Ertesi sabah şoförümüz Ali'ye beni gelip almamasını, evden doğrudan Eminönü'ndeki mağazaya gideceğimi, daha sonra da doğrudan fabrikaya geleceğimi söylemiştim. Viki'ye de ayrıca geç geleceğimi bildirmiştim. Tahtakale'deki yazıhaneye sabah erkenden ulaşmıştım. İzak Derofo Bey, o saatte geldiğimi görünce şaşırmıştı.

"Rifat hayırdır, sen buraya bu saatlerde gelmezdin. Bir problem mi var? Merak ettim."

"Günaydın İzak Bey, çok şükür kötü bir şey yok. Sizinle bir mevzu-yu konuşmaya geldim."

"Gel otur, anlat bakalım nedir?" deyince, matbaa sahibiyle olan konuşmamızı ve önerisini kelimesi kelimesine anlattım. Önce ciddi bir ifadeyle dinlerken, konuşmamı sürdürdükçe yüzünde gittikçe büyüyen bir gülümseme ifadesi belirmişti. Konuşmamı bitirdikten sonra iyice gülmeye başlamıştı. Hayretle izliyordum yüz ifadesindeki değişimi.

"Rifat, kaç senedir bizimle çalışıyorsun?"

"On bir-on iki sene oldu Mösyö Rofe."

"Oğlum bu süre zarfında seni iyice tanıdım. Maaşların konusunda hiçbir defa bir itirazın olmadı. Biz ne verdiysek hep kabul ettin, her zaman iyi ve dürüst çalıştın. Fabrika müdürlüğünü sana neden verdiğimi sanıyorsun?"

"....."

Cevap vermeden dinliyordum.

"Sen gözlerini iş hususunda bizim fabrikada açtın sayılır. Piyasayı hiç bilmediğini düşünüyorum. Bizim piyasada böyle olaylar hep olmuştur ve hep olacaktır. Senin dürüstlüğüne hep inandım ve sana hep güvendim. Bugünkü davranışın da sana güvenimin ne kadar doğru olduğunu bana bir kez daha gösterdi."

"Teşekkür ederim Mösyö Rofe. Ne yapmamı önerirsiniz?"

"Rifatçıgım teklifi rahatlıkla kabul edebilirsin. Verilecek zarfları al, ananın ak sütü gibi helal olsun. Bu zarflar senin hakkın olacaktır. Ben sana güveniyorum, sen de kendine inan" cevabı ve hakkımdaki düşüncelerini ağzından dinlemek, bana büyük bir zevk ve mutluluk vermişti. Teşekkür edip biraz da tuhaf hissederek yanından ayrıldım.

Birkaç gün sonra da Fethi Bey'i arayarak zarflara olur verirken şunu tekrar tekrar ifade etmekten sakınmadım:

"Fethi Bey, ambalaj malzemelerindeki basım hataları, resim kaymaları ve tasarım bozuklukları hakkında aynı titizliği göstereceğimi,

bozuk basılmış ambalaj ürünlerini eskisi gibi aynen iade edeceğimi bilmenizi isterim. Değişen bir şey olmayacaktır çalışma şeklimizde. Bunu tekrar ifade ediyorum ve teklifinizi teşekkürlerimle kabul ediyorum."

"Tabii ki Rifat Bey. Ben de teşekkür ediyorum, hayırlı olsun."

Bu konuşmadan sonra iyice rahatlamıştım. Ahlaksız olarak düşündüğüm teklif, bütün bu gelişmelerden sonra "ahlaklı teklif"e dönüşmüş, vicdanım da eski temizliğine kavuşmuştu. Huzurlu ve mutluydum.

- Kuru Fasulye

Fabrikada işler aynı minvalde yoğun olarak devam ediyordu. Bir taraftan normal karbon çeliği imalatı devam ederken diğer taraftan paslanmaz çeliğe dönüş çalışmaları hızlanmıştı. O aralar İzak Bey, ufak bir kalp sorunu yaşamış ve bir müddet işe gelmez olmuştu.

O yıllarda tababet bugünkü tekniklere henüz ulaşmadığından, o günlere göre en iyi tedavi usulleri tatbik ediliyordu. İstirahat mutlak, yemek diyetine de son derece dikkat edilirdi. Hasta, genelde yağsız ve tuzsuz yemeklerden oluşan bir diyetle tâbi tutulurdu. Tedavi uzunca bir süre sürmüş, sonunda Mösyö Rofe tekrardan işe başlamıştı. Rahatsızlığı döneminde akşamları sık sık evine gider, fabrikadaki durumlar hakkında kendisini bilgilendirirdim. Hanımı ise beni İzak Bey'in yemekleri hakkında uyarır ve fabrikaya geldiğinde mutlaka ızgara bonfile hazırlatmamı ve öğle yemeğinde salata ile birlikte yemek yemesini sağlamamı rica ederdi.

Sağlığına iyice kavuştuğu günlerden birinde bir pazartesi sabahı sekreterim, gelen bir telefonu bana bağlamıştı. Telefonun öbür ucunda Mösyö Rofe'nin eşi Bayan Rofe vardı. Alo dediğimde, "Mösyö Rifat, bugün öğlene doğru Mösyö İzak fabrikaya gelecek. Lütfen ona bonfile ve salata hazırlatır mısınız?" diye rica etmişti. "Tabii Madam Rofe, merak etmeyin. Şimdi arabayı gönderir bonfile aldırırım" diye cevap vermiştim. Teşekkür edip kapatmıştı telefonu.

İşçiler için yemekler, fabrikanın mutfağında hazırlanırdı. Oldukça yaşlı bir aşçıbaşımız vardı: Cavit Usta. Cavit Usta, Selanikliydi. Son derece nüktedan ve güler yüzlü bir insandı. İşinde de çok usta bir aşçıydı. Bir dönem Atatürk'ün sağlığında, emrinde olan *Savarona* yatında ikinci aşçı olarak görev yapmıştı. Şoför Ali'ye haber gönderip Kâğıthane'deki kasabamızdan taze, tamamen yağsız iki parça bonfile almasını söylemiştim. Fabrika yaşamını yaşayanların bileceği gibi her pazartesi kuru fasulye, nohut, mercimek gibi bakliyat yemeklerinden biri pişirilirdi fabrikalarda. O pazartesi de bizim fabrikada kuru fasulye pişiriliyordu öğlen yemeği ve gece vardiyasında çalışanların akşam yemeği için. Cavit Usta'ya Mösyö Rofe'nin geleceğini ve öğlen yemeğini bizde yiyeceğini söylemiş ve "bonfile ile salata ikram edeceğiz" demiştim.

Saat 12.00'ye doğru İzak Bey gelmişti ve ofisimde iş konuşmaya başlamıştık. Yemek için kendisine bonfile ve salata servis edeceğimizi söylemiştim, memnun olmuştu. İzak Bey, fabrikaya o saatlerde geldiğinde öğle yemeğini her zaman yemekhanede işçiler ve ustalarla yemeyi severdi. Yemek vakti yemekhaneye inmiştik. İşçilere "afiyet olsun" dedikten sonra, onların yemek yediği masaların birine oturmuştuk. Çocuklarla sohbet ediyordu Mösyö Rofe. Birkaç dakika içinde Cavit Usta bonfile ve salatayı bir tepsiye koymuş, masamıza gelerek servise başlamıştı. Mösyö Rofe, "Sağ ol Cavit Usta" dedikten sonra bir tabak da kuru fasulye getirmesini istemişti aşçıbaşından. Cavit Usta, bir an tedirgin bir şekilde bana bakarken, "Bakma öyle Rifat Bey'e, getir birazcık kuru fasulye de hasret giderelim. Azıcık fasulyeden bir zarar gelmez" demişti, benden teyit istermişçesine bana bakarak.

"Tamam Cavit Usta, az bir şey koy tabağına da getir" demiştim. Tabak geldiğinde öyle bir iştah ve zevkle ekmeği bandıra bandıra yiyordu, öyle mutluydu ki içimi bir hüznün kaplamıştı.

İşçiler yemeği bitirip izin isteyerek masadan kalkmışlardı. Baş başa kaldığımızda ömrüm boyunca unutamadığım şu sözler dökülmüştü

İzak Bey'in ağzından büyük bir bedbinlikle. Aynen şöyle söylemişti: "Sıçayım bütün zenginliğimin içine, bir kuru fasulye yiyemedikten sonra!"

Çok dokunmuştu bu tavrı bana.

"İzak Bey, henüz yeni iyileştiniz. İnşallah kısa bir süre sonra yine istediğiniz kadar fasulye yersiniz, dert etmeyin" demiştim. Öyle demiştim ama ben de pek inanmamıştım bu sözlerime. Kafasını sallayarak kalkmıştı masadan. Odama çıkmıştık.

Onu kapıdan uğurlarken Padişah Kanuni Sultan Süleyman'ın şu dizeleri gelmişti aklıma:

"Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi,

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi."

- Rafael Torel Ortak Oluyor

Paslanmaz tıraş bıçağı üretim çalışmaları esnasında Bay Rofe ile bir konuşmamız esnasında yeni yatırımlar dolayısıyla mali zorluklar yaşadıklarını ve çok eski ve çok yakın bir arkadaşının mali destekte bulunacağını ifade etmişti. Bu yakın dostu, Derby Fabrikaları'nın kurucularından olan Bay Rafael (Fresko) Torel'di.² Bu mali destek, kısa zamanda resmiyete dökülmüş ve Bay Torel, şirketimizin bir kısım hisselerini satın alarak (sanırım yüzde 49 hisse) firmamıza ortak olmuştu. Bay Torel, çok güçlü bir sanayici ve iş adamıydı. Bu ortaklıktan çok kısa bir süre sonra kendi fabrikasından Makine Mühendisi Cevat Borçbakan ile Erhan adında genç bir kimya mühendisini, yardımcılarım olarak fabrikamıza göndermişti.

Cevat Bey teknik bir eleman olarak makinelerimizle, Erhan ise kimyasal ürünlerimizle kaplama bölümümüzde görev almışlardı. Cevat Bey'in tıraş bıçağı üretimi ile ilgili bir bilgisi yoktu fakat birkaç ay

2 Hayat hikâyesi için bkz. Rita Ender, Batya Kebudi, *Mümkündür Mucizeler Rafael Torel'in Hayatı*, Gözlem Yayınları, İstanbul, 2007.

içinde gerekli bilgileri fiili durumdan bire bir kavramış ve imalat bölümüne hâkim olmuştu. Erhan'ın durumu ise daha kolaydı. Tıraş bıçağının ağzına kaplanan kimyasal karışım formüllerini kısa sürede kavramış, işe uyum sağlamıştı. Her ikisi de çok efendi ve çok ki-bar insanlardı. Güzel bir çalışma uyumumuz vardı. Ben, İzak Derofo Bey'le nasıl devamlı ilişkiysem, Cevat Bey de sürekli Bay Torel ile muhatap oluyordu. Bay Torel, benimle nadiren muhatap olurdu. 1973 yıllarında oluşmuştu bu yeni düzen.

Bay Rofe'nin sıhhati ise oldukça ciddileşmeye başlamıştı. Yeğeni, arkadaşım Musa Derofo fabrikayla daha fazla ilgilenmeye başlamış, sık sık Kâğıthane'ye geliyor ve gününün birkaç saatini bizde geçiriyordu. Yeni tıraş bıçağının adı üzerinde tartışılırken, ambalaj malzemeleri ve dizayn tespit edildikten sonra matbaa basım işlerine başlanmıştı.

Yeni ürünle yapılan deneme çalışmaları, her geçen gün kalite olarak daha iyiye gidiyordu. Ancak henüz tam bir standart yakalayamamıştık. Fakat bu hızla çalışmalarımızı sürdürdüğümüz takdirde tam kaliteyi birkaç ay içinde tutturacağımızdan emindim. Karbon çeliği ile yaptığımız ürünlerin imalatı da hızla devam ediyordu. Sevkiyatımız da gayet iyiydi. Bu arada paslanmaz "Flaş" adlı tıraş bıçağımızın reklamı ile ilgili çok iyi bir reklam ajansı ile temasa geçilmişti. Ancak bu reklam işi, benim dışımda gerçekleşiyordu.

1973 yılının yaz günlerinin birinde Büyüka'da yazlıktayken radyoyu açtığımda, arka arkaya "Flaş geliyor, Flaş geliyor" diye reklam sloganları ile bir anda şaşkına dönmüştüm. Derhal telefona sarılarak İzak Bey'i aradım.

"Mösyö Rofe radyo reklamlarını duydum. Hayırdır?"

"Evet Bay Rifat, hem radyo, hem de gazetelere reklam verdirdik."

"Hayırlı olsun İzak Bey ama benim hiç haberim olmadı. Biz henüz istediğimiz standardı yakalayamadık. Lütfen bir ay geciktirin bu reklamı. Bir ay sonra tam standart kaliteye ulaşmış olacağız. Lütfen

bir ay sonraya erteletin bu reklamı. Keşke önce bana sorsaydınız reklam başlangıcını, daha iyi olurdu."

"Rifatcığım reklam ajansı ile bu şekilde anlaşmıştık. Bundan sonra geriye dönemeyiz, ertelemeye imkânımız yok.

"Anladım Mösyö Rofe. Hayırlı olsun" diyerek kapattım telefonu.

Buz gibi olmuşum. O yıllardaki en büyük ve kapsamlı reklam kampanyası başlamıştı ama biz henüz hazır değildik. "Bu kampanya başlangıcı bizim fabrikamızın sonunun başlangıcı olacak galiba" diye düşünmekten kendimi alamamıştım.

Bu reklamdan hemen sonra üç vardiya olarak yeni ürünün imalatına girişmiştik.

- Fabrika Kapanıyor

Musa her gün fabrikaya geliyordu. Çok çalışıyorduk. Hem Musa, hem ben geceli gündüzlü çalışarak standarda ve üretime başlamak için tüm gayretimizi sarf ediyorduk.

Musa dünya tatlısı bir insandı ama fabrika döneminde çok yıpranmıştı. Bir-iki ay zarfında her ikimiz de altı-yedi kilo vermiştik. Çok yorucu bir çalışma oluyordu. Ben birkaç kez sabah saat 08.00'de girdiğim fabrikadan, ertesi gün saat 17.00-18.00 gibi ayrılmıştım. Yani neredeyse uykusuz otuz saat kadar çalışmıştım. Eşim de bundan oldukça şikâyetçiydi ama yapacak bir şey yoktu, ekmek kolay kazanılmıyordu.

İzak Bey gittikçe kötüleşiyordu ve sonunda 9 Nisan 1974 tarihinde yaşamını yitirmişti. Üzüntüm çok büyüktü, âdeta babamı kaybetmiş gibiydim. Bana güvenen, bana her zaman oğluymuşum gibi davranan, her zaman destek veren bir insan bir anda göçüp gitmişti.

Ancak yaşam devam ediyordu. Musa artık fabrikaya her gün geliyordu. Bay Torel'in sürekli baskısı altındaydı. Hem çok yıpranıyor, hem de psikolojik sıkıntıya düşüyordu.

Benim tanıdığım yakışıklı, dünya tatlısı, şen şakrak Musa gitmiş; yerine sıkıntılı, bedbaht, asabi ve sanki yaşamdan bıkmış bir Musa gelmişti. Bu da bana büyük üzüntü veriyordu.

İthal malları dışında iç piyasada tıraş bıçağı sahasında en büyük rakibimiz, Perma Sharp fabrikasıydı. Paslanmaz "Flash" tıraş bıçağı reklamlarımız başlar başlamaz büyük bir taleple karşılaşmıştık.

Merkeze günde üç-dört kamyon dolusu mal gönderiyorduk. Satışlarımız çok iyiydi ancak ben pek memnun değildim. Zira standardı henüz yeni yeni yakalamıştık ama ilk yapılan ürünlerde kalite oranı %70 gibiydi ve korkulan oldu. Çok kişi kaliteden memnunken %30 gibi bir kullanıcı şikâyetçi oluyordu. Tıraş bıçağının kalitesi çok ilginçtir. Zira kullanıcı kalite kontrolünü direkt yüzünde yapar; en ufak bir çizik, en ufak bir acı, onun, tıraş bıçağına "tu kaka" demesine sebebiyet verir ve bir daha o markayı satın almaz.

Biz kaliteyi, satışlar başladıktan bir-iki ay sonra tutturmuştuk ama millet "tu kaka" demişti bir kere.

Reklamı ilk duyduğum anda Bay Rofe'ye bildirdiğim hususlar maalesef gerçekleşmişti.

Çok büyük bir reklam kampanyası ile henüz tam kalitesini tutturamadığımız bir üründen, büyük satışlar yapmıştık.

İadeler başlamıştı, ürünler koli koli geri geliyordu. Ben kahroluyordum, Musa benden beter üzülüyordu.

1974'ün sonuna doğru fabrikanın kapatılacağı söylentileri kulağıma gelmeye başlamıştı. Ustabaşımız Nejat Beşkök, zaten 1973 yılının bir zamanında istifasını verip ayrılmıştı.

Nihayet kötü haberi Musa'dan aldım.

"Rifat, Bay Torel'le konuştuk, fabrikayı 1974'ün Aralık ayında kapatıyoruz. Makinelerin hepsi ve birkaç usta Derby Fabrikası'na taşınacak."

"Sağlık olsun Musacığım, buraya kadarmış demek."

"Merak etme Rifat, hepiniz tazminatlarınızı son kuruşuna kadar alacaksınız."

"Mutlaka öyledir Musa, aksini aklımdan bire geçirmem."

Derby üretime kendi fabrikasında, belki de başka bir marka altında devam edecekti. Mühendisleri ve kimyageri nasılsa işi öğrenmişlerdi. Bana ihtiyaçları yoktu. İş hususunda Bay Torel'le birkaç kez tartışmıştım. Talimatına "hayır, yanlış olur" diyene de pek rastlamamıştı benim dışımda. O yönden beni fabrikasına almamış olabilir diye düşünüyorum. Kendince belki de haklıydı.

Haberi Musa'dan aldığım gün, ofisimde tıraş bıçağı ağzının kaplandığı kimyasal karışım formüllerini ihtiva eden not defterimi ona teslim ederken bir ricada bulunmuştum:

"Musa, bir ricam olacak. Sizin bana verdiğiniz ve 14 senedir kullandığım Facit kollu hesap makinesini kendime alabilir miyim?"

"Ne demek Rifatcığım, tabii ki alabilirsin."

Teşekkür edip vedalaşırken otuz bir sene sonra tekrar beraber çalışacağımızı nereden bilebilirdim.

- 18 -

ARKADAŞLIK YURDU DERNEĞİ VE ŞALOM GAZETESİ (1961-1971)

- Arkadaşlık Yurdu

1961 ve 1962 yılları, sosyal yaşamımda önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştu. 1961 yılında Arkadaşlık Yurdu (Amikal) Derneği'ne katılmıştım.¹ Arkadaşlık Yurdu, Musevi genç kız ve erkeklerin bir arada olmalarını ve birlikte kültürel ve sosyal faaliyette bulunmalarını sağlamak gayesiyle kurulmuş olan kulüp niteliğinde bir oluşumdur. Oldukça geniş bir mekânda, bilhassa hafta sonlarında gençler toplanır ve değişik sosyal etkinliklere iştirak ederlerdi. Lokalde münazaralar, küçük konferanslar, şiir matineleleri düzenlenir; ayrıca eğlence babında müzikli toplantılar, küçük danslı partiler ve yılda bir-iki kez balolar düzenlenirdi. Bu balolardan kıyafet

1 "Amikal", Fransızca "Amicale" kelimesinin Türkçe fonetiğe ve telaffuza uygun yazılışdır. Alliance Israélite Universelle öğrencilerinin üye oldukları bir dernekti. 1910 yılında kuruldu. Daha sonra adını Arkadaşlık Yurdu olarak değiştirdi. 1964-1971 yılları arasında *Arkadaşlık Yurdu* dergisini yayınladı. Derginin koleksiyonu, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde mevcuttur. Dernek, 28 Aralık 2009 tarihinde fesholdü.

baloları oldukça ilginç bir görünümde olur ve son derece eğlenceli geçerdi.

Gençler, hafta sonları hep lokalde buluşurlar, kimi orada eğlenmeyi tercih ederken bazıları çeşitli gruplar halinde başka dans kulüplerine giderler, oralarda eğlenirlerdi.

Bu kulüpte birçok yeni erkek ve kız arkadaş edinmiştim. Bu da yaşamımı oldukça etkilemiş ve çevremi genişletmişti. Eski arkadaşlarımdan çoğu da bu kulübe aza olduklarından, iş dışındaki ve hafta sonlarındaki yaşam biçimim oldukça zenginleşmişti. Son derece mutlu oluyordum. İş hayatım rutin bir şekilde devam ederken hafta sonlarını, genellikle Arkadaşlık Yurdu lokalinde geçiriyordum. Ya lokaldeki faaliyete katılıyor ya da lokal dışındaki etkinliklere iştirak ediyordum. Mahalle dışındaki birçok arkadaşım da bu oluşuma üye olduklarından, bir arada olmanın keyfini yaşıyordum. Arkadaş grubundan Niso Mizrahi'nin yeri bambaşkaydı benim için. O hem arkadaşım, hem sırdaşım, hem de abim gibiydi. Hafta arası gecelerimi genellikle onunla değerlendirirdim. En iyi ve gerçek dostumdu Niso.

Mahalle arkadaşlarımla birlikteliğim devam etse de oldukça seyrek görüşür olmuştuk. Artık büyüdüğümüz için onların da arkadaş grupları oluşmuş ve hafta sonlarını onlarla geçirir olmuşlardı. Onlar da iş hayatına atıldıklarından, ancak akşamları işten dönüş saatlerinde bir arada olabiliyor ve kısa sohbetlerde bulunuyorduk. Bazı önemli maçlara da arada bir mahallede toplanıp beraber gidiyor, stadın ve futbolun zevkini çıkarıyorduk.

Maç dönüşlerinde ise yine mahallede Bakkal Mustafa'nın dükkânının önünde toplanıyor ve yorumlar yapıyor, maçı değerlendiriyorduk. Ancak roller değişmişti. Bir zamanlar biz ufakken maç yorumları yapan abilerimizin tartışmalarını dinlerken, şimdi yorumlayan ve tartışan bizler oluyorduk ve bu sefer mahallenin küçükleri dikkatle bizi izliyorlardı. Artık bizler, mahallenin abileri olmuştuk. Çok hoş bir değişimdi. Artık bizler Rifat abi, Kemal abi, Necdet abi, Ferit abiydik.

1961 yılının Ocak ayında Arkadaşlık Yurdu'nda ilk şiir ve müzik programını sunmuştum. Önemli şairlerin sevilen şiirlerini ve kendi şiirlerimden bazılarını müzik eşliğinde sunmuştum oradaki arkadaşlara. Ben şiirleri okurken fonda çalınan müzik parçalarını Mair Şair sunuyordu. Başarılı bir sunu olmuş ve bayağı beğenilmişti. Yine 1962 yılı içinde bazı şiirlerim, Musevi cemaatinin gazetelerinden biri olan *Şalom* gazetesinde yayımlanmaya başlamıştı.

- *Şalom* Gazetesi ve Avram Leyon

Şalom gazetesinin sahibi Avram Leyon (1912-1985) idi. Son derece kibar bir İstanbul beyefendisiydi. Matbaa sahibiydi. Son derece şık giyinir, fötr şapkasını başından hiç eksik etmezdi. Gençlere çok önem verirdi. Gazetesinin gençlik köşesinde birçok genç yazar, yazılarını yayınlattırdı. Ben de Arkadaşlık Yurdu faaliyetleri hakkında yazılar ve haberler yazardım bu gençlik köşesinde. Bir gün, şiirlerimden birkaçını götürmüştüm gazeteye. Bay Leyon şiirlerimi okumuş, beğenmiş ve her hafta bir iki tanesini basacağını söylemişti. Çok memnun olmuştum. İlk iki şiirim, 7 Mart 1962 tarihinde basılmıştı gazetede.

Şiirlerimden birinin adı "Birini Arıyorum", diğerinin adı ise "Ebediyete Kadar"dı. Ondan sonraki haftalarda da her çarşamba çıkan gazetede şiirlerime yer veriliyordu. Bay Leyon, şiir yazmaya devam etmem yönünde sürekli telkinlerde bulunur ve beni cesaretlendirirdi. Her çarşamba günü aldığım *Şalom* gazetesinde yayınlanmış şiirlerimi görmek ise beni son derece sevindirirdi. Şiirlerimi gazetede gören ve okuyan arkadaşlarımın arasında popülaritem de bayağı artmıştı. *Şalom* gazetesi ile ilk tanışmam olan Aralık 1961 tarihinden ayrıldığım Ekim 1971 tarihine kadar olan süre içinde çok güzel günler geçirdim, gazetenin sahibi Avram Leyon'dan yaşamla ilgili çok şeyler öğrendim. Birçok kişiyle tanışıklıklarım oldu, bu da benim ufkumun açılmasında son derece faydalı oldu.

Yaşamım iş ve ev gailisi içinde sürüp gidiyordu. Bu arada *Şalom* gazetesi ile irtibatı kesmemiştim. Sahibi Avram Leyon'la sık sık görüşüyor, konuşuyorduk. Arada bir şiir veya herhangi bir konuda bir yazı götürüyordum. O da gazetesinde neşreliyordu. Bir ara sohbet ederken bana gazetede bir köşe ayırırsa her hafta bir yazı gönderip göndermeyeceğimi sormuştu. Ben de memnuniyetle yazabileceğimi söylemiştim. Böylece haftalık yazılarım için gazetenin hep aynı yerinde bir köşe ayırmıştı bana. Köşemin adı "7 Günde Bir"di. İlk yazım, 21 Ağustos 1968 tarihinde yayımlanmıştı. Yazımın başlığı "Medeniyet Utansın" idi.

- *Bugün* Gazetesiyle Polemik

Köşe yazılarıma başlayışımдан uzunca bir süre sonra İstanbul'da yayınlanan *Bugün* gazetesinde antisemit yazılar yayınlanmaya başlamıştı. Hele M. Şahap Tan adında bir köşe yazarı, inanılmaz yalan ve iftiralarla, küfürlü cümlelerle İstanbul Musevi toplumunu tahkir ediyordu.² Hele tüm Yahudi kadınları için neredeyse "fahişedir" demeye gelen bir yazı³ kaleme aldığında tepem atmış "Bay Leyon, ben bu adama cevap vermek istiyorum, müsaade eder misin?" deyince, "Aferin Rifat, senden beklediğim bir davranışta bulundun, köşende ve gazetenin neresinde istersen istediğin gibi yazabilirsin" diyerek başımı okşamıştı.

O hışım la önce "Benim Senden Farkım Ne?" başlıklı bir şiir yazmıştım ve bu şiir, o çarşamba gazeteye basılmıştı. Çok enteresandır ki bu şiir, İzmir'de yayınlanan *Demokrat İzmir* gazetesi tarafından da iktibas edilmişti. Şiirin yayınlandığı sütunlarda da Türk Musevi toplumuna bu şekilde ayrımcı gözle bakmanın ve tahkir edici söylemlerin ahlakî olmadığı ve gazetecilik adabına da uymadığı belirtilmişti.⁴

2 M. Şahap Tan, sahibi Mehmed Şevket Eygi olan *Bugün* gazetesinde köşe yazarı idi. Daha sonra yazılarını toplayıp *Yahudileri Tanıyalım* (Toker Yayınları, 1968) başlığıyla kitap olarak yayınladı.

3 M. Şahap Tan, "Fahişe İhraç Eden Memleket İsrail", *Bugün*, 9 Nisan 1968.

4 Burhan Esen, "Azınlıklara Dokunmayalım!...", *Demokrat İzmir*, 3 Nisan 1968.

Avram Bey, bana bu haberi verince çok sevinmiş ve şiirimin Türk toplumunda, bir kesimince de olsa iyi bir intiba ile karşılanmasına memnurlukla şahit olmuştum.

Şiirin yayınlanmasından kısa süre sonra bu kirli sima, köşesinde "meyhane şairi" diyerek tepkisini gösteren bir yazı yazarak kendince cevap vermeye çalışmıştı.

Tabii, cevabına cevabım gecikmeden ertesi çarşamba "7 Günde Bir" adlı köşemde yerini almış ve "sen ne anlarsın meyhane muhabbetinden" deyip orada kardeşlik, eşitlik, insanlık, hoşgörü gibi kendisinde hiç olmayan hasletlerin yer aldığını ağır bir dille yazmıştım.

Ben bu polemiği sürdürürken o dönemin hahambaşısı, aynı zamanda lisedeki İbranice öğretmenim David Asseo, *Şalom* vasıtasıyla beni makamına davet etmişti. Tabii ki icabet etmiş ve Hahambaşılığa gitmiştim. Girer girmez "gel bakalım Rifat" deyince derhal elini öncelikle hocam olduğu için, sonra da hahambaşılık ritüeli gereği öpmüştüm.

Yazılarımı okuduğunu, beğendiğini, cesaretimi takdir ettiğini beyan ettikten sonra;

"Ama biliyorsun, bunlar kritik noktalar. Topluma zarar verecek şeyler olabilir, yazmasan daha iyi olur" şeklinde telkinde bulunmuştu.

"Sayın hocam, duyarlılığınızı anlıyorum ama yazılarıyla anneme, karıma, kızıma fahişelik sıfatını yakıştıracak kadar iğrençleşen bu adama cevabımı vermezsem kendime olan saygımı kaybederim" diye cevap vermiştim.

Elini uzatıp beni uğurlarken de:

"Rifatiko, yine de sen bir düşün olur mu?" demekten kendini alıkoymamıştı. Uzattığı elini tekrar saygı ile öptükten sonra yanından ayrılmıştı.

O günlerde Avram Leyon iki üç kez gece birinci katta bulunan yazıhanesinin taşlandığını söylemişti.

Ben de boş durmuyorum, iş saatlerim dışında bazı temaslarda bulunmaya çalışıyordum. İlk ziyaretim Şeyhü'l-muharririn unvanıyla anılan Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Burhan Felek'e olmuştu. Beni çok samimi bir şekilde karşılamış ve *Şalom*'daki yazılarımı ilgi ve takdirle takip ettiğini söylemişti.

"Peki hocam, sizler ve diğer gazeteler bu linç eder gibi yazı yazan gazete hakkında niye bir şeyler yazmıyor, niye bizleri desteklemiyorsunuz?" diye sorunca,

"Bak delikanlı, onların istediği de zaten bu. Aranızdaki polemik diğer basın organlarına sıçrarsa, gazetenin satışı ve tirajı artacaktır. O bakımdan biz bu işe girişmek istemiyoruz. Sen *Şalom* ve Rifat Güller olarak mücadeleye devam et. Eninde sonunda ya siz, ya da devlet birimleri onu susturacaktır emin ol."

Teşekkür edip ayrılmıştım yanından. Pek tatmin olmamıştım ama oldukça da rahatlamış hissetmiştim kendimi.

Daha sonraları da *Milliyet* gazetesinin tanınmış dış politika yazarı Sami Kohen'le konuşmuştum bu mevzuyu. Rastladığım bir yerde mi, yoksa gazetesindeki ofisinde mi hiç hatırlamıyorum. Bu konuda bir yazı yazmasını rica etmiştim ancak bir netice çıkmamıştı. Belki de meslek hayatına bir gölge düşürmek istememiş, belki de Burhan Felek'in dediği gibi polemigi tırmandırmak istememişti. Bilemiyorum ama neticede bu konuyla ilgili birkaç satır bile yazmamıştı.

Günlerin birinde yine aynı mevzu ile ilgili o dönemin İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Nedim Demirel'i ziyaret etmiştim. Ona da konuyu açmış, şikâyetle bulunmuş ve ne yapmamız gerektiğini sormuştum.

"Bakınız Beyefendi" diyerek ayağa kalkmış, odanın diğer bir tarafında bulunan başka bir masaya yönelmişti.

"Buyurun bakın, olayı yakından nasıl takip ettiğimizi" diyerek masanın üstündeki gazeteleri işaretlemişti. Gazetelere baktığımda

gerçekten şaşırmıştım. Masa üstündeki gazetelerin birkaçı *Bugün*, birkaçı ise bizim *Şalom* gazeteleriydi. Soran bir yüz ifadesiyle yüzüne baktığımda;

"Beyefendi müsterih olun, olayı yakinen takip ediyoruz, merak etmeyin, yazılarda bir suç unsuru bulduğumuzda derhal müdahale edeceğiz, hiç merak etmeyin, rahat olun."

Teşekkür edip ayrılmıştım ofisinden umut dolu duygular içinde. Avram Bey'e de savcılıktaki durumu anlattığımda o da çok mutlu olmuş ve "eninde sonunda devlet bunun gereğini yapacak ve cezalandıracaktır" diyerek yaptığım görüşmeden dolayı beni takdir etmişti.

Yazılarım salı günleri baskıya girdiğinden, en geç pazartesi gününe kadar yazılarımı gazeteye götürmek zorundaydım. İşyerimdeki daktiloda yazar, eksikleri olmaması için birkaç kez kontrol ettikten sonra bir zarfa koyup pazartesi akşamları işyerimden çıktıktan sonra hiç eve uğramadan Kuledibi'ndeki gazeteye giderdim.

Yine böyle bir pazartesi akşamüstü, yazımı Avram Leyon'a teslim etmek üzere ofisine girdiğimde;

"Ooo! Hoş geldin Rifat" deyip uzattığım zarfı alırken neşe ile devam etti:

"Bil bakalım, bugün ziyaretime kim geldi?"

"Ne bileyim Avram Bey!!"

"Çok şaşıracaksın Rifat, çok şaşıracaksın."

"Peki Avram Bey, meraktan çatlamadan söyleyin de şaşırayım."

"Arkadaşın, çok sevdiğin, devamlı yazıştığın biri, hadi bil bakalım."

"Hadi Mösyö Leyon, söyleyin kim bu arkadaşım, bilemedim vallahi."

Bir kahkaha atarak;

"Şahap Tan geldi beni ziyarete."

"Hadi canım! Ne istedi, canınızı sıkmadı ya bu iblis?"

"Yok canım ne can sıkması. Efendim İsrail'de hapis yatmıştı ya, işte bu arada işkence görmüşmüş de, el parmağını bu işkence esnasında kaybetmişmiş⁵ de... Bu yüzden el parmağının iyileşmesi için yaptığı ameliyat ve hastane masraflarının kendisine ödenmesi halinde köşesindeki yazılara son vereceğini ve hatta Yahudileri göklere çıkaracak yazılar yazacağını söyledi."

"Ee! Siz ne dediniz?"

"Ne diyeceğim, reddedip kapıya koydum herifi. Hem zaten bu herif parmağını işkencede kaybetmedi ki. İsrail'den öğrendim, bir teknik arıza yüzünden tabancası elinde patlamış, olay bu yüzden olmuş. Ayrıca İsrail makamları tüm tıbbi müdahaleyi ve giderlerini tamamı tamamına karşılamış. Tam buldu haraç istenecek adamı ha!" dedikten sonra karşılıklı gülüşmelerle olayı kapatmıştık.

Ayrıca o haftaki *Şalom*'da da Şahap Tan'ın bu talebi açık seçik bir şekilde yazılmış ve kamuoyuna yansıtılmıştı. Nitekim bir müddet sonra bu antisemit yazılar ortadan kalkmıştı.

Bu olay, *Şalom* gazetesi yıllarımın en değerli, en güzel ve en çok gurur duyduğum hatırası olarak kalacaktır.⁶

O günden sonra aralıksız olarak her çarşamba günü bir yazım neşrediliyordu. Yazılarım okurlar tarafından beğeniliyordu, olumlu tepkiler alıyordum. Köşe yazarı olmak bende hem gurur vesilesi oluyor, hem de yazmaktan zevk alıyordum.

Bu köşe yazarlığı, 27 Ekim 1971'e kadar sürmüş, ondan sonra Avram Bey'den işlerimin yoğunluğundan dolayı bana müsaade etmesini rica etmiştim. Üzülmekle beraber isteğimi makul karşılamış ve "arada bir bir şeyler yaz ve getir, kendini unutturma" demişti.

5 M. Şahap Tan, İsrail'de casusluk suçundan ötürü mahkûm olup hapis yatmıştı. Daha sonra hapishane günlerini hatıra olarak yayınladı. *İsrail Zindanlarında Bir Türk Subayı* (Türkiye Basımevi, 1967). Editörün notu.

6 *Bugün* gazetesi ile olan tartışmaların ayrıntıları için bakınız Rifat N. Bali *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950-2003)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 128-158.

Ancak sonraları hiç yazı yazıp götürdüğümü hatırlamıyorum. Ancak ziyaretine her fırsatta gitmiş, hatırını sormuş, düşüncelerinden istifade etmişimdir.

- Şiir Kitabım

Bu arada işlerimin dışında vakit kaldıkça şiir yazmaya devam ediyor ve bir şiir kitabı neşretmeyi düşünüyordum. Bir deftere yazmış olduğum şiirleri daktilomda temize çekerek bir dosyada topluyordum. Kitabımın adını da koymuştum. Şiirlerimden biri olan "Bir Aşk Hikâyesi", düşündüğüm kitabın kapak adı olacaktı. Kapak resmini de tasarlamıştım: Birkaç çınar yaprağı kapağa fon olacaktı. O günlerde sadece bir tasarımıydı benim için.

Nihayet 1962 yılında şiirlerimi, PAL Fabrikası'nın ambalaj işlerini de yapan Çatalkaya Matbaası'nda *Bir Aşk Hikâyesi* adı altında bastırtmıştım. Sadece beş yüz nüsha bastırmış ve birçok arkadaşima ve bazı kitapçılara dağıtmıştım. Hiçbir maddi beklentim yoktu, tamamen amatörce bir duyguyla hareket etmiştim. Kitapçılara da bunu anlattığımda bazıları çok olumlu yaklaşmış, vitrinlerinde teşhir etmişlerdi. Hayalimi gerçekleştirmiş olmanın mutluluğunu ve kitaplarımın vitrinlerde teşhir edilmesinin hazzını kelimelerle ifade etmek mümkün değildi.

Kitabımı alıp da imzalamamı isteyen birçok arkadaşımın bu davranışları da beni tabii ki çok heyecanlandırıyor ve imzalamaktan büyük zevk alıyordum. Çok güzel duygulardı bunlar benim için.

Hayatımda bunları yaşarken, bir taraftan da iyice yoğunlaşmış olan iş hayatıma tüm gücümü veriyor ve istikbalimin daha iyi olması için azami çabayı gösteriyordum. İş hayatı, özel hayatım, kültürel etkinlikler derken gençliğimin tadını da sonuna kadar çıkarıyordum.

Sosyal yaşamımdaki bu faaliyetim, –tevazu göstermek istemiyorum– kız arkadaşlarım arasında da bayağı iyi bir seviyeye yükselmemi sağlamıştı. Dolayısıyla kızlarla olan ilişkilerim de bayağı iyi

gidiyordu. Bundan da hiç şikâyetçi değildim doğrusu. O zamanlar PAL Tıraş Fabrikası'nda çalışıyordum ve patronum Jak Bey de bunun farkındaydı. Bazen "Oğlum Rifat, bu kadar hızlı koşma, çabuk yorulursun" diye takılırdı. Ardından da "Boş ver yaşamana bak. Bu gençlik bir daha gelmez" diyerek ilk dedikleriyle tenakuza düşerdi. Jak Bey'e arada bir açılır, dertleşirdim. Bazı sırlarıma da ortak olmuş gibiydi. Arada bir ağabey tavsiyelerinde bulunmaktan da geri kalmazdı. Ufak çapta bir sırdaşımdı diyebilirim.

- 19-

TAŞINIYORUZ – EVLENİYORUM – TEKRAR TAŞINIYORUZ

- Şişli, Sıracevizler'e Taşınıyoruz

1961 yılının ortalarına doğru babam Şişli, Sıracevizler Caddesi'nde inşaatına yeni başlanmış bir apartmanda taksitle bir daire satın almıştı. Anlaşmaya göre bir miktar peşinat ödemiş, gerisini de taksitlere bağlamıştı. Her ay bin lira ödeyecek, böylece taksitler tamamlandığında dairenin sahibi olacaktı. Babam bana bir şey demeden ben babama her ay 500 lira ödeyeceğimi ve böylece katkıda bulunacağımı söylemiştim. Çok duygulanmış ve mutlu olmuştu.

Şişli'de yeni bir daireye, üstelik bir apartman dairesine taşınmanın sevincini yaşarken, belli bir süre sonra çocukluğumu ve gençliğimi yaşadığım Altı Ocak Sokağı'ndan ayrılma durumunda kalacağımı düşünerek bayağı üzülüyordum. Tamam, mahalle dışında bir sürü okul ve başka vesilelerle tanıştığım bir dolu arkadaşım vardı ama Altı Ocak Sokağı'nın havası ve yaşam tarzı ile arkadaşlık bağları bambaşkaydı. Benim için zor, hatta çok zor olacağını tahmin

edebiliyordum. Ancak yapacak bir şey yoktu ve bu durumu kabullenmek durumundaydım.

1962 sonbaharına doğru Şişli'deki apartman dairemiz tamamlanmış ve taşınma günü gelmişti. Yirmi bir yılımı geçirdiğim mahalleden ve Altı Ocak Sokağı'ndan ayrılmak içimi çok acıtıyordu. Veda günü komşularımız ve arkadaşlarımızla yaşadığımız anlar, son derece hüznü ve gözyaşı dolu sahnelerin yaşanmasına neden olmuştu. Tüm komşularımızla tek tek vedalaşmıştık. Yirmi bir senelik bir beraberliğin sonunda o güzelim sokaktan, o mükemmel sevgi dolu yaşamdan ayrılmak bana ve aileme çok zor gelmişti.

Yeni evimiz 120 metrekarelik bir apartman dairesiydi. Büyük odaları, yepyeni pırıl pırıl konumu ve kaloriferli oluşu ile yaşamımızda daha güzel, daha konforlu bir döneme başlamıştık. Bu durum, ayrıldığımız sokaktan dolayı yaşadığımız acıyı bir nebze de olsa dengelemiş gibi görünüyordu.

İster istemez, yirmi bir yıllık Altı Ocak Sokağı'ndaki yaşantımıza noktayı koymuştuk. Ancak itiraf etmeliyim ki o sokaktaki samimiyeti, menfaatsiz komşuluk ilişkisini, o güzel havayı bir daha hiçbir ortamda bulamamışımdır.

- Müstakbel Eşimle Tanışıyorum

1962 yılı içinde, üyesi olduğum Arkadaşlık Yurdu'nda yönetimde yer almış ve aza komisyonu başkanlığına seçilmiştim. Kulübe aza girişlerinden ve azalarla ilgili çalışmalardan ben sorumluydum. Yönetim kurulu kararıyla artık en az lise son sınıf talebesi olmayanları aza olarak kabul etmeyecektik.

Günlerden bir gün kulübe gittiğimde üç kızın, benim yokluğumda yeni aza olarak kabul edildiğini öğrendim. Üye giriş formlarına baktığımda üçünün de kabul edilme şartlarına uygun olmadıklarını tespit ettim. Yönetimden başka bir arkadaş, bu üç genç kızı üyeliğe kabul etmişti. Hafif bir tartışma geçmişti aramızda. "Benim onayım

olmadan, üstelik de tahsil durumu şartlarına uygun olmayan bu kızları nasıl üye olarak kabul edersin" diye çıkışmıştım arkadaşşıma. Sonra salona inmiş ve kızlarla konuşarak okul durumlarından ötürü ve prensiplerimiz doğrultusunda üyeliklerini iptal edeceğimi ifade etmiştim. Kızlardan iki tanesinin gözleri yaşarmıştı, çok üzölmüşlerdi. Biri Emel Bitran, diğeri ise Süzi Amon adında bir kızcağızdı. Üçüncüsünün adı ise Çela Alfandari'ydi. Çela, üzölmekle beraber metin bir duruş sergilemişti.

Ben de bayağı üzölmüştüm bu duruma. Yönetim başkanı olan arkadaşım Mithat Benhayim'e açmıştım mevzuyu. Kızların bu üzgün durumunu dikkate alan Mithat, "Rifatcığım olayda sen haklısın ama oldu bir kere. Üstelik referansları çok iyi bu kızların. Bu seferlik tolerans tanıyalım, üzmemelim bu kızları, heveslerini kırmayalım" deyince ben de ikna olmuş ve tekrar kızların yanına giderek kabul edileceklerini ve formlarını onayladığımı söylemiştim. Çok sevinmişler, bir anda neşelerini bulmuşlardı.

Bu kızlardan Çela Alfandari, 1964 yılında hayat arkadaşım olacak ve halen eşim olan, hayatımı elli küsur yıldır paylaştığım kızdı.

Demek ki kader ağlarını o şekilde örmeye başlamış ve müstakbel eşimi karşıma çıkarmıştı.

İyi ki de öyle olmuştu!

- Sıracevizler'deki Dairemiz ve Komşular

Şişli, Sıracevizler Caddesi üzerindeki yeni dairemiz oldukça güzeldi. Annemle babam da daireyi kendi zevklerine göre oldukça iyi bir şekilde tefriş etmişlerdi. Salonun, yatak odalarının ve mutfağın ebadı Altı Ocak Sokağı'ndaki evimizin ebadı ile mukayese bile edilemezdi. Tel dolaplardan buzdolabına, odun sobasından merkezî ısıtmalı, kömürle çalışan kalorifer dilimlerine terfi etmiştik. Üstelik telefon kabloları olduğundan, evimize telefon da bağlatmıştı babacığım.

Bu yeni yaşamda beni en çok sevindiren gelişme ise telefon olmuştı. Bu sayede arkadaşlarımla iletişimim çok kolaylaşmıştı. Sanırım yedi veya sekiz katlı bir apartmandı. Birkaç Musevi aile ile birkaç Müslüman aile, mülk sahibi olarak yerleşmişti apartmana. Hatırladığım kadarıyla birkaç aile de kiracı olarak taşınmışlardı. Mülk sahiplerinden Özkan soyadlı iki kardeş aile, üç daire sahibiydiler. İki dairede kendileri otururken, bir daireyi de kiraya vermişlerdi. Apartmanın adı, Özler Apartmanı olarak konmuştu. Özkan Kardeşler, babamla çok iyi bir iletişim içindeydiler. Apartmanın adını koyma zamanı geldiğinde bizimkilerle istişare etmişler ve Özkan'ın "öz"ü ile bizim soyadımız olan Güller'in "ler"ini birleştirerek "Özler" olarak koymaya karar vermişlerdi. Her iki kardeş de son derece efendi ve kibar insanlardı.

Bizim dairemiz ikinci kattaydı. Salon pencereleri Sıracevizler Caddesi'ni görürdü. Camın kenarına oturduğumuzda cadde üzerindeki araç ve insanların trafiğini rahatlıkla seyredebilirdik. Bu durum da hafta içi evden pek çıkmayan annem için bulunmaz bir nimetti. Ev işlerini bitirdiğinde salon pencerelerinin önüne oturur, bir taraftan dinlenirken bir taraftan da gelen geçenleri seyreder, zamanını doldururdu. Bizim dairenin tam karşısına denk gelen dairede ise bizimkilerin yaşlarında bir Musevi karı-koca otururdu. Onlarla komşuluk ve arkadaşlık yaparlardı. Sanırım gençlik yıllarından tanıyorlardı bu karı-kocayı. Hafta sonlarını çoğu kez onlarla geçirirler, gezmeye ve yemeğe çıkarlardı.

Apartmanımızda akranım hiç kimse yoktu. Dolayısıyla apartman dâhilinde bir arkadaşlık kurmamıştım. Zaten çok arkadaşım olduğundan, bu eksiklik benim için problem değildi.

İşe gidip gelmem de oldukça kolaylaşmıştı. Şoför Ali her sabah apartmanın önüne gelir, beni alıp Kâğıthane'ye götürürdü. Fabrika çıkışında ise yine Ali'yle dönerdim. Dönüşlerimde eve götürmez, beni Şişli Meydanı'nda bırakırdı. Sonrasında zaten arkadaşlarımla buluşacağımdan, beni meydanda bırakmasını ben istemişim.

İş çıkışı arkadaşlarımla ya Şişli'de ya da Taksim'de buluşurdum. Buluşma noktası Taksim olduğunda Şişli'den bir vasıtaya biner, 10-15 dakikada Taksim Meydanı'na varırdım. O zamanlar şimdiki gibi sıkışık bir trafik olmadığından Taksim'e erişim çok kolaydı. Dolmuş, otobüs veya tramvayla işimi çabucak halledebilirdim.

Apartman komşuluğu, Altı Ocak Sokağı komşuluğu gibi değildi. Sabah ve akşam gördüklerimle sadece selamlaşmak ve kısa bir hatır sormaktan ibaretti komşuluğumuz. Annem ve babam için de karşı komşumuz hariç diğerleriyle münasebetleri sadece bu kadardı. Ancak aynı katta oturduğumuz aileye arada bir gece uğrarlar, kahve içerek bir iki saat sohbet ederlerdi. Bazen de onlar bize misafir gelir, iade-i ziyarette bulunurlardı.

Benim içinse bu ilişkiler, Altı Ocak Sokağı'ndaki komşuluk anlayışına baktığımda tam bir sıfırdı.

- Nişanlanıyorum

Arkadaşlık Yurdu'na biraz ihtilaflı da olsa yeni üye yaptığım üç kız, hemen intibak etmişler ve kendi yaşlıları bazı kız ve erkeklerle bir grup oluşturmışlardı. Etkinliklere hem lokalde, hem de lokal dışında iştirak ediyorlardı. İlk başlarda benimle araları biraz soğuk olsa da sonraları güzel bir arkadaşlık ilişkisi kurmuştuk.

Çela; kumral saçlı, güzel ve sempatik bir kızdı. Ona bayağı ısınmıştım. Çok iyi bir arkadaşlık kurmuştuk. Onun, lokal dışından bir erkek arkadaşı, benimse lokal içi ve dışından birçok kız arkadaşım vardı. İşte iken ne kadar ciddi ve sorumluydum, iş hayatı dışında o kadar havai idim. Başımda kavak yellerinin estiği dönemlerdi. Bir müddet sonra patronum İzak Derofo'nin ortanca kızı da üye olmuştu Arkadaşlık Yurdu'na. Çok iyi arkadaşlık onunla da. Onu zaten İzak Bey'in evine bazı raporları sunmak için uğradığım akşamlardan tanıyordum. Çok cici, akli başında ve Çela'nın anlatımıyla sınıfında en iyi matematik bilgisi olan kızdı. Aynı sınıftaydılar.

İlerleyen dönemlerde ayda iki üç kere İzak Bey'in Şişli'deki evine saat 19.00 sıralarında uğrar ve fabrika imalatı ve gidişatı hakkında raporlar sunardım. Evlerine gittiğimde eşi Bayan Rofe beni buyur eder ve evde yardımcı kadın olduğu halde kahvemi bizzat kendisi pişirir, ikram ederdi. Son derece mütevazı ve hanımefendi bir kadındı. Aynı Mösyö İzak gibi ona da çok saygı duyar ve saygılı davranırdım.

Gel zaman git zaman Çela ile arkadaşlık ilişkimiz, yavaş yavaş gönül bağına dönüşmeye başlamıştı. Çela erkek arkadaşından bir nedenle ayrılmıştı ve Amikal'in faaliyetlerine hep birlikte katılır olmuştuk. Haftalar ilerledikçe ben de havai durumumu terk etmiş, tüm zamanımı onunla değerlendirir hale gelmiştim. Ona karşı duygularım çok güçlü olmaya başlamıştı ve bir yaz günü bu duygularımı ona açmış ve aynı şekilde karşılık görmüştüm. Bu beni çok mutlu etmişti.

Bir akşam evde annemle sohbet ederken annem, patronum Bay Derofo'nin ablasıyla vapurda karşılaştıklarını ve benim hakkımda konuştuklarını anlatmıştı. Mevzu ise İzak Bey'in ortanca kızı ile benim acaba bir baş göz durumumun olup olamayacağı hakkında idi. Demek ki Derofo ailesinde bu mevzu konuşulmuş ve annem vasıtasıyla fikrimi öğrenmek istemişlerdi.

Benim gözüm Çela'dan başkasını görmüyordu ve bundan da ailemin hiç haberi olmamıştı.

Annem "Rifat sen bu kızı tanıyorsun herhalde. Ne dersin bu işe?" der demez bir anda parlamış, "Anne hiç aklınıza bile getirmeyin. Ben patron kızı ile evlenmem. Kızı tanıyorum, dört dörtlük bir kız ama ben bu işte yokum. Lütfen bu mevzuyu bir daha konuşmayalım." demiştim.

Annem bu tepkime bir anlam verememişti. Benim iyi bir ailenin kızı ile evlenip iyi bir istikbale sahip olmamdan başka bir niyeti yoktu. Tepkime kırılmıştı. Birkaç dakika içinde ona sarılarak gönlünü almış, yanağına sıcak bir öpücük koyarak işi tatlıya başlamıştım.

Eminim ki patronumun kızının da bu olaydan haberi yoktu. Hanımlar, aralarında işi pişirmeye çalışmışlardı. Nitekim olaydan sonra lokalde karşılaştığım kızın davranışlarında da bir değişiklik yoktu. Eskisi gibi çok sıcak arkadaşlık ilişkimiz devam etmişti. Ben de rahat bir nefes almıştım.

Bu olayı hiç kimseye ve hiçbir arkadaşşıma anlatmamıştım. Sadece dostum Niso Mizrahi'ye açmıştım durumu. Tabii ki o da Çela ile olan yakın ilişkiimi biliyordu, "Oğlum hayatının fırsatını tepiyorsun ama olsun, Çelika da çok iyi bir kız, çok cici bir kız. İnşallah sonunu getirirsin. O da senin için büyük bir şans. Sakın ha bu şansını da tepme, aklını kullan" demişti. Niso, Çela'ya "Çelika" diye hitap ederdi ve çok severdi.

Bu olaydan birkaç hafta sonra babam devreye girerek niye patronumun kızını istemediğimi sormuştu. "Yoksa başka biri mi var?" diyerek de ağzımı aramıştı.

"Evet baba, gönlüm başka bir kızda" demiştim.

"Kim bu kız? Duygularında ciddi misin, yoksa yine havai bir iş mi?"

"Havai falan değil baba, ciddiylim. Kızın adı Çela."

"Hangi aileden bu kız?"

"Soyadı Alfandari. Babası da Nesim."

Bu cevap karşısında babam yumuşamıştı. Anneme seslenerek, "Klara gel bak, Rifat'ın çıktığı kız, bizim eski arkadaşımız Balatlı Nesim'in kızıymış" demişti. Annem mutfaktan hızla gelerek, "Aman oğlum, bak bunlar çok iyi bir ailedir. Nesim de bizim çok eski arkadaşlarımızdan biridir, çok da iyi bir insandır. Sakın ha kızı oyalamayasın! Bu işin sonunu getir, bizi de mahcup etme" demişti. "Tamam baba, oyalamaya hiç niyetim yok. İnşallah onun da olurunı alırsam, işi güzel bir sona bağlarım, merak etmeyin. Bakalım kız kabul edecek mi? Önce onun cevabını almam gerek" diyerek, böylece onları da meraktan ve endişeden kurtarmıştım. Çok memnun görünüyordlardı.

Nitekim öyle de oldu. Bir süre sonra Çela'ya açıldım, onu sevdiğimi ve kabul ederse kendisiyle evlenmek istediğimi söyledim. Biraz şaşırmakla beraber olumlu yaklaşarak teklifimi kabul etti. Son derece sevinmiştim zira Çela, yaşça ufak olmasına karşın son derece sorumlu ve olgunluk bakımından yaşının çok fevkinde bir kızdı. İyi bir eş olacağını hissettirmişti bana.

Durumu annemle babama açıp nişanlanma talebimi iletmiştim. Çok sevinmiş, "hayırlı olsun" diyerek kutlamışlardı beni. İş, kızı ailesinden istemeye gelmişti.

"O zaman telefonunu ver de ailesiyle bir konuşalım" demişlerdi. Acele etmemelerini, önce Çela'nın babasıyla benim konuşmak istediğimi söyleyince, "Oğlum öyle şey olur mu? Bizim arayıp konuşmamız gerekir, âdet öyledir" demişler; buna karşılık "Baba boş ver âdeti falan, zaman değişti, ben konuşur, ondan sonra sizlere haber veririm" demiştim.

Bir sabah işyerimden müstakbel kayınpederimin dükkânına telefon açtım.

Nesim Bey telefonu açtığında "günaydın" diyerek kendimi tanıttım. Beni zımnen tanıyordu. Belli ki Çela görüştüğümüzü ve niyetimi onlara anlatmıştı.

"Nesim Bey, kızınızla arkadaşlığımız var. Bir müddetten beri de gönül ilişkimiz ciddi bir şekle dönüştü. Kızınızı seviyor ve onunla evlenmek istiyorum. Müsaadeniz olursa ailemi sizlerle görüşmeye göndereceğim."

Telefonda hafif bir sessizlik oldu. Sonra konuşmaya başladı Nesim Bey. "Oğlum, kızımın yaşı henüz ufak, hem daha liseyi bile bitirmedi" deyince, "Fark etmez Nesim Bey. İcabında okulu bitirmesini bekleriz. Önce nişanı yapar, gerisini de sonra dönüştürüz" dedim.

"Oğlum bak, biz esnaf aileyiz. Drahoma için verecek pek fazla paramız yoktur."

"Bakın Nesim Bey, ben sizden kızınızı istemek için telefon ettim. Hiç mesele etmem. Yeter ki çok sevdiğim kızınız için bana muvafakat verin, başka bir şey istemiyorum."

"Peki oğlum, hanımla bir görüşeyim, cevabını birkaç gün içinde sana bildiririz."

"Teşekkür ederim Nesim Bey, hayırlı işler dilerim."

Konuşmamız bu kadar olmuştu ama "galiba olumlu bir cevap gelecek" diye bir hisse kapılmış, sevinmişim.

Nitekim öyle oldu ve birkaç gün sonra ailecek Alfandari ailesinin Taksim'deki evine giderek nişan yüzüklerini taktık. Son derece mutluydum. Sevincimi telefonda arkadaşlarımla paylaştım. Hepsi de son derece memnun olmuşlardı. Zaten bazıları da benden evvel nişanlanmışlardı.

Durumu Jak Bey'e açınca o da çok sevinmişti. "Rifatcığım bundan böyle büyük sorumluluk aldın. Ona göre hareket et. Bundan sonra sadece kendin için değil, Çela için de, kuracağın yeni yuvan için de çalışman gerekecek, ona göre" deyip hafif yollu takılmıştı.

1963 yılının Şubat ayı, hayatımda yeni bir dönemin başladığı ay olmuştu.

Nişan süreci devam ederken evlenme hazırlıkları da her iki aile için başlamıştı. Düğün için de 20 Eylül 1964 tarihi tespit edilmişti. Nişandan birkaç ay sonra babama, artık yeni evinin taksitlerine katkıda bulunamayacağımı zira kendi kuracağım yuva için paraya daha fazla ihtiyacımın olacağını ifade etmişim. Sanırım biraz burulmakla beraber, "Tamam Rifat, haklısın tabii, önce kendi evin gelir. Kendi yuvanı kurman en önemlisidir" diye cevap vermişti.

Daha önceleri pek görüşmeseler de Balat ve Hasköy'den gençlik yıllarından birbirlerini tanıyan ailelerimiz sık sık bir araya geliyor, ekseriyetle cuma akşamları yemeklerini ailecek yiyorduk.

Nişan haberimi mahalledekilere de ulaştırmış ve düğün davetiyelerini de kısa sürede getireceğimi söylemiştim. Onlar da çok sevinmişlerdi tabii.

- Marko Derofo Vefat Ediyor

Böyle güzel bir mutluluğu yaşarken, kötü ve elim bir olayla karşılaşmışım. İşyerimin ortaklarından İzak Derofo'nin kardeşi, çok sevdiğim bir insan olan Marko Derofo kalp krizi neticesi yaşamını yitirmişti. Son derece üzülmüştüm. Bana hep "Rifatiko" diye hitap eder, her zaman sevgiyle yaklaşırdı. Maalesef hayat böyle bir şeydi, bir anda çok sevdiğiniz birini alıp götürüyordu. Ölüm denilen kaçınılmaz son ve siz, onsuz devam etmek zorunda kalıyordunuz hayata. Oğlu ve arkadaşım Musa Derofo de tabii ki yıkılmıştı bu üzüntüyle. Artık onun yerini, şirkette Musa ile kardeşi Maryo almıştı ve hayat devam ediyordu.

- Düğün Hazırlıkları – Düğün – Balayı

Düğün hazırlıkları her iki ailede de hızla devam ediyordu. Davetiyeleri yazmak için listeler hazırlanıyor, dikkatle birkaç defa okunarak hiçbir tanıdığı unutmamak için gayret sarf ediliyordu.

Çela ile ben de bir ev kiralamanın derdindeydik. Ben çalıştığımdan, hafta araları ev işini çözmek için Çela daha fazla çaba harcıyor, hafta sonları da beraber mesai harcıyorduk. Nihayet Şişli, İskenderoğlu Sokağı'nda bir apartmanın ikinci katında bir daire tutmaya muvaffak olmuştuk. Ufakça ama konumu güzel bir daireydi.

Daire bulunmuş, iş döşemeye kalmıştı. O işi de peyderpey yapmaya çalışıyorduk. Beyaz eşyaların birçoğunu ailelerimiz hediye etmişti. Yatak odasının tefrişine sıra geldiğinde, işverenim İzak Derofo, beni kendi eşyalarını yapmış olan bir marangoz atölyesine yönlendirmişti. Rum iki kardeşe ait bir marangozhaneydi. Zengin ailelere iş yapıyorlardı genellikle. İyi ustalardı ama ben endişeliydim. Bu tür

yerlerin imal edecekleri takımlar yüksek fiyatlı olmalıydı. O bakımdan tedirginlik duyuyordum.

Yatak odası için isteklerimizi bildirdiğimizde oldukça uygun bir fiyatla karşılaşmıştım. Kabul edip siparişi vermiştik. Ancak düğün tarihini de bildirip, yetişip yetişmeyeceğini sormuştuk. "Yetişir, yetişir merak etmeyin. Mösyö İzak ister de biz yapmaz mıyız" cevabını alınca rahatlamıştık.

Sanırım İzak Bey fiyat konusunda bize destek olmuştu. Yoksa bu fiyata bir yatak odasının çıkması, üstelik böyle kaliteli bir malzemenin çıkması mümkün değildi. Allah razı olsun. İzak Derofo yine yapacağını yapmıştı.

Şimdi "Drahoma meselesi ne oldu? Kaç para aldın ya da hiç almadın mı?" diye sorduğunuzu düşünüyorum. Nişanlanmadan evvel Arkadaşlık Yurdu'nun faaliyeti dâhilinde bir konferans vermiştim arkadaşlara. Konu ise drahoma idi.

Bu konferansta drahomanın fayda ve zararları hakkında fikirlerimi açıklamıştım. Yeni kurulacak bir yuva için kız tarafının erkeğe belli bir para vermesinin, gerekli ihtiyaçların karşılanması babında faydalı olacağını ancak uzun bir müddet gönül ilişkisi sürdüren çiftlerin de sırf para uyuşmazlığı yüzünden ailelerin baskısıyla ayrılmalılarının, son derece mantıksız ve vicdansız bir durum olduğunu savunmuştum. Zira bir kız arkadaşımın, yedi yıl gibi o zamanlar çok uzun sayılabilecek bir süre sonunda sırf drahoma parası uyuşmazlığı yüzünden erkek arkadaşından ayrılmak zorunda kaldığına şahit olmuş ve çok üzülmüştüm.

Birbirini seven çiftlerin bu nedenle ayrılmalarına aklım yatmıyor ve bu yüzden isyan ediyordum. Müstakbel kayınpederimin, ilk telefon görüşmesinde fazla bir drahoma veremeyeceğini söylemesi de sanırım bu endişeden kaynaklanıyordu. Çok şükür böyle bir olay yaşanmadı bizim nişanımız sırasında. O zamanın şartlarında bana göre makul olan ancak birçok arkadaşımın aldıkları drahoma

parasına göre az sayılabilecek bir meblağda anlaşımlardı ailelerimiz. Bunda tabii ki benim de annem ve babama telkinlerim büyük bir rol oynamıştı.

Bir ara müdürüm Jak Bey, balayı için ne düşündüğümüzü sormuştu. Ben de birkaç gün İzmir'de bir otele, oradan da Bursa'ya geçip iki-üç gün kalmayı düşündüğümüzü söylemiştim.

Bunun üzerine "İzmir'de otel sahibi bir arkadaşım var, oteli Kordon'da güzel bir yerde. O otelde sana rezervasyon yaptıracağım" demişti.

Çok sevinmiş, o mutlulukla boynuna sarılarak teşekkür etmiştim. Cevabı, "Hakkındır Rifat, hakkındır. Bu kadar çalışıyorsun burada, bırak da bu kadarcık bir katkımız olsun" olmuştu.

Arkadaşı, Kilim Otelleri zincirinin sahibiydi. Jak Bey'in arzusu üzerine bize otelinin en güzel odasını ayırmıştı.

Şişli'deki yeni dairemizin ana eşyaları neredeyse tamamlanmıştı. Salon ve yatak odası hazırды. Geriye ufak tefek eşyalar kalmıştı, onları da düğünden, balayından döndükten sonra yavaş yavaş tamamlardık. Problem değildi.

20 Eylül 1964 tarihinde Kuledibi, Neve Şalom Sinagogu'nda dini evlenme törenimizi gerçekleştirdik. Bir hafta önce ise Beyoğlu Evlenme Dairesi'nde nikâhımızı kıydırmıştık.

Çela henüz 18 yaşını doldurmadığından kayınpederim, evlenmesine muvafakat ettiğine dair bir evrak imzalamış, nikâh bu imzadan sonra kıyılmıştı.

Güzel bir düğün kıyılmıştı Neve Şalom'da. Tüm akrabalarımız, arkadaşlarımız, patronlarım, fabrika çalışanlarının bir kısmı ve tabii ki Altı Ocak Sokağı sakini tüm eski komşularım ve arkadaşlarım düğünde hazır bulunmuşlardı.

Düğün gecesi ise ailece bir yemeğe gitmiş ve olayı mütevazı bir şekilde kutlamıştık.

İzmir'e gemi ile gideceğimizden, Tophane'ye yakın olsun diye Siraselviler'de bir otelde gecemizi geçirmiş, sabah ise rıhtımdaki gemiye binmiştik.

İzmir'e vardığımızda bir taksiye atlayıp doğru otele gittik. Odamıza çıktığımızda güzel bir sürprizle karşılaştık. Odanın bir sehпасının üstünde kocaman bir çiçek sepeti duruyordu. Sepetin bir tarafına da "mutluluklar" dileyen bir kart ilıştırılmışti. İmza, Jak Sion'a aitti. Çok duygulanmıştım. Otel odasının camından mükemmel İzmir Körfezi'ni görüyorduk. İyi bir iş çıkarmıştı Jak Bey.

İzmir'i ilk defa görüyordum. Yerleştikten sonra bir taksi tutup şoföründen şehri gezdirmesini istemiştim. Şansımıza şoför eski bir İstanbulluydu. Balayı için geldiğimizi söyleyince önce mutluluklar dilemiş, sonra da Kadifekale dâhil, şehrin turistik yerlerini gezdirmeye başlamıştı. Bir turist rehberi gibi, geldiğimiz yerlerin tarihçelerini ve o yerlere ait bilgilerini paylaşıyordu. İlk günde İzmir'in birçok semtini gezip şehri tanımış olduk. Temiz, güzel bir şehirdi. İnsanları da bayağı medeni, sıcakkanlı idiler.

Jak Bey'in seçtiği otelde (sanırım Ankara Palas'tı) üç gece kaldık. Efes Oteli de yeni açılmıştı. O zaman için İzmir'in en güzel oteliydi. Onu görmeye gittik ve iki gece için rezervasyon yaptırдық. "Gelmışken bari bu anlı şanlı yerde de kalalım" diyerek Ankara Palas'tan eşyalarımızı alıp Efes Oteli'ne yerleştik.

İki günümüzü orada geçirdikten sonra Bursa'ya doğru hareket ettik. Bursa, kayınvalidemin doğduğu yerdi. Çela, her sene annesiyle beraber birkaç gün geçirmek için oranın kaplıcalarına giderdi. Dolayısıyla Bursa'yı iyi biliyordu. Orada da iki gün kalıp şehri iyice gezdikten sonra İstanbul'a dönerek yeni evimize yerleştik.

Ertesi sabah da fabrikada tekrar işe başlamıştım. Artık bir aile erkeği olarak yepyeni bir şevkle işe başlamıştım.

Arkadaşlarımdan birçoğu da evlenmiş olduğundan, bekâr erkeklerden oluşan grubumuz, hanımlarımızın iştirakiyle kalabalıklaşmıştı.

Hanımlarımız, birbirlerini okul çağından ya da Arkadaşlık Yurdu'ndan tanıdıklarından aralarında çok iyi bir uyum sağlamışlardı. Hafta sonları hep birlikte bir yerlere gidiyor, eğleniyor, bazen de birimizin evinde toplanıp günümüzü değerlendiriyorduk. Bir tek en iyi arkadaşım Niso bekâr kalmıştı ama o da hep bizimle birlikteydi.

Yeni taşındığımız apartmandaki komşularımızla çok iyi ilişkiler içindeydik. Birkaçı bizim yaşlarımızla emsal olduğundan çok iyi anlaşıyorduk. Akşamları birbirimizin evine gidip kahve içiyor, sohbet ediyor, kâğıt oynuyorduk.

Eşim Çela ise mükemmel bir ev hanımlığı yapıyordu. Evin tertibi ve temizliği, komşularımızın bile takdir ettiği bir haldeydi. Evinde hiç mutfaka girmemiş olan eşim, komşulardan öğrendiği kadarıyla ve kendi becerisiyle mükemmel yemekler pişiriyordu; dört dörtlük bir aşçı olmuştu. Benim yemeğe düşkünlüğümü bildiğinden, beni mutlu etmek için azami gayret sarf ediyordu. En büyük vasfı ise yemek yapmayı sevmesiydi. Yemek yapmayı hiçbir zaman angarya telakki etmez, titizlikle en iyisini yapmaya çalışırdı. Alışverişleri de o yapar, sebzenin, meyvenin ve balığın iyisinden anlardı.

Ben biraz fevri olduğumdan onu kırmamak, üzmemek için azami gayreti sarf etmeme rağmen bazen kendimi frenleyemez ve kalbini kırardım. Sonra çok üzüldür, gönlünü alırdım ama maalesef iş iştin geçmiş olurdu.

- Akıl Almaz Tepkilerim

Bir gün yazıhanemde çalışırken telefonum çaldı. Öğleden sonra bir vakitti. Açtığımda, arayanın Çela olduğunu gördüm. Bir anda meraklandım, Çela beni işyerimden hiç aramazdı.

"Hayrola Çela ne oldu? Niye aradın?" diye merakla sorunca, "Bir şey yok Rifatcığım, ben bu sabah balık alamadım. Rica etsem gelirken balıkçıya uğrayıp bir kilo balık alabilir misin?" dedi. "Tamam canım, alırım" deyip telefonu kapattım. Ben alışverişi pek bilmezdim,

hele balıktan hiç anlamazdım ama mecburen ricasını yerine getirecektim. İş dönüşü Şişli'deki balıkçıya uğradım ve galiba çınakoptu, bir kilo vermesini söyledim. "Taze mi? Arkadaş, ben pek anlamam ona göre, değilse verme" deyince, "Tabii ki taze abi, bizde bayat balık olmaz" diyerek bir kilo tartıp poşeti verdi. "Sağ ol" deyip aldım balıkları.

Eve geldiğimde de balığı kapıyı açan eşime uzattım. Teşekkür edip mutfağa yöneldi. Ben içeri girip soyunmaya başlarken mutfaktan seslendi, "Rifat, biraz mutfağa gelir misin?"

Üstümü değiştirdikten sonra yanına gidince, "Rifat hiç bakmadın mı balığa? Bunlar taze falan değil, solungaçlarına baksana, kırmızılığı gitmiş, açık pembeye dönüşmüş. Nasıl alırsın böyle balığı?" dedi. Bir anda tepem attı, balıkçının yaptığı densizliğin hırsına kapılıp "Ne anlarım ben balıktan?! Herife sordum 'taze' dedi!" deyip balıkları elinden alıp poşete doldurduktan sonra hışımla, "Bundan sonra balığı sen alırsın!" deyip çöpe attım.

Zavallı kız, bir anda neye uğradığını şaşırmış, tepkime anlam verememişti. Çok üzülüp gözleri nemlenmiş, yatak odasına gitmişti. Yediğim haltın farkına varmışım ama ok yaydan çıkmış, hiçbir şekilde onu üzmemek istemeyen ben, kızın kalbini kırmıştım. Odaya girip özür dileyip, benim bu fevri durumuma boş vermesini söyleyip affetmesi için uzun uzun dil dökmüş, sonunda işi tatlıya bağlamıştım.

Elimde değildi ama bazen böyle oluyordu işte.

Aradan birkaç ay geçmişti. Bir akşam işten eve geldiğimde her zamanki gibi kapıyı açmıştı. Yüzünde bir mutsuzluk vardı. Belli ki ağlamıştı. Bir anda telaşlanmışım.

"Ne oldu? Biri bir şey mi yaptı? Biriyle mi münakaşa ettin? Niye bu kadar üzüldün, niye ağladın?" deyince,

"Rifat, babamdan aldığımız o sedef istiridyedeki kabukları vardı ya."

"Eee! Ne olmuş onlara?"

"Bu sabah onları silip temizlerken bir tanesini düşürüp kırdım."

"Canın sağ olsun kızım. İnsan bunun için üzülür, ağlar mı?"

"Nasıl ağlamayayım? O ikisi çok güzel bir takımdı, şimdi takım bozuldu." deyince, yine bir anda kan tepeme çıkmıştı.

"Kırılmayan kabuk nerde?"

"Salonda, separatörde her zaman durduğu yerde duruyor ama artık takım yok. Mahvettim güzelim takımı."

Doğruca salona girip tek kalmış olan kabuğu alıp kapının önünde Çela'nın yanına geldim. Şaşkın bakışları arasında kabuğu yere atıp üstüne bir de güzel basıp kırdıktan sonra, "Tamam Çela, bak bunu da ben kırdım. Şimdi artık ne tek istiridye var, ne de takımı var" deyince, üzüntüsü bir kat daha artmış, yine ağlamaya başlamıştı. Takımı bozulduğundan duyduğu üzüntüyü hafifletmek isterken yaptığım aptalca fevri davranışla daha fazla üzülmesine neden olmuş-tum. Olacak iş değildi!

Bu tip hareketlerim olmazsa daha iyi olurdu ama hiç istemediğim halde Çela'yı böyle üzebiliyordum. Bunun dışında evliliğimiz çok iyi gidiyordu. Eşimi seviyordum ve çok mutluydum.

Her Musevi ailesinin âdetlerinden biri olan cuma gecelerini büyüklerinin yanında geçirme ve orada yemek yeme geleneği bizim ailede de geçerliydi. Bir hafta babamlara, bir hafta kayınpederimin evine gidip cuma gecesi yemeğini orada yiyorduk. Tabii bu yemekte ikinci damat ve Çela'nın ablası ile annem ve babam da hazır bulunuyordu. Toplu halde ailenin bir arada olması, güzel ve mutluluk veren bir olaydı.

Evlendiğim ay ise güzel bir sürpriz yapmıştı patronlarım. Maaşıma oldukça iyi bir zam yapmışlardı. Artık bir ev geçindirme durumunda olduğumdan böyle bir zammı münasip görmüşlerdi. Çok mutlu olmuş-tuk. Böylece daha iyi bir yaşam sürebilecektik. İşler iyi gidiyor,

ben de daha fazla çalışmak durumunda kalıyor ama zevkle gerekeni yapıyordum. Jak Bey'le de tam bir uyum içindeydim. Davranışları bir patrondan ziyade bir arkadaş şekline bürünmüştü. Bu da beni çok mutlu ediyor, çalışmaktan zevk alıyordum.

- Kız Babası Oluyorum

Hayatımız böyle mutlu bir şekilde devam ederken, evliliğimizin birinci yılının sonunda bir ara babamla konuşurken, "Rifat oğlum, ben ne zaman dede olacağım? Bak bir yıl geçti, henüz bir şey yok. Çela'yı doktora göstersene, bir terslik olmasın. Belki bir rahatsızlığı vardır, çaresine bakarsınız" deyince, birden babalarım tutmuştu yine. Sert bir ifadeyle, "Niye onu gösterecekmişim baba? Belki eksiklik bendedir, belki benim doktora görünmem gerekiyor, neden ille karım?" diye cevap vermiştim.

Babam bu çıkışıma görünce geri adım atmak zorunda kalmış, "Oğlum yanlış anlama, biz bir an evvel torun lezzetini tatmak istiyoruz, onun için söyledim" demişti. "Baba hele biraz daha bekle, biraz toparlanalım, çocuğu sonra düşünürüz" diye cevap vermiştim. "Tamam oğlum, siz bilirsiniz" diyerek konuşmayı uzatmamıştı.

Olaya tek taraftan bakmasına kızmıştım. Hatanın bende olabileceğini hiç düşünmemişti bile. Ataerkil bir görüş sergilemişti. Bozulduğum husus buydu. Aslında biz henüz çocuk istemiyorduk, öncelikle evimizin eksiklerini tamamlama düşüncemiz vardı. Biraz da yeni evliliğin tadını çıkarmak istiyorduk. Nitekim öyle de oldu. Kendimizi hazır hissettiğimizde de Eylül 1965 tarihinde Çela, hamile olduğu müjdesini verdi. Haberi aldığımda büyük bir sevinç yaşadım. Tabii ki ailelerimiz de çok mutlu olmuşlardı. Kayınpederimin büyük kızından bir torunu vardı ve torun tadını tatmışlardı ama benimkiler ilk kez bir toruna sahip olacaklarından, çok daha büyük bir sevinç ve mutluluk yaşamışlardı.

Aynı aylar içinde bir hayırlı olay daha yaşadık: Babamın apartmanını inşa etmiş olan şirket, yine Sıracevizler Caddesi'nde yeni bir

apartman inşa etmiş ve dairelerinin hepsini satmıştı. Ancak ikinci kattaki bir dairenin sahibi, sonradan fikrini değiştirmiş ve alımdan vazgeçmişti. Eşim bu olayı bir arkadaşından öğrenmiş ve konuyu bana açmıştı. Bir miktar peşinat vererek ve bakiyesini beş yılda ödemek şartıyla bu daireyi satın alabilecektik. Hemen ertesi gün müracaatımı yapmış ve gereken peşinatı ve senetleri vererek daireyi satın almıştım. İnşaatin bitimine de çok az kalmıştı ve 1966'nın sonuna doğru dairemize geçebilecektik. İyi bir fırsat çıkmıştı karşımıza ve Çela'nın uyanıklığı sayesinde daire sahibi olmuştuk.

Kızım, 1966 yılının 18 Mayıs'ında dünyaya geldi. Bir gece evvelinden Çela sancılanmıştı ve hemen Nişantaşı'ndaki Güzelbahçe Hastanesi'ne gitmiştik. Eşimin doktoru da o zamanın en ünlü jinekologlarından Dr. Tahsin Artunkal'dı. Dr. Artunkal sezaryen uygulamayı sevmeyen bir hekimdi. Gece saat 22.00 sıralarında eşimi doğum odasına almış ve ısrarla normal doğum yaptırmaya çalışıyordu.

Hastaneye giderken aileden hiç kimseye haber vermemiştim. Dolayısıyla doğumun gerçekleşmesini tek başıma sıkıntı ve endişe içinde bekliyor, sigara üstüne sigara içiyordum. Nihayet sekiz-dokuz saat sonra hemşire kapıda görünerek müjdeyi vermişti: "Beyefendi tebrik ederim, hayırlı uğurlu olsun, bir kızınız oldu" demişti. Bugünkü gibi bir teknoloji yoktu, dolayısıyla çocuğun cinsiyetini bilmiyorduk. Ancak her ikimiz de kız çocuğu olmasını çok istiyorduk. Allah'a şükür, dileğimiz yerine gelmişti. Derken başka bir hemşire, bebekle beraber yanıma geldi. Yeni doğmuş bebeğin yüzünün şişliğini ve tenindeki morlukları görünce bir anda şoka girdim. Acayip bir surat görmüştüm baş sargılarının arasından. Hemşire, kızımı yeni doğan bebeklerin bulunduğu odaya götürürken ben de endişe ve panik içinde doktorun odadan çıkmasını bekliyordum. Bana saatler gibi gelen iki-üç dakika içinde doktor kapıda göründü. Gülerek yanıma gelirken, "Hadi hayırlısı. Güle güle büyütün" deyip tebrik etti. Hemen sorumu yönettim: "Dr. Bey, kızımın yüzünü gördüm. Şişlikler ve morartılar içindeydi. Nedir, niye böyle" deyince, hafif bir kahkaha atarak, "Sen de böyle dar bir yerden tazyikle

çıkseydın, senin de yüzün böyle olurdu. Merak etme, bir-iki saate kalmaz her şey düzelir, kızının güzel yüzünü görürsün" diyerek beni yatıştırmıştı. Saat 08.00'e geliyordu ve ben, ailelerimizi telefonla arayarak müjdeyi verdim.

Sevinçlerini iletmeden önce sitemlerini bildirdiler. Ufak yollu fırça gibiydi. "Niye geceden haber vermedin? Niye bizi de çağırmadın?" gibi şikâyetleri kulak ardı edip "Kız torununuz oldu. Hadi şimdi gelip torununuzu görün" diyerek telefonu kapattım.

Bu arada bebek odasına gidip kızımı camın dışından seyrederken bebeği getiren hemşireye rastladım ve kızımın yüzünün şişliğini bir de ona sorayım dedim. İçim bir türlü rahat etmemişti. Hemşire, çocuğun doğum esnasında başını birden kaldırdığını ve doktorun bebeği forseps kullanarak almak zorunda kaldığını ve bu yüzden yüzünde biraz şiş ve morluk oluştuğunu, merak edilecek bir şey olmadığını ve bu durumun normal olduğunu izah etmişti. O da doktorun dediği gibi her şeyin bir-iki saat içinde düzeleceğini ve merak etmememi söylemişti. Rahatlar gibi olmuştum. Kısa bir süre sonra da Çela, doğumhaneden çıkarılmış ve odaya getirilmişti.

Bir müddet sonra da bebeği, annesinin yanına vermişlerdi. Çela oldukça yorgun fakat anne olmanın verdiği hazla son derece mutlu görünüyordu. Ben ise mutluluktan uçacak gibiydim. Babalık duygusu bambaşka bir şeydi.

Kısa bir süre sonra da önce kayınpederimle kayıinvalidem, ardından da annemle babam hastaneye gelmişlerdi. Mutlulukları gözlerinden okunuyordu. Odaya girip torunlarını görmüşler, Çela'yı ve beni hararetle tebrik etmişlerdi.

Bir ara ben holdeyken yanıma babam geldi. Ben yıllardır sigara içtiğim halde, o zamanki saygı anlayışı babında hiçbir zaman babamın yanında sigara içmemiştim. Babam, cebinden sigara paketini çıkarıp bana doğru tutarak, "Rifat, sigara içtiğini biliyorum. Artık sen de baba olduğuna göre benim yanımda içebilirsin" diyerek bir

sigara yakmamı söylemişti. Yadırgamakla birlikte bir sigarasını alıp yakarak teşekkür etmiştim ve karşılıklı tellendirmiştik. Pek keyif verici gelmişti bana, artık baba olmuştum. Kızımızın adını Klodya koymuştuk. Annem, adının da olmasını istiyordu. Dolayısıyla göbek adını Kler koyarak nüfusa Kler Klodya Güller olarak kaydettirmiştik. Böylece annemin de isteğini gerçekleştirmiştik.

- Yeni Evimizdeyiz

1966 yılının Kasım ayında Sıracevizler'de satın aldığımız yeni dairemize taşındık. Yepyeni, kirada oturduğumuz ilk evimizden daha büyük bir alana sahipti dairemiz. Sağ olsun eşim, dairemizde istediğimiz gibi değişiklikleri yaptırmak amacıyla kalfalarla bizzat uğraşmış ve gönlümüze göre bir yuva hazırlamıştı. Eh, ne de olsa yuvayı dişi kuş yapardı. Öyle de yaptı ve çiçek gibi bir evimiz oldu. Kiradan kurtulmuştuk. Kiraya 500 lira veriyorduk. Burada her ay müteahhide 1000 lira ödüyorduk ama nihayetinde orası, kendi evimiz olacaktı. Biraz sıkışsak da fark etmiyordu, başka harcamalardan kısarak aradaki farkı kapatıyorduk. Dairemiz ikinci katta olduğundan, caddeyi olduğu gibi görmek mümkündü. Sıracevizler'in en son apartmanıydı ve cadde burada iyice genişliyordu. Geniş alanda bir de park olduğundan, bilhassa baharda ağaçları ve renk renk açan çiçekleriyle manzarayı seyretmek ayrı bir zevk veriyordu. Kızımızı büyütmek de bambaşka bir mutluluktu. Baharda bizler gibi birçok gencin hanımı, çocuklarını pusetlerle Abide-i Hürriyet Caddesi'nde bulunan İspiro Gazinosu'na götürüyorlar, orada hem çocuklara temiz hava aldırıyor, hem de sohbet ediyorlardı.

Yeni komşularımızla çok çabuk ilişkiler kurmuş, arkadaşlıklar gerçekleştirmiştik. Apartmanımızın en üst dairelerinin birinde eski Galatasaraylı "Majino" lakaplı ünlü müdafaa oyuncusu Faruk Barlas ve eşi ikamet ediyorlardı. O yıllarda yapılan bir futbol anketinde Faruk Bey, kırk yılın en iyi bek oyuncusu olarak ödül almıştı.

Faruk Bey ve eşi son derece efendi ve saygıdeğer insanlardı. Faruk Bey, akşamları çerez masasında demlenmeyi çok sever, hanımı da ona uyardı. Daima güler yüzlü, daima insancıl davranışlı idiler. Komşuluğa çok değer verirler, çoğu akşam bazı komşularını sofraya davet ederlerdi. Bu davetlere icabet ettiğimizde, onlarla neşe içinde geçirdiğimiz iki-üç saat içinde âdeta dertlerimizi unuturduk.

Orta katların birinde ise eski Avrupa şampiyonlarından, güreşçi Mazhar Bey otururdu. Hanımı Rum'du. Her ikisi de çok iyi insanlardı. Diğer komşularımızın çoğu da Musevi olup daha önceden tanıdığımız insanlardı.

Altı Ocak Sokağı'nı aratmayacak bir komşuluk ilişkisi içinde hem Çela, hem de ben çok mutluyduk.

- Kanarya Apartmanı'ndaki Komşularımız

Sıracevizler'deki Kanarya Apartmanı'ndaki komşularla uyum ve samimiyet iyice pekişmişti. Galatarasaylı Majino Faruk ve şampiyon güreşçi Mazhar Bey'in dışında, orada tanıştığım veya gençlik ve okul yıllarımdan tanıdığım birçok Musevi aile de vardı.

Karako ailesinden İzak ve Sara Karako, çok uyumlu insanlardı. Karı-koca, Beyoğlu Özel Musevi Lisesi'nden tanıdığım kimselerdi. Şrem ailesinden Sara ve Şahut Srem, bizden oldukça yaşlı insanlardı. Kilisliyidiler. Madam Sara çok tatlı bir kadın, Şahut abi ise filozof yapıda çok âkil bir münevverdi. Ailemizin akıl hocası gibiydi. Madam Sara'nın Arap usulü yemeklerinin tadına doyum olmazdı.

Bizim dairenin üstündeki dairede ise Navon ailesi otururdu. Madam Ester kötülük bilmeyen, çok neşeli ve oldukça saf bir kadındı. Mösyö Jak ise feleğin çemberinden geçmiş, kulağı kesik, şeytana pabucunu ters giydirebilen bir yapıya sahipti. Tahtakale piyasasında yetişmiş cin gibi bir ticaret adamıydı. Son derece nüktedan olan Mösyö Jak ile bir-iki saatlik sohbetle tüm dertlerinizi ve kasvetinizi unutabilirsiniz. Şivesi ve konuşma tarzıyla bizi kahkahalara boğardı. Oğlu

İzak, koyu bir Galatasaray taraftarıydı. O zamanlar 8-10 yaşlarında idi. Maçlarda Galatasaray bir gol attığında tepemizde o kadar zıplayıp atlardı ki tavan üzerimize yıkılacak sanırdık. Yukarı çıkıp bağırıp azarlamamıza hiç kulak asmaz, debelenip dururdu. Annesi Madam Ester de -zavallı- üzüntüden kahrolur, yüzlerce defa özür dilerdi. Tabii ki biz de hoşgörüyü karşılar, onu teselliye çalışırdık.

Karşı dairede ise Edi-Zali Behar otururlardı. Yaşıtlarımızdı. Zali, eşim Çela'nın gençlik günlerinin arkadaşlarındandı. Kocası Edi'yi ise orada tanımıştık. Her ikisi de mükemmel insanlardı ve çok uyumlu bir çiftti. Edi, Çela'nın yaptığı yemeklerin meftunuydu. Çoğu akşam işten döndüğünde önce bize uğrar "ne yemek var?" diye sorardı bizim hanıma. Bizim hanım da beğendiği yemekten, bir tabağa bir porsiyon koyar "hadi afiyetle ye" diyerek evine yollardı. Çok sık ve çok samimi görüşürdük. Zali de çok hatırşinas, nüktedan ve sempatik bir kızdı. Altı Ocak Sokağı'ndaki komşuluğun bir benzerini yaşadık Kanarya Apartmanı'nda. Tabii ki biraz daha modernize olmuş bir şekilde.

Bunların hepsi iyi hoştu da oturduğumuz caddenin arka tarafında bulunan fabrikaların dumanları, havayı çok kötü kirletiyordu. Henüz doğal gaz ile ısınma yoktu. Pencereleleri açamaz olmuştuk. Sonunda 1993 yılında evi satma kararı aldık. Evi sattıktan sonra Gayrettepe'de bir daire satın alıp oraya yerleştik. Böylece hava kirliliğinden kurtulup yeni bir apartman yaşamına başladık.

– 20 –

ALTI OCAK SOKAĞI'NA ZİYARETLER

Baba olmamdan kısa bir süre sonra "bizim sokağa bir uğrayayım" diyerek Tepebaşı'nın yolunu tutmuş ve mahalleye uğramıştım. Bizim sokağın sakinlerinin çoğunun ayrıldığını görmüştüm. Tabut Ev boştu. Mösyö Koçolar, Hasan amcalar, İsmail amcalar, apartmandaki Mösyö Markolar yoklardı. Mösyö Koço ve Mösyö Markolar Yunan tebaalı olduklarından, hükümet kararıyla ülkeyi terk edip Yunanistan'a göç etmek zorunda kalmışlardı. Çok sıkıntılı ve üzücü olaylar yaşamışlar ve istemeye istemeye ayrılmışlardı mahalleden.¹ Hasan amcalar ve diğer tanıdıklar da taşınmışlardı Altı Ocak Sokağı'ndan. Komşulardan bir tek Kâmil amcalar ve Avukat Perihan kalmıştı. Kâmil amcanın kızları Süheyla ve Azize ile oğulları Orhan ve İlhan da evlendiklerinden, başka semtlere taşınmışlardı. Kâmil amca ile eşi Fehmiye Hanım, tek başlarına kalmışlardı evlerinde. Avukat Perihan da hâlâ bekârdı, hiç evlenmemişti.

1 30 Ekim 1930 tarihinde Türkiye ve Yunanistan arasında İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesi imzalanmıştı. Bu antlaşma ile Yunan uyruklu tebaanın, Türkiye'de ikamet etmelerine izin verilmiştir. Kıbrıs ihtilafı nedeniyle Türkiye, 16 Mart 1964 tarihinde bu antlaşmayı feshedecek ve Türkiye'de ikamet eden Yunan uyruklu Rumları sınır dışı edecekti.

Bizim oturduğumuz ev yerinde duruyordu. Belli ki birileri yaşıyordu içinde. Babamın evi sattığı kimseler miydi, yoksa başkaları mıydı oturanlar hiç bilemiyorum. Evimi tuhaf duygularla seyrederken kapı açıldı ve içinden yaşlıca bir kadınla küçük bir kız çıktı. Eve baktığımı görünce, "beyefendi birini mi arıyorsunuz?" diye sordu. "Hayır bacım, kimseyi aramıyorum. Yıllar önce bu evde yirmi yıl kadar oturduk biz. Şöyle bir hasret gidereyim dedim. Onun için geldim mahalleye" diyerek cevap verdim. Eski sokak sakini olduğumu görünce daha sıcak davranmaya başladı kadın. Üç-beş dakika sohbet edip ayrıldım sokaktan. İçim oldukça buruktu. Bizim zamanın sokağından hiçbir şey kalmamıştı; sokak boştu, evler sessizdi. Bir "of" çekip ayrıldım oradan.

Seyrek olsa da arada bir bizim eski mahalleye uğramaya devam ediyor, önce arkadaşım Orhan'ın Balıkpazarı'ndaki ciğerci dükkânını ziyaret ediyor, üç beş sohbetten sonra Altı Ocak Sokağı'na geçiyordum. Eskilerden bir tek Avukat Perihan abla ile Orhan'ın anne babası olan Kâmil amca ile Fehmiye Hanım teyzeler kalmıştı. Bulduğum zamanlarda ziyaret ediyor, hal hatır soruyor, eskileri anıyorduk. Yanılmıyorsam 1980'lerde çocukluğumun has kız arkadaşlarımdan Azize de iki çocuğuyla birlikte anne babasına bakmak üzere Altı Ocak'taki evlerine yerleşmişti. Azize, dramatik bir evlilik yapmıştı. 1956'larda Gündüz adında şeker mi şeker, efendi mi efendi bir delikanlıyla evlenmişti ve Volkan adında bir erkek ve Uğur adında bir kız çocukları olmuştu. Gündüz, Beyoğlu'nda bir sinemada makinist olarak çalışıyordu. Arada bir sinemasına gider, filmi makine dairesinde seyredirdim. Sohbeti çok hoş bir çocuktur. Sinemadan ayrıldıktan sonra Kasımpaşa'da bir kırtasiye dükkânı açmıştı. Çok çalışkandı eve rızık götürmek için elinden geleni ardına koymazdı. Kaderin acı cilvesine uğrayana kadar çok mutlu bir yaşamları olmuştu. Evliliklerinin sanırım 7 veya 8. yılında bir kalp krizi neticesinde yaşamını yitirmişti. Sonradan öğrendiğim kadarıyla kalp romatizması varmış. Askerliği esnasında olmuş bu hastalık. Yıllar sonra Azize'yle bir sohbetimizde sormuştum kendisine;

"Aziz, rahmetlinin hastalığını bilmiyor muydun evlenirken?"

"Biliyordum Rifat, biliyordum."

"O zaman niye bile bile evlendin rahmetli Gündüz'le?"

"Onu çok sevmiştim Rifat, çok seviyordum, böyle olacağını hiç düşünmemiştim, düşünseydim bile yine evlenirdim onunla, o kadar seviyordum onu. Sana bir şey söyleyeyim mi Rifat, onunla yaşadığım bu kısa sürede o kadar mutluydum ki sanki bana uzun bir ömür gibi gelmişti, bir ömür gibi..."

İşte böyle mert, böyle yürekli bir kızdı Azize. Boşuna biz mahallede "erkek Aziz" dememişiz çocukluğumuzda. Bu lakap belki de yanlış takılmıştı. Kadınların da mertlik ve cesaretle bir erkekten farklı olmadıklarının ispatıydı Azize, belki de bir erkekten fazlaydı...

Kâmil amcaya her uğradığımda babamın selamlarını iletir, onun da selamlarını babama söylerdim. Mahalleden bir tek Kâmil amca ile babam yaşıyordu. Babam bir gün "Rifat, ne olur oraya gittiğin bir gün beni de götür, bir görmek istiyorum Kâmil Efendi'yi, biraz sohbet edelim" demişti. Arzusunu kırmadım, bir gün beraber gittik Kâmil amcalara. Evine mi, dükkânına mı pek hatırlamıyorum. Galiba evineydi. Karşılaşmaları muhteşem olmuştu. Hasretle kucaklaşmış, ağlıyorlardı. Uzun süre sohbet ettiler. Ayrılırken babam "Kâmil Efendi, bir tek biz ikimiz kalmışız bu sokaktan. Kendine iyi bak, sağlam bas, bu mahalleyi bizden de öksüz bırakmayalım" demişti. "Evelallah Mösyö Jozef, biz eski toprağız, pek pabuç bırakmayız kötülöklere, hastalıklara, daha yolumuz çok" diye cevaplamıştı. Helalleşerek ayrılmışlardı. Yolda babam ne kadar sevindiğini söylerken bu buluşmayı sağladığım için bana teşekkür ediyordu. Bu arada "Rifat biliyor musun? Kâmil Efendi benden iki yaş büyüktür, bakalım kader ne gösterecek, Altı Ocak'tan en son o mu ayrılacak, yoksa ben mi?" demişti. "Baba, Allah uzun ömür versin, her ikiniz de beton gibisiniz maşallah, bunları hiç düşünme" diye cevaplamıştım.

1993 yılının pek hatırlamadığım bir ayında yolum Tepebaşı'na düşmüştü. Oradayken "uğrayıp Altı Ocak Sokağı'nı tekrar tepeden bir göreyim" dedim. Baktığımda dondum kaldım. Şenyuva Apartmanı ve bizim yıllarca oturduğumuz ev yerle bir olmuştu. Elimin bir parmağı kopmuş gibi oldum. Soruşturduğumda oraya bir otel yapılacağını öğrendim. Bizim iki katlı ahşap evimiz ve beş katlı apartman artık tarihe gömülmüştü, sadece hatıralarda kalacaktı. Çocukluğumu geçirdiğim eski mahalleme duyduğum özlemi dile getiren iki şiir de yazacaktım:

Altı Ocak Sokağı

Kimi kârgir, kimi ahşap
Yedi evi,
Bir de apartmanı vardı,
Sapsarı beş katlı
Kocaman!
İlmik ilmik örülmüştü
Üstüne
Bir sevgi ağı,
Altı Ocak Sokağı

Kalimera, şalom
Selamün aleyküm,
Üç güzel nağmesiymi
Hoşgörü bestesinin.
Her köşesi sanki
Şen gönüller yatağı
Altı Ocak Sokağı.

Mahallede Tek Fark

Henüz üç yaşımdaydım
 Sana taşındığımızda,
 İsa'yı, Musa'yı
 Muhammed'i bilmezdim.
 Bilmezdim Rum'u,
 Müslüman'ı, Yahudi'yi.

Kemal'i, Necdet'i, Orhan'ı,
 İlhan'ı, Cevat'ı, Ferit'i,
 Hristaki'yi, Aleko'yu bilirdim.
 Süheyla'yı, Azize'yi, Halide'yi,
 Şükran'ı, Naciye'yi, Fahriye'yi,
 İvi'yi, Elpida'yı bilirdim.
 Tek bir fark vardı aramızda,
 Bizler erkektik
 Onlarsa kız,
 Erkekler pantol giyerdi
 Kızlarsa etek.

Bilyeyi, topacı
 Çelik çomakı sende öğrendim,
 Senin kuytularında gizlendim
 Saklambaç oynarken,
 Renkli renkli uçurtmaları
 Senin tepelerinde uçurdum.
 Hep birlikte oynadık sokaklarında
 Kardeşçe, sevgiyle,
 Yoktu birbirimizden farkımız,
 Neşemiz birdi
 Kederimiz bir.

Üç beş yaşlarındaydık
Bilmezdik İsa'yı, Musa'yı, Muhammed'i,
Rum'u, Yahudi'yi, Müslüman'ı bilmezdik.
Sadece çocuktuk biz
Sadece çocuklardık.
Erkekler pantol giyerdi
Kızlarsa etek.

- 21 -

ÇALIŞMA HAYATIM - II

TRİTEKS TEKSTİL A.Ş. (1975-1997)

- Yeni İş Arıyorum

PAL Tıraş Bıçakları Fabrikası'nın kapanacağını ve benim de Derby Fabrikası'ndaki yeni oluşumda yer almayacağımı öğrendikten sonra, durumu tanıdıklara ve birçok arkadaşına bildirmiş ve iş aramakta olduğum haberini etrafa yaymıştık. Evin o mutlu ve neşeli havasını, endişe bulutları kaplamıştı. Eşim, benim o günlerimde bana büyük destek ve moral vererek üzüntülerimi hafifletmeye çalışıyordu. Kendi üzüntüsünü kalbine gömerek bana cesaret vermek için büyük çaba harcıyordu.

"Rifat üzülme, bak kıdem tazminatını aldık, aç açık değiliz, apartman borçlarımızı da bitirdik, evelallah kısa sürede iş bulur, yeniden güzel günlere döneriz, hiç merak etme, Allah bir kapıyı kapatır, yeni bir kapı açar" diyerek beni yüreklendiriyordu.

Bütün bu sözlere rağmen endişelerim bir türlü hafiflemiyor, 14 yıl emek verdiğim bu işten ayrılmak ve bu şekilde ayrılmak bana çok

koyuyordu. Kızım henüz ilkokuldaydı ve ben çok sevdiğim, çok se-
verek çalıştığım işimden bir anda ayrılmak durumunda kalmıştım.

İnsanın çok sevdiği ilk aşkından ayrıldığında hissettiği acıyı yaşı-
yordum âdetâ. PAL Fabrikası benim ilk işim, ilk aşkım gibiydi. Çok
zordu bu acıya dayanmak ama yapacak bir şey yoktu. İleriye bak-
mak durumundaydım.

Bir akşamüstü Çela eve geldiğinde bana müjdeli haberi verdi.
Benim gençlik, onun da çocukluk arkadaşı olan İzak Almaleh ile
karşılaşmış ve durumu anlatmıştı.

İzak, hemen onu aramamı istemişti. Fabrikasında böyle bir elema-
na ihtiyacı olduğunu ifade ederek "beni arasın konuşalım" demişti.
Tesadüfe bakın ki Almaleh, Derby Fabrikası'nın uzun yıllar güm-
rük işlerini yürütmüş olan bir elemandı. Daha sonra Derby'den ay-
rılıp başka biriyle ortak bir gümrük işleri bürosu kurmuşlar, hem
Derby'nin hem diğer birçok firmanın gümrük işlerini takip ediyor-
lardı. İzak, 1972 yılında Kuzguncuklu arkadaşlarından İbrahim ve
Süleyman Bardavit ikiz kardeşler ve tanımadığım Musa Fresko adlı
bir başka arkadaşıyla Triteks Tekstil Sanayi A.Ş.'yi kurmuşlar ve bir
tekstil fabrikası açmışlardı.

Gece İzak'ı evinden aradım. Vaziyeti anlatınca;

"Rifat'çıgım, tekstil fabrikamızda senin gibi bir elemana ihtiyacı-
mız var. Kabul edersen gel, hemen yılbaşının ertesi günü işe başla.
Fabrikaya zaten bir müdür arıyorum." dedi.

"İzak, sağ ol da ben iplikten ne anlarım? Çelik nerede, iplik nerede?
Ben ipliği ancak evdeki bobinden tanırım."

"Ne fark eder be oğlum, sen 14 sene boyunca fabrikada müdür yar-
dımcılığı ve müdürlük yapmadın mı? Yaptın. Benim istediğim de
fabrikada idari müdürlük yapmandır."

"Tamam İzak, oraya tamam diyelim, ancak benim maaşım şu kadar
liraydı (o zaman için çok iyi bir maaştı), seni bu para kurtaracak
mı?" deyince bir kahkaha patlatarak;

"Ulan sana ne, başlangıç olarak orada en son ne kadar aylık aldıysan sana o kadar maaş vereceğim, tamam mı?"

"Anlaştık patron. Tamamdır, çok teşekkür ederim, sağ ol."

Telefonu kapar kapamaz eşim Çela'yla birbirimize sarılarak sevinçle yeni işimi kutlamıştık. Eski havamı bir anda yakalamıştım. Yuvamın üstünü kaplayan kara bulutlar dağılmış, yerini pırıl pırıl parlayan bir güneş almıştı. 2 Ocak 1975 tarihinde işbaşı yapacaktım. Üstümden çok ama çok büyük bir yük kalkmıştı.

İzak ve ortakları her yılbaşı akşamının sabahında, kapalı olan fabrikaya giderler, bereket simgesi olan nar patlatırlar ve yerlere serperler, hafif bir içki ve meyvelerle biraz da tuzlu, tatlı çerezlerle aile efradıyla birlikte bereketli olmasını dileyerek yeni yılı kutlardı.

1975 yılının ilk günü eşim Çela ve kızım Klodya ile birlikte bizler de bu geleneksel kutlamaya davet edilmiş ve fabrikaya gitmiştik. İzak'ın eşi İda, Çela'nın okul zamanından arkadaşıydı, çok tatlı bir kadındı. İbrahim ve Süleyman kardeşleri de zaten gençlik günlerimizden tanıyorduk. Musa ve eşi Tilda Fresko ile o gün fabrikada tanışmıştık. Süleyman, okul zamanlarından tanıdığım Beki ile evliydi.¹ Musa çok yakışıklı, güler yüzlü eşi Tilda da çok güzel bir kızdı. İbrahim ise eşi Edda ile gelmişti fabrikaya. Edda son derece zarif, güzel ve müziğe düşkün, sanatçı ruhlu bir kızdı. İkiz kardeşler de çok alımlı, çok yakışıklı idiler. Çok güzel bir yeni yıl sabahı yaşayıp iyi dileklerle ayrılmıştık Topkapı'daki fabrikadan. Ertesi gün fabrikada görüşmek üzere evin yolunu tutmuştuk. Çok mutlu ve çok keyifliydim.

- İşe Başlıyorum

2 Ocak 1975 günü sabahı Topkapı'daki tekstil fabrikasında işbaşı yaptım. Şirkette İzak Almaleh, en büyük hissedardı. İbrahim ve Süleyman'ın hisseleri daha azdı. Musa ise en küçük hissedardı. İzak

1 Beki Bardavir (1936-2014), Yahudi İspanyolcası konusundaki çalışmaları ile tanınırdı.

fabrikaya arada bir uğrar, iş ile ilgili toplantı zamanları istişarelerde bulunurdu. İbrahim ve Musa ise her sabah gelirler ve tüm mesailerini fabrikada harcarlardı. Süleyman ise genelde, ikizi İbrahim'le ortak oldukları Tahtakale'deki tuhafiye hırdavatı mağazasında bulunur, tüm gününü orada geçirirdi. Ancak Triteks'le ilgili toplantılar olduğunda Topkapı'ya gelir, müzakerelere iştirak ederdi. Şirket ortaklarından İzak, iş hayatında her zaman büyük oynayan bir yapıya sahipti. Son derece atak ve cesur fikirler ileri sürer, bu fikirlerin gerçekleştirilmesi için çaba sarf ederdi.

İbrahim fabrikanın tüm işlerini yürüten, son derece âkil ve hesaplı bir insandı. Yapılacak atılımlarda işin evveliyatını ve sonrasını iyice tartar, kararını öyle verirdi. Öngörülerinde genellikle haklı olurdu. Çok kibar ve çok deneyimli bir işadamıydı. Süleyman da aşağı yukarı kardeşinin karakterindeydi. Her ikisi de son derece olgun kişilerdi.

Musa Fresko, fabrikanın teknik konularını yürütürdü. Belçika'da tekstil teknisyenliği eğitimi almıştı. Çok bilgili ve işini çok iyi yapan bir teknik elemandı. Benden aşağı yukarı 8-9 yaş daha gençti. Güler yüzlü, efendi ve çok da yakışıklıydı. İmalat dairesinin başında ise Hamdi Kara adında Mensucat Santral'den gelme bir teknisyenimiz vardı. Hamdi Trabzonluydu. Bir Karadeniz insanının tüm vasıflarını haizdi; çalışkandı, güler yüzlüydü, nüktedandı ve tez canlıydı. O da Musa gibi Belçika'da tekstil okulunda okumuştı. Musa ile aynı zamanda okuyup okumadığı hakkında bir bilgiye sahip değilim, daha doğrusu bunu pek hatırlamıyorum. Tekstil makineleri üzerinde büyük deneyimlere sahipti. Mensucat Santral'de yıllarca ustabaşılık yapması, teknik bilgisini olumlu manada çok güçlendirmişti. Karadeniz şivesiyle konuşması, nezdimizde büyük sempati toplamasına neden olmuştu. İşçinin imalat dairesi disiplinini sağlayan ise Ahmet Kılıç adında bir idari amirdi. Sivaslı, tam bir Anadolu insanıydı Ahmet Bey. Sert, çatık kaşlı ve son derece düzgün ve itimat edilebilir bir karakteri haizdi. Arada bir güler ve çok hoş gülüşüyle bizleri de güldürürdü.

Muhasebeye ise Ahmet Gülen adında bir genç bakardı. Görevi, ön muhasebe evrakını hazırlayıp ana muhasebecimize sunmaktı. Çok çalışkan, kapkara kıvrıkcık saçlı, esmer bir gençti. İşinde çok titizdi. Ana muhasebe kayıtları için hazırladığı evraklar son derece muntazam dosyalanmış olurdu. Bordroları da Ahmet hazırlardı. Yaşça büyük olana "Büyük Ahmet" derdik, Ahmet Bilen'e ise "Ahmediko" diye hitap ederdik. Çok saygılı bir delikanlıydı. O da diğer elemanlar gibi evliydi, ailesine ve çocuklarına son derece düşkün olup bunu her fırsatta dile getirirdi. Hanımefendi bir eşi, biri oğlan biri kız iki çocuğu vardı. Galiba İzmirliydi. Hoş bir çocuktu.

Fabrikaya girdiğim sene 2,10 metre eninde on iki dokuma makinesi ile 1,60 metre boyunda dar dokuma yapan 24 makine vardı. Muşamba altı bezi imal ederdik. Üç tane de yuvarlak örme makinesi yer alırdı imalat bölümünde. O makinelerde ise suni deri altı için kumaş üretilirdi. Birçok büyük muşamba ve suni deri fabrikalarına mal üretir, satardık. Vinylex, Vinteks, Derby, Plastel bu şirketlerden aklımda kalmış bazılarıdır. Çok düzgün firmalardı. Ödemelerini her zaman düzgün yaparlar, hiçbir problem yaratmazlardı. Bunların dışında çalıştığımız firmalarla da hiçbir ödeme sorunu yaşamamışızdır. Buna karşı bizler de ürünlerin kalitesinde azami titizliği gösterir, müşterilerimizi hiç üzmez, ürün teslimatımızı hiçbir zaman aksatmazdık.

Fabrikaya girdikten kısa bir süre sonra işe uyum sağlamıştım. İdari tecrübem, bilhassa işçilerle sevgi ve saygı içinde çok güzel bir ilişki kurmama neden olmuştur. Patron arkadaşlarımla ilişkilerim de son derece uyumluydu. Hepsi arkadaşlarım olan bu kimselerle iş saatlerinde her zaman patron ve çalışan çizgilerini aşmamaya gayret etmişimdir. İş saatleri dışında ailece görüştüğüm bu kişiler, fabrikada her zaman patronlarımdı ve bunu hiçbir zaman göz ardı etmezdim.

Fabrikanın çalışma sistemini iyice kavradıktan sonra İzak ve İbrahim'in talimatıyla fasoncular, bize mal satan iplikçiler, müşterilerimizin sipariş isteklerinin planlanması ve teslimat günlerinin

tespitini de ben yapmaya başlamıştım. Ürünlerimizin pazarlanmasını ve fiyatlandırılmasını önceleri İbrahim'le birlikte, imalat düzenlemelerini Musa ile birlikte yaparken daha sonraları bu işleri tek başıma yapar olmuştum. Ama bu işlerde öncelikle fabrikamızın menfaatini düşünür, ona göre bir davranış sergilerdim. Çok titiz ve candan çalıştığım için de birçok alıcı ve satıcı firma, beni Triteks'in ortaklarından biri sanırdı. Bundan da hiç şikâyetçi değildim doğrusu.

PAL Tıraş Bıçağı Fabrikası'nda çalışırken komşu işyerlerinden biri, Nur Suni Deri Fabrikası'ydı. Sahipleri, Hayim Bey ve Ohannes Bey'le çok iyi bir ilişkim vardı. Arada bir yazıhanelerine uğrar, kısa sohbetler ederdim. Çok iyi insanlardı ve onlarla sohbetten büyük zevk alırdım.

PAL'den ayrıldığımda onlar da çok üzölmüş, vedaya gittiğimde beni teselli etmeye çalışmışlardı. Vasıflarımdan dolayı uzun süre işsiz kalmayacağımı söyleyip beni yüreklendirmek için gereken konuşmaları ihmal etmemişlerdi. Çok duygulanmış ve dileklerinin kısa sürede gerçekleşmesi temennisiyle teşekkür edip vedalaşmıştım.

Triteks'e girişimden kısa bir süre sonra İzak, yanıma gelerek;

"Rifat, Kâğıthane'de Nur Suni Deri Fabrikası var, biz bir türlü mal veremedik bunlara, tanıyor musun bu fabrikayı?" deyince,

"Nasıl tanımam İzak, benim çalıştığım fabrikanın hemen yanı başındaydı Nur Suni Deri, patronlarıyla aram çok iyidir" diye cevap vermiştim.

"Rifat bu hafta içinde hemen oraya git lütfen, bizde çalıştığını söyle, ne yap yap, bunların bizden mal almalarını sağla."

"Tamam patron, hafta içi uğrar, ikna etmek için elimden geleni yaparım."

"Çok iyi, bu firmayı müşterilerimizin arasına katarsan, yıllık maaşını kurtarırsın oğlum, ona göre."

"Tamam İzak, merak etme, onları müşterimiz bil bundan sonra."

"Hadi Rifat göreyim seni, şirketimize büyük faydan olur."

"Tamam patron."

Konuşmamızı takiben iki-üç gün sonra, bir sabah arabama atlayıp doğruca Kâğıthane'de bulunan Nur Suni Deri Fabrikası'na doğru yola koyuldum. Arabam, bir Murat 124'tü. 1973 yılında satın almıştım. Fabrikanın bahçesine arabayı park edip doğruca Ohannes Bey'in yazıhanesine çıktım. Kapısı açıktı. Beni görür görmez bir anda ayağa kalkıp yanıma geldi. Hararetle kucaklaştıktan sonra;

"Ne o Rifat, bizim boklu yolu çok mu özledin de geldin?"

PAL Fabrikası ve Nur Suni Deri Fabrikası, Kâğıthane'den Gültepe Mahallesi'ne giden toprak yolun üzerinde yan yana idiler. Kâğıthane'den Cendere Yolu'na giden yolun hemen başından sağ tarafa sapıldığında o yola girilirdi. Yolun hemen başında bir manda çiftliği yer alırdı, o çiftliğe "mandıra" denirdi. Yolun adı da bu nedenle "Mandıra Yolu" olarak isimlendirilmişti. Çiftliğin büyük ağaçlarında yüzlerce manda beslenir, elde edilen sütler sağılır, işlendikten sonra satılırdı. Bütün bu mandalar haftada birkaç kez bizim fabrikaların önündeki bu yoldan otlaklara gitmek üzere geçerlerdi. Yolda yürürken de dışkılarını garibim bu dar güzergâha boşaltıp dururlardı. Bilhassa yağmurlu ve karlı havalarda yol bataklık haline gelir, çok da kötü kokardı. Ohannes abinin "Boklu yol" tabiri bu yüzdendi.

"Yok Ohannes abi, yolu özlediğimden değil, sizinle iş konuşmaya geldim."

Kahvelerimizi içerken yeni girdiğim işten kendisine kısaca bahsettim.

"Evet Rifat, Triteks firmasını biliyorum. Sanırım iyi bir firmadır fakat ürün kalitesini pek bilmediğimden bugüne kadar hiç çalışma fırsatı bulamadım. Bezin kalitesi iyi midir Rifat? Bilirsin, suni deri altı bezler delikli ve kalitesiz olursa üstünü kaplamak çok zor olur ve çok fire veririz."

"Haklısın Ohannes abi, sen hiç merak etme, bezlerimiz çok kalitelidir ve hata normlarının bayağı altındadır. Üstelik kalite garantisini sana ben veriyorum. Başlangıç için bana bir sipariş ver, malı gördükten sonra bana hak vereceksin."

"Tamam Rifat'çığım, sana güveniyorum."

İlk sipariş (yanılmıyorsa) 500 kg'lık olmuştu.

"Bu hafta gönder, mal dediğin gibiyse bundan böyle sürekli çalışırız."

"Sağ ol Ohannes abi."

On beş dakika daha sohbet ettikten sonra tekrar teşekkür edip, el sıkışıp kapıya yönelmiştim ki arkamdan seslendi:

"Rifat, bak mal eğer kötüyse yakarım çıkarını, ona göre."

Gülümseyerek cevap verdim:

"Ohannes abi, hiç bindiğim dalı kesecek göz var mı bende, sen rahat ol. Şam oradaysa Halep burada, lütfen Hayim Bey'e de selamlarımı ilet."

"Hadi güle güle Rifat'çığım."

Triteks'e yeni bir müşteri kazandırmanın sevinci ve huzuru ile arabaya atlayıp fabrikaya döndüm. Fabrikada İbrahim ve Musa da aldığı siparişten dolayı çok mutlu olmuşlardı. Haberi "Big Boss" İzak'a anlattığımda o da çok memnun olmuş, "iyi iş becerdin Rifat" diyerek mutluluğunu ifade etmişti.

Yine aynı yıl içinde ortaklar yeni bir atılım yapmışlar, Merban A.Ş.'yi kurmuşlardı. Suni mermerden banyo malzemeleri üretecektik. Merban'a İzak Haliyo adında genç bir kimya mühendisi de hissedar olmuştu. Çok efendi, bayağı yakışıklı ve güler yüzlü bir delikanlıydı. Kısa sürede yine Topkapı'da bizim dokuma fabrikasına çok yakın bir yer kiralanmıştı. Üretim orada yapılacaktı. Üretimin başında ise ortaklardan İzak Haliyo bulunacaktı. Mallar dökülme-ye başladıktan bir süre sonra Anadolu yakasında, Selamiçeşme'de,

Bağdat Caddesi üzerinde bir satış mağazası ve show room'unu açmıştık. Satışın başına Ertuğrul adında bir iç mimar getirilmişti. Ertuğrul işinde deneyimli, bilgili ve ağzı iyi laf yapan bir insandı. Siparişleri alıyor, teknik çizimleri yapıyor, teslimat anında da montaj ekipleriyle müşterilerin evlerine giderek montajın başında bulunuyor ve kusursuz bir montaj olması için gerekeni yapıyordu. İşler de oldukça iyi gidiyor, ürünlerimiz beğeniliyordu. Şirkette herkes mutluydu.

Günün birinde büyük patron İzak, tekstil fabrikasına gelerek bana bir teklifte bulundu:

"Rifat, rica etsem bundan sonra yarım gün burada, yarım gün de Merban'ın satış mağazasında çalışır mısın? Sabahları buraya gelip öğleden sonra da Selamiçeşme'deki satış mağazasında olabilir misin? Arkadaşlarla da konuştum. Bizden birinin satışa nezaret etmesinin faydalı olacağını düşündük. Ne dersin?"

"Siz öyle istedikten sonra benim için bir sorun yok" diye cevapladım. Teşekkür etti ve ekledi:

"Burada yaptığımız gibi oraya giderken harcayacağın benzinin de faturası tabii ki bizim tarafımızdan ödenecek."

"Tamam patron, ne zaman başlıyorum?"

"Hafta başından itibaren bu sisteme geçersin."

"Tamam."

Artık her gün sabah Topkapı'ya gidiyor, yemek vaktine kadar oradaki işlerimi ayarladıktan sonra Anadolu yakasına geçiyor, mağaza ile ilgileniyordum. Yorucu fakat zevkli bir işti. Müşterilerle ilgilenmekten, siparişleri takip etmekten, montaj işlerine nezaret etmekten zevk alıyordum. Ayrıca her ay sonu satışlar ve teslimatla ilgili raporlar sunuyordum. Değişik gelmişti bu iş bana, hoşuma gitmişti. Gidiş dönüş de bugünkü trafik olmadığından Boğaziçi Köprüsü dolayısıyla çok kolay oluyordu. İç mimar Ertuğrul ile de güzel bir iletişim

içindeydik. Ücretimde bu işle ilgili olarak bir değişiklik olmamıştı. Böyle bir şeyi ben de hiçbir şekilde düşünmemiştim. Zaten olmamalıydı da. Sadece işim ikiye bölünmüştü o kadar.

O yıl mı, bir yıl sonra mı, pek hatırlamıyorum. Bir vesile ile eşime güzel bir kürk manto almıştım. Bayağı da pahalı bir şeydi ama fark etmiyordu. Eşim bunun çok daha iyilerine layıktı zaten.

Bir ara İzak Almaleh'le sohbet ederken kürkten bahsetmiştim ona. İş dışında ailece görüştüğümüzden belki o da fark etmişti kürkü. Konuşma esnasında "Rifat, Çela'ya aldığın kürke kaç para ödedin?" diye sordu. Aklıma hiçbir şey gelmediğinden, arkadaşça bir sohbet olduğundan fiyatını söylemişim. "İyi para ödemişsin, aferin sana, karına da layıktır zaten" deyip başka mevzulara geçmiştik.

Birkaç gün sonra yine fabrikaya uğradığında konuşurken bir zarf uzattı bana. Gözlerimle onu sorgulayıp "nedir bu İzak?" dediğimde "bu, Çela'nın kürkü için, yarısı bizden olsun" dedi. Şaşırmıştım ve hiç beklemiyordum doğrusu. Tereddüt ettiğimi görünce "al oğlum al, bu Merban'daki çalışmanın bir ödülü olsun, bu kadar da katkımız olsun bari" demişti gülererek. Çok teşekkür edip almıştım zarfı. Akşam zarfı eşim Çela'ya uzatıp durumu anlattığımda o da çok sevinmiş ve hemen İzak'ı arayıp hem eşi İda'ya, hem de kendisine teşekkür etmişti. Tabii ki diğer patronlara da teşekkür etmeyi unutmamıştık, bu güzel jestlerinden dolayı. Ne yazık ki bu Merban işi pek hoş neticelenmemişti. Beş yıl kadar sonra ortaklar arasında çıkan bir fikir ayrılığı neticesinde bir yol ayrımına gelinmişti.

1980'de aldıkları karar neticesinde İzak Almaleh, Merban'ın tüm hisselerini almış; Triteks ise İbrahim ve Süleyman kardeşlerle Musa Fresko'ya kalmıştı.

Çok üzülmüştüm. Her iki taraf da gençlik arkadaşlarımdı. Hepsini çok sever ve takdir ederdim. Bir tarafı tercih etmem gerektiğini düşünmem de beni çok huzursuz etmişti.

Eve durumu anlatmış ve Çela'yla tartışmıştık. O da çok üzülmüştü duruma. Sonunda safımızı belirlemiştik.

İşte çok büyük oynayan, sınırsız atılım düşüncesinde olan ve daima risk taşıyan İzak Almaleh yerine; daha itidalli, daha temkinli ve daha âkil davranışları olan, temkini hiçbir zaman elden bırakmayan Bardavit kardeşlerin safını seçerek Triteks Tekstil'de kalmaya karar vermiştik. Kararımızın ne kadar doğru olduğunu ileriki yıllarda malesef görecektik. İzak Almaleh'le arkadaşlığımız her zaman devam etmiş ve ailece görüşmelerimiz sonraki yıllarda da sürmüştür. Ama bu çocukluk arkadaşlarının oldukça kırgın ayrılmaları ve kırgın kalmaları beni hep üzmüştür.

1980'deki bu ayrışmadan sonra Triteks'te bazı değişimlere geçilmişti. Muşamba fabrikalarının tek tek kapanması ya da ürün değişimine gitmesi neticesinde biz de ağırlığı, süprem kumaş² üretimine vermiştik. Bez dokuma makineleri elden çıkarılıp süprem örme makineleri satın alınmış ve bu makinelerde hem kendi ürünlerimizi üretmeye hem de bazı firmalarda fason yapmaya başlamıştık. Teknik hissedarımız Musa Fresko, bu yeni sisteme geçmeyi bilgi ve deneyimleri sonucunda oldukça kolay sağlamıştı. Bu arada bez dokumada çalışan birçok elemanı da tazminatlarını tek tek ödeyerek işten çıkarmak durumunda kalmıştık. Paralarını kuruşu kuruşuna her ne kadar ödedysek de vedalaşmak, bilhassa oldukça duygusal olan benim için çok zor olmuştu. Fakat yapacak bir şey yoktu ve hayat devam ediyordu.

- Hiç Ummadığım Bir Cızzz...

Triteks Tekstil Fabrikası'nda penye kumaş üretimine geçtiğimiz yıllarda, adı lazım değil, bir ihracat firmasına mal üretiyorduk. Çok düzgün çalışan bir şirketti. Ödemelerini hiç aksatmayan Melih adındaki şirket sahibi ile çok iyi ilişkilerle çalışıyorduk. Almanya'ya sürekli ürün ihracı yapıyorlardı. Melih Bey çok kültürlü, Almanca'yı

2 "Süprem örme kumaş" terimi piyasada, sadece yuvarlak örme makinelerinde üretilen pamuk veya pamuk ağırlıklı karışım ipliklerle örülen düz (RL) örme kumaşlar için kullanılmaktadır.

çok iyi bilen, işinde çok titiz fakat özel yaşamında oldukça mütevazı, hoş sohbet biriydi. İş hususunda doğrudan onunla muhatap olurdum. Bayağı kilolu bir vücuda sahipti. Bu bakımdan devamlı diyet yapmaya çalışır ama bir türlü işin sonunu getiremezdi. Ne yapsın adamcağız, o koca vücudu doyurmak zordu. Üstelik yemeyi çok seven bir insandı. Çok iyi anlaşırdık Melih Bey'le. Senli benli konuşurduk. O bana "Rifat" diye hitap eder, ben de ona "Melih" derdim.

Günlerden bir gün işle ilgili bir tartışmaya girişmiştik. Fiyat bakımından mı, teslim süresiyle ilgili mi pek hatırlayamadığım bir konu üzerinde konuşuyorduk. O kendi menfaatlerini düşünerek ipi çekiyor, ben de şirketimizin hayrına olacak şekilde ipin öbür ucuna asılıp duruyordum. Tartışmanın bir yerinde aniden hiç beklemediğim bir çıkış yaptı. "Rifat, bana Yahudilik yapma, hadi teklifimi kabul et" gibisinden bir laf etti. Bir anda bam telim patlar gibi oldu. Çok kızmıştım bu lafına:

"Melih sen ne diyorsun be! Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu?"

"Ne olmuş yani öyle demişsem, ne var bunda" diye cevaplamıştı.

"Çok şey var Melih, çok şey var. Yarından tezi yok arabayı gönder ve tüm ipliklerini ve çıkan kumaşlarını al. Ben artık sana mal çalışmıyorum" diyerek telefonu kapatmıştım.

İbrahim son derece toleranslı bir insandı. Beni yatıştırmaya çalışmış fakat başaramamıştı. Kendi açısından da haklıydı tabii. Çok iyi bir müşteriye kaybetmek istemiyordu. Ama benim de heyheylerim tutmuş, bu şekilde ırkçı bir sözü bir türlü hazmedemiyordum. İbrahim ikilemde kalmıştı.

"Rifat, yarına kadar bekleyelim, o arada sen de yatışırsın, iş hallolur. İyi bir müşterimizdir Melih. Belki istemeden ağzından kaçırmıştır bu lafı."

"Kusura bakma İbrahim ama istemeden falan değil söylediği. Demek ki içinde taşıyormuş Yahudi düşmanlığını, fırsat bulunca kusuverdi kinini, ben buna mal çalışmam."

Her zamanki tevekkülüyle susmuştu patronum. Daireye talimat verip indirtmiş, başka bir müşterinin ipliklerini taktırmıştım makinelere. Ertesi sabah işe geldiğimde ilk sorduğum, Melih'in arabasının gelip gelmediği olmuştu. Henüz gelmemiştii minibüsü. Kısa bir süre sonra telefonum çalmıştı. Açtığımda ahizede Melih'in sesi vardı:

"Yahu Rifat amma da alinganmışsın, konuşurken laf olsun diye söyledim. Biliyorsun bu söz galat olmuş bir deyiştir. Hiçbir kötü niyetim yoktu. Hadi hadi kusur ettiysem, seni kırdıysam kusura bakma."

Böyle konuşması beni iyice yumuşatmıştı. Aslında bu fevri çıkışımda da pek akıllıca bulmamıştım ama bam telime basmıştı ve ok yaydan çıkmıştı bir kere.

"Tamam Melih tamam, hatanı anladıysan mesele yok, malını tekrar makinelere hemen şimdi veriyorum."

"Sağ ol Rifat, hadi bu olayı unutalım, bir ara bize gel de bir dostluk çubuğu yakalım."

"Tamam Melih uğrarım, hadi hayırlı işler."

Olayın bu şekilde kapanmasına ben de sevinmiştim. İbrahim de Musa da bayağı rahatlamışlardı. İş tatlıya bağlanmış, iyi bir müşteri elde kalmıştı. Bir ders daha almıştım. Fevri davranışın iş hayatında pek hoş olmayacağını, daha sakın olmanın her zaman fayda sağlayacağını öğrenmiştim.

İlk işim olan PAL Tıraş Bıçağı Fabrikası'nda sadece üretim ve işçilerle uğraşırdım. Müşterilerle hiçbir ilgim olmamıştı. Dolayısıyla bu ticari raconu bilmiyordum. Alıcı-satıcı ilişkilerinde oldukça acemi kalmıştım. Bu ilişkileri 22 yıl çalıştığım tekstil fabrikasında öğrenmiştim. Bazen rüzgâr karşısında eğilen dallar gibi olmak, fırtınanın hızına direnip kırılmaktan iyidir. Ticari ilişkilerde birkaç kez düşünüp bir kere konuşmanın daha faydalı olduğunu görüp öğrenmiştim. İbrahim gibi sakın, hoşgörölü ve âkil olmak çok iyi bir hasletti. Gel gör ki ben fevri bir yapıya sahiptim. Hırsım kısa sürede geçse de kızdığım süre içindeki feveranım çok kişiyi kırabiliyor

veya üzebiliyordu. Ne yapalım "bu kadar kusur, kadı kızında bile varmış!"

Ticarette arada bir, firmanın menfaati göz önüne alınarak küçük beyaz yalanlar söylenebilir. Bu ticari âdettendir. Gel gör ki ilk müdürüm Jak Sion'dan aldığım miras ve bende zaten bulunan doğruluk hasletim yüzünden pek yalan söylemez, söyleyemez, söyleyene de çok kızardım. Bu bakımdan fabrikada adım "doğrucu Davut"a çıkmıştı. Yapacak bir şey yoktu. Ticarette yalan benim tarzım değildi ve hiç olmamıştır.

- İşten Ayrılıyorum

1997 yılının ikinci yarısının başında Triteks'teki işler oldukça kötü gitmeye başlamıştı. Hal böyle olunca sinirler yıpranıyor ve olur olmaz şeylerden dolayı, arkadaş olan patronlarımla fikir ayrılıkları baş gösteriyordu. Bazı işlerime ve planlarıma müdahale ediliyordu ve bu yüzden büyük rahatsızlık duyuyordum. İş uyumumuz kalmamıştı. Osmanbey'de açtığımız ve Süleyman'ın başında bulunduğu satış mağazasında istenilen verim alınamıyordu. Bu arada 6 Ağustos 1997 günü son derece üzüldüğüm bir olayı yaşadım. Yılların arkadaşı, sırdaşım ve aile dostumuz Niso Mizrahi'yi bir trafik kazası sonucunda kaybettim. Kahrolmuştum. Pırıl pırıl bir insan, sorumsuz bir sürücünün kırmızı ışık yanarken kuralı ihlal edip hızla geçmesi neticesinde yaşamını yitirmişti. Bir ay boyunca hep ağlamış ve kendime gelememiştım. Niso, böyle bir ölümü hiç ama hiç hak etmemişti. Ne yazık ki kaderi böyle çizilmişti ve bu kaderin önüne geçilmiyordu. Nur içinde yatmasına dua etmekten başka çare yoktu.

Bahsettiğim gibi İbrahim son derece sakın ve toleranslı bir kişiydi. Musa da sakın sayılırdı. Ben ise maalesef fevri bir yapıya sahip olduğumdan tartışmalarımızda agresif ve kırıncı olabiliyordum. Bu da beni çok üzüyor, yıpratıyordu. İşte bu günlerin birinde çok sevdiğim ve saydığım İbrahim'e "İbrahim, bu böyle yürümeyecek, ben işten ayrılmak istiyorum, arkadaşlığımız bozulacağına iş bozulsun"

demıştim. İbrahim her zamanki sakın tavrıyla beni bu kararımdan caydırmaya çalışmıştı. Ben ısrar edince de "dur hele, bir Süleyman'la konuşayım, sonra bakarız" demişti. Birkaç gün sonra Süleyman'ın da olurunun almış olarak "peki Rifat, madem öyle istiyorsun öyle olsun" diyerek isteğime uygun cevap vermişti. Artık benim, bu şartlar altında verimli olamayacağımı o da kabullenmiş ve ekim ayının son günü fabrikada bir veda kokteyli vermişti. Tarih, 31 Ekim 1997 idi. Personel, ustalar ve işçiler en az benim kadar üzölmüşlerdi. Ama yapacak bir şey yoktu. 22 yıllık çalışmama noktayı koymuştum ve her biriyle helalleşip vedalaştıktan sonra arabama binip evin yolunu tutmuştum. Tabii ki yılların emektar Facit hesap makinesini yanıma almayı unutmamıştım. Onu artık kullanmıyordum ama çalışma masamın sağ tarafında 22 yıl boyunca çalışmalarıma refakat etmişti.

Triteks'te 1975 yılının Ocak ayından 1997 yılının Ekim ayına kadar geçen 22 yıllık çalışma hayatımı 31 Ekim 1997'de noktaladım. 22 yıl oldukça uzun bir süreydi. Çok güzel günler, çok uyumlu bir çalışma dönemi yaşadım. Bu fabrikada işlerin iyi gittiği zamanlarda hep beraber sevindiğimiz, mutluluk yaşadığımız günler olduğu gibi yine işlerin bazen istediğimiz gibi gitmemesinden dolayı üzüldüğümüz günler de oldu. Ancak hiçbir zaman arkadaşlığımız ve uyumlu çalışmamız sekteye uğramadı. Çalıştığım bu süre esnasında en sevdiğim şey, bazen Musa ile, bazen İbrahim'le, bazen de her ikisiyle birlikte gittiğim öğle yemekleriydi. İş arasında ilaç gibi gelirdi o yemek sofraları. En çok sevdiğim yer ise Gaziosmanpaşa yolu üzerindeki Çimen adlı restorandı. Kömür ateşinde pişirilen kuzu ve sığır eti kebabları son derece lezzetli olurdu. Tadı hâlâ damağımdadır. Keyfi ise bambaşka olurdu o sofraların. İşe ait her şey bir-iki saatliğine unutulurdu, neşemize bakardık.

22 yıl çok uzun bir süre. Kolay değil, neredeyse çeyrek asırlık bir süreç. Bu süreç esnasında ailemizde birçok gelişmeler yaşanmıştı. Kızım ilkokulu bitirmiş, orta öğretim için girdiği sınavlarda çok iyi puan alarak Robert Kolej'de okumaya hak kazanmıştı. Büyük bir mutluluk yaşamıştık ailece. Yaz dönemi yaşamımızda ise bir

değişiklik olmamıştı. Yaz aylarını, gençliğimde olduğu gibi Ada'da geçiriyordum. Ancak eskisi gibi Heybeliada'ya değil Büyükada'ya gidiyorduk. Kayınpederim ve babamlar da yaz aylarını Büyükada'da geçiriyorlardı. Bu birliktelik bana keyif veriyordu. Kızım Klodya, Robert Koleji bitirdikten sonra Boğaziçi Üniversitesi'ne girmeye hak kazanmış ve orada okul öncesi çocuk eğitimiyle ilgili psikoloji bölümünde eğitim alıp master yapmıştı. Aynı süreç içinde tanıştığı, Tovim ailesi mensubu Sami ile arkadaşlığını mutlu sona bağlamış ve onayımızı alarak hayatını birleştirmişti.

İstanbul'un muteber ailelerinden Ester ve Pepo Tovim'le, böylece dünür olmuştuk. 1988 yılında güzel bir düğünle evlenmiş olan kızım ve damadım, evliliklerinin beşinci yılında, 1 Nisan 1993 tarihinde bir kız çocuğuna sahip olunca, bizler de Selen adında bir torun sahibi olmanın büyük sevinç ve mutluluğunu yaşamıştık.

Dünürlerimin, büyük oğulları Jako ve eşi Şeli'nin evliliklerinden doğan iki kız torunları vardı. Bizim ailenin ise ilk torunu idi Selen. O bakımdan sevinç, heyecan ve mutluluğumuz bambaşka olmuştu tabii.

ÜROSAN MOBİLYA (1997-2003)

- Yeniden İş Arıyorum

Triteks'ten ayrılacağımın kesinleştiği günlerde tabii ki yeni bir iş arayışına başlamıştım. Etrafa, eşe dosta haber salmıştık yine. O günlerde eşim, bir düğünde arkadaşımız Aron Habib'le karşılaşmış ve benim iş aradığımı söylemişti. Aron da "şirketimizde yeni bir iş planımız var, gelsin bir görüşelim" demişti. Bu, güzel bir haberdir. Ertesi gün telefon ederek bir randevu talep etmiştim Aron'dan ve o hafta içinde ofisine gitmiştim.

Aron Habib, Ürosan Mobilya San ve Tic A.Ş.'nin en büyük ortağıydı. Sünger ve büro mobilyaları üreten fabrikaları vardı. Arkadaşlığımızın dışında ben Triteks'te iken de iş ilişkilerimiz mevcuttu. O zamanlar Plastel şirketinin ortaklarındandı. Plastel, muşamba ve suni deri üretirdi; biz de onlara muşamba altı ve suni deri altı bezleri satardık. Çok iyi bir müşterimdi. İşinde arkadaşlık falan dinlemez, satın almada fiyatlar üzerinde kıyasıya kapışırdık. Ama her zaman bir ortak noktada buluşur, fiyatı belirlerdik. Sonunda da "Oğlum Rifat, iş başka dostluk başka" der, el sıkışırdık. Ofisine gittiğimde ortağı ve fabrikanın genel müdürü Mustafa Miharbi Bey'le yeni bir planları olduğunu, ev ve hastaneler için motorlu (hareketli) karyola ve muhtelif yataklar üretmeyi düşündüklerini ve Mustafa Bey'in de bu bapta girişimleri ve Almanya'da bir şirketle görüşmeleri neredeyse olumlu olarak sonlandırdığını söylemişti. Bu işin başına da Mustafa Bey'in yardımcısı olacak birini aradıklarını, bu bakımdan da benimle görüşmeyi istediğini ifade etmişti. Hiç tereddüt etmeden işi kabul etmiştim. "Hayırlısı" dedikten sonra da maaş ve diğer teknik konular hakkında bilgi paylaşmış ve el sıkışmıştık.

"Mustafa Bey on gün sonra gelecek, şu anda seyahatte. O bakımdan geldiğinde seni ararım ve birlikte fabrikaya gideriz" demişti. "Tamam Aron" deyip teşekkür ederek yanından sevinçle ayrılmıştım. Aron, artık sadece 45 yıllık arkadaşım değil, üçüncü işimin yeni patronuydu. Kasım'ın 11'inde Harbiye'deki ofisten ayrılarak Mahmutbey'deki fabrikaya birlikte gittik. Fabrikanın üst katındaki büro bölümüne çıkarak Mustafa Miharbi'nin odasına girdik. Miharbi; fit görünlümlü oldukça yakışıklı, benden aşağı yukarı beş-altı yaş daha genç biriydi. Güler yüzle ve samimi bir şekilde karşıladı bizi. Üç beş sohbetten sonra "hayırlı olsun" diyerek Aron ayrıldı ve biz de Mustafa Bey'le yeni iş hakkında konuşmaya başladık. Bana, hazırladıkları odayı gösterdikten sonra motorlu karyolalarla ilgili bir sürü katalog ve kitaplar getirdi.

"Rifat, bugünlük bu dosyaları incelemekle başla, birkaç gün zarfında çok daha ayrıntılı konuşacağız."

"Tamam Mustafa Bey" deyince;

"Rifat, bana Mustafa diyebilirsin, teşrifata lüzum yok" diye gülümseyerek cevap vermişti.

"Teşekkür ederim Mustafa."

İlk ayım yeni işle ilgili teknik ayrıntıları öğrenmek, imalat yol haritasını tespit etmek ve ayrıntıları saptamakla geçmişti. Mustafa bana büyük destek veriyor ve sorularıma sabırla cevap vererek beni aydınlatıyordu. Bu süre içinde benimle çalışacak imalat ekibini kurmuş ve Almanya'dan gelen karyola aksamaları üzerinde montaj çalışmalarına başlamıştık bile. Ben oldukça mutluydum. Yeni branş, bana enteresan gelmişti. Öncelik ev tipi hareketli yatak üretimine verilmişti. Bir taraftan da sünger yatak çalışmaları yapıyorduk. Bir yatak dikme makinesi almış, onun üzerinde yatak dikme ustasıyla çeşitli alternatifler üretmeye çalışıyorduk.

Mustafa ile de iş disiplini ve saygı çerçevesinde oldukça samimi olmuştuk. Mustafa, yüksek kimya mühendisiydi. Son derece disiplinli ve yeniliğe çok açık bir düşünce yapısına sahipti. İş ilişkileri dışında ise son derece sempatik ve mütevazı idi. Yelken sporuna çok düşkün olup devamlı yelken yarışlarına iştirak eder, bayağı da dereceler aldığı olurdu. Yarışlardan bahsederken o disiplinli yüz ifadesi gider, yarışlar hakkında bir çocuk heyecanı ile sitayişle anlatılarda bulunurdu. Bir sohbet esnasında soyadı olan "Miharbi"nin ne anlama geldiğini sormuştum. Şöyle açıklamıştı gülerek:

"Babam İbrahim adını çok severdi. Soyadı Kanunu çıktığı zaman Nüfus Müdürlüğü'ne gitmiş, soyadının 'İbrahim' olmasını istemişti. Nüfus memuru ise İbrahim'in isim olduğunu, soyadı olarak verilmeyeceğini söylemişti. Bunu üzerine babam da İbrahim'i sondan başa gidecek şekilde 'Miharbi' olarak bir kâğıda yazmış ve memura 'o zaman Miharbi olarak yazın soyadımı' diyerek öyle kabul ettirmişti. Soyadım bu yüzden 'Miharbi' olmuştur Rifat'çığım.'

Hep beraber gülüşmüştük duruma. "Bayağı da uyanıkmiş baban" demekten kendim alamamıştım.

Günler günleri, aylar ayları kovaladı ve nihayet ilk ev hareketli karyola ve yataklarını Harbiye'deki satış mağazasının vitrinine koyduk. Tarih, 5 Mayıs 1998 Salı idi. Caddeden geçenlerin oldukça ilgisini çekiyorduk. Bazıları mağazaya girip detaylı sorular soruyorlar, bilgi edinmeye çalışıyorlardı. Mağaza aslında büro mobilyalarının teşhir edildiği ve satıldığı bir yerdi. Bize ise ön vitrinde güzel bir yer ayrılmıştı. Artık hem Mahmutbey'deki, hem Harbiye'deki mağazaya gidiyor, işi bu şekilde yürütmeye çalışıyordum. Mağazadan bir-iki bayan satıcıya yatak ve karyolarla ilgili bilgiler vermiştim. Gelen müşterilerle onlar ilgilenmeye çalışıyorlardı. Mağazada ilk satışımızı tam on gün sonra yaptık. Yalnız motorlu değil, mekanik çalışmalı bir somya verdik. Müşteri, Kirikos adlı bir metropolitti. Tesadüfe bak, ilk satışımızı bir din adamına yapmıştık. Ben bayağı mutlu olmuş, oldukça heyecanlanmıştım. Daha sonraları Harbiye'deki mağazaya, yatak ve karyola satışları ile ilgilensin diye fabrikada idari işlerde çalışan Şevki Bey diye bir arkadaşı gönderdiler. Aron Bey'in yanında çok eskiden Plastel Fabrikası'nda depo amiri olarak çalışmış bir elemandı Şevki Demirbala. İşleri beraber yürütmeye başlamıştık. Kızlar da yeri geldiğinde bize yardımcı olmaya çalışıyorlardı.

Bu arada "Üromed" markasıyla hastane karyoları üretimi de hızla ilerliyordu ve Ocak 1999'da 24 karyolalık bir sipariş, Ankara satış bürosuna gönderildi. Fuarlara katılıyor ve satışların çoğalmasına çalışıyorduk. 1999'un Temmuz ayında Mahmutbey'deki fabrika sahalarının bir bölümünde hem yatakların, hem de büro mobilyalarının satışını ve teşhirini yapacağımız bayağı büyük show room'umuza geçtik. Bina çok güzel, ferah ve kocaman bir otoparkı olan bir alanın içine yapılmıştı. 14 Temmuz Çarşamba günü açılış kokteylimizi büyük bir heyecanla gerçekleştirdik. Aron Habib, Mustafa Miharbi başta olmak üzere Ürosan'ın yüksek kıdemli birçok personeli kokteyle iştirak etmiş ve başarı dileklerini iletmışlerdi. Ben, orada Şevki Bey ve sonradan kadromuza giren Nurhan Koşak adlı bir genç kızla

birlikte satış yapmaya çalışacaktım. Nurhan, bilgisayara son derece vakıf, sempatik bir esmer güzeliydi. Autocad programını da çok iyi kullanabiliyordu. Bir de Aşir diye çok sessiz, çok kibar, çok saygılı bir fabrika çalışanını show room'un temizliği, mutfağı ve servisi için bizim ekibe vermişti Mustafa Bey. Güzel bir kadro oluşturmuştuk.

Şevki Bey; 1939 doğumlu, orta boylu, bembeyaz saçlı, son derece uyumlu ve şık giyinen bir insandı. Cerrahpaşalıydı. Cerrahpaşa futbol takımında oynamış ve yıllarca takım kaptanlığı yapmıştı. Alaturka klasik musikisine vâkıf ve çok güzel sesiyle de şarkı icra edebilen biriydi. İstanbullu olup İstanbul şehrine (tabii ki eski toplumuyla) âdeta âşıktı. Çalışmaya başlamamızdan kısa bir süre sonra ve birbirimizi daha iyi tanıdıkça senli benli olmuş; birbirimize "Şevki", "Rifat" diye hitap etmeye başlamıştık. Tabii ki müşteri karşısında daha daima "Şevki Bey" ve "Rifat Bey"dik. Karşılıklı birbirimizi çok sevmiştik fakat hiçbir zaman birbirimize saygıda kusurumuz olmamıştır. Çok iyi bir satıcı idi. Müşteriyi karşılayışındaki sempatik tavrı, konuşma tarzı (ki Türkçeyi çok iyi konuşurdu), malı tanıtımı, ikna kabiliyeti, müşterinin ilgilendiği şeyleri sezmesi ve o yönde yaklaşımı ile en müşkülpesent müşteriye bile mal satabilecek bir yapıya sahipti. Fiyat hususundaki pürüzlerde ise müşteriyi bana paslamasında ve çaresizlik içinde kalmış bir yüz ifadesinde üstüne yoktu. Tabii ki bu pası değerlendirip son bir vuruşla gole çevirmek de benim işimdi. Velhasıl dört dörtlük bir insandı Şevki.

Nurhan ise dünya tatlısı, yirmi yaşlarında bir kızdı. Bilgisayar programlarına son derece vâkıf, işine bağlı ve iş sorumluluğu olan tam bir satış elemanıydı. Müşteri ile ilişki kurmada çok başarılı, müşteriyi ikna etmede de bire birdi. Gerek bana gerekse Şevki Bey'e son derece saygılı ve aynı derecede de sevecendi. Bizlerle ilişkisi bir baba kız seviyesinde olmuştur hep. Çok uyumlu bir kadro oluşturmuştuk. Elimizden geldiğince satışları hep yukarı çekmeye çalışıyorduk. Arada bir fikir ayrılıklarımız olsa da bunları kısa sürede hallediyor, tatlıya bağlıyor ve asla gönül koyma (kırgınlık) aşamasına gelmesine izin vermiyorduk.

Piyasaların etkilerine, siyasi dalgalanmalara rağmen satışlarımız genellikle tatminkâr oluyordu. Yatak ve karyola ile otomatik somyaların satışında zorlansak da büro mobilyalarımızın satışları oldukça yüksek bir trende seyrediyordu.

Ben bu şekilde bir show room'da çalışmaktan son derece mutluydum. Huzurlu bir çalışma ve yaşam sürdürüyordum. Gerek patronlarım Aron ve Mustafa ile gerekse Samandıra'daki büro mobilyaları üreten fabrikadaki yetkililerle çok iyi bir ilişki sağlamıştım. Firmanın Harbiye'deki merkezindeki elemanlarla ve aynı zamanda okul arkadaşım olan Finans Müdürü Davit Bey'le de çok iyi ilişkiler içindeydim. Velhasıl çalışıyor, işimi seviyor ve işimden zevk alıyordum. Orada çalıştığım altı yılı aşkın bir süre zarfında, meydana gelen bazı enteresan olaylara ait birkaç anekdot aktarmak isterim.

- İşe Odaklanmak – Bir Anekdote

Genelde işlerimi yaparken dikkatli olmaya çalışmak ve işe odaklanmak gibi bir huyum olmuştur tüm iş hayatım boyunca. Bir işi yaparken ikinci bir işe geçmem ve onunla ilgilenmem, hiç sevmediğim ve yapmadığım bir olaydı. Böyle bir huyum vardı ve beraber çalıştığım kimseler bunu bilirler, ona göre davranırlardı. Aksi takdirde bir cevap alamayacaklarını da çok iyi anlamışlardı. Ne yapalım, Rifat Bey'in huyu böyleydi.

Günlerden bir gün fabrikada Mustafa Bey'le karşılaşmış ve üç beş sohbetten sonra biraz sitem etmiştim:

"Mustafa, fabrikada sünger imalat bölümlerine arada bir uğrar, bir göz atarsın ama bizim show room'a niçin pek uğramazsın?" demiştim.

"Rifatçığım, orada sen varsın, içim rahat, onun için pek gerek duymuyorum."

Onurlanmıştım bu cevaba ama yine de üsteledim.

"Teşekkür ederim Mustafa da bari arada bir kahvemizi içmeye gel."

"Tamam tamam, öğleden sonra bir ara uğrar kahvenizi içerim Rifat."

"Teşekkür ederim. Nurhan'la Şevki de sevineceklerdir gelmene."

Ayrılmıştık. Öğle yemeğine yakın bir saatteydi. Yemekhaneye uğrayıp bir şeyler atıştırdıktan sonra show room'a dönmüştüm. Nurhan'la Şevki'ye de Mustafa Bey'in uğrayıp bir kahve içeceğini söylemiştim. Onlar da çok sevinmişlerdi bu işe. Hatta Şevki "Yahu adamın yüzünü unuttuk gelmeye gelmeye. Geldiğinde bir fotoğrafını isteyelim de şu duvara asalım bari. Arada bir bakıp hatırlarız." deyince ortalığı kakhaha kaplamıştı.

Masamın başına geçmiş ve birkaç günlük satış ve tahsilatı kontrol için evrak ve defterlere gömülmüştüm. Yazıyor, çiziyor ve durumlar hakkında bilgileri bir tarafa, raporlamak üzere ayırıyordum. Bayağı uzun sürmüştü çalışmam. İyice yumulmuştum hesaplara. Ne kadar sürdüğünün farkında değilim, bir ara başımı kaldırıp ufak bir mola yapayım bir sigara yakayım dedim. Bir baktım Şevki Bey masanın başına dikilmiş bana bakarak pis pis gülümsüyordu. Sigaramdan bir nefes çekip;

"Ne o Şevki, ne dikilmiş öyle sırtıp duruyorsun?"

"Sen yanmışsın Rifat Bey, sen yanmışsın!"

"Ne o Şevki, çıkar şu ağzından baklayı da bilelim neden yanacağımızı."

Bir taraftan da sual soran gözlerle sol tarafımda oturan Nurhan'a bakıyordum. O da bir tuhaf gülümseyip duruyordu

Şevki:

"Rifat sen bugün bize ne dedin? Mustafa Bey gelecek, show room'da bizlerle bir kahve içecek demedin mi?"

"Eee, dedim ne olmuş?"

"Yahu adam yarım saat evvel geldi, sen hesaplara dalmış kendinden geçmiştin, iki üç tur attı başında durdu, baktı hayat yok çekti gitti."

Biz kahve ikram edelim dedik, eliyle sessizce 'kalsın başka zaman gelirim' diye bir işaret yapıp kapıdan çıktı."

Kızmıştım;

"Lan Şevki, Mustafa Bey bana kızmaz, atıp durma. Ayrıca niye beni uyarmadınız? Çok ayıp oldu."

"Seni uyarcaktık ama Mustafa Bey bırakmadı."

"Peki peki" deyip hemen telefona sarıldım. Telefonu açan Mustafa Bey'e üzüntülerimi ifade edecektim ki kendisi "Üzülme Rifat. İşine o kadar odaklanmıştın ki seni rahatsız etmek istemedim. Çocuklara da ben mani oldum" dedi.

"Çok af edersin Mustafa, ne olur gene gel olur mu?"

"Estağfurullah Rifat, keyfine bak. Şimdi anladın mı benim niye sık sık show room'a uğramadığımı? Orada sen olduğun müddetçe ben uğramaya, denetlemeye gerek duymam."

"Çok teşekkür ederim Mustafa'cığım."

Olaya hem üzölmüş hem de itimat telkin ettiğimden dolayı son derece mutlu olmuştum. Yani işe odaklanıp patrona azıcık saygısızlık etmek, pek kötü değölmüş.

- 1999 Marmara Depremi

17 Ağustos 1999'da büyük bir deprem yaşandı. Sabaha karşı saat 03.00'de gerçekleşen deprem, Gölcük merkezli olup 7,4 büyüklüğündeydi. Hasar ve can kaybı çok olmuştu. Sabah işe geldiğimizde hepimiz çok üzgündük. Artçı küçük depremler show room'umuzu hâlâ sallıyordu. Ancak çok şükür bizde bir hasar olmamıştı fakat Avcılar, Silivri tarafları da bayağı etkilenmişti bu felaketten. Ağustos sonu itibariyle ölü sayısı 14.000'e varmıştı. Daha sonraki günlerde ise rakam maalesef 17.500'e ulaşmıştı. Bu arada Türk Sanat Müziği yorumcusu Ziya Taşkent de bu depremde hayatını kaybedenlerden olmuştu.

Bir taraftan felakete uğrayanlara üzülüyor, bir taraftan da Ağustos'un ikinci yarısında hiç satış yapamayacağımızı düşünüyor, show room elemanları olarak endişeleniyorduk. Ancak çok ilginç bir şey oldu. Ağustos'un ikinci yarısında satışlarımızda düşündüğümüzün tam aksine bir patlama oldu ve çok iyi bir rakamı tutturduk. Akıl almaz bir şeydi fakat gerçektir!.

- Surinamlı Gullit

Ruud Gullit; 1962 Amsterdam doğumlu, Hollandalı ünlü futbolcu. Güçlü yapılı, uzun boylu, örülü uzun saçlarıyla sahalarda fırtına gibi esen, 1987 ve 1989 yıllarında Avrupa'da yılın futbolcusu seçilen koyu esmer Ruud Gullit. Surinam asıllıydı Ruud. Aslında hiç tanışmamıştık. O beni hiç tanımazdı, ben ise onu bir spor ve futbolsever olarak televizyondan ve gazetelerin spor sayfalarından tanır ve çok beğenirdim. Ama ticari hayatımda bana feci bir gol atan da bu zat olmuştur. Bana bayağı pahalıya patlamıştır Gullit Efendi'yi tanıyor olmam. Şimdi olayı anlatabilirim artık.

1999 yılın Ekim ayında idik. Saat 18.00'e doğruydum. Show room'da ortalığı toparlıyorduk. Hava bayağı kararmıştı. Şevki Bey arabasına binip ayrılmıştı. Nurhan'la ben ve bir de çay ocağındaki Aşir kalmıştık mağazada. Bizler de ayrılmak üzereydik. Bir anda giriş kapısında iki kişi belirdi, arabayla gelmişlerdi. Kapıyı açıp içeri girdiler. Nurhan hemen davranıp "hoş geldiniz" diyerek onları her zamanki gibi güler yüzlülüğüyle karşıladı. Ben de masamdan "hoş geldiniz buyurun" diyerek arzularını sordum. Nurhan'a iyi bir mekanizmalı müdür koltuğu istediğini söyledi 27-28 yaşlarında, bayağı yakışıklı, şık bir siyah takım giyimli kravatlı olanı.

Nurhan, derhal müdür koltuklarını göstererek kaliteleri ve fiyatları hakkında bilgiler vermeye başladı. Bu müdür koltuklarından en şıkları ve pahalıları olan "saygın" ve "lider" adlı koltuklar üzerinde tartışıldı. Sonunda en pahalısı olan "lider"i satın almaya karar verdi şık giyimli müşteri. Yanındaki adam, o da genç düzgün giyimli,

hiç konuşmuyor, sadece diğerinin bazı sorularına cevap veriyordu. Neyse... Adam koltuğa karar verince Aşir de ambalajlı diğer bir koltuğu hazırlamaya koyulmuştu. Fiyat anlaşması sağlandıktan sonra adam masama gelmiş ve "Rifat Bey, Hollanda'dan bu öğleden sonra geldim. Parayı bozdurmaya fırsatım olmadı. Bu, Surinam dolarıdır. (Sanırım 100 dolardı.) Hollanda floriniyle aynı değerdedir. Döviz cetvelinden bakabilirsiniz, ona göre hesabı görürsünüz" demişti. Döviz büroları kapanmıştı. Adama "gidip döviz bürosunda bozdurun" diyecek halim yoktu. Hollanda florininin paritesini gazeteden okumuştum. Verdiği para koltuğun değerini karşılıyor hatta üstüne az bir para iade etmemiz gerekiyordu. Nurhan'la bir an göz göze geldik. O biraz şaşkın ve biraz ikilemdeymiş gibi havada idi. Doğrusu ben de ikilemdeydim. Adam son derece kibar, çok iyi konuşan ve itimat telkin eden bir tipti. O anda, "keşke Şevki burada olsaydı" diye geçti içimden; Şevki Bey'in önsezileri çok güçlüydü ama maalesef kendisi orada yoktu.

Bu arada birden Surinam adı zihnimde bir şimşek gibi çaktı. Surinam, Hollanda'nın bir müstemlekesi idi ve Surinam asıllı birçok futbolcu Hollanda'da top oynuyor ve hatta Hollanda milli takımında oynuyordu. Bunların en meşhuru ise Gullit'ti. Bunu hatırlayınca iyice rahatlamıştım. Adam demek ki doğru söylüyordu. Kararımı vermiştim. Aşir'e, "Aşir lütfen siyah lider müdür koltuğunu sar ve beylere ver" demiştim. "Baş üstüne Rifat Bey" deyip koltuğu sarıp ambalajlamaya başlamıştı. Ben de doların parite hesabı yapıp üstüne az miktarda Türk parasını, para üstü olarak müşteriye iade etmiştim. Olay 20-25 dakika kadar sürmüş, el sıkışıp iyi akşamlar dilekleriyle adamı yolcu etmiştik. Masalarımıza geri dönüp oturduğumuzda Nurhan'la birlikte olayı irdelemeye başladık. İkimiz de ikilemde ve tereddütte idik. Ancak adamın son derece itimat telkin eden hali, tavır ve duruşu, çok düzgün konuşması, ayrıca dükkânın kapanış saati sırasında akşam pazarı iyi bir satış yapmış olmamız, bir de Hollandalı Gullit'in Surinam asıllı olması, tereddütlerimizin pek yerinde olmadığına dair bizde bir rahatlatma sağlamıştı. "Sabah

ola, hayır ola" diyerek dükkânı kapattık. Nurhan servise, ben arabama binerek evlerimizin yolunu tuttuk.

Geceyi rahat geçirdim desem yalan olur. Kafam sürekli bu olaya çalışıyor ancak bir türlü tam anlamıyla rahatlayamıyordum. Yarım yamalak bir uykuyla sabahı etmiştim. Sabah arabaya atlayıp Mahmutbey'e doğru yol alırken ilk işim, işyerine en yakın döviz bürosuna gidip durumu açığa çıkarmak olacaktı. Öyle de oldu. Döviz bürosu saat 09.00'dan evvel açılmazdı. Kapısına geldiğimde saat 08.45'ti. Bir kahvede oturup bir çay, bir sigara içerek vaktin dolmasını bekliyordum. Saat 09.00'da büro açılmıştı. Hemen içeri girip 100 Surinam dolarını göstererek

"Hasan, akşam bir müşteriden aldık bunu. Adama bir koltuk sattık. Türk parası yokmuş, bunu verdi" deyince;

"Abi seni dolandırmışlar, bunun değeri ancak bir sigara paketi eder, zaten bu para döviz bürolarında yoktur bile."

"Yahu Hasan, Surinam Hollanda'nın müstemlekesi değil mi? Futbolcu Gullit, Surinamlı değil mi? Hollanda milli takımında oynamıyor mu?"

"Rifat Bey, Surinam yıllardır Hollanda'ya bağlı değil artık, sen yanlış biliyormuşsun. Gullit, tamam Surinamlı, Hollanda milli takımında oynuyor ama o iş başka bu iş başka."

Hasan; döviz bürosunda çalışan, genç, yirmi yaşlarında, cin gibi ve sempatik bir çocuktü. 100 Surinam dolarını verirken şeytanca gülererek;

"Abicim, vallahi Gullit sana çok fena bir gol atmış."

"Haklısın oğlum, fena bir gol yedim heriften."

"Boş ver abi, ticarete olur böyle şeyler. Sen bizden daha iyi bilirsin. Geçmiş olsun, üzülme, boş ver."

"Boş verdik bile Hasan, ne yapalım, sağlık olsun."

Döviz bürosundan ayrılıp beş dakikada show room'a vardım. "Günaydın" diyerek kapıdan girer girmez Nurhan heyecan ve merak içinde atıldı.

"Rifat Bey ne oldu, para geçerli mi? Sordunuz mu döviz bürosuna?"

"Sordum Nurhancığım, şimdi oradan geliyorum, maalesef dolandırılmışız."

Öyle kalakalmıştı Nurhan; ha ağladı, ha ağlayacaktı. Şevki Bey de üzölmüştü, "vay namussuz p.vnk." diye basmıştı küfrü. Belli ki Nurhan, akşamki satıştaki tedirginliği Şevki Bey'e anlatmıştı. Nurhan'ın o halini görünce ona sarılıp saçlarını okşayarak;

"Üzölme kızım, ticarete olur böyle işler. Birçok kişinin başına gelebilir böyle olaylar, hadi üzölme; hem sen yalnız değildin ki dükkân-da, ben de buradaydım ve tuzağa beraber düştük."

Ama pek teskin edememiştim onu. Bu sefer "bak Nuroş!" (çoğu kez Şevki de, ben de "Nuroş" diye hitap ederdik kızımıza) "Bu hatayı düzeltmek ve üstlenmek bana düşer. Mademki buranın sorumlusu, müdürü benim; bu hatayı ben üstleniyorum. Sen keyfine bak kızım." demiştim. "Olayı Mustafa Bey'e, Aron Bey'e ve finans müdürümüz Davit Bey'e bildirir haberdar ederim. Gerekirse satış primimden kesilmesini talep ederim, zararı karşılarım."

Şevki hemen lafa karıştı.

"Olmaz Rifat Bey, biz burada üç kişiyiz. Zararı müşterek karşılarız, başka türlü olmaz."

Nurhan da Şevki'nin fikrine hemen katılmış, "benden de payıma düşeni kessinler" demişti.

Daha evvelki satırılarımda onların karakterlerinden bahsederken ifade ettiğim gibi dürüst, ahlaklı ve iş sorumluluğuna sahip insanlar olduklarından tıynetlerine uygun davranmışlardı. Çok duygulanmama rağmen tekliflerini kati bir şekilde reddetmiş, noktayı koymuştum.

"Sağ olun arkadaşlar ama bu benim işim, bırakın bu işi ben hallederim tamam mı?" diyerek tartışmayı bitirmiştım.

Primden bahsetmişken, daha evvel bahsetmeyi unuttuğum prim sistemine ait bir konuşmayı anlatayım kısaca.

Show room'un açılışından birkaç gün önce veya belki birkaç gün sonra, tam hatırlamıyorum, Mustafa Bey beni ofisine çağırdı. Gittiğimde;

"Rifatçığım, show room'un çalışma şekline ait bir küçük detay anlatacağım sana."

"Seni dinliyorum."

"Harbiye'deki mağazamızda satış bölümünde çalışan elemanlarımız, maaşları dışında, belli bir satış barajının üstünde bir rakama ulaştıklarında bir prim alırlar. Bu sistem, aynı şekilde show room satışları için de geçerli olacaktır. Dolayısıyla Harbiye'dekiler gibi sizler de bu teşvik primini alacaksınız."

"Çok teşekkür ederim Mustafa Bey; lütfen baraj satış rakamını ve alacağımız primi öğrenebilir miyim?"

"Tabi Rifat, aylık satış barajınız ... lira olacaktır. Bunun üzerine çıkılan rakam için de o ay içinde % ... oranında bir prim tahakkuk ettireceğiz. Bu prim tutarının %50'sini show room müdürü olarak sana, diğer %50'sini ise Nurhan'la Şevki Bey'e yarı yarıya ödeyeceğiz, tamam mı?"

Cevabımı almak için yüzüme bakınca:

"Sağ ol Mustafa'cığım da pek tamam değil gibi."

Şaşırmıştı:

"Nasıl tamam değil, Harbiye'deki mağazanın sisteminin aynısını size de uyguluyoruz, adil değil mi bu?"

"Tabii ki adil Mustafa Bey; baraj ve prim yüzdesinde tabii ki mutabıkım ancak..."

"Ancak ne?" derken yüzü de bayağı ciddileşmişti.

"Ancak prim dağılımını adil bulmadım Mustafa Bey. Biz show room'da üç kişiyiz. Sorumlu müdür olmam sebebiyle maaşım normal olarak zaten onlardan yüksek. Satışı da hep beraber yaptığımıza göre benim, primden %50 almam doğru olmaz. O ayın prim tutarını tam üçe bölerek ödemenizi rica edeceğim, diğer şeklini kabul edemem. Lütfen öyle yapalım."

Yüzündeki ciddi ifade bir anda kaybolmuş ve gülümsemeye başlamıştı.

"Bravo be Rifat, düşündüğüm kadar karakterliymişsin, hadi git şimdi dükkândaki arkadaşlarına da durumu izah et."

Hemen odadan çıkıp Mustafa Bey'le toplantımın nedenini merakla bekleyen Şevki ve Nurhan'a müjdeyi vermiştim. Oran dağıtımındaki detayı anlatmamıştım tabii; eşit paylaşımı söylemişim ama çok sonraları sanırım bu nüansı anlatmıştım, pek hatırlamıyorum.

Evet gelelim Surinam doları meselesine. Olayı Mustafa Bey geldiğinde detaylı olarak anlattıktan sonra, Harbiye'deki mağazada bulunan Aron Habib'e de telefon edip izahat vermiştim. İkisi de "geçmiş olsun" diyerek beni rahatlatmaya çalışmışlardı. O gün, her zaman olduğu gibi bir önceki günün hesaplarını ve tahsilatı merkeze, finans müdürümüz Davit Eskenazi Bey'e gönderirken 100 Surinam dolarını da para zarfının içine koymuştum.

Aradan geçen bir iki gün zarfında; hem Mustafa Mirhabî Bey'e, hem Aron Habib Bey'e birer yazı yazarak yapılan bu hatalı satışın sorumlusu olarak, lider müdür koltuğu satış tutarının benim bir sonraki prim hakkımdan mahsup edilmesini, kaybın tamamını benim karşılayacağımı ve Nurhan'la Şevki'nin prim haklarına dokunulmamasını bilhassa rica etmiş ve yazıyı ayrı ayrı zarflara koyarak kendilerine göndermiştim. Doğru olan buydu ve bana, bunu yapmak düşerdi. Mektuptan sonra bir şekilde bir yazılı veya şifahi cevap beklediğim halde böyle bir olay gerçekleşmemişti. Doğrusu hayal sukutuna

uğramış, oldukça kırılmıştım. Ancak bu mevzu ile ilgili hiçbir şekilde ne Mustafa ile ne de Aron'la konuşmamış, sadece Davit Bey'e primimden kesilmesini söylemiştim. Öyle de olmuştu. Bir sonraki prim hakkımdan, koltuğun değeri kadar kesinti yapılmıştı. Benim mektubuma rağmen doğrusu kesmeyeceklerini düşünmüş ve beklemiştim. Ancak ticaret bazen gaddardı, belki de gerçek doğru öyle olmalıydı. Tabii Şevki Bey ve Nurhan da kesintiye çok üzülmüş ve kayba iştirak etmek istemişlerdi ama kabul etmemiştim.

Show room'da günler günleri, haftalar haftaları, aylar ayları ve yıllar yılları kovalayıp duruyordu. Bizler elimizden geldiği kadar satış yapmaya çalışıyor ve oldukça başarılı oluyorduk. Samandıra'daki fabrikamızın imalat ve sevkiyat yapan bölümünden arkadaşlar her ay, tüm diğer bayilerin arasında çoğu kez en fazla satış yapanın bizim show room olduğunu belirtiyorlardı ve bu bizi hem çok sevindiriyor hem de motive ediyordu. Show room personeli olarak altı yılı aşan bu çalışma sürecinde ilişkilerimiz çok daha gelişmiş, aramızda çok kuvvetli bir sevgi bağı oluşmuştu. Her yönden birbirimizi destekliyor ve Ürosan'a fayda sağlamak yolunda gayret ve şevkle çalışıyorduk. Buna rağmen satışlarımız ve show room kârı pek fazla tatminkâr olmuyordu. Diğer bayilere göre en iyi ilk ikide olmamıza rağmen merkezi pek mutlu edemiyorduk herhalde!

- Show Room Kapanıyor – İşten Ayrılıyorum

2003 yılının Aralık ayına girmiştik. Show room satışları ayın başından beri her geçen gün yükselerek gidiyordu. Maşallah. Müşterilerle muhatap olmak için yoğun bir çaba sarf ediyor ve gelen müşterilerin neredeyse %90'ına satış yapıyorduk. Kimine show room'dan doğrudan, kimilerine de depomuzdaki mallardan teslimatı yapıyorduk. Böylece hem müşteriler hem de biz mutlu oluyorduk. Fazla miktarda ve daha özel ürünler için de fabrikaya siparişleri çekiyor ve bir an önce müşteriye teslimi için talimat veriyorduk. Bir yılın son ayında böyle güzel satışların olması hem şaşırtıcı hem de

sevindirici oluyordu bizler için. Show room'da keyifler yerindeydi. Ayın ikinci yarısına doğru, hepimizi şoka uğratan bir haber aldık. Show room'umuz Aralık ayı sonu itibariyle kapatılacaktı. Kısa sürede Mustafa Bey'in üzgün bir konuşma tonuyla olayı teyit etmesiyle kapatılma durumu resmen kesinlik kazanmıştı. Yıl sonunda kilit asılacaktı kapıya ve biz çalışanların hakları da tam olarak ödenip bizlerle helalleşilecekti. Tabii o güne kadar yaptığımız çalışma ve hizmetler için teşekkürü de unutmamışlardı.

Buz gibi kalmıştık. Neden, niye, niçin soruları kafamızda uçuşuyordu. Kısa sürede sebep anlaşılmıştı. Bizim malları satan büyük bayilerimizden biri, show room'u kiralamak için büyük bir kira bedeli teklif etmişti. Rakam, bizim her ay yaptığımız kârların neredeyse üç katı kadardı. Tabiidir ki patronlarımız da bu rakam karşısında kayıtsız kalmamışlar ve 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren mağazayı onlara kiralamışlardı. Kapanmaya daha on beş gün vardı. Satışlar aynı hızla devam ediyordu. Bizler her ne kadar moral bozukluğu içindeyssek de en iyi şekilde, sanki hiçbir şey olmamış gibi çalışıyor, yüzümüzden gülümsemeyi hiç eksik etmeyerek müşterilere hizmet ediyorduk. Siparişler arka arkaya fabrikaya fakslanıyordu. Firmamızın menfaati için elden geldiği kadar çalışıyorduk. Ne Şevki'ye ne de Nurhan'a hiç söylememiş olsam da şöyle düşünmüş, şöyle değerlendirmiştim olayı kafamda:

Ölüme mahkûm bir insanın, on beş gün sonra asılacağı darağacına kadar giden yolu, iki hafta boyunca döşemesi, mozaikleme ve cilalayarak pırıl pırıl bir hale getirmek için çalışması gibi gelmişti bana bu durum. Ama yapacak hiçbir şey yoktu. Her üçümüzde de var olan ticari ahlak ve vicdan, son güne kadar hiçbir şey olmamış gibi çalışmamızı ve altı seneden fazla bir sürede ekmek yediğimiz bu şirkette son güne kadar hizmet etmemizi emrediyordu. Öyle de yaptık. Tanrı da sanki bize yardımcı oluyor, show room müşterileriyle dolup taşıyordu.

Ne gariptir ki işimize son verildiği gün olan 31 Ocak 2003 gününün akşamında, Aralık ayının satış hesaplarını yaptığımda o zamanki altı

sıfırlı para birimiyle, altı yılın en yüksek satışını yapmış ve rekor kırmıştık.

Maalesef ticari hayatta bazen her rekor madalya kazandırmıyordu. Yapacak bir şey yoktu.

Yalnız şunu da söylemekte yarar var ki işimize son verildiği günün ertesindeki ilk haftada hepimizin hakları tastamam, kuruşu kuruşuna, Ürosan A.Ş.'ye, Aron Habib'e ve Mustafa Miharbi'ye yakışan bir şekilde ödenmişti. Altı yıllık bir çalışma zarfında Şevki ve Nurhan'la kurduğumuz arkadaşlık ve gerçek dostluk bağları, sonraki günlerde ve yıllarda hiç kopmamıştır ve sık sık birbirimizi arayarak, buluşarak, hasret gidererek sevgi bağlarımızı hep daha ileriye taşımışızdır.

Şunu da samimiyetle ifade etmek isterim ki elli yıllık iş hayatım zarfında çalıştığım tüm işlerde, kendi işim gibi hareket etmiş ve elimden geldiği kadar faydalı olmak gayreti içinde olmuşumdur. Tüm işlerimi çok sevmiş ve çalışmaktan zevk almışımıdır. Ancak Kasım 1997 ile Aralık 2003 yılları arasında görev yaptığım Ürosan A.Ş.'nin show room'undaki işim kadar mutluluk duyduğum, keyif aldığım bir süre olmamıştır iş hayatımda. Bunda genel müdürümüz Mustafa Miharbi'nin, adam gibi adam olan iş arkadaşım Şevki Demirbala'nın ve dünya tatlısı sempatik ve becerikli, show room'umuzun nadide çiçeği, Şevki ile benim manevi kızımız gibi olan Nurhan Koşak'ın büyük payı olmuştur.

- İlk Kez İşsiz Kalıyorum

İş hayatımda ilk kez yeni bir yıla işsiz giriyordum. Ayrılma durumum, çok ani denecek şekilde gerçekleştiğinden yeni bir iş için araştırma yapmam için kalan süre çok az olmuştu. Neyse, yapacak bir şey yoktu ve biz yeniden iş aramaya, eski seferlerde olduğu gibi sağa-sola, eşe dosta haber salarak başlamıştık. Tatsız bir yılbaşı geçirdiğimizi anlamak için herhalde kâhin olmak gerekmiyordu.

Emeklilik havasına alışmak demeyeceğim ama boşta kalma havasına intibak etmeye çalışıyor, o boşluğu İstanbul'u yeniden keşfetmek için gezerek, mümkün olduğunca okuyarak doldurmaya çalışıyorum. Arkadaş ve tanıdıklara uğrayıp durumu bildirmek de bu "boş zamanı kullanma" çabasına dâhildi tabii ki.

2004'ün bu ilk ayında İstanbul'da pek beklenmeyen bir olay yaşadık. Ocak'ın üçüncü haftasında şehre otuz beş yılın en kuvvetli kar yağışı düştü. Ana yollar dâhil tüm caddeler ve ara yollar kalın bir kar tabakası ile kaplandı. Okullar kapatıldı, birçok işyeri de ulaşamadığından açılmadı. Bir hafta kadar neredeyse evlerimizde hapsoldük. Neyse ki şehir İstanbul'du ve bir hafta sonra hayat normale döndü. İşsizlik durumum, can sıkıcı bir şekilde devam ediyordu.

ŞARK GÜLÜ KIRTASIYE (2004-2010)

- Musa Derofo'yle Karşılaşmam

Nisan ayı mıydı, Mayıs'ın ilk günleri miydi? Pek hatırlamıyorum. Sirkeci tarafında bir işim vardı. Bir anda arkadaşım ve 1970 yıllarında PAL Tıraş Bıçağı Fabrikası'nda teşrik-i mesaide bulunduğum patronum Musa Derofo'ye rastladım. Sarılıp öpüştükten sonra sohbet ederken, ofisinin Sirkeci'de olduğunu söyleyip benim ne işle meşgul olduğumu, ne yaptığımı sordu.

Çalıştığım işten yıl sonu itibariyle ayrıldığımı ve iş aradığımı söyledim. Bunun üzerine, bir mümessillik planları olduğunu ve Çin'den plastik enjeksiyon makineleri ithal edip satmak için bir firma ile konuşmalar sürdürdüklerini anlattı. Sonra:

"Bildğim kadarıyla baban plastikçiydi, sen de bir ara galiba onun fabrikası ile ilgileniyordun" deyince,

"Doğrudur Musa, ben Triteks Tekstil'deyken iki sene kadar babamın işini yürütmüştüm" diye cevapladım.

"Çok iyi o zaman. Bir müddet beni bekle, bu iş gerçekleşirse seni işin başına getirebilirim. Oğlumla da bir konuşayım, seni ararım."

"Tamam Musa, telefonumu vereyim, müspet bir gelişme olursa lütfen beni ara."

Birkaç gün geçmeden beni arayıp bürosunun adresini vererek oğlu İgal ile beraber işle ilgili görüşmek üzere beni davet etti. Kararlaştırılan günde Şark Güllü Kırtasiye'nin Sirkeci'deki yerine vardım. Benim 1960'larda Derofo'lerde çalıştığım yıllarda Şark Güllü Kırtasiye'nin bürosu Tahtakale'de idi. Ufacık fakat çok iyi çalışan bir işyeriydi. Sirkeci'deki yeni yerleri ise çok güzel, deniz manzaralı, çok büyük bir alanı kaplıyordu. Musa, geldiğimde oğlu İgal'le beni tanıştırdıktan sonra, kahve ısmarlayıp doğrudan söze girerek düşündükleri işle ilgili mufassal bilgi vermeye başladı. Bütün mesele ürünü plastik fabrikalarına tanıtmak, tanıtabilmek ve satabilmektir. Ben de birçok plastik fabrika ve atölyeleri tanıdığımı ve dolayısı ile hepsiyle irtibat kurabileceğimi söyledim. İgal pek söze karışmıyor, genelde dinleyici olarak kalmayı yeğliyordu. Genç ve çok yakışıklı bir delikanlıydı. Musa'nın büyük oğlunu da çocukluktan beri tanıyorum. Kızımın okuldan sınıf arkadaşıydı ve çok iyi anlaşırlardı. Evimize birkaç kere gelmişliği vardı. Sessiz, sakın ve çok iyi bir çocuktur. Mark'dı adı.

Son olarak da maaş konusunda mutabakat sağladıktan sonra tekrar görüşmeye karar verdik. Ancak bizim Alanya'da her yılın Mayıs ayının 18'i ile 31'i arasında gittiğimiz bir devremülkümüz vardı. Benim de bu tatile, bilhassa o günlerde çok ihtiyacım olduğunu Musa'ya söylemiştim.

"Fark etmez, iş ancak o zamana kadar belli olur ve okeylenirse seni arar, durumu bildiririm" dedi. Böylece umut verici bir görüşmeyi gerçekleştirmenin huzur ve mutluluğuyla ofisinden ayrıldım.

Umutluydum zira Musa'yı PAL'dan tanıyordum. Kafaya bir şey taktımı, ne yapar, ne eder gerçekleştirdi. İş heyecanı ve sebatkâr oluşunun iş hayatındaki başarılarının gerçekleşmesinde rolü çok büyüktü. Olayı eşime anlatınca o da çok sevinmiş ancak henüz tam bitirilmemiş bir proje olmasından dolayı biraz tedirginlik yaşamıştı. Onu ikna etmek için, "Kızım, benim tanıdığım Musa, bu işi bitirir ve ben de inşallah yeni işime kavuşurum. Sen hiç merak etme" demiştim.

Mayıs'ın 18'inde Alanya, ÇİMTUR'a iki haftalık bir tatil için, tüm arkadaşlarla birlikte gitmiştik. Havanın güzelliği, denizin temizliği ve ÇİMTUR'un yeşillikleri arasında, her yıl olduğu gibi çok güzel bir tatil geçiriyorduk. Gündüzleri plajda, denizde eğleniyor, akşamları ise civar bölgelere Alanya'ya, Side'ye, Manavgat'a giderek günlerin tadını çıkarıyorduk. Günler hızla ancak keyifle geçiyordu. Derken takvim yaprakları birer birer düşmüştü ve ayın 30'unu yakalamıştık. Bir gün sonra İstanbul'a dönüş için hazırlıklara başlamak gerekiyordu. Sabah yine sahile, plaja gittik. Saat galiba öğlene doğruduydu. Telefonum çaldı. Karşımdaki ses Musa'nın sesiydi.

"Günaydın Rifat, nasılsın, ne yapıyorsun?"

"Plajdayım Musa, malum buradaki son günümüz, ne kapsak kâdır havasındayız."

"Ohh, ne güzel tadını çıkar. Yarın dönüyorsun değil mi?"

"Evet canım, yarın öğlen gibi yola çıkarız, gece kismetse evde oluruz."

"İyi o zaman; ertesi gün gel, 1 Haziran'da iş başı yap; tamam mı?"

"Tamam Musa, anlaştık."

"Hadi eyvallah!" deyip telefonu kapattı.

Eşim ve arkadaşlarım konuşmaya kulak kabarttıklarından merakla başıma üşüştiler. Eşime sarılıp öperken, "Beyler 1 Haziran'da işe başlıyorum. Aylaklık dönemim sona ermiştir" diyerek sevinç içinde durumu izah etmiş ve hepsinden teker teker "Hayırlı olmasını ve başarı dileklerini, teşekkür ederek" kabul etmiştim. Mutluyduk.

Güzel ancak ne de olsa az endişeli geçen iki haftalık tatil, son derece mutluluk veren güzel bir olayla noktalanmıştı.

- İşe Başlıyorum

İstanbul'a döndüğümüzün ertesi günü işe başladım. Çalışacağım odaya geçerek enjeksiyon makinelerine ait bilgiler içeren broşürleri ve sair bir dolu evrakı alıp çalışmaya başladım. Birkaç günüm böyle geçtikten sonra bilgisayardan satış yapabileceğim plastik sanayi firmalarına ait adres ve bilgileri çıkarıp çizelge haline getirdim. Önceliğim ise babamın plastikçiliği döneminden tanıdığım firmaları ziyaret etmektir. Öyle de yapıp işe koyuldum. Telefonla randevu istediğim plastik malzeme üreticilerini sürekli ziyaret ederek ürünümüzü tanıtıyor, her türlü bilgiyi veriyordum. İşe başladığım Haziran ayının son haftasında şirketimizin Hadımköy'deki yeni iş yerine taşındık. Bayağı büyük bir sitede, iki katlı bir bloğa taşınmıştık. Üst katta büro çalışanları, çağrı merkezindeki hanımlar ve muhasebe yer alıyordu. Patronumuz Musa Bey ile oğlu İgal Bey'in masaları da bu katta idi. Bütün çalışanlar aynı bölümde, oda veya paravan ayırımı olmadan çalışmakta idiler. Yalnız çağrı merkezi ayrı bir odada yer almıştı fakat ofis masalarına dönük olan kısmı tamamen cam bölme şeklinde idi. Herkes birbirini görebiliyordu. Musa Bey'le İgal Bey de bu şekilde herkesle kolaylıkla iletişim sağlayabiliyorlardı. Alt kısım ise kırtasiye ürünlerinin deposu olup siparişlerin sevkiyatı oradan yapılıyordu. O bölümün üst katla irtibatı, merdiven çıkışı ile içten sağlanabiliyordu. Mal sevkiyatı yapacak araç ve kamyonların girişi ise binanın yan tarafından sağlanıyordu. Araçlar, rampadan çıkıp doğrudan depoya girebiliyorlardı.

Bana üst katta bir masa verilmişti. O masada çalışacaktım. Sirkeci'deki ofise arabamla 15-20 dakikada giderken, Gayrettepe'deki evimden Hadımköy'e varmak 45-50 dakika tutuyordu. Aracımın benzin giderini şirket karşılıyordu.

Derken günler müşteri ziyaretleriyle geçiyor ancak pek bir netice alamıyordum. Bir müddet sonra yanıma, beraber çalışacağım Nedim adlı bir genç almışlardı. Makine mühendisiydi yanılmıyorsam. Ekim ayında ise ithal ettiğimiz ilk enjeksiyon makinemiz Çin'den geldi ve Topkapı'da tükenmez kalem üreten bir fabrikaya monte edildi. Bu işte benim dahlim yoktu. Musa, kalem işi dolayısıyla eskiden tanıdığı bu fabrika sahibiyle konuşmuş ve konsinye olarak vermişti makineyi. Çalışıp randıman verdiği takdirde ödemesi yapılacaktı.

Nedim'le birlikte sürekli plastikçileri geziyor ve satış yapmaya çalışıyorduk. Ancak bir türlü başarıyı yakalayamıyorduk. Bunda en önemli etken, birkaç yıldan beri Çin'deki başka bir enjeksiyon makineleri üreticisi firmanın Türkiye'de teşkilatlanması, satış ağını kurması ve daha önemlisi birçok makineyi ithal edip depolarında stoklaması idi. Fiyatları da bizim fiyatlarla aşağı yukarı aynı idi. Dolayısıyla bizler müşteriye, akreditif açıldıktan sonra 2,5 - 3 aylık bir teslim süresi verirken bu rakip şirket, istenilen makineyi deposundan alıp bir-iki gün zarfında müşteriye teslim edebiliyordu. Bu, bizler için tabii ki büyük handikapı. Bütün iyi niyetime rağmen hiçbir satış yapamamıştım bu iki-üç ay zarfında.

Kim bilir belki bende pazarlamacılık vasfı yoktu. Ancak Nedim'in de bilgisi çok iyi ve çenesi bayağı çalıştığı halde yine de bir netice alamıyorduk.

2005 yılına ulaşmıştık. Ekonomik düzende yeni para birimine geçilmiş, Türk lirasından altı sıfır silinmişti. Lira ve kuruşlar yeniden tedavüle girdi. Neredeyse çocukluk dönemimizin para sistemine geri dönmüştük. Piyasada dalgalanmalar ve sıkıntılar vardı. Bunun da satışlara yansısı oluyordu doğal olarak.

Ben işten çok rahatsızlık duyuyordum. Hiçbir iş beceremediğim halde maaşım muntazam bir şekilde banka hesabıma yatırılıyordu. Aldığım parayı hiç hak etmiyorum duygusu, içimde gittikçe çoğalıyordu. Haram para alıyormuşum gibi geliyordu bana.

Bu duygularımı bir-iki defa Musa'ya açmış ve rahatsızlığımı bildirmiştim. Bana:

"Yahu Rifat sen çalışıyorsun ve çalışmanın karşılığını alıyorsun, ben sana yatırım yapıyorum, bir de öyle düşün" demişti.

Ancak ben hiç rahatlamamıştım. Nihayet Şubat ayında Musa ile bu işi bir daha konuşmak için bir randevu istedim.

"Hayırdır, derhal konuşalım" dedi.

Toplantı odasına girdiğimizde, sözü yeniden benim duruma getirerek:

"Musa, bu işin böyle yürüyeceği yok. Bu şartlarda satış yapmamız imkânsız, ben beceremediğim bir işin parasını alamam, gel biz bu işte helalleşelim" dedim.

"Bak Rifatçığım, tamam, çok düzgün konuşuyorsun ve çok dürüst davranıyorsun ancak ben iki-üç ay daha seni tutmak istiyorum. Çin'le bir kırtasiye işine girme dururumuz var. O iş olursa yine beraber devam ederiz, aksi takdirde helalleşiriz. Tamam mı?"

"Tamam Musa, anlaştık."

O hafta içinde enjeksiyon makinesi planı tamamen rafa kaldırıldı. Şimdi Çin'le yapılması düşünülen yeni bir kalem anlaşmasına odaklanmıştı Musa. İş böyle olunca bir gün Musa'ya:

"Musa, ben yarından itibaren fabrikaya servisle geleceğim, arabamı çıkarmayacağım" dedim. Şaşırmıştı.

"Hayırdır, neden?"

"Musa arabamla işe geldiğim her ay 500 milyonluk (yeni Türk lirası ile 500 liralık) benzin faturası ödüyorsun bana. Buna hiç lüzum yok artık, ben servisle gelir giderim."

Şöyle gözlerini açarak yüzüme baktı.

"Yahu sen ne biçim adamsın; nasıl bir insansın" diyerek kolumu sıkı-tı ve masumane bir gülüşle teşekkür etti.

Bense bir nebze olsun rahatlamış ve vicdanımı yatıştırmış oldum. Günlerim öyle geçip gidiyordu. Ne yaptığımı belli değildi, gelip gidiyordum. Hakikaten o üç ayda neler yaptığımı hiç hatırlamıyorum. Gerçekten kafamda hiçbir iz yok o günlere ait. Demek ki hiçbir şey yapmamıştım.

Nihayet Mayıs ayı geldi çattı. Musa'nın düşündüğü kalem işi de gerçekleşmeyince 15 Mayıs 2005 tarihinde helalleşerek Şark Gülü Kırtasiye ile ve sevgili Musa ile yollarımızı ayırdık. Benim için başarısız ve üzücü bir deneme olmuştu. Ancak yapacak bir şey yoktu. Yeniden işsiz kalmıştım.

Haziran ayında, yine yaz dönemini geçirmek üzere Büyükada'ya Lala Hatun Caddesi'ndeki yeni kiraladığımız bir eve taşındık. Mevki güzeldi, ev aydınlık ve balkonluydu. Tipik bir yazlık ev görünümü vardı. Mutluyduk. Tek sıkıntımız işimin olmamasıydı. Akşamüstleri iskelede "Rabia"nın kahvesine gidiyor, oradaki benden daha yaşlılarla tavla oynuyordum. Böylece sabahları deniz, akşamları tavla ile günlerimi doldurmaya çalışıyordum. İş bakmayı yaz mevsiminin sonuna bırakmıştım. Eşim ise durumuma üzülmekle birlikte, bana hiç hissettirmeyerek büyük bir olgunlukla davranıp moral veriyordu.

"Allah büyük, şimdi yazın keyfini çıkar, kışın evelallah bir iş bulursun" diyerek maneviyatımı yükseltmeye çalışıyordu. Ben de "kış ola hayır ola" deyip rahatlamış, günlerin keyfini çıkarmaya gayret ediyordum. Bu şekilde Ağustos ayını bulmuştuk. Mutadı veçhile bir akşamüstü kahvede tavla oynuyordum. Birden telefonum çaldı. Karşımdaki oyuncudan müsaade isteyerek telefona baktım. Arayan Musa idi.

"Rifat merhaba! Ne yapıyorsun?"

"Merhaba Musa, Ada'da tavla oynuyorum, hayırdır?"

"Bizim depodaki müdürü biliyorsun, bugünlerde galiba onunla yollarımızı ayıracağız, seni deponun başına düşündük, ne dersin? Bir iş buldun mu bu arada, yoksa boşta mısın?"

"Bir işim yok şu anda, yazı atlatayım, iş için o zaman bakmayı düşünüyorum."

"İyi o zaman, depo müdürü ile işi halleder etmez seni ararım."

"Tamam Musa görüşürüz o zaman, teşekkür ederim."

"Ben teşekkür ederim, hadi hoşça kal."

Çok güzel bir haberdi bu. Boş konuşmazdı tanıdığım Musa. İş, artık telefonunu beklemeye kalmıştı. Hemen eşimi arayıp durumu bildirdim. Çok sevindi tabii ki, "Hayırlı olsun hepimiz için, ne zaman başlıyorsun?" dedi. "Sen merak etme, 'Başladım' bil. Musa ararım dediyece mutlaka arar, merak etme, bu iş olmuştur, rahat et."

Nitekim düşündüğüm gibi oldu. 11 Ağustos 2005'te tekrar Hadımköy yolunu tutarak depo sorumlusu olarak göreve başladım. Musa sabah önce büro kısmındaki çalışanlara, benim depoda çalışmamla ilgili bilgiler aktardı. Daha sonra benimle birlikte depo bölümüne inerek, ofis olarak kullanacağım odada Tekin adındaki depo şefini çağırdı ve durumum hakkında gerekli izahatı verdi. Ardından "Başarılar" diyerek ofisine çıktı. Tekin'i, daha önce plastik makinesi işinde çalışırken sık sık görürdüm. Arada bir depoya uğrar, nasıl çalıştıklarını gözlemlerdim. O bakımdan birbirimize göz aşinalığımız vardı. Musa Bey ayrıldıktan sonra işlerin gidişatı hakkında biraz sohbet ettik. Onun masası galiba, yanlış hatırlamıyorsam depo bölümünün bir köşesindeydi. İlk iş olarak masasını benim oturduğum odaya getirmesini istemiştim; böylece odayı paylaşacak ve daha kolay iletişim kurabilecektim. Tekin depoculukta çok deneyimliydi. Ürünleri çok iyi tanır ve depo çalışanlarını otorite ve disiplin içinde çalıştırdı. Oldukça agresif olsa da asla art niyetli değildi ve sertliği, işin düzgün yürümesini ve şirkete bir zarar gelmemesini sağlamak içindi. Son derece çalışkan ve aktifti.

İlk gün Tekin'e depo işinde çok deneyimli olduğunu ve benim de başlarda onun bilgilerinden istifade edeceğimi söylemiştim. Acemilik dönemimi atlatmak için ona ihtiyacım olacağını ve bana

bu meydana yardım ederse çok memnun olacağımı ifade etmiştim.

Buna çok memnun olmuş ve çok olumlu yaklaşmıştı. Bir ay içinde Tekin'in de yardımları ile depo çalışmalarına intibak etmiştim. Bu çalışma şeklinde daha etkin olabilmemiz için neler yapılabileceği hakkında Tekin'le sürekli fikir alışverişinde bulunmaya başladık. Bazı düzenlemeleri makul ve yapılabilir bulmasına karşın, bazı fikirlerimin de zor olabileceğini savunur ve saygı ile karşı fikirlerini söylerdi. Bu itirazları benim hoşuma giderdi, zira bu karşı çıkmaları, onun kişilik sahibi olduğunu ve benim yanlışa sapmamam için gayret gösterdiğini ifade ederdi. En hoşuma giden yönü ise en sonunda; "Yine de siz bilirsiniz Rifat Bey, son karar sizin" demesiydi.

Tekin'in fikirlerini her zaman kaale alır, çok defa da karşı fikir ileri sürerek ortak noktada buluşur ve öyle adım atardım. Bu bakımdan depo sorumlusu olduğum beş yıl içinde ne Tekin'le, ne de depo çalışanları ile hiçbir sorun yaşamamış; sevgi ve saygı çerçevesi içinde çok keyifli bir çalışma yapmışım.

İş, süratli ve dikkatli çalışmayı gerektirirdi. Büro kısmında çağrı merkezinde çalışan hanımlar, aldıkları siparişleri satış müdürüne bildirirler, o da paraflayıp okeyledikten sonra irsaliyeleri kesen sekreterlere gönderirdi. Bilgisayarda kesilen bu irsaliyeler bir miktar biriktirildikten sonra günde birkaç kez Tekin veya benim üst kata çıkıp almamla depo çalışanlarına iletilirdi. "Acil" notuyla gelenlere öncelik verilirdi. İrsaliyeler karışık olarak masama geldiğinde sevk edilecek şehirlere göre tasnif eder, öyle istiflerdim. İstanbul içine teslim edilecek siparişler ise ayrı bir dizilişe tâbi tutulurdu. Tekin, benim düzgün şekilde tasnif ettiğim sipariş irsaliyelerini alır ve depoda mal hazırlama ve kolileme işinde çalışan 7-8 kadar elemana dağıtırdı. İşin en kritik noktası burasıydı. Malları hazırlayanın çok dikkatli ve titiz çalışması gerekirdi. Önce irsaliyede yazan ürünleri adetleriyle birlikte ayırıp masaya dizer ve irsaliyedeki kalemleri okeyleyerek koliye koyar fakat kapatmazdı. O çocukların başında olan, işte kıdemli bir eleman ise bilahare masada hazırlanan ürün

kalitesinin yanına gider ve malları tekrar kontrol ettikten sonra irsaliyeyi onaylar ve koli kapatılırdı.

Bu kontrol işini o kontrol elemanının dışında çoğu kez Tekin ve ben de yapardım. Böylece yanlış ürün gönderilmesi riski neredeyse sıfıra indirilirdi. Anadolu'ya sevk edilecek ürünler için ambarlardan büyük kamyonlar gelirdi. Genelde yüklemeyi sabah yapardık. Siparişler çok olduğu günlerde ise bazen öğleden sonra da bir kamyon çağırdığımız olurdu. Kamyonlar yüklenirken depodaki bazı elemanlar yüklemek için kamyonun yanına gelirlerdi. Başlarında mutlaka Tekin bulunurdu. İrsaliyeleri üstünde bulunan paletteki koliler forkliftle alınır, koli adetleri yüksek sesle Tekin tarafından okunduktan sonra kamyon üstünde çalışan çocuklar da kolilerin gideceği müşteri adına ve koli adedini söyleyerek malı teyit ederlerdi. Böylece ürünler tam teslim edildikten sonra, irsaliyelerin birer nüshaları kamyon şoförüne imzalatılır ve kamyonu yol verilirdi.

Şehir içine gidecek ürünler de aynı şekilde titizlik ve dikkatle kontrol edilir, kendi minibüslerimize yüklenir ve pazarlama elemanlarımız tarafından (ki hepsi minibüs sürücü belgesine sahipti) müşterilerimize sevk edilirdi. Bu sevkiyatın tüm irsaliye gidişleri ve teslim edilen imzalanmış irsaliyelerin hesapları ve düzenlemeleri ile kayıtları tarafımdan tutulur ve günlük sevkiyat raporu düzenlenirdi. Aynı şekilde yurt dışından ithal ettiğimiz ürünleri getiren tırların boşaltılması ve istifi de depomuz tarafından gerçekleştirilir ve yine benim tarafımdan kayda alınırdı. Her ay sonunda ise bütün bu giriş-çıkışlara ait rapor ve çizelgeleri, ay sonu olarak elle düzenler (zira maalessif bilgisayar özürliyüdüm) ve muntazam bir şekilde bir nüshasını Musa Bey'e, bir nüshasını da İgal Bey'e bir zarf içinde sunardım.

Böylece bir aylık depo çalışmalarını bir bakışta görmelerini sağlamaya çalışırdım. Bilgisayardan da görme imkânları belki de vardı ama hepsini birden bir-iki sahife üzerinde görmek, o şekilde biraz zor olurdu herhalde. Neyse benim babadan kalma istatistik sistemim, sanırım onları bilgisayarda arama zahmetinden kurtarırdı.

Musa Derofo, çok iyi ve çok düzgün bir işverendi. 1960'larda işverenlerim olan amcası İzak ve rahmetli babası Marko Derofo'nin tüm iyi hasletlerini (zaten hiçbir kötülük duyguları yoktu ki) bünyesinde toplamış bir insandı. Çalışanlarına azami konforu, rahat bir ortamda ve sorunsuz bir düşünce ile görev yapma imkânını sağlamak amacıyla elinden geleni yapardı. Başarılı bir çalışma yaptıklarında, elemanlarına sürpriz bir prim verir, onları teşvik ederdi. Arada bir, bir müzikli salonda veya bir tekne gezisinde ayırım yapmaksızın bütün elemanlarını toplar, onlarla haşır neşir olur, güzel birkaç saat geçirmelerine neden olurdu. Ama o geçirilen saatler ve geceler orada kalır, ertesi sabah yine ciddi, disiplinli Musa Bey olarak büyük ofis mekânının başındaki patron masasına geçer, heyecanlı haliyle direktifleri yağdırırdı.

Şahsen çok severdim Musa'yı, daha evvel de belirttiğim gibi tanışıklığımız okul çağlarına kadar uzanırdı. 1960'larda çalıştığım ve yaşamıma maddi, manevi çok şeyler katmış olan, insanlık ve doğruluk yolunda büyük feyiz almış olduğum babasının ve amcasının bir emaneti gibi görmüşümdür Musa'yı. Çalışma heyecanı, dinamik hali, hep yeniliğe açık olması ve düşündüğü bir şeyi, doğru veya yanlış bir an önce yerine getirmek ve elde etmek için gösterdiği iradeyi her zaman haddim olmayarak takdir etmişimdir. Bana göre tek zayıf noktası bir şeyin çok çabuk, hemen ve derhal yapılmasını istemesiydi. Ama bana "Hemen şimdi yapılsın, derhal yapılacak" demesi bile sempatik gelirdi. Eh, ne yapalım Musa Derofo buydu ve bazen kızmama rağmen başımın her zaman tacıydı.

İşimiz, çok yoğun ve yorucu bir tempoda ilerleyen ve çok dikkatli çalışılması gereken bir işti. Arada bir bayram arifelerinde, yılbaşları yaklaştığında işler hafifler, daha durgun bir tempoya girerdik. Hadımköy'e gidip dönmek de bayağı yorucuydu. Sabah gelişler pek o kadar değilse de araba ile gidip geldiğim dönemlerde dönüş yolları trafiği bayağı sıkıntılı olurdu. Birkaç sene sonra, servis arabası ile gidip gelmeye başladım. Hiç olmazsa araç kullanma yorgunluğum

olmuyordu. Üstelik benzin parası da şirkete yük olmaktan çıkmış oluyordu. Bu da beni huzurlu kılıyordu.

İşte oldukça yorulmama rağmen mutluydum, huzur ve uyum içinde çalışıyordum. Hadımköy kış aylarında bir başka güzel, bir o kadar da meşakkatli olurdu. İş yerimizin karşısındaki tepelikler karla bembeyaz kaplanır, güzel doğa tabloları oluşurdu. Ancak gidiş geliş de bayağı zorlaşırdı. Şiddetli kar fırtınaları zamanında ise işyerine iki-üç gün gidemediğimiz olurdu. O da doğanın, mevsimin Şark Güülü'ne tatlı cilvesiydi. Yorucu, hareketli, bazen telaşlı, bazen sıkıntılı çalışma günleri ile yıllar geçmişti. Yaş yetmiş ikiye uzamıştı. Yoruluyordum fakat çalışmakta olmanın keyfini ve mutluluğunu yaşıyordum. 2010 yılının Ağustos ayını yakalamıştık. Yazlıkta, Büyükada'da bu sefer kendi evimizdeydik. Nisan ayında satın almış, yaz dönemi için Haziran başında taşınmıştık. İş yerim uzak olduğundan haftanın iş günleri şehirde kalıyor, cuma akşamları ise hafta sonunu ailemle geçirmek için Ada'ya gidiyordum. Her gün gidip dönmek, benim için çok yorucu oluyordu. Bu yüzden eşimle bu kararı almıştık.

- İşten Ayrılmam

O Ağustos ayının ilk günlerindeydi. Öğleden sonra geç vakitte yukarıdan "acil" notlu iki irsaliye gelmişti. Ardından çağrı odasında çalışan bir kız telefon açarak:

"Rifat Bey bunlar acil, bilhassa'ya gidecek siparişi hemen hazırlayıp göndersinler" demişti.

"Tamam, kargo servisi akşamüstü seferini yaptı gitti artık ona veremeyiz, ancak bu kadar acilse bizim arabalardan birine yükler, Hadımköy'deki kargo bürosuna gönderirim" dedikten sonra o çok acil irsaliyeyi Tekin'e vermiş ve hemen göndermesini söylemiştim. Diğer "acili de yarın sabah öncelikle hazırlar ve sabah postasına verirsiniz" diyerek gereken talimatı vermiştim. Paydos saatine çok

yakındı. Çocuklar artık servise hazırlanıyordu. Buna rağmen iki-üç tanesi siparişteki malları hazırlayıp kolilemeye başlamışlar ve kısa sürede tamamlayıp kargo şirketinin Hadımköy'deki şubesine teslim edilmek üzere bizim arabalardan birine yüklemişlerdi. Böylece iş tamamlanmıştı.

Ancak bu meyanda sipariş irsaliyesini teslim alırken Tekin:

"Hep acil, hep acil, her şey acele" diye söylenerek sitem etmişti.

"Boş ver Tekin, arada oluyor böyle şeyler" diyerek onun sinirini yatıştırmaya çalışırken;

"Olur mu Rifat Bey? Hep acil, hep acil, bizim çalışma düzenimizi karma karışık ediyorlar. Bizi düşünen yok."

"Tamam Tekin, tamam haklısın ama idare etmek lazım."

Ertesi sabah işe gelmiş, masama oturup gecedan çıkan irsaliyeleri tasnife çalışırken saat 10.00 gibi telefonum çaldı. Açtığımda muhababım, çağrı merkezindeki, bir gece evvelki çok acil siparişini veren kızdı.

"Rifat Bey, benim acil siparişlerim gitmemiş" diye azarlayıcı bir tonla konuşuyordu.

"Senin 'çok acil' dediğin siparişini, dün akşam kargoya gönderdim, teslim alındığına dair kaşelenmiş nüshası burada. Diğer 'acil' dediğini de bu sabah hazırladık, saat 11.00'de gelecek kargo arabasına teslim edeceğiz."

"Olur mu, ben size ikisi de acil demiştim." Ses tonu iyice hırçınlaşmaya başlamıştı.

"Konuşmana dikkat et, bağırıp durma. Sen bana biri çok acil, ne olur bu akşam teslim edilsin demiştin. İkisini de deseydin öbürünü de gönderirdik. Tam paydos saatine denk gelmişti ama onu da yapar beraber gönderirdik" dedim. Sanırım benim tonum da yükselmişti doğal olarak.

"Hayır efendim, ben ikisini de söyledim, siz işinizi ihmal ediyorsunuz" diye yine bağırıp çağırınca, çok kötü sinirlenmiş ve babalarım tutmuştu. Ahizeyi kapatıp yukarı çıktım.

Onların ofisine gittiğimde aynı tonda bağırıp çağırarak ve beni itham ederek tartışmaya başlamıştı. Yirmi yaşlarında bir şeydi, bense yetmişimi aşmıştım. İş hayatım boyunca hiçbir elemanım la ya da hiçbir işçimle böyle bir olay yaşamamıştım. Birden fevri karakterim öne çıktı, babalarım tuttu ve aniden "defol git" anlamında, dilimizde pelesenk olmuş küfür olan "Hastir.." kelimesini, kendimden geçmiş şekilde üç defa arka arkaya bağırarak söyledim. Aslında yapmamam gereken, hele genç bir kıza söylememem gereken bir sözdü ama ok yaydan çıkmıştı bir kere. Olan olmuştu.

Tabii bu olay, iş yerinde çalışanların da dillerinde dal budak olmuştu. Satış müdürü, birkaç dakika sonra depodaki odama gelmişti. O arada Tekin bana su vererek teskin etmeye çalışıyordu. Satış müdürü odanın kapısı açıp "Rifat Bey böyle şey olur mu bir hanıma" diye ağzını açar açmaz:

"Sen de konuşma defol git, bas git" diyerek bu sefer küfürsüz ancak son derece kararlı bir sesle tersleyince, ters yüz depodan çıkmıştı.

Tekin de olaya sinirlenmiş, kızın bana karşı davranışına çok kızmıştı.

"Bunları yukarıda o kadar şımartıyorlar ki tabii ki böyle olacak, bunlardan her şey beklenir" demişti.

Olay ertesi gün Musa ve İgal'e iletilmişti. Hem satış müdürü, hem de çağrı merkezi çalışanı tabii ki olayı kendi yönlerinden anlatmışlardı. Bir müddet sonra Musa beni toplantı odasına çağırdı. Çıktığımda, yanında oğlu İgal de vardı. Olayı sordular, ben de olduğu gibi her şeyi anlattım.

"Küfür etmişsin Rifat, doğru mu?"

"Evet Musa küfür ettim çünkü bana hitap şekline ve işimi ihmal etmekle suçlamasına son derece sinirlenmiştim. Hiç kimse bunca

yıllık çalışmam esnasında işimi ihmal ettiğimi söylememiştir ve söyleyemez, herhalde benim çalışmamı yıllardır biliyorsun."

"Buna bir diyeceğim yok ama o küfür..."

Konuşmanın gidişatından, Musa'nın bu küfür olayından çok rahatsız olduğunu sezmiştim. Kızın davranışını da hoş görmemesine rağmen fevri hareketimden doğan küfür meselesinden hazzetmemiştir. Oğlu İgal ise sadece dinliyor, söze hiç karışmıyordu. Ancak onun da bu olaydan oldukça rahatsız olduğunu yüz ifadesinden anlamıştım. Musa, o anda arkadaşım değil firmanın sahibi idi ve gerektiği gibi davranıyordu, pek haksız da sayılmazdı. Onun yerinde ben de olsam aynı şekilde davranırdım.

İşi fazla uzatmaya gerek yoktu. Ayağa kalkarak:

"Musacığım, olayı fazla uzatmaya gerek yok. Bu işe Ağustos'un 11'inde girmiştim, şimdi de Ağustos ayındayız. Bari tarih tutsun ayın 11'inde beni istifa etmiş say. Bari tam beş yılım dolsun, tamam mı?"

Onlar da ayağa kalkmıştı. Her ikisinin de ellerinden sıkarak:

"Keşke bu olaylar yaşanmasaydı ama maalesef yaşandı, onurumla hiç kimse oynayamaz" diyerek kapıdan çıkıp depodaki işimin başına geçtim. Tabii ki de üzgündüm. Tekin ve depodaki diğer elemanlar da bu işe hem üzölmüşler, hem çok hayret etmişlerdi. Ben ki Musa Bey'in bu kadar yıllık arkadaşşıydım. "Bunu nasıl yapar Musa Bey?" diye sitemli bir şekilde sormuşlardı bana.

"Bakın çocuklar, doğrudur ben Musa Bey'le elli yıldan fazladır arkadaşım. Ama iş başka bir şeydir, arkadaşlık başka bir şeydir. Doğrudur, olayı yukarıdaki kız başlattı ama benim son davranışım ne olursa olsun öyle olmamalıydı. Çok hafif bir küfür de olsa, o küfürü etmemeliydim. Musa Bey doğru olanı yapmıştır. Ben birkaç güne kadar işten ayrılacağım ama Musa Bey benim hep arkadaşım olarak kalacaktır. Rifat Bey işte böyle biridir."

Hepsi, başlarını öne eğmiş dinliyorlardı. Çok üzgün olduklarını görüyordum. Sonra şöyle bir silkinip "Hadi beyler olay bitmiştir, şimdi işinizin başına dönün" diyerek noktayı koymuştum. Eşime işten ayrılacağımın haberini, şirkette depo ve sevkiyat çalışma sisteminin değiştirileceğinden birkaç elemanla birlikte benim de yolların ayrılacağı şeklinde vermiştim. Yaşadığım olay bana zül geliyordu, onun da üzülmelerini istememiş ve bu beyaz yalanı kullanmışım. O gün bu şekilde düşünmüş ve bu karara varmışım. Yorumum yoktur!

Kararlaştırılan güne kadar işime devam ettim. 11 Ağustos 2010 günü ise resmi çıkış evrakını imzalamak üzere muhasebe müdürünün yanına çıktım. Tüm evrakları imzaladıktan sonra, istifa etmiş olmama rağmen Musa Bey, tazminatımın tam ödenmesi hakkında talimat verdiğinden, o güne kadar hak ettiğim maaş miktarını ve tazminat tutarını içeren zarfı muhasebe müdürünün elinden teslim aldım. İş artık vedalaşmaya kalmıştı. Tüm ofistekilerle helalleştikten sonra da Musa'ya ve İgal'e, gösterdikleri anlayışa teşekkür ederek veda ettim. Depo bölümüne indiğimde ise durum çok daha duygusal ve dramatik bir hal aldı. Tekin ve depo çalışanları son derece üzgünler, birkaçı ise gözlerindeki yaş göstermemek için önlerine ve yanlarına bakar gibi yapıyor, doğrudan yüzüme bakmadan bana sarılıyorlardı. Benim de onlardan bir farkım yoktu ama metin gözükmeye çalışıyor ve her işte böyle şeylerin olabileceğini söyleyerek onları teselli etmeye gayret ediyordum. Nihayet veda töreni bitmişti. Arabama atlayıp evime dönmek üzere Hadımköy-Mecidiyeköy otoyoluna doğru direksiyonu kırıp gaza bastım. O akşama doğru Ada'ya çıktım ve eşime:

"Evet, bu iş de burada bitti. Artık emekli yaşamıma başlayabilirim" mealinde bir şey söyledim. O da bir yandan "hayırlı olsun" derken bir yandan da beni üzüntüden uzak tutmak için motive etmeye çalışıyordu.

– 22 –

EMEKLİLİK YILLARIM

Tam elli yıl çalışmıştım. Yazın şu son bir-iki ayını güzel bir tatil şeklinde geçirip sonbahar ve kış mevsimi için şehre indiğimizde de tam bir emeklilik dönemine kendimi hazırlayıp neler yapabileceğimin planlarını yapmaya karar vermiştim. Bu yaştan sonra tekrar çalışmaya niyetim yoktu. Mutlu bir emeklilik dönemi geçirmek, en güzel karar olacaktı. Öyle de yaptım.

Yazın son dönemleri çok çabuk geçti ve Eylül'ün başlarında şehirdeki evimize döndük. Ben her gün sokağa çıkıyor, geziyor, dolaşıyor ve yıllardır uğramadığım semtleri ziyaret ediyordum. Böylece de evde hanıma ayak bağı olmuyordum. Evde bulunduğum zamanlarda gündüzleri gazete ve kitap okuyor, geceleri de televizyon seyrederek, çerez oburluğu yaparak geçiriyordum. Arada bazı arkadaşlara uğrayıp ufak sohbetlerle vakit geçiriyordum. Ancak bunlar, beni pek tatmin etmemeye başlamıştı. Daha iyi, daha verimli bir şeyler yapmam gerektiğini düşünüyordum.

Günlerden bir gün yine eski mahallemize uğramış, Altı Ocak Sokağı'nda geziniyordum. Evimiz ve yanımızdaki apartman yıkılmıştı. Öbür yanımızdaki iki katlı ahşap ev de yıkık ve viran bir haldeydi. Bizim sokağımızın başından, yukarı Aynalı Çeşme'ye doğru

yükselen kocaman bir Otel (Euro Plaza), bizim bölgeyi âdeta yutmuştu. Bizim evin bulunduğu alanda otelin trafo binası konuşlandırılmıştı. Apartmanın yerini ise otelin alt giriş ve çıkış bölümü almıştı. Sokağın karşımızdaki evleri ise aynen yerindeydi. Katina'nın Tabut Ev'inden Avukat Perihan ablanın sokak sonundaki evine kadar dizili evler, oldukça bakımsız olsa da yerli yerindeydiler.

Gezinip sokağı seyrederken, eski günlere dönmüş o yaşamı düşünüp yâd ederken arkamdan bir ses:

"Beyefendi, kimleri arıyorsunuz?"

Arkamı döndüğümde 50-55 yaşlarında, üstünde evinde giydiği belli olan bir eşofmanla bana merakla bakan bir adamla karşılaştım. Tekrar sordu:

"Birini mi arıyorsunuz?"

"Evet arıyorum ama birilerini değil, çocukluğumu, gençliğimi arıyorum."

Adam belli ki zekiydi:

"Yoksa bu sokakta mı yaşadınız?"

"Evet kardeşim, yıllar önce bu sokakta yirmi sene yaşadım. Çocukluğum ve delikanlılığımı bu sokakta geçirdim."

"Çok iyi, çok iyi; çok memnun oldum."

"Sağ ol kardeşim. Ama çok değişmiş burası, sokağın sağ tarafı tamamıyla yok olmuş. (Sol tarafı göstererek) buralar da bayağı bakımsız kalmış."

"Öyle maalesef. Ben şu evde yaşıyorum, bitişiğindeki evi de satın aldım. Kismetse ikisini birleştirip üç katlı bir bina yapmayı düşünüyorum."

Gösterdiği evler, Kâmil amcaların ve Hasan amcaların evleriydi.

"Hayırlısı olsun beyefendi" deyip elimi uzattım. O da davranıp elimi sıkarak:

"Sağ olun efendim, sizi tanıdığımıza memnun oldum, yolunuz açık olsun."

"Teşekkür ederim."

Adam evine girdikten sonra, ben etrafı kolaçan ederken gözüm birden Madam Katina'nın, Tabut Ev'inin duvarındaki kırmızı sokak tabelasına takıldı: Altı Ocak Sokağı. Kafamda aniden bir şimşek çaktı. İşte aradığım güzel iş, arzu ettiğim büyük meşgale.

Kitap yazacaktım. Bugün ıssız, ruhsuz, sessiz duran bu sokağın 1940'lı, 1950'li, 1960'lı yıllarının şaşaasını, güzelliğini, ruhunu anlatacaktım. Evet, aradığım, arzu ettiğim faydalı işi gerçekleştirecek; böylece bu sokak ve mahallede bana yaşatılan güzelliklerin, sevgilerin, mutlulukların karşılığını sokağıma, mahalleme ve o dönemlerde orada yaşamış olanlara ödeyecektim. Öyle de oldu ve emeklilik dönemimde bu kitabı yazmaya başladım. Oldukça zamanımı alıyordu. Bunun dışında da geziyor, kitap okuyor ve değişik türlerde maketler yaparak günlerimi dolduruyordum. Bir ara da damadımın Okmeydanı'nda bulunan PERPA'daki şirketine haftada üç-dört gün gidip çalışmalarına yardım etmeye çalışıyordum. İki-üç yıl öyle geçtikten sonra, işyerinin taşınması üzerine ben de emekliliğime geri dönmüştüm. 2015 yılının başlarında ise başkanlığını dış tabibi Hayim Kampeas'ın deruhte ettiği, üyelerinin ekseriyetinin yetmiş yaşlarının üzerinde olan erkek emeklilerden oluştuğu kulüp statüsünde bir topluluğa intisap ettim. Topluluğun adı "Genç Emekliler"di. Türk Yahudi toplumu bünyesinde bulunan bu oluşum, başkan Hayim Kampeas ve yönetim kurulunun tamamen amatör çalışmaları sayesinde yaşlı, işsiz emekli erkeklere haftada bir gün film gösterileri, kültürel faaliyet, konferans sunuları yaparak, geziler düzenleyerek son derece faydalı oluyorlardı. Çok sevmiştim bu oluşumu. Çok kısa sürede orada, tanımadığım birçok kimseye çok sıcak ilişkiler kurmuştum. Ayrıca yıllardır görmediğim birçok eski arkadaşımın orada karşılaşmak, büyük mutluluk vermişti bana. Katılmamdan birkaç ay sonra da kulübümüzde bir Türk sanat

musikisi ve Sefarad şarkılar icra edecek bir koro kurulmuştu. Tabii hemen kendimi koroya yazdırmıştım.

Müzik eğitmenimiz son derece iyi bir müzisyen olan, klasik kemen-çevî Kaan Sezerler'di. Kaan Hoca, çok genç, son derece sabırlı ve sempatik bir yapıya sahipti. Üstelik de oldukça yakışıklıydı. Haftada bir gün sabah saat 11.00 ila 13.00 arası yirmi kişilik koromuza şeflik yapıyor, Türk sanat müziği eserlerini icra ettiriyor ve hatasız oku-mamız için de elinden geleni büyük bir sabır içerisinde yapmaya çalışıyordu.

Topluluğa girdikten birkaç hafta sonra, oradaki son derece samimi ve olumlu havadan etkilenerek bir şiir karaladım. Şiirin adını, "Genç Emekliler" koymuştum. Şöyleydi:

Yılları devirmişiz,
Nice günler görmüşüz,
Üzülüp sevinmişiz,
Genç emeklileriz biz.

* * *

Geçmiş mazide kaldı,
Yarınlarımız meçhul,
Hep bugünü yaşarız,
Genç emeklileriz biz.

Şiiri lokalimizdeki odada, bir kâğıt peçete üzerine bir çırpıda kara-lamıştım. Bayağı hoşuma da gitmişti hani. Başkan Hayim'e kâğıdı gösterip şiiri okuttum. Çok hoşuna gitmişti.

"Vallahi çok güzel olmuş Rifat, vallahi bravo. Mademki bir koro-muz var, bu şiiri bir marş haline getir de Genç Emekliler'in marşı olsun."

"Başkan, ben nota falan bilmem, öyle beste falan yapacak bir becerim de yok, nasıl olacak bu iş?"

"Yaparsın yaparsın, hadi bir beste yaz da bu şiir marşımızın güftesi olsun."

"Allah Allah" demiştim içimden. Konuşma da orada bitmişti. Aradan birkaç gün geçmiş, ben marş konusunu unutmuşum bile.

Şişli, Osmanbey'de mutad günlük yürüyüşümü yaparken adımlarımın temposu arasında birden şiirdeki sözleri uyumlayarak bir melodi yakalamaz mıyım? Herhalde ilham perisi denen şey bu olmalıydı! Aynı melodiyi birkaç kez tekrarlayarak hafızama kaydetmişim. O iş tamamdı da melodiyi notaya nasıl dökecektim?

Birden aklıma okul çağlarım geldi. Okuduğum Beyoğlu Özel Musevi Lisesi'nin marşını bestelemiş olan arkadaşım Dr. Musa Albukrek geldi. Musa müzisyendi ve rahmetli Musevi Lisesi mezunu Robert Sezer'in yazdığı güfteyi besteleyip mükemmel bir marş yaratmıştı. Hemen telefon numarasını tedarik edip aradım.

"Musacığım merhaba, ben Rifat Güller."

"Ooo merhaba Rifat, nasılsın? Hayırdır?"

Musa'ya kısaca durumu anlatınca, "tamam" deyip cumartesi sabahı beni evine davet etmişti. Günü geldiğinde evine gitmiş, önce şiiri (güfteyi) okumuş sonra da oluşturduğum melodiyi "pam pa pam pam pam pam pam..." şeklinde terennüm etmeye başlamışım.

Musa piyanosunun başındaydı. Ben "pam pam pam pam..." derken o "fafafa sol...." gibi notaları okuyarak piyanonun tuşlarına basıyordu. Hayretler içinde kalmışım. Kabataslak notaları da yazdıktan sonra:

"Rifat'çığım tamam, bu iş bitti. İki-üç gün zarfında doğru dürüst bir şekilde nota defterine işler sana veririm. Ayrıca çok güzel bir melodi yakalamışsın, tebrik ederim. Melodide biraz Osmanlı nağmeleri sezinledim, çok orijinal olmuş."

"Sağ ol Musa" deyip ayrıldım evinden. Birkaç gün içinde beste, nota sahifelerine güftesi ile işlenmiş olarak elime geçmişti bile.

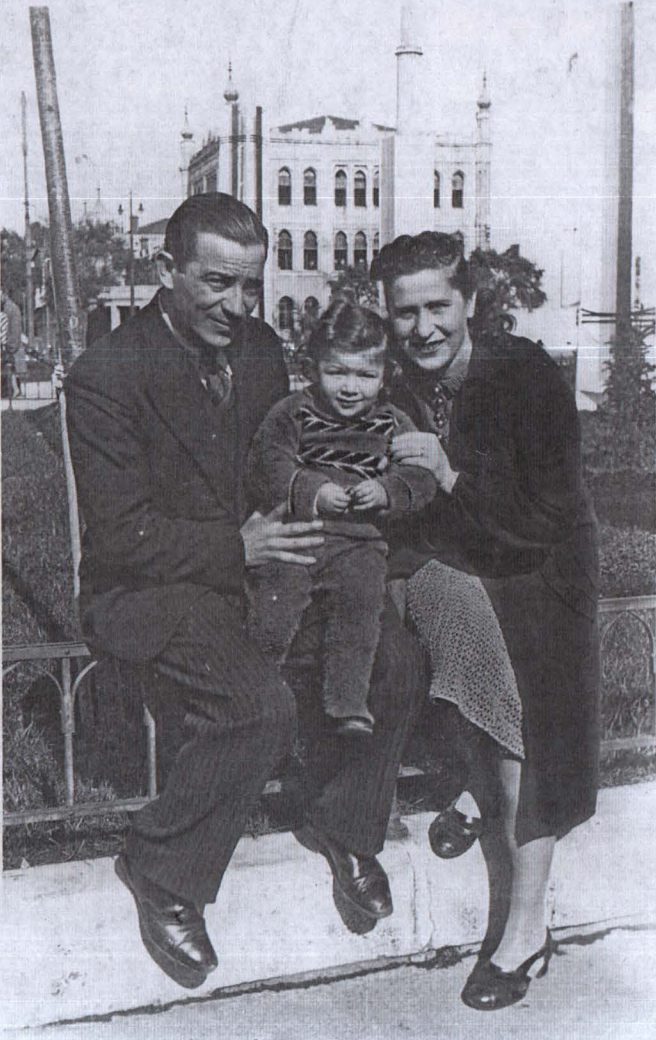
İlk koro çalışmamızda marşı Kaan Hoca'ya göstermiş ve onun oluru ile koromuzdaki repertuara katmıştık. Ancak hocamız çok büyük bir jest yapmış ve bestenin başına, melodiyle mükemmel bir uyum sağlayan bir intro yazmıştı. Çok daha güzelleşmişti marşımız. Halen her konserde Genç Emekliler marşımız okunmakta ve büyük beğeni kazanmaktadır. İnşallah bu marş kalıcı olur ve yıllar boyu bizden sonrakiler tarafından gururla okunur.

Son bir cümle yazmam gerekirse; iyisiyle kötüsüyle, artısıyla eksisiyle yaşamış olduğum şu seksen yılım için gönül rahatlığıyla "İyi ki bunların hepsini yaşamışız" diyorum.

ALBÜM

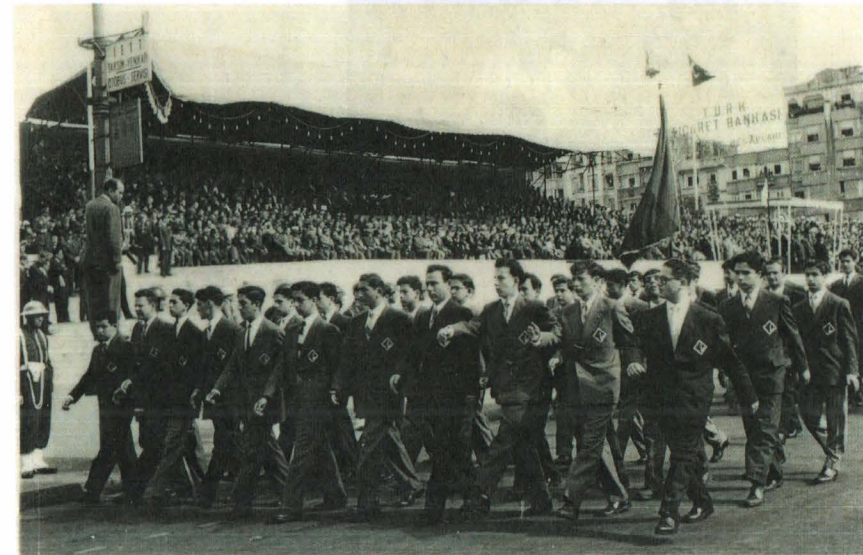
*Babam Yasef, annem Klara.
29 Ekim 1940.*

Dedem Rafael, babaannem Virjini.
1943.

Saim Hocamızla birlikte.
Beyoğlu Özel Musevi Lisesi. 22 Aralık 1954.

Cumhuriyet Bayramı Tören Kıtası.
Beyoğlu Özel Musevi Lisesi. 29 Ekim 1954.

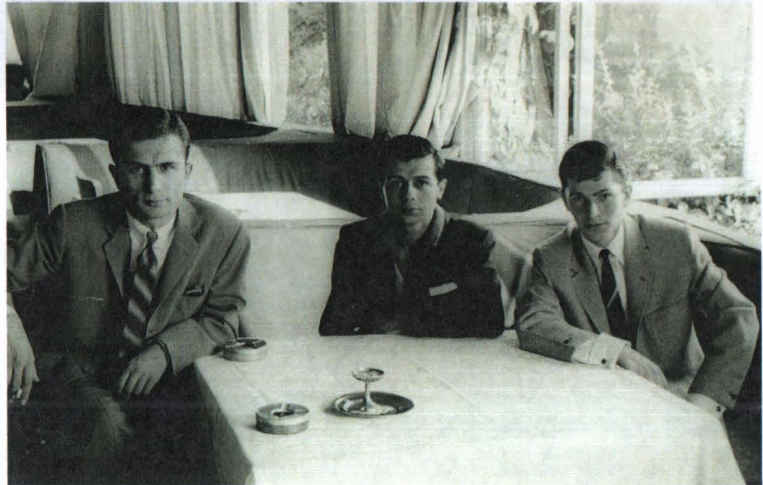
*Lise diploma töreni.
Beyoğlu Özel Musevi Lisesi. 22 Haziran 1955.*

*Mahalledeki bir düğün.
27 Eylül 1958.*

Altı Ocak Sokağı'nda coşkulu bir an.
Ortadaki hanım avukat Perihan Abla.

Kasımpaşalı üç jön Cumhuriyet Gazinosu pavyonunda.
Sol başta kan kardeşim Necdet Koçer.
Haziran 1961.

*Tank Takım
Kumandanlığım.
1959.*

*49. Dönem Yedek Subaylığı diploma merasimi.
15 Haziran 1959.*

Yedek Subay öğrenciliğim dönemi. Ayrılmaz ikili.

"Miki": Alev Tekdur (sağda).

"Sinek": Rifat Güller (solda).

1959

Babaeski Orduevi Orkestrası.

Violonist Rifat Sonsino ve Şantör ben.

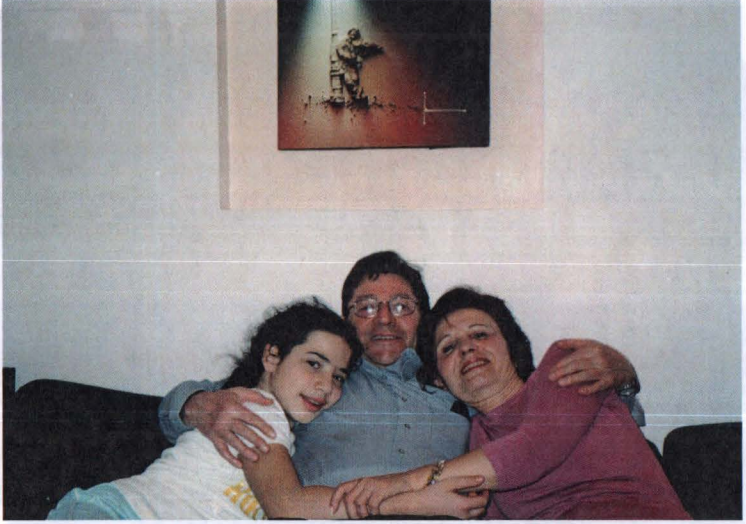
20 Şubat 1960.

*Düğünümüz. Neve Şalom Sinagogu.
Ekim 1964.*

Eşim Çela ve kızım Klodya ile birlikte.

Eşim Çela ve torunum Selen ile birlikte.

*Bir Hamursuz Bayramı (Pesah) sofrasında
dünürümün ailesi (Pepo-Ester Tovim) ile birlikte.
Nisan 2009.*

ÜROSAN Kimya Showroom'unda çalışırken.
22 Ekim 1999.

80. doğum günüm kutlaması.
Eşim Çela, kızım Klodya, torunum Selen, damadım Sami
ve küçük köpeğimiz "Çeri" ile birlikte.
24 Mart 2018.

80. doğum günüm fotoğrafı.

24 Mart 2018.

DİZİN

6-7 Eylül 1955 Olayları, 141.
 27 Mayıs 1960 İhtilali, 198, 205.
 1999 Marmara Depremi, 311.

A

Abolafya, Ceni, 107.
 Adanır, Recep, 133.
 Adut, Henry, 121, 122.
 Aji, Jak, 210.
 Akar, Nasuh, 116.
 Akbaş, Hüseyin, 116.
 Akbora, Saim, 148.
 Akgün, Muzaffer, 86.
 Akıncı, Naile, 119.
 Akyazı, İlyas, 93.
 Alaluf, 211, 212.
 Albukrek, Musa (Dr.), 341.
 Alfandari, Çela, 12, 263, 265-270,
 272-274, 276-279, 281, 282,
 290, 271, 298, 352-354.
 Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu, 131.
 Alkin, Erdoğan, 42.
 Alliance Israélite, 16, 251.
 Almaleh, İzak, 290, 291, 298, 299.

Almelek, Rafael, 93.
 Altı Ocak Sokağı, 20, 22, 29, 30,
 35, 55, 63, 69-71, 79, 83, 87,
 89, 104, 137, 142, 143, 165,
 261-263, 265, 272, 281-286,
 337, 339, 349.
 Altındağ, Perihan, 78.
 Amon, Hanri, 208.
 Amon, Süzi, 263.
 Ankara Harp Okulu, 205.
 Ankara Palas, 273.
 Apollon Sinagogu, 111, 114.
 Arkadaşlık Yurdu (Amikal), 251-
 253, 262, 265, 266, 271, 274.
 Arkın, Cüneyt, 22.
 Arman, Cihat, 116.
 Artunkal, Tahsin (Dr.), 278.
 Asım, Yesari, 78.
 Aslay Apartmanı, 63.
 Asseo, David, 128, 255.
 Atatürk, 24, 27, 87, 88, 94, 110,
 112, 126, 142, 245.
 Atay, Fahri (Yedibela), 96, 106.
 Atik, Celal, 116.

Atlas Sineması, 130.

Ayla, Safiye, 78.

Aynalı Çeşme Sokağı, 22, 29, 31, 49.

B

Babaeski, 165, 181-183, 187-191, 195, 198-202.

Banana, Berta, 120.

Baran, Reşit, 63, 85.

Bardavit, İbrahim, 290-294, 296, 298, 300-303.

Bardavit, Süleyman, 290.

Bartu, Can, 133.

Baruh, Sami, 109-111, 120, 127.

Bayar, Celâl, 112.

Behar, Albert, 163, 173.

Behar, Edi, 282.

Behar, Zali, 282.

Benhayim, Mithat, 263.

Berker, Yaşar, 109, 119, 128, 129.

Beşkök, Nejat, 215, 249.

Beyoğlu Özel Musevi Lisesi, 12, 91, 109, 111, 120, 122, 134, 139, 281, 341, 347.

Bilen, Maks, 93.

Bilge, Gazanfer, 116.

Bilir, Zehra, 78, 85, 86.

Bitran, Emel, 263.

Borçbakan, Cevat, 246.

Bucak Sokağı, 58, 62.

Budak, Behzat, 85.

Bugün, 254.

Büyükada, 133, 140, 304, 327, 332.

Büyükburç, Erol, 131.

C

Cam Ticaret A.Ş., 208.

Candaş, Muharrem, 116.

Cumhuriyet Gazinosu, 29, 30, 59, 82, 85, 86, 95, 111, 117.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 112, 201, 206.

Ç

Çakmak, Fevzi (Mareşal), 112.

Çam, Esat, 60.

Çanakkale, 66, 120.

Çatalkaya Matbaası, 217, 220, 259.

Çiton, Albert, 109, 121, 128, 130.

Çoban Mehmet, 116.

D

Demir, Ahmet, 24.

Demirbala, Şevki, 307, 320.

Demirel, Nedim, 256.

Demokrat Parti (DP), 112, 197, 201, 206.

Derby Fabrikaları, 246.

Derofo, İgal, 322, 324, 330, 334-336.

Derofo, İzak, 208-210, 214, 218, 237, 238, 242, 247, 265, 266, 270, 271.

Derofo, Marko, 221, 270, 331.

Derofo, Moris, 221.

Derofo, Musa, 247, 270, 321, 331.

Dıranas, Ahmet Muhip, 122.

Doğu, Yaşar, 116.

Dora, 77.

Dölensoy, Remzi, 119.

Dram Tiyatrosu, 84.
 Duenyas, 15, 152, 153.
 Duenyas, Rafael (Dedem), 46.
 Duenyas, Virjini, 19, 46.
Dumlupınar Faciası, 66.
 Duyar, Fuat, 128.

E

Efes Oteli, 273.
 Ekşioğlu, Uğur, 148.
 Eli, Bensiyon, 121, 127.
 Eren, Saim, 120.
 Erköse Kardeşler, 78.
 Erol, Ahmet, 123.
 Erzincan, 73, 78.
 Eskenazi, Davit, 317.
 Eskinazım (Eskenazi), Bülent, 163,
 165, 173, 199.

F

Façyo Lokantası, 131.
 Fahri Bey, 37, 96, 97, 106, 107.
 Fatih Sultan Mehmet, 132.
 Felek, Burhan, 256.
 Fenerbahçe Kulübü, 123, 125.
 Filistin, 23.
 Fitnat Hanım, 40, 41, 42.
 Florya, 98.
 Fresko, Musa, 290, 292, 298, 299.
 Fresko, Tilda, 291.

G

Galin, Sami, 109, 110, 128, 130.
 Garan, Sulhi, 116.
 Garti, Yomtov (Dr.), 120, 121.

Gedik, Namık, 205.
 Gencer, Ayten, 131.
 Gencer, İlham, 131.
 Genç Emekliler, 339, 340, 342.
 Gocay, Cevat, 64, 138.
 Gocay, Enver, 58-60, 63.
 Gocay, Ferit, 138, 157, 159.
 Gocay, Hüseyin, 60.
 Goldin, Joseph (Dr.), 23, 24, 26, 27.
 Gökay, Fahrettin Kerim (Prof. Dr.),
 38, 86.
 Gullit, Ruud, 312.
 Gülesin, Şükrü, 133.
 Güller, Çela bkz. Alfandari, Çela.
 Güller, Klara, 15, 45, 267.
 Güller, Kler Klodya, 280, 291, 304,
 352, 354.
 Güller, Yasef (Jozef), 15, 16, 24,
 45, 153, 345.
 Güney Park, 87.
 Güney Spor, 133.
 Gürzap, Reşit, 85.
 Güvenç, Kemal, 112.
 Güzelbahçe Hastanesi, 278.

H

Habib, Aron, 130, 146, 304, 305,
 307, 317, 320.
 Habip, Albert, 12.
 Hakan, Fikret, 66.
 Haldun Dormen Tiyatrosu, 131.
 Haliyo, İzak, 296.
 Halk Bahçesi Gazinosu, 85.
 Hamursuz Bayramı, 81, 165.
 Haras, Yusuf, 130.

Hasköy, 15-17, 19, 46, 74, 156, 269.
Heybeliada, 99, 104, 108, 118, 124,
133, 139, 142, 195, 304.
Hiroşima, 98.
Hitler, Adolf, 80, 98.

İ

İhtiyarlar Yurdu, 16.
İngiliz Kemal, 201, 202.
İnönü, İsmet, 79, 112.
İspiro Gazinosu, 280.
İzmir Lokantası, 98.

K

Kabare Tiyatrosu, 131.
Kabataş Lisesi, 112.
Kafe, Hayati, 131.
Kampeas, Hayim, 339.
Karanlık Çeşme, 58, 60, 84.
Karıncaezmez Şevki, 36.
Kasımpaşa, 19, 20, 29, 31, 34, 43,
44, 59, 60, 63, 65, 66, 73, 82,
91, 105, 110, 118, 155, 177,
178, 284.
Kazablanka Gazinosu, 87, 111.
Kazes, Metin, 109, 127, 129, 136.
Kenterler Tiyatrosu, 131.
Kınalı Ada, 133.
Kıvanç, Halit, 116.
Kocaçimen, Erdal, 116.
Koç Holding / Koç Grubu, 148, 208.
Koçer, Hasan, 34.
Koçer, Kemal, 137.
Kohen, Moiz, 110.
Kohen, Sami, 256.

Kohen, Sümbül, 127, 128.
Koşak, Nurhan, 307, 320.
Köken, Uğur, 118.
Kristal Gazinosu, 87.
Kubalı, Hüseyin Naili (Prof.), 148.
Kuledibi, 42, 53, 77, 113, 114, 257,
272.
Kulüp Suat, 131.
Kulüp X, 131.
Kurban Bayramı, 81, 82.
Küba, 77, 152.
Küçük Çiftlik Parkı, 87.
Küçük Sahne, 131.

L

Lefter, 63, 64, 133.
Leon Dede, 77.
Leyon, Avram, 253-255, 257.
Lo Bueno Pastahanesi, 137.
Lynch, Betty, 228.

M

Madam Fofa, 38, 68, 81.
Madam Katina, 29-33, 36, 37, 56,
67, 68, 104, 339.
Madam Margaro, 39.
Madem, Menahem, 25.
Manço, Barış, 131.
Maner, Yasef, 127, 136.
Matmazel Behar (Fransızca öğretmeni), 107.
McDonald, 239.
Menderes, Adnan, 112, 197, 202,
205.
Merban A.Ş., 296.
Miharbi, Mustafa, 305, 307, 320.

Mizrahi, Arlet, 107.
 Mizrahi, Niso, 130, 156, 158, 252,
 267, 302.
 Molinas, İzak, 106.
 Moral, Şaziye, 85.
 Mösyö Epaminonda, 39.
 Muammer Karaca Tiyatrosu, 131.
 Mussolini, Benito, 98.
 Mutlucan, Hasan, 215.
 Muvahhit, Bedia, 85.
 Müren, Zeki, 85, 86, 117.

N

Nagazaki, 98.
 Neve Şalom Sinagogu, 42, 114, 152,
 272, 352.
 Nezihi, Adem, 128.
 Nilüfer Abla, 37.
 Noel Bayramı, 81.
 Nur Suni Deri Fabrikası, 294, 295.

O-Ö

Oktay, Metin, 119, 133.
 Oxford Traş Bıçağı, 227.
 Ömür Restoran, 131.
 Özkan, Saime, 120.
 Özveren, Ovadya, 96, 97.

P

Pal Sanayi ve Ticaret Ltd. Şirketi,
 208, 227.
 Park Otel, 181, 182, 226.
 Paskalya Bayramı, 81.
 Pekkutlucan, Mahmut, 215.
 Pera Palas, 44, 110.

Peres, Leon, 127, 128.
 Perihan Abla (Avukat), 36, 57, 68,
 112, 125, 126, 137, 139, 143,
 149, 179, 180, 206, 283, 284,
 338.
 Plastel, 293, 305, 307.
 Polatkan, Hasan, 205.
 Psaros, Marko, 38.
 Puşkaş Ergun, 133.

R

Radio Traş Bıçağı, 227.
 Recep Tayyip Erdoğan Stadyumu,
 115.
 Robert Kolej, 212, 215, 303.
 Roş Haşana, 81.
 Rus Restoranı, 131.

S

Sages, Selim, 127.
 Sağlamer, Kayhan, 63.
 Saltiel, Şimon, 127, 128.
 Sandvik Şirketi, 217, 235.
 Sanus, Burhan Zihni (Ord. Prof.),
 148, 149.
 Saray Muhallebicisi, 23, 98.
 Sarfati, Moris, 130, 146, 157.
 Sarısözen, Muzaffer, 86.
 Savaryego, İzak, 130.
 Selanik, 142, 146, 245.
 Selçuk, Münir Nurettin, 78.
 Senar, Müzeyyen, 78, 87.
 Senin Ailesi, 25.
 Senin, Kâmil, 35.
 Senin, Naciye, 35.
 Senin, Orhan, 12.

Senin, Tezer, 12.
 Ses Tiyatrosu, 131.
 Sesigüzel, Nuri, 86.
 Sevi, Albert, 109, 111.
 Sezer, Robert, 341.
 Sezerler, Kaan, 340.
 Sezgin, Cevat, 163, 172, 178.
 Sıraselviler Caddesi, 240, 261, 263,
 264, 277, 280, 281.
 Sion, İzak, 210, 213.
 Sion, Jak, 209, 210, 214, 220, 222,
 223, 226, 237, 239, 273, 302.
 Sion, Niso, 208-210, 212.
 Sonsino, Rifat, 109, 111, 119, 127,
 128, 136, 137, 146, 190, 199,
 200.
 Soyadı Kanunu, 15, 152, 306.

Ş
Şalom, 251, 253-258.
 Şan Plastik, 27.
 Şanoviç, Marek, 27.
 Şark Güllü Kırtasiye, 221, 322, 327,
 332.

Şefik, Eşref, 116.
 Şehir Komedi Tiyatrosu, 84.
 Şeker Bayramı, 81, 82.
 Şeker, Memduh, 184.
 Şeren, Turgay, 133.
 Şişli, 22, 214, 220, 240, 261-266,
 270, 272, 275, 341.
 Şükrü Saracoğlu Stadi, 123.

T
 Taçkın, Erkut, 131.
 Talu, Muvaffak Ekrem, 116.

Tan, M. Şahap, 254, 258.
 Taşlık Gazinosu, 131.
 Tekdur, Alev, 163, 167, 172.
 Telefon İdaresi, 15, 51.
 Telgezer, Rifat, 83.
 Torel, Rafael, 246.
 Tovim, Ester, 353.
 Tovim, Jako, 304.
 Tovim, Pepo, 353.
 Tovim, Sami, 304, 354.
 Tovim, Selen, 12, 304, 353, 354.
 Tovim, Şeli, 353.
 Tözüm, Azize, 58.
 Tözüm, Kemal, 58.
 Triteks Tekstil, 290, 292, 294-296,
 298, 299, 302-305, 322.
 Türkkan, Orhan (Tuğgeneral), 189,
 190, 192-194, 198.
 Türkkuşu, İrfan, 183, 197, 199,
 201.
 Türkoğlu, Ali (Yüzbaşı), 163, 166,
 168.

U-Ü
 Uğurluel, Şevket, 131.
 Ürosan Mobilya San. ve Tic. A.Ş.,
 305, 307, 318, 320.
 Üsküdar, 151.

V-W
 Varlık Vergisi Kanunu, 51.
 Vasilakis, Henny, 87.
 Vasilakis, Toni, 87.
 Vivi, 77.
 Womack (Yarbay), 187-189, 194.

Y

Yangın, Ali (Binbaşı), 182, 186,
188, 193.

Yaraşır, Ali, 220.

Yay, İrfan (Binbaşı), 199, 201.

Yelekçi, Rıdvan, 60, 62.

Yeni Melek Sineması, 130.

Yörük, Azize, 169.

Yüceses, Hamiyet, 78, 85, 86.

Z

Zali, Edi, 282.

Zihna, Salih Hikmet, 163, 172.

Ziya Taşkent, 311.

Zobu, Vasfi Rıza, 85.

Zorlu, Fatin Rüştü, 205.

Rifat Güller, Hasköy'de doğmuş, üç yaşında Kasımpaşalı olmuş İstanbullu bir Yahudi. Sonrasında büyüdüğü Kasımpaşa'dan ayrılmış, başka semtlere taşınmış ancak 1950'li, 1960'lı yıllarda yaşamış olduğu sokağını ve semtini hiç unutmamış. Güller'in hayat hikâyesi, İstanbul'un onlarca sakininin hayat hikâyelerine benzer bir hikâye. Artık kaybolmuş olan bir mahalle hayatını, kültürünü, komşuluk ilişkilerini anlatıyor. Aynı zamanda İstanbul'un bir Yahudi sakininin ağzından yarım asır boyunca sürdürdüğü çalışma hayatı, samimi bir şekilde anlatılıyor. Hatıratlar, biyografiler ve azınlıklar ile ilgilenen herkesin ilgiyle okuyabileceği bir çalışma.

ISBN 978-605-2380-45-1

**LIB
RA**